سلیمان پاشازاده

سامی بك

سلیمان پاشازاده سامی بك

اشیایه انسلاب ضیادن دوشه‌ن ظلال
تنظیر ایدر ظلال حیات حزینمی ؛
هردم نظرگهمده اوچار طیف انفعال
اوقشارعدم قانادلری لوح جبینمی .

سلیمان نسیب

استانبول

اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

١٣٣٦-١٣٣٤-١٩١٨

سلیمان پاشا

سامی بکك پدری

۱۲۵٤ ــ ۱۳۱۰

سامی بك

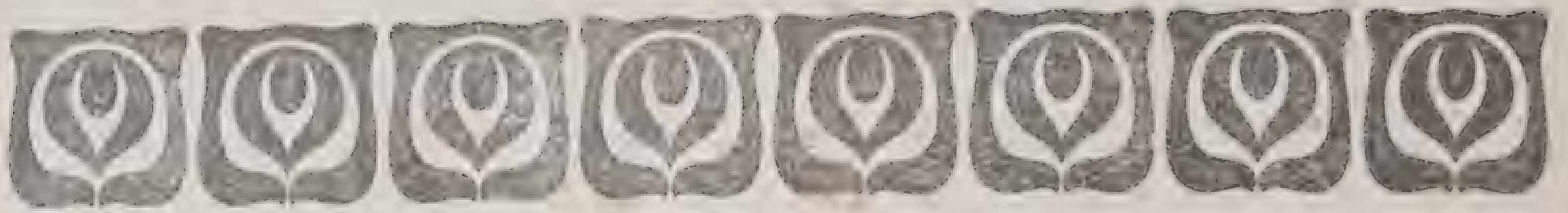
رسمی وخصوصی حیات

سامی بك

سلیمان پاشا زاده

١٢٨٣ — ١٣٣٥

محمد سامی بك سلیمان پاشا [*] نك اوغلیدر . هجری ۱۲۸۳ و مالی ۱۲۸۲ تاریخنده استانبولده طوغمشدر .

تحصیل ابتدائی‌یی صبیان ورشدیّه مکتبلرنده و تحصیل تالی و عالی‌یی مکتب ملکیّهٔ شاهانه‌ده اکمال و [۱۳۰۵ سنهٔ مالیه‌سنده] علی الاعلی درجه‌ده علوم سیاسیّه شهادتنامه‌سی استحصال ایتمشدر .

تورکجه ، عربجه و فرانسزجه کتابت و فارسی و انکلیزجه تفهّم ایدر .

یکرمی درت یاشنده ایکن [۱ مارت ۳۰۶] بروسه اعدادیٔ ملکی مکتبی مدیرلگنه جغرافیا وهیئت معلّملکلری انضمامیله وجمعاً بیك آلتی یوز غروش معاش ایله تعیین و [۱ تموز ۳۰۶] فن تدبیر معلّملگنك علاوه‌سیله مخصّصاتی بیك طقوز یوز

---

[*] سلیمان پاشا مکاتب عسکریه نظارتنده و ۹۳ روس سفرنده روم ایلی حرب اردولری عموم قوماندانلغنده بولونمش اولان مشیر سلیمان حسنی پاشادر . ۹۴ سنه‌سی اواخرنده بغداده نفی ایدلمش و ۲۶ تموز ۳۰۸ ده اوراده وفات ایده‌رك امام ابو یوسفك مسجدی مدخلنده رحمت حقه ودیعه قیلنمشدر . لسانمزك قواعد ادبیه‌سنی ایلك وضع ایدن « مبانی الانشا » نك مؤلفی ومکاتب رشدیهٔ عسکریه‌نك مؤسسی وبانیسیدر ، دار الشفقه‌نك ده مؤسسلرندندر . ۹۳ انقلابنده وایلك قانون اساسیمزك تنظیم واعلاننده اك مهم ونافذ بر عاملدر .

غروشه ابلاغ اولونمشدر . [٢٢ كانون ثانى ٣٠٦] بغداد اعدادى مكتبى مديرلگنه مأمور ايدلمش ايسه‌ده استدعاسى اوزرينه بروسه‌ده قالمشدر .

پدرينى زيارت آرزوسيله درت آى مأذونيّت آله‌رق بغداده گيتمش ، اوراده بولونديغى اثناده [١١ حزيران ٣٠٧] فرانسزجه و تاريخ عمومى معلّملكلرى انضماميله وجمعاً بيك اوچ يوز غروش معاش ايله بغداد مكتب اعداديسى مديرلگنه تعيين وفرانسزجه درسى معاشنه [٢٩ حزيران ٣٠٧] ايكى يوز و مديريّت معاشنه [٢٨ تموز ٣٠٨] بش يوز غروش ضمائم اجرا قيلنمشدر .

پدرينك وفاتى اوزرينه استانبوله

عزيمتنه درت آى مأذونيّت آلمش ، [٣ تموز ٣٠٩] ايكى بيك بش يوز غروش معاش ايله خداوندكار ولايتى معارف مديريّتنه و علاوةً درت يوز غروش معاشى اولان بروسه مكتب اعداديسى فرانسزجه معلّملگنه تعيين اولونمش و [١ ايلول ٣١٢] فرانسزجه درسنه مقابل اوچ يوز غروش معاشى اولان كيميادرسى و [١٤ تشرين اول ٣١٢] كيميا درسنه بدل عينى معاش ايله اخلاق وادبيّات درسلرى توجيه ايدلمشدر .

عمومی معاش تنقیحاتی میاننده [۱ مارت ۳۱۳] مدیریت معاشی ایکی بیك ایکی یوز اللی و اخلاق و ادبیات معلملگی معاشی ایکی یوز یتمش غروشه تنزل ایتمش و [۱ نیسان ۳۱۳] عهده‌سنه ایکی یوز اللی غروش معاشی اولان کیمیا معلملگی علاوةً احاله اولونمشدر .

[۳۰ مارت ۳۱۶] ایکی بیك غروش معاش ایله جزائر بحر سفید ولایتی معارف مدیریتنه تحویل مأموریت ایتمش و معاشنه [۸ ایلول ۳۲۲] ایکی یوز و [۱۱ حزیران ۳۲۳] ایکی یوز اللی غروش ضم ایدلمشدر .

انقلاب اخیری متعاقب [۵ تشرین اول ۳۲۴] اوچ بیك غروش معاش ایله معارف نظارتی مرکز معارف مدیریتنه تعیین اولونه‌رق استانبوله گله بیلمش و [۲ کانون ثانی ۳۲۰] عینی مخصصات ایله مکاتب ابتدائیه اداره‌سی مدیریتنه نقل اولونمشدر .

[۲۳ مایس ۳۲۵] درت بیك غروش معاش ایله مجلس کبیر معارف اعضالغنه تعیین و [۱۹ اغستوس ۳۲۵] تنسیقاتنده مأموریتنده ابقا قیلنمشدر .

[۲۵ حزیران ۳۲۷] عینی معاش ایله مکاتب عالیه اداره‌سی

مدیریتنه و [۱ مارت ۳۲۸] علم تربیه وتدریس مفتشلگنی ده ایفا ایتمك اوزره
مجلس معارف اعضای دائمه لگنه نقل و [۹ ایلول ۳۲۸] عهده‌سنه علاوةً دارالفنون مدیر
عمومیلگی تفویض و نظارت تشکیلاتی میاننده [۱ اغستوس ۳۳۰] تألیف و ترجمه
هیئتی اعضالغنه تحویل ایدلمش ووفاتنه قدر بو مأموریتده قالمشدر .

حقیقت

بالکز حقیقت دینیلن روح لطیفه
ایرمك ایسته‌ین قصر سماوات وزرینده
بالی‌یه عزلتله ... خلقك نظرنده
قالمش نیز زیرنده تعشقنده

بیلمه ایستیه‌لی عشاشه انکار
یاشه وحشتله ... زیاده سوزشنده
هانیشمه ارسری امیلبه انکار
والیوسه وحدانه بر هیکله

اغلطمه اعصابله کراه اولدی انسان !
اغلادقمه اك قاتلیده وجریح
کل ! عمره حقیقت سکا هرزم سکا مفتوح ....
کل ! فری حقیقت سکا هرزم سکا بابه ...
تا لذتیه بابه ! اشته حقیقت مه اوزانزك
تشنه بیدار اوحقیقته آراسرك !

سلیمان نسیب

رسمی سجلاتدن اقتباس ایدیلن
بو فاصله‌سز اداری حیاتنده، سامی بك،
یکرمی یدی سنه‌یی ناصل عفیف
وبی شائبه بر وظیفه پرورلکله املا
وتتویج ایتمش ایسه حیات فکریه
وادبیه‌سنده ده او قدر حساس ومفیض
بر تکامل تعقیب ایله‌مش، هله شخصیت
اخلاقیه‌سنی بوتون فضیلتلرك تعمیمنه
خادم، بوتون آلام بشریه‌یه گوشدار
وَرهاساز یاشاتمشدر .

پدره متوجه کین وغضبنی اولاد
معصومه‌سنه‌ده تشمیل ایتمك شعار
معتادی اولان داهیهٔ استبدادك زجر
وتجرینه سبب ویرمه‌مك ایچین اخفایه
وَمع مافیه بر حس منتدار بنوته
مستند بر التزام وجدانی ایله ضمناً
ایمایه مجبور اولارق دم واپسینه
قدر محافظه ایتدیکی « سلیمان نسیب »
قلدشه‌سنك ظرافت شکلی ایچنده
مستتر سیمای شاعریتنی دها مکتب
ملکیه صیرالرنده واداره وتعلیم
وظیفه‌لریله بروسه وبغداده ایکن
وادیٔ قدیمده بلیرتمش وَ بو استعداد
ارثیسنه غرب ادبیاتی تتبعاتنك ده
ویردیکی انتباه وتأثیر ایله مساعد
وَ واسع بر ساحهٔ تجدد وَ جولان

آثاركن ۳۱۲ ده ثروت فنون مجموعه‌سنده‌با شلایان حرکت ادبیّه‌یه اشتراك ایتمشدر.

بك ساده وَصمیمی وَاودرجه‌ده متین وَبلیغ براسلوب معتنا ایله تبارز وَبواسلوبی کمالیله استعمالده دائما موفقیّت ابراز ایدن شاعر نزیهك ایللك صونه‌لرنده — بختیار برزوج وَمشفق برپدر اولا بیلمسنه اقتدار طبیعت تعلّق ایده‌مین — روح شبابنك عصمتکار برعشق وَچاره‌جو برمرحمتله وَبالخاصّه انسانیّت مضطربه‌ایچین اینجه المرله تیتره‌دیکی حس اولونور.

آثار متأخّره‌سنده سوداخیز وشفقتپرور موضوعلره غیر ملتفت دکلسه‌ده، الك زیاده، فضیلته ارشاد حسلری، وطن عشقنك وَ حمیّتنك حرارتلری، حقایقی تحرّی‌یه میّال فکرلر، ریا وحرص وخیانت قارشیسنده مشتکی وَباکی انینلر طویولور. شوبدبین وَمکدّر روح، زمانك وَمحیطك ایجابی اولدیغی ایچین طبیعی وَمعذوردر. مقتدابهی وَ یار صادقی توفیق فکرتده‌کی فطرتده بوتجلّی‌یه مظهر دکلمیدی؟

سلیمان نسیب تولید آثارده — یالکز شاعر قالمه‌یه قائل اولمادیغی ایچین — مثلا فکرت وجناب قدر سماحت کوسترده‌مه‌مشدر. آز، فقط درّشهوار کبی قیمتلی یازار. طرزسعی تکلّفسزدر: [illegible] کلینی کوزل [illegible] کتابلر، مجموعه‌لرده [illegible] [illegible] برلش [illegible] حسن وصنعت آراسنده [illegible] سنك دومانلرینی توتدوره‌رك فکر وتصور [illegible] [illegible] کوموله‌بیلدیکی وقت [illegible] الهامك [illegible] [illegible] انجیلرینی دوکر.

دیرر . یازیسی واضح ، مطبوع وَ سەویملی در . مسودەلرنده تصحیح ضربەلری چوق آزدر ؛ فقط نادراً بگنمەدیگی بر کلمه ، حسنه ظرف اولامیان بر طرز افاده ایچین تکرار تکرار چیزوب یازدیغی واقعدر . بعضاً بر اثرینی ایکی اوچ جلسەده بیتیرر . یاریم براقدیغی پارچەلرده وار .

امانه رغماً جمع وطبعنه موفق اولامادیغی شعرلرینك الده ایدیله‌بیلن قسمی وَبعضی ادبی مکتوبلری بو مجموعه‌یه قونولدی. گنجلگنه وَزماننه نسبةً دگرسز اولماسه بیله دورهٔ کمالنه نظراً پك سونوك قالان اسکی منظومەلری‌ده حیاتنك صفحات تکاملنی اطرافیله تشریح وارائه ایدەجگی ایچین فدا ایدیله‌مه‌دی. حتی املا وتنقیطده‌کی اعتیاد وسیری تماميله محافظه اولوندی .

ایشته ، توفیق فکرت — جناب شهاب‌الدین مکتب ادبنك ارکان محترمەسندن اولان سلیمان نسیب پك‌ده ولود اولمیان بطن حاضرمزه دها چوق نفائس فکر وصنعت اهدا ایتمك قابلیتیله پر وعد اولدیغی وفقط روز افزون نائبات دور ودیار اوکنده — مقهو و زخمدار — قوت مادی وَقوّت وتسلّی معنویسندن نا امید بولوندیغی صیره‌ده درت گونلك بر ذات الرّئه‌نك تأثیریله [۱۰ ذی‌الحجه ۱۳۳۵ — ۲۸ ایلول ۱۳۳۳ / ۱۹۱۷] اللی بر یاشنده سونوب گیتدی ؛ وَقرق گون اوّل جوارینی اوزلەدیگی فکرتك ایوبده‌کی آشیان سکوننه ایدیسنه — محدود وَلکن وفاکاردوستلرینك براقمق ایسته‌مین اللری وَمبذول قطرات رحمتله مسابقه ایدن گریه‌لریله — تودیع ایدلدی...

سامی بگك مهم بر صفت کاشفەسی‌ده تربیه‌جیلگی‌در . یکرمی سنه اوّل بروسه اعدادیسنده تربیه واخلاق تدریسیله باشلایان — که نوطلرینی محلّی غزته‌سی نشر ایدردی — بو خواهش سنین عمرینك عشر اخیرینی دها جدّی وَ پرستشکارانه بر انجذاب ایله اشغال ایتمشدر .

ملّتی ایچین انتخاب ایتدیکی تربیوی مفکوره بودر :

ایلك تخمنی آسیانك سمالرله اوپوشن صاف وپاك ، کریم وعلوی تپه‌وییلالرندن آلمش اولان تورك عنصرینك قوی بربازوی حق وَمطاع برحارس حقیقت، بوتون علوم وَصنایع عالمه ، بوتون فکریّات وَ مساعئ بشریّه‌یه فرمانفرمای غبطه واحترام بررهبر ایجادورشاد اولمسی ایچین هنوز خوابیده وغیر مشعور استعدادلرینی ظاهره چیقارمق ، اونی بدنی ، اخلاقی ، فکری ، اجتماعی والهی قوّتلرله تجهیز ایتمك وَ حیات مدنیّتده‌کی وظیفه‌سنه صالح قیلمق .

بو امنیّه ایله‌در که بر بحق سنه اوّل ملّی تعلیم و تربیه جمعیّتنی تأسیسه موفق اولمش وَیالکز

رئیسی بولوندیغی ایچین دکل، معشوقهٔ امالیده اولدیغی ایچین گیجه گوندوز ایرا-
بیلدیگی زمان وتوانی جمعیتك تشدید بنیانه صرف ایتمشدر .

فی الحقیقه ، مدنی عالمده تربیه وَتدریس ایشلری، دها زیاده، خلقه وَخصوصی
جمعیت وَمؤسسه‌لره عائد وموقوف وَ وحدت تربیه ایچین برپرەنسیپ قبول وَبونك
حسن تطبیقنی مراقبه ایدن حکومت جمعیات ومؤسسات خصوصیه‌یه تشویقات
ومعاوناتده بولنمقله مألوف اولوب چونکه بر مملکتك بوتون احتیاجات علمیه‌سنه
یالگز حکومتك مددرس وَ دواساز اولابیلمسی ممکن اولمادیغندن ، سامی بك ،
جهلمزی صیيرمق ، ادرا کمزی اویاندیرمق وَ روح ملیمزك انکشاف واعتلاسنی
وَمنظومهٔ مدنیه ایچنده مرصّع وقیمتدار بر قطعه اولابیلمه‌مزی استحضار ایتمك
ایچین نه قدر پسیقولوژیك بر احتیاجمزه پیشوا اولمشدر .

بوتون مسائل اجتماعیه وتربیویه‌ده علاقه‌داردر: نرەده علمی براجتماع، هانکی

مکتبده تحریث و تدریسه
دائریکی بر فکر مناقشه‌سی،
هانکی مجلسده یکی بر
پروغرام مذاکره‌سی وارسه
اونك خفیف ایزینی، مقنع
سسنی اوراده طویارسکز .
تربیه وتعلیم اصوللرنده‌کی
تلقی وقناعتلرینی حرمتله
دیکله‌مك ایچین دائما
اطرافنده معلملردن ،
گنجلردن ایکیسنده، اوچنه
تصادف ایدرسکز؛ وَسامی
بك دلیل نظریسنی ارائه‌ده
گوجلك ده چکمز: قولنك
آلتنده فضله‌جه طاشیغین محتویات ایله، ادبی ، تربیوی، اجتماعی، فلسفی اوچ بش
کتاب ، بر قاچ تعلیمات واصلاحات پروژه‌سی ، یکی نشیده‌لرینی حامل ورقه‌لر ،
اوته کنك بریکنك ایشلرینه دائر مخطره‌لر، اوگونکی وَبلکه بر قاچ گونکی غزته‌لر ،
مجموعه‌لر ....ایله مدت حیاتجه بارحیاتی گبی طاشیدیغی آغیر چانطه‌سنه مراجعت
ایدر وَمدعاسنی اثباته چالیشیر کورورسکز. چوجوق تربیه‌سنه بوتون عشقیله وقف
ایدن وجودینی گنجلری تشویق ایچین ایزجی قیافتنده بیله کوره بیلیرسکز.

یاریم عصر اوّل باباسی‌ده داخل اولدیغی حالده بعض رجال همّت و حمیّت طرفندن وجوده گتیرلمش اولان جمعیت تدریسیّهٔ اسلامیّه‌ده اعضای عامله‌دن بولوندیغی ایچین هر اجتماع عمومی‌یه قوشار؛ دارالشّفقه‌نك اداره‌سنی اصلاح ایچین اعمال فکر ایدر، مخطره‌لر یازار. عائله تشکیلی و اداره‌سی حقنده خانملره سویّهٔ فکریّه‌لرینه گوره آچیق و ساده بر لسانله قونفه‌رانس ویرر.

ترجمه و تلفیق صورتیله ایلك طبعنی ردوسده معارف مدیری ایکن ۱۳۲۳ ده میدانه گتیردیگی « علم تربیهٔ اطفال » اوفاق قطعه‌ده ایکی یوز صحیفه‌یی متجاوز کوچوك و فقط قیمتلی بر یادگاریدر.

تألیف و ترجمه کتبخانه‌سنك دردنجی صایسنی تشکیل ایدن و بویوك قطعه‌ده ۲۴۷ صحیفه اوله‌رق ۱۳۳۰ ده طبع اولنان « فروبه‌ل و پستالوجی اصوللرنده تعلیم و تربیه درسلری » نك ترجمه‌سی منحصراً همّت بلاغت نویسنه مدیوندر.

تدریسات ابتدائیه مفردات پروغراملرینی ترتیب ایدن قومیسیونه ریاست واك بویوك خدمت تربیه‌یه‌سنی بوراده ابرازه کسب موفقیت ایتدیگی گبی مکاتب ابتدائیه‌یه مخصوص اصول تربیه و اصول تدریس حقنده ۱۳۳۱ ده طبع اولونان تعلیماتنامه ترجمه‌سنك بر قسمی اثر خامهٔ ذی‌قدریدر.

« بوویسون » ك قاموس تربیه‌سنی ترجمه ایچین تشکیل اولونان هیئتك ریاستی عهدهٔ عرفانته توجیه ایدلمش و هنوز ایکی یوز قدر صحیفه‌سی تسوید و احضار ایدیلن بو قاموس کبیرك اعضای هیئت طرفندن یازیلان پارچه‌لرینی‌ده هر اصطلاح اوگنده بعضاً یاریم ساعت تنقید و تدقیقده بولونه‌رق تنسیق و تهذیب ایتمشدر.

ینه په‌داغوژی‌یه دائر مسوده‌لری اوراق متروکه‌سی ایچنده گورولن بر ترجمهٔ بلیغه‌سی وسکز بویوك بلوق نوطی اشغال ایتدیگی و هنوز اصلاح و اکمال ایتمه‌دیگی آگلاشیلان « مختصر قاموس فلسفه » سی متروکات غیر مطبوعه‌سندندرکه طبع اولونمه‌لری تمنّی اولونور.

تربیه غایه‌سنه دائر نطقی، بر موعظهٔ اجتماعیّه‌سی، تربیوی آثارندن بعض پارچه‌لر مجموعه‌نك قسم مخصوصنه درج ایدلدی.

سامی بگك اخلاقی باشلی باشنه بر مجموعهٔ محاسن و حسناتدر. هر شیده حسنی، خیری وَ عدلی آرار وَ آراتدیرر. حقسزلغه قارشی ــ خلقةً حلیم و ساکن اولمسنه

رغماً ـ صبرسزلانیر ، کوپورور وَ قورتارمق ایچین چاره‌لر بولور . کندی منفعتنی غیرك منافعی اوغورنده جدّاً فدا ایدر . خودکاملغك بو درجه تفریطی باکه‌ده دوغرو دگلدر ؛ فقط ، سامی بك ، بشریت معلوله‌مزه قارشی بو عکس العمل ایله مجبولدر . پدرینك سرگذشت مظلومی قلب رقیقنده حبّ الغیری فنافی الغیر درجه‌سنده انطباع ایتدیرمشدر .

مطلقا حسّ حرمت القا ایدن پاك ودرخشان سیمای و قوری متواضع بر ابتسام ظریف ایله غازه دار نجابت اولدیغی حالده مخاطبنك اندیشه‌لرینه ، دردلرینه متوجّه وَمتمایلدر ؛ اونی قلبیاً دها چابوق ایشیدیر وَ ، امین اولوکز ، دها چوق صیزلار. آرتق ، سامی بك ، قیویلجیملانمشدر : او گون ایشنی ، گوجنی براقیر ، استطاعتی یتیشمه‌سه بیله امکان خلق ایدر ، مطلق وَ مطلق او مسئولی انتاج واسعاف ایلر .

احتیاجات مبرمه‌سنه آییردیغی پاره‌یی بر آرقاداشنك آنی استعانه‌سی اوزرینه بلا تأمّل ویرر وَ آیلرجه مضایقه ایچنده یاشار . جیبنده معاونتلره مخصوص کوچوك دفترینی دائما طاشیر وَ دائما طاشیره‌رق ده گیشدیرر .

وفات ایدن ، یاخود دیشاریده بولونان دوستلرینك اولرینه دعوتسز قوشار ؛ بوتون ایشلرینی ، چوجوقلرینك تربیه وتعلیملرینی عهده‌سنه آلیر .

بیچاره‌لرك استخلاص و اقداری ، گنجلرك توظیف و نفعی ایچین

اوغراشیر وَبوتون بونلر ایچین یورولمەدن، بیقمەدن الڭ یوکسك أشیکلری اشیندیرر، الڭ قاتی یورکلری یوموشاتیر.

بی کس وفقیر چوجوقلری بولور وَمکتبلرە، ایش یوردلرینە یرلشدیرر، حتی بوتون احتیاجلرینی کندیسنە یتمەین کیسەسندن تأمینە چالیشیر.

آی باشلرندە محل مأموریتندەکی اوطەنڭ قاپیسی برشفقت گیشەسیدر. سامی بك، یاورولرینە، مکتب طلبەسنە منتظردر: برینی گورور گورمز یاواشجەیرندن قالقار، قاپینڭ — کیمسەنڭ گورەمیەجگی — برآرالغندە خرجلقلرینی مفرط بر حجاب ومحویتلە وَ برقاچ کلمهٔ نصح وارشاد ایلە ویرر. برینە اوطوردیغی وقت گوزلرندە ایکی اوچ اشکدانهٔ مخفینڭ گولگەلرینی سچەبیلیرسکز.

ایرادی مصرفنە یتیشمەدیگی جهتلە سوء استعمالدە بولونمق استعدادندە اولدیغنی حس ایتدیگی برینە اخلاقنی صیانت ایچین — وفاتنە قدر — سنەلرجە هرآی اوچ لیرا معاونتدە بولونمشدر.

برطول قادین ایچین متعهد اولدیغی عائدات شهریەدن ناصلسە اونوتمش وَتراکم ایتمش مقدارینە وفا ایتمك اوزرە برلیرا گتیردیگنی، وَآرتق تعهداتنی منتظماًویرەجگنی وفاتندن آلتی گون اوّل یاتمەگلوب قولاغمە فیصلدادیغی وقت گورسەگز کبیر وخجالت آور برگناهنی عفو ایتدیرمك ایچین یالواریور ظن ایدردیگز.

برقاچنی خاطرلایەبیلدیگم شو زمانگیر وضمان ناپذیر مجاهدات بی شمار ایچین اوقدر مشاغل وغوائل رسمیە وخصوصیەسی آراسندە شایان حیرت براعتنا ایلەوقت وَنقد بولور وَآییرر.

هرکسدە آز چوق بولونەبیلن وفاکارلغڭ، دیگر کاملغڭ مرحومدەکی تجلیاتی قدر فوق البشرلك وَغرض وعوضدن معنای تامیلە منزهیت هرکسدە پك گورولمز. وَبوجوانمرد وعالیجناب انسان بوتون اومساعی وَمتاعبدن اودرجە غشی حظوظ بر استراحت وجدان طویارکە ....

افراد عائلەسی حقندە شفقتی بی پایاندر. پدرینڭ پارلاق ماضیسنە پك حرمتکار اولدیغی ایچین بوتون خاطراتنی جمع وترتیب ایتمش و «حس انقلاب» ایلە «سلیمان پاشا محاکمەسندن آلتی کراسەیی طبع ایتدیرمش وبقیەسیلە ۹۳ سفرینە دائر تشریحات وتنقیداتی جامع «عمدة الحقایق» ی نشرە تأسف اولونورکە عمری وفا ایتمەمشدر.

معتدل ومتواضع بر قامت اوزرندە مکتبدن نشأتنڭ ایکنجی سنەسی بغداددە براقدیغی صاقالڭ بر تدوّر لطیف ایلە چەویردیگی طوپ چهرەسنە گوز لکلرینڭ

آلتنده بر آز بایغین وَدرین بر نجابت ذکا ایشیلدایان گوزلرینك افاضه ایتدیگی وقور

[وفاتندن بش آی اول]

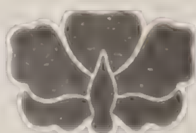
معنالر وَصاچلر ینه، صاقالنه برف زمانك مبذولاً قوندور- مقده استعجال ایتدیگی ایزلر ایچنده ساده وَتمیزوَ مظروف ظرافت سیاه بر قوستوم ایله، سامی بك، پك سەویملی بر وجود عرض ایدر. قلبنك دائماصیز- لادیغی مصائب بشریەیی قولا- قلریله اولسون ایشیتمەمك ایچین بر آز آغیر ایشیدیر، مخاطبنی رنجیده ایتمەمك ایچین یاواش سویلر.

تعصبدن نه قدر اوزاق ایسه اساسات دینیه سنه اودرجه مربوط مراعیدر وَبونده بویوك بر تسلّی وَانشراح طویار. گوزلرینی ابدیّته قاپامازدن بش دقیقه اوّل آبدست آلەرق ایماءً نماز قیلمش ودوداقلرینك صوك تقلّصاتی دعالر ایچنده اویومشدر...

شاعر ومربّی وانسان سامی نك محترم هویّتنی آرتق قلبمده یاشاتمق اوزره تمنیات رحمتله اورتمك ایستەدیگم شو نقطه ده فوتوغرافیلریله اثرلرینی ماتم تأثراتی ایچنده ممکن اولدیغی قدر آرایەرق مجموعه یه ایداع ایتمك لطفنده بولونان معزز همشیرەلری صبیحه وَمدیحه خانم افندیلره وانشتەسی اسماعیل کامی پاشا حضرتلرینه تشکر ایتمەیی وجیبه عدایدەرم.

۳ تشرین ثانی ۱۹۱۷ — نائل رشید

سامی بکك اوراقی آراسنده پك سوديكی كوچوك همشيره‌سنك بر منشوره‌سی كورولدی. قارداش محبتنك صاف و صميمی بر انموذجی ، قيمتلی بر يادكاری اولديغی ايچين عيناً نقل اولوندی :

[illegible]

سليمان نسيب

ادبی وفکری حیات

شرقی

دلداده اولوردك كوزه‌لم كنديكه كندك
پیشكده عیان اولسه اكر حسن بلندك .
عالمده كوروردك كه سنك وارمی منندك
پیشكده عیان اولسه اكر حسن بلندك .

اشعار ايده‌مز حسن دلاويزيكی تصوير ،
حتی كوزيكك ، يا تنيكك رنكنی تقرير .
آه ، ايلر ايدك بنده‌كی چيلغنلغی تقدير
پیشكده عیان اولسه اكر حسن بلندك .

۸ نيسان ۱۳۳۳

— کوچوك همشیره‌مه —

قاردشم ، زهر اولان حیاتمده
بکا سنسك یکانه فصل سرور ..
لوح محسوس کائناتمده
سنسك آنجق پاریلدایان بر نور !

خنده‌لر صاچ حیات بی فریمه
ویر وجود الك کوزل املریمه !
املکجه : آچیل ، یاییل ، شاد اول
سن یاشا ، سن یاشا بنم یریمه .

— بویوك همشیره‌مك حفیده‌سی ایچون —

لطف مولی ایله بر عارضه‌سز
اوچنه باصدی بو کون تام کلبیز .
الده ایتدیم بزی تا حشره قدر
بلبل ناطقه‌سیله لبریز .

۷ کانون اول ۳۳۲

احتیاج سکون

طبعمده شیمدی میل سکون وار ؛ طبیعتك ،
انسانلرك حیاتنه بیگانه سیرتم .
ماضی‌یه منکسر کبی ، آتی‌یه مطمئن
انظار بی‌خیال ایله باقمقده فکرتم .

اشیایه انسلاب ضیادن دوشه‌ن ظلال
تنظیر ایدر ظلال حیات حزینمی ؛
هر دم نظر گیهمده اوچار طیف انفعال ،
اوقشار عدم قانادلری لوح جبینمی .

آلداندیغم یتر سزه ، آلداندیغم یتر ،
ای سن نصاسه‌ك اویله طوران کهنه کائنات ،
ای سن‌ده هر زمان ده گیشه‌ن خودستا بشر !

آرتق سزکله اوغراشه‌مام ... یبقدیکز بنی ،
سز قازدیکز اوگمده آچامش شو مدفنی ....
اولسون سکوتکز بکا الڭ صوڭ بر التفات .

بویوك آطه ، ۲۸ ایلول ۱۳۳۲

اشكایلر شرقیسی

آمان آمان کلیور بر آلای اشکلی دها
اشك صفاسنه آرتق بیچلمز اولدی بها ..
صفا ، صفا .. بوکا دیرلرمش ایشته اهل نها ..
کلك بوعالمه بزلرده اشتراك ایده‌لم .

بینوب اشکلره معدن یولنده بی‌کلفت
تنزه ایلیه‌لم ، بونده وارکه برلذت
بوتون قارارمش اشکلرله ساحهٔ رؤیت ...
کلك بوعالمه بزلرده اشتراك ایده‌لم .

بویوك آطه ، ۲۸ ایلول ۳۳۲

مادموازل « ألەن واقارسقو » یە — [*]

ای شاعرۀ عشق کتابکدە نمایان
برروح صمیمك بوتون الحان ملالی ،
برعمر مخیلەدەکی سودای پریشان ،
برعشق فلاکتزدەنك شعر زوالی .

برعشق ایلە ، برعشق حقیقی ایلە سومش
سومش وسولمشسك ، اوت ، صکرە مصیبت ...
ییقمش بوتون آمالکی برضربۀ مدهش
أزمش صدف قلبکی بردست خیانت .

روحکدە کولرکن ازلی پرتو خلیا
قلبندە عمومك سکا تعظیم وپرستش
برذمت موروثە ایکن فکر نمایش

حرص و امل وداعیۀ طرز سیاسی
برقاچ کشینك فکر غلطپروری ، حسی
ملتدەکی صافیتی بوزمشدە بوسودا

بردرد وفلاکت کبی ، بردرد عمومی
شکلندە کورولش وسنی خیرپالامشلر ؛
طار کلمش او واسع وطنك قلبکە پك طار .

---

[*] شاعرك شو نوطی وار :
مدلیدەلمعەلر و آلولر Lumières et flammes اسمندە برمجموعۀ اشعارینی کورمش واومناسبتلە بومنظومەیی یازارق کندینە ویرلك اوزرە فرانسزجە ترجمەسیلە برابر «پرنسس»ە کوندرمشدم .

ترك وطن ویار وخیال ایلیه‌رکسن .
غربتلره دوشمش طولاشیرسك ألمكله
ناقابل تسکین اولان آمال غمکله
هپ درّ تأثر دوشیور نغمه‌لرکدن
هپ درّ تأثرکه، سنك روحکه دائر
سودای خزانبستهٔ مجروحکه دائر ؛
محرق اوقدر نغمه‌لرك ، اویله کوزل‌که
محرق اوقدر ، صکره‌ده ریّان امل‌که
تشریك تأثرله بکاریز اولیور روح
حرمت سکا ، حرمت سکا ، ای باکر مجروح …

حرمت سکا .. لکن اوقدر ایکلمه‌سه‌یدك ،
فریاد املسوز غمی دیکلمه‌سه‌یدك ،
روحك بوقدر کسب نزاهت ایده‌مزدی .
اطباق معالیده سیاحت ایده‌مزدی .
مجروح ومکدر بزی ، ای شاعره ، هیهات ،
سن آغلاته‌مزدك ، وَاوشعرکده‌کی آنات ،
آنات تعالی یاشامازدی وَسونردی ،
برزوجهٔ مظلومه اولوردك‌که ، هدردی .
برزوجهٔ مظلومه ، دیدم ، بلکه‌ده مسعود ،
سن بلکه‌ده برملته برسدرهٔ مسجود ،
برحاکمه ، برتاج اولاجقدك‌ده مشیت ،
طالع سکا یار اولمدی ، غدر ایتدی فقط سن ،
سن ایشته بوگون حاکمهٔ شعر وادبسك .
علوی ، دها علوی ، دها واسع بوحکومت ،
البت دها علوی‌که قرین ابدیت ،
شعر ابدی نامکی تکریم ایده‌جکدر .
ایرکیج وطنك نادم ومغلوب محاسن
جویای مباهات اولاجقدر شرفکدن
اخلاف بوتون روحکه تعظیم ایده‌جکدر .

۲ ایلول ۳۳۲

« هلال احمر » خانملری ایچون :

السلام ای بنات عثمانی ،
السلام ای بویوك مخدره‌لر ،
سزه لایق دنیلسه رحمانی ،
آسمانی برر تسلیگر .

برتماسیله دست شفقتکز
قلب آلامی ایله‌یور تسکین ؛
برنوازش که اویله رأفتکز
برشفا أك درین جریحه ایچین .

بزه حربك برآز مصائبنی
سز اونوتدیردیکز خانملر ، سز
که عساکر یتیم ایکن سزسز

که بوکون أك مقدس أللرده
أركك آرتق یه‌نر متاعبنی
که قادینلر « هلال احمر » ده .

۲۹ شباط ۳۳۱

چناق قلعه صحنهٔ حربی

کیجه ساکن ، غنوده سطح شئون
طیف رحمتله هر طرف مشحون ..
صانکه اشیاده چوق دیدیمکدن
متولد بر احتیاج سکون ...
سرپیور نوردن خیوط سلام
بو سکونکاهه رجفهٔ اجرام .
جابجا عرشه طوغرو یوکسه‌لیور
کوز یوموق بر کتیبهٔ اجسام .

صکره ، کوم کوم .... بوتون زمین وسما
ایکلیور ، تتریور . ممات وبقا
صانکه یکدیکریله قایناشیور ،
یرله کوك صانکه پاطلیور ، طاشیور .
قاییور آلتکزده ارض رصین
اوچیور فوقکزده عرش برین
بر قیامتکه روز محشردن
عادتا بر نشانهٔ خونین
برده ، تااوکده پنجهٔ شیران
کبی ، بردن ، طرف طرف اوزانان
موته صولتنمای استخفاف
سونکولرله پاریل پاریل اطراف ..
سونکولرکه شو قاینایان آتشك
شدتندن دها وقور ومتین

اوینایور ، صیچرایور وَقیورانیور
که‌کورن حملهٔ أجل صانیور ...

کیم بو طوپدن قوی ، چلیکدن پك ،
خون وآتشله اوینایان ارکك ؟
کیم بو طوپلرله جنك ایدن وَییقان ؟
کیم شو محشرده حشر اولان انسان ؟
کیم‌می ؟ فوقنده باق هلال ظفر ،
کیم اولور بویله کوکره‌ین اژدر ؟
کیم اولور بویله موته خنده‌کنان
سونکولرله هجوم ایدن وَقوشان ؟
کیم اولور عادتا طبیعتدن
دها علوی ، دها مهابتزن ؟
کیم اولور ؟... جیش آل عثمان بو ،
حارس دین حق وقرآن بو ..
اونی آتشلره قیلان حاکم
آتش دینی‌درکه هر مظلم
جرمی تنویر ایچون مؤکل‌در .
بونی دینی‌در ، اوبر أل‌در .
کوش عزمنده دائما شو نوید
که‌یاغازی اولور وَیاکه شهید ...
صکره بر سرمدی جهان حیات ،
اوکا مفتوح‌در بوتون جنات ...
پیش رزمنده‌در دلیلی ملك ،
یاشامق اونجه دین ایچون أولمك ،
بویله بر عزم ورزمه کیم طیانیر
اونی اعدای دین وعرقی طانیر ..
که‌أریر قارشیسنده طاغ اولسه
بلکه عالم بیله ، بلاغ اولسه .

یاشا أی شانلی عسکر ، أی مؤمن ،
یاشا ، أی دست آهنین وأمین ؛
یاشا ، أی حکم عدله جانلی کواه ،
لفظهٔ لااله الاالله
ورد وذکرك دکلمی ؟ غالبسك ،
چونکه سن وجه حقه طالبسك ...
وَ « یدالله فوق ایدیهم »
سکا بر دستکیردر دائم .
یاشا ، نورکله ظلمی تاراج ایت ،
حقی یکسر جهانه سرتاج ایت .

قاپلاسین کونی عشق وایمانك
پارلاسین آفتابی رحمانك ...
سونسون آرتق شرارکین وفساد :
وور ، وور أی دست معدلت معتاد ...
وور شو ظالملره ، کریم اول ، وور ...
بیتدی معصوملر ، رحیم اول ، وور ...

۲۸ حزیران ۳۳۱

توفيق فكرت ايچون

نهایت کندی تعبیرجه أی قاردش ییقلدڭ سن ،
فقط چوجقدك سنکله بزده برلکده خراب اولدق .
بیلیرسك‌که سکا تاریخ برعرش تعالی‌در ؛
افولکله ، حقیقتده اصل، بزلر تراب اولدق .
کونشدڭ بزجه سن‌که نور آلیردق انشراقکدن
قارا‌ڭلقلرده قالدق شیمدی هپ بی‌رنك وتاب اولدق .
نصل أی مهر ادراکم ، دکلسڭ سن دیمك موجود ،
نصل أی قاردشم یوقسوللغکله بز مصاب اولدق ...
دوشوندکجه فتوره دوشدك آرتق بز بوعالمدن ،
یاتار طوپراقده کوردکجه سنی میال خواب اولدق ...

یتیمك قالدق أی توفیق ، اویان‌ده بعضی خوابکدن
مشام روحه ایصال ایله برنفخه ترابکدن ...

یتیمك قالدق ، أی قاردش یتیمك ...
نصل بیلمم‌که وجدان رحیمك ؟..
برآز سا کنمیسك باری ، نه‌موطلو !..

أولوم برشی دیمکمی سویله قوطلو ؟...
بوکون بز زنده‌یز صانکه ، فقط باق ،
حیات آثاری بروارلق‌که چیپلاق ...
أوت چیپلاق ، نه‌برخنده ، نه بررنك ،
نه برکولـکه ، نه حتی برکوچوك ننك ...
که‌وجداندن نشاندر ، هپسی معدوم ...
بوکون یالکز یاشار برشی‌که مسموم ...
زهرله‌ر ، همده عفوایتمز برآفت ،
برآشوب مسلسل‌که قیامت ! ...
قودورمش بلکه اوچ یوز میلیون انسان ،
جهان طیاره ، بومبا ، طوپ ، تفك ، قان ..
ذکا ، وجدانمی ... مسکینسك ، مخنث ...
حیا ، ناموس ... آلچاقسك ، ملوث ...
بوکون انسانمیسك ؟ ایگرنج .. ییق ، یاق ،
یارین برقهرمان نامك محقق ...
صانیرسك هپسی خورتلاق ، هپسی جلاد ،
افق ، تك‌برایشیق یوق ، ظلمت آباد ...

٦ آغستوس ٣٣١

چوجوقلره [*]

أی وطنك تربیه‌لی ، سویملی ،
درایتلی چوجوقلری ، دیگله‌ییڭ :
بو وطنی یاشاته‌جق سزسکز ،
کله‌جکدن وطن سزگله امین .

اجدادمز بو یرلری دشمندن
جان ویره‌رك ، قان دوکه‌رك آلمشلر ؛
حدودمز آشیورکن جهاندن ،
صکره بردن جهالته دالمشلر .

علم وفنده ایلرله‌مش اوروپا
آمریقا ، صکره ژاپونیا چیقمش .
طبیعتك بوتون زنکینلکنی
اله آلمش اونلرده‌کی چالیشش .

---

[*] بو منظومه ، بر خاطره اولمق اوزره قید ایدلدی . هیچ برقیمتی یوق . ایلرده بر مجموعه طبع ایدیلیرسه حذف اولنه‌جق .

سلیمان نسیب

شاعرڭ خصوصی دفترنده‌کی شو تحشیه‌سنه رغماً بو منظومه‌ده بز ، بویوك بر قیمت تربیویه کوردیکمز ایچون مجموعه‌مزدن حذفنه قائل اولمادق .

بو کون اونلر طبیعتك نه قدر
قوتلری وارسه حاکم هپسنه :
طوپراق ، هوا ، صو ، آتش هپ اونلرك
ألنده بر اویونجاق ، بر ماکنه !

صکره بزده نه وار ؛ باقك واپورلر ،
ماکنه‌لر ، فابریقه‌لر کیمك‌در ؟
بو کیدیشله ، — بز انسان‌می دکلز ؟ —
چیقه‌جغز بو وطندن مهاجر ...

اوروپانك علمی ، فنی ، صنعتی
بزی ، بزم جهلمزی بوغه‌جق !..
کوزیمزی بر آز دها آچمازسه‌ق ،
صکره بزی بو وطندن قوغه‌جق !..

آتامزك ، آنامزك مزاری ،
عثمانلیلق دیاری ، هپ بو طوپراق ،
— کوسترمسین الله بزه اوکونی —
وشو بایراق ، نادانلره قاله‌جق !

خایر ، خایر : بو طوپراغی ، بایراغی ،
الی‌الابد یاشاتاجقسکز سز ؛
حتی وطن اوروپایی کچه‌جك ،
بو امیدله یاشایورز بو کون بز .

أی وطنك تربیه‌لی ، سویملی ،
درایتلی چوجوقلری چالیشك :
وطن چونکه سزك غیرتکزله
قانلانه‌جق ، جانلانه‌جق‌در یارین .

آلتون اوردو

« حق قدرتدن ایدر تولد
حق قوتله ایدر تأید . »

— بواسمده تأسس ایدن برادمان اوجاغی
ایچون آلتون دفترلرینه یازلدی . —

طوغدی ینه ایشته آلتون اوردو
تورکك جانلاندی اوگلی یوردی . . .
معلومك در که البت ای گنج
اجداد نصل بو ملکی قوردی .
اونلر که بر ایشده عزم ایدنجه
توفیق خدا رفیق اولوردی .
اونلر قدرت دیمکدی چونکه ،
اونلر هپ قوتی قوروردی .
حقك قوتله امتزاجی
عثمانلی دیارینی طوغوردی .
تورك اوغلی ! آقین‌در آلتون اوردو ،
قورتار شو مبارك ، اوگلی یوردی !

اوح ، سندن زیاره روحم‌سن

هر کونك فجر انفلاقنده
فجر حسنگله اشتغال ایده‌رم ؛
پای اجلال اشتیاقگده
سکا ترتیل ابتهال ایده‌رم .

کون طوغار ، سن‌ده کائناتمده
بر طلوع ابدله پارلارسك ...
آه ، هر ذرهٔ حیاتمده
مختلف سنلکگله سن وارسك ...

اویله روحم سنگله نور آباد
اویله بر محشر محاسن‌که ،
اوقدر بنده سك‌که ، بنسك‌که

سن‌ده کورسه‌ك ایدرسك استبعاد ...
پرشؤنم‌که اویله بن سندن ،
اوح ، سندن زیاده روحم‌سن !

بن و قلبم

ازلی بر خیال ایله محتاج
دائما ، صکره ، دائما محروم
اولان آواره قلب مجروحم ،
ینه بوش بر املەسك تاراج !..

ینه بوش براملە خندانسك :
صانکه حس و خیال معدومك
شیمدی بر دست ناز ومعصومك
لطف حار نوازشیلە ... صاقین !

سن نه سك ؟ بر حیات زهر آلود ،
سن نه سك ؟ هیچ ، زواللی بر موجود ..
که وجودك حیاته ثقالتدر . . .

اوح . . . روحم ، اویانمه ، هپسی یالان ..
هپسی ، حتی شو طویدیغك خلجان
سکا هپ خون اولان محبتدر !

عارفه طومریس ایچون : [*]

قاردشم اسعد بکا
کوستره‌رك بر ببك :
« عارفه طومریس » دیدی ،
جانلی ، کوزل بر چیچك !
اویله کوزل‌که کوره‌ن
ظن ایده‌جك بر ملك ..
اینجه ، حلیم وظریف ،
اینجه ، فقط هم ده پك .
ایشته بودر عافیت ،
ایشته بو صحت دیمك .
هر چوجوغی ملتك
بویله یتشمك کرك ..
ملکه سعادت ویرر
عارفه‌لر بسله‌مك ...
عارفه ! وار اول قیزم
نجه بو اوزدن دیلك . [**]

[*] کوزطبیبی اسعد پاشانك قیزی .
[**] یاخود :
چوق یاشا ، ای عارفه
نجه بو حقدن دیلك .

— صنایع اسمیله انتشار ایدن بر
مجموعه‌نك قابنده یازلمق اوزره —

صنایع ، صنایع ، صنایع ، صنایع .
بو قدرتله خلق ایتمش انسانی صانع ،
که یوقدن یاراتمق شعار خدادر
که انسانده واردن یاراتمقله مبدع .
بو قدرتله جاری دیمك‌در بشرده :
ازلمز ، بوکولمز ، ییقلمز منابع .
دیمك‌درکه قدرت صنایعله قائم ،
دیمك‌درکه وارلق صنایعله بارع .

— دمیر دوکن برکنج رسمی ایچون یازلمشدی . —

أی مقدس چکیچ که هرضربه‌ڭ
أورسه ایندکجه برحیات آچیلیر ،
ضرباتکده‌کی متانتدن
زیر وبالایه نور وفر صاچیلیر ..
هر شراره‌ڭ که یوکسه‌لیر پرتاب
یاراتیر بر جهان رزم وشباب !
بر چکیجسڭ ، فقط بویوك برشی
که دوکه‌رسك دمیرله پیدرپی
عزم وامیدی ، دست رحمتسڭ ...
هر شراره‌کده رنك رنك بها ،
هر شراره‌کده بر سرور رها ،
هر شراره‌کده عدل وحزم وحیا ...
سن حقیقتده ، آه ، اوقوتسك
که شعارڭ بقایه‌در طوغمق ،
وارسه برسنسڭ ایشته : صنعت ، حق !
سنسڭ آنجق بو ملکی قورتاره‌جق ...
شیمدی ، أی سن‌ده ، ای مبارك قول
طوتدیغك یول ، بو أڭ الٓهی یول .
سڭا عدن بقا مبشردر ؛
که شراره‌کله حق برابردر ،
که شراره‌ڭ خدایه رهبردر !
شو اویوشمش عروقه ، وور ، جان ویر ،
یاشامق عشقی ، نور ایمان ویر ؛
اوکله‌سین ، وورکه ، وورکه « ارکه‌نه قون »
عرش آماله یوکسه‌ل ، اوستنه قون !

مارت ٣٣٠

غیرتلی چوجوق

صباحلایین مکتبه کیده‌رکن
قومشومزك اوغلی بکا « دور » دیدی ؛
« عجله‌ك نه ، آقاردشم ، پك ایرکن ... »
دیيشندن بن آکلادم ، مقصدی :
« اوینایه‌لم » دیمك ایمش . « اولاماز ،
گیچ قالامام ؛ خوجام بکا داریلیر . »
دیدمسه‌ده ، آرقاداشم یاراماز :
« دور آزاجق ، بر آدیمده واریلیر ...
« مکتب یاقین ؛ هم‌ده خوجا کچمه‌دی .
بن بوراده بکله‌یورم .. » دیه‌رك
آلیقویمق ایسته‌یوردی ؛ کیتمه‌مك
هوسنه بن‌ده بر آز قاپیلدم ،
بردن بره ، فقط ، یینه آییلدم ؛
« مکتبه کیدییورم » دیه‌رك
اودن چیقوب سوقاقلرده گزیمك
بر چوجوغه یاقیشیرمی ؟ صاووشدم
قوشه قوشه مکتبه قاووشدم .

وطن سسی

— اورخان حلمی‌یه —

بر سس چیقار اووالردن ، طاغلردن
بر ایکلیلتی کبی ، دیرکن یوکسه‌لیر .
دیکله یاوروم ؛ بو اووا ، طاغ هپ وطن ،
ایکلیلتیسی بیله سکا خوش کلیر ...

*
* *

فقط یاوروم ، هر ایکله‌ین گولرده ؛
بز ایکله‌تدك اونی ، چالیش سن گولدور .
گولمك ایچون یارادلمش ایللرده
بو ایکلتی سنك ایچون بر ذلدر .

*
* *

خنده‌لر صاچ کریه‌سنه شو سسك ؛
آنه‌ك گولسون ، دشمنلری ایکلسین ...

۲۱ حزیران ۱۳۲۹

قهرمان اوردو

« بالقان محاربه‌سنك اعلانی زماننده یازلمشدی . »

قهرمان اوردو ، قهرمان اوردو !
ینه شنله‌ندی عثمانك یوردی ..
حق بودنیایی حق ایچون قوردی ..
یورو ، حق دائما ظهیرڭدر ..
یورو ، مولا سنك نصیرڭدر ..
قهرمان اوردو ، طوغروسڭ ، أرسڭ ؛
ظلمه دشمن وَعدله رهبرسڭ ؛
صاغده قالسه‌ڭ یارین ، مبشرسڭ .
یورو ، حق دائما ظهیرڭدر ،
یورو ، مولا سنك نصیرڭدر .
قهرمان اوردو ! حدی آشمشلر
قره‌طاغ ، صربیه ، یونان ، بولغار ...
بر طوقاتله فقط عمومی صوصار .
یورو أی اوردو ! حق ظهیرڭدر ،
یورو ، مولا سنڭ نصیرڭدر .
قهرمان اوردو ! حق ایچون یوروین
یوکسه‌لیر حقه مادةً ، معنیً ؛
سکا تکبیرلر کلیر کوکدن .
یورو أی اوردو ، حق ظهیرڭدر ،
یورو ، مولا سنك نصیرڭدر .
قهرمان اوردو ، دیگله ، سن ، بی‌شك
یوروینجه عدو سکوت ایده‌جك ...
عاجزه مرحمت قیل ، آنجه توفك !
یورو أی اوردو ! حق ظهیرڭدر ،
یورو ، مولا سنك نصیرڭدر .

تشرین اول ۳۲۸

اوردویه

« بالقان محاربه‌سی مناسبتیله »

بلغار حدودی کچمش ای عثمانلی قهرمان !
بالقان ، پلونه ، شیبقه افقلرده باق طوغان .
بونلر سنکدر آل ، ویرییور رب مستعان ...
قوش ، قوش حدوده چاغرییور آباء نجدتك
شاد ایلسین مقابر اجدادی نصرتك ...
بالقانلیلر دین اوغرینه قیلمشلر اتحاد
فرض اولدی مسلمانلرده‌ده حق ایچون جهاد
کیر قلبکاه دشمنه قیلمازسه عرض داد
بالقان ، پلونه ، شیبقه سنکدر حدودی آش
دوکدورمه ، قوش مقابر اجداده قانلی یاش .
آلماز دکلمی حوصله‌ك ای شیر صفشکن ،
رؤیاده طویسه نامکی خشیتله تتره‌ین
برقومه کچدی ، آسدی دینیلمك حدوددن ..
بالقان ، پلونه ، شیبقه سنکدر ، سنك طونه ؛
اجدادك کمیکلری شاهد طورور بوکا .
آکلات صلیبه سویله که عهد ایله‌دك بوکون
نجم وهلالك اسدیکی یرلر صلیب ایچون
ماضی‌یه انقلاب ایده‌جكدر ؛ سنك بوتون
بالقان ، پلونه ، شیبقه ، طونه سرتسر سنك
قوش ! بکله‌یور قدومکی روح ظفر سنك ...

۵ تشرین اول ۳۲۸

اوردو

عدودن انتقام آلمق مرامی ،
سکوت ، اقدام و غیرت در نظامی .
قیامتدن علامتدر خرامی ،
شمال و غربی پامال ایتمك ایستر .

قیلار هر امره روحیله اطاعت ؛
صفوفنده مؤیّددر اخوت ،
حیات آنجق وظائفدن عبارت ؛
اولوم بر شی که طوینشدر مقدّر .

اوزاقدر ، مجتنبدر های و هودن ،
صقادن ، چنك و سودادن ، سبودن ،
خصوصیله وطنسز کفت وکودن
شمال و غربه ناظر تند و مغبر ....

حقیقت

ییللرجه حقیقت دییه روح بشریت
بر نور آرامش قعر سموات وزمینده ...
ییللرجه ، عصرلرجه ... فقط نور حقیقت
قالمش ینه زیر تتق محتشمنده .

بر لمعهٔ امّید ایله بعضاً شب افکار
یانمش وَ طوتوشمش کبی ... دیرکن ینه سونمش .
چارپشمش أزلدنبری ایمان ایله انکار ،
وارلق بیله ، وجدان بیله بر هیچلکه دونمش .

أی ظلمت اعصار ایله گمراه اولان انسان !
أی قاردشم ، أی‌قلب ألمدیده و مجروح ،
کل ! عرش حقیقت سکا ، هردم سکا مفتوح ....

کل نور حقیقت سکا ، هردم سکا تابان ...
کل ، کندیکه باق ! ایشته حقیقت سن او ، وارسك ؛
نفسکده بدیدار او حقیقت که آرارسك !

مارت ۱۳۳۰

حقیقته طوغرو

هر کون یکی بر درد ایله مقهور سفالت ،
هر کون یکی بر موت ایله بر پارچه اولور کن
آفاق امیدنده ملوّن و مزیّن
بر رؤیت آتی ایله تترەر بشریت .

ماضی ، ابدی صحنۀ پرخون مظالم ؛
حال ، ایشته بر آز سوسلو ، فقط طبقی او صحنه ؛
آتی بیلەلم که اوده ماضی کبی مظلم ،
آتی بیلەلم که اوده ماضی کبی کهنه .

آرتق یتش ای دست کرم ، دست رهاور ؛
آکلات بزه ، ای نور حقیقت ، بزی قاندیر ،
آکلات ، که یالان ، هپسی یالان ، هپسی یالاندر .

آکلات ، که عدالت ، مدنیت کبی سوزلر
دیرکن ینه قان ، قان ، ینه حق نامنه قوت ...
آرتق یتر ، انسانلره انسانلغی اوکرەت .

١٣٢٧

قادین

بشرده میل سعادتله ، حس علویت
قادینلغك نظر شفقتیله طوغمش‌در .
فقط قادینلغی ارككده اصل اولان وحشت
بر اعتنای بهیمی ایچنده بوغمش‌در .

بر ارككك نظرنده قادین اویونجاق‌در :
سور ، قیرار ، وَأزر كیفی ، آرزوسی كبی .
النده قوتی ، قانونی اك بویوك حق‌در ،
سلاح صولتی : ناموس وعفت وادبی .

قادین ، بر اركك ایچون عرض وعفت وناموس . .
أوت ، قادین‌ده فقط عینی حكمی ویرسه كرك :
قادینلرك نه‌یه ناموسی اولمامق اركك ؟

اكر حقیقت عصمت دكاسه نا محسوس :
قادین شرافت ناموس ایله موقّردر ،
قادینده عفتی تحقیر ایدن محقّردر !

۱ مایس ۳۲۷

شیمدی بر خندۀ مسرتله ،
شیمدی بر گریۀ کدورتله ،
شیمدی لاقید بر هویتله
چوزولور عقدۀ الیم حیات .

اك بلند ، اك گزیده حسیات
بر دوکوم درکه ماحیٔ لذات ؛
بلکه بونلرده ، بر زمان ، هیهات !
قوۀ غالب طبیعتله ...

آه ، چیرکین ، فقط محقق که :
بشریت بوکون دوکولمنمك ،
وَیارین طویه‌دن چوزولمکدر .

بو ، تسلیسی طالعك بلکه ؛
اك گوزل فلسفه فقط بی شك
شو تجلی‌یه قارشی گولمکدر .

باق نه‌لر سویله‌دم خلوقم ، بن
سکا بر شعر یزمق ایسترکن ...
صانکه بر سوز بو ، صانکه برحکمت ؛
لاابالیلك .. ایشته اك مثبت
خاصۀ فارق طبیعت بو .
وَدیمك مسلك حقیقت بو ...
شو آغاج که خزانرسیده ، صولوق ،
آچه‌جق شیمدی سن اوزوله خلوق ..
وَاینان که شو آغلایان چهره
گوله‌جك قهقهات ایله دهره ...
آغلامه برسورو دقایق ایچون ،
سکا رام اولمیان حقایق ایچون ؛
صاحب عزم وفکر ووجدان اول ،
لاابالی مزاج وشادان اول ...

۱۳۲۷

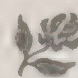
شعیب ایچون

آولدك زواللی اویله‌می ، آه أولمدك شعیب ،
تأیید ایدر کمالکی عرفان مملکت ؛
اعصاره حك ونقش ایده‌جك احترام ایله
« احمد شعیب » نامنی شبّان مملکت !

کانون اول ۱۳۲۶

دشمن قاپیده ، بزینه‌بی قید ومبالات ؛
اولجه نصلسه‌ق ینه عینیله اومشرب :
هپ « سن وَ بن » آواز حریصانه‌سی هیهات !
اولدور بزی ، قهر ایت بزی ، محو ایت بزی یارب ...

ملتك اعتمادی لازمسه
ملکه حکم ایلین حکومت ایچون ؛
فرض اولور هیئت حکومته‌ده
عینی بر اعتماد ملّت ایچون .

باعث فوز ونجات اولمش ایکن
عالمه نیرّ مشروطیت ؛
بزی سوق ایلیور اضمحلاله ،
اولیور فسق وفساده آلت .

حق ویاخود اولوم ، وطن یاهیچ ...

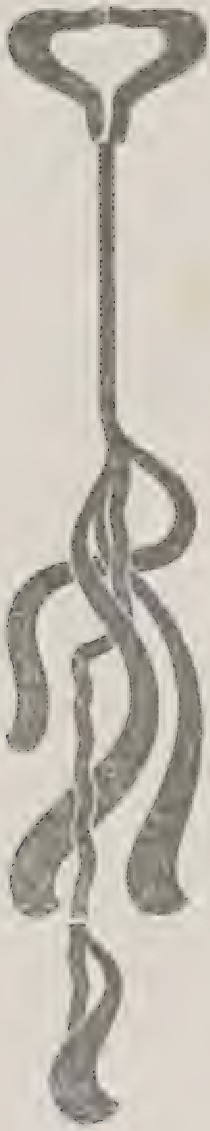
برجماعت که آلتی یوز سنه‌لك
برحیات مفاخر آرانك
حامل عز وشانی ، اوروپانك
هجماتیله بلکه اك مهلك
دم ضعفنده ، بلکه محو اوله‌جق ...
یاشامق : لکن اك طبیعی حق ...
وخصوصیله أولمه‌مك حقی ،
کبی أولمك‌ده حقمز طبقی
نصل اولمشسه أولمه‌مك برحق
وطن اوغرنده أولمه‌در یاشامق ...
بو قناعتله‌در حیات بشر
بوقناعتله حق تأید ایدر ؛
یاشامق ایسته‌ینلر أولمکی‌ده
حق بیلیرلرسه حین حاجتده ،
ابدیاً یاشارلر ، أولمزلر ..

برساحه‌که ، جنت کبی برعدن طبیعت
ارضنده ، سماسنده بوتون نجم سعادت ؛
ارضنده : زراعتله تجارت وصناعت ،
اسبابی مهیا وسما منبع رحمت ...

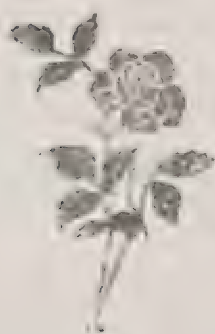

بنم ، آه ، اولمیان کوزللکلر ،
سزه هپ قلب حسرتم ایکلر ،
سزه روحم الیالابد تترر ....
بنم ، آه ، اولمیان وَ اولماسی
بنی چیلدیرتان ، ئولدورن ، صوکره
بنی احیا ایدن کوزللکلر ...

قیزل طوپراقده ، أی دون کوردیکم شوخ
وَمستثنا کوزللك : عرض حرمت ...
کوزلك ، صانکه بر الهام ، بر روح ،
قادین شکلنده بر روح سعادت ....
بر آز اوّلدی ، کومَمشدك ترابه
بویوك بر کنز عرفان وذکایی ...
وَ نجه هرحقیقت برسرابه
مشابهدی ، بوآثار بقایی
تماشادن ایدرکن بن تنفّر ،
حقیقت بر قاریش طوپراق دییورکن
سن ایتدك پیش چشممده تنور
سماوات و زمین شعر اولدی ، بردن ....

۲٤ کانون ثانی ۳۲٥

صوك دعوت

برشوق نوآهنك ایله ، أی شعر املزا ،
تجیلی ایده‌رم خاطرهٔ عشقکی هردم ..
ایلر سکا روحم ابدی نغمه‌لر اهدا
هردم یکی بر حس ایله ، برفکر ایله ملهم ...

عشقکله ایدرسك کبی سن روحمه اسرا
هر نفحهٔ الهامده بیك نغمهٔ خرّم ...
هردم یکی بر شوق امل ، بریکی سودا ،
هردم سنی بن الك یکی بر عشق ایله سوسه‌م ...

سندن بکا بیك رشتهٔ الهام وتعالی ،
بندن سکا بیك رشتهٔ تبجیل ومحبت ..
هردم ، کوزلم ، الك یکی برمهد سعادت ،
بر مهد سعادت که بوتون عشق وتجلّی ....

کل شوق ایله ، الهام ایله پرسود اولالم ، کل ،
برخواب ابدنشئه‌ده مسعود اولالم ، کل ...

حسبحال

خاطرات لطیفکزله بتون
کچیور شائقانه کونلریمز
بواوزاقلرده سزسکز هرکون
بزه روح مقال اولان هپ سز ...

هانی برکون - خیر ، بر آقشامدی
تپه‌ده برکیجه - یاچقتلکدن
کلیورکن « ... » اوت ، « ... » مدی
— یوق ، ملکدی ، وَ « ... » هپ بردن

نه‌قدر شوخ وتازه کولشدك
عادتا بر چوجق کبیدم بن
عادتا پارلایوردی شمدی سونوك
کوزلرم انبساط ونشئه‌مدن ...

آه اودملر ... مکالماتمزك
ایشته هرکون مداری بونلردر
سزه دائر کوچوك ؛ اوزاق وَ یاقین
نه‌قدر خاطراتمز واردر ...

یادیکز صانکه بر ملکدرکه
بزه انوار تسلیت کتیریر
طالع یأسمزکه ظلمتدر
نور اولور پارلایجه سز صانکه ..

« بزواریز ، بز » دیین اوزاق برسس
بولارق روحمزده بر معکس
کون دوغار افق کائناتمزه
رنکار سرپیلیر حیاتمزه ...

آه اولورمی ؟ زمان زمان کوزه‌لم
بویله برلکده حسبحال ایده‌لم ...

مدللی ۸ تشرین اول ۱۳۱۹

خنده‌لر

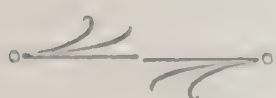
خنده‌لر ، خنده‌لر ، تبسّملر ...
صانكه بر خندهٔ بهاراندر
كه سزك روحكزده خنداندر
چهرهٔ غم بيله سزكله كولر .

چهرهٔ غم بيله : كولوشلريكز
اويله مونس وَ روحپروركه ،
سز كولنجه اوزاق ، نهايتسز
بر جهان صفا كولر صانكه ،

صانكه هپ خنده‌زار اولور ناسوت
روح پرخندهٔ بهاراندر
كه سزك خنده‌كزله ريزاندر ..

خنده‌لر ، خنده‌لر ، كوڭلك كوزده‌م ،
خنده‌كزدن نصيب آلوب ملكوت ،
هپ زمين و سما بو كون كوله‌لم .

چاملیجه ١٠ تموز ١٣١٨

قایاده

— قاردشم نجیب خیراللهه —

شمدی بز شفقت ظلالنده
أڭ کوزل برحیات عشق اویویان
محتشم ، ذی‌وقار برقورودن
کچیوردق ؛ لسان حالنده

واردی حالا اوعشق حیرانی
روحه تقریر ایدن مشافهه‌لر . . .
هرآغاج صانکه سویلیوردی برر
سر مسهوفی ، سر نالانی . . .

صکره ، برساحهٔ خیال کبی ،
اوکمزده آچیلدی مرمره‌نڭ
حشرالوان ونور ایدن عصبی

سینهٔ بکر وصاف معصومی
صانکه بنده اوعشق عمومی
یاشادم ، برزمان ایچین ، دالغین . .

صکره برطاشدی اوپدی آرقداشم
بو ، دییوردی ، بنم سوکلی طاشم . . .
صکره دوندك ، او بویله مست غرام
بنده صانکه او نوره پیك ظلام . . .

اوخ ، ای ای حیات معصومه
دائما خرم اول وَانجنمه . .
اوخ ، ای ای حیات پرشفقت
سکا حرمت ، الی‌الابد حرمت .

چاملیجه ۸ مارت ۱۳۱۸

بر امید آه بر ...

دمبدم برخیال آسوده
بکا برافق نوحیات آچەرق
صانکه بردن بوعمر فرسوده
دیریلیر ، نور وعشقه مستغرق ...

دیریلیر ، صانکه آسمان و زمین
اشتراك أیلەیوب مسرتمه ،
برصمیمی نوازش نوشین
نی تطمین ایدر سعادتمه ...

دیریلیر صانکه هپ چیچکاردن
بربولوط ، برخیال اسەردن
صانکه هرکولکەدن دوشر برنور
که حریم حیاتمه صوقولور ،

صوقولور اویله شوخ وفتان که ،
اویله مونس ومحرم جان که ،
روحمه برحیات تازه کلیر ،
اوح ، روحمه هپ اهتزازه کلیر ..

ایصینیر سخت ومنجمد قلبم
برامید آه براہل ، ربم ...

میدیالی

حریت

چوق شکر چاك چاك اولوب ظلمت
طوغدی مهر منیر حریت .
« ای وطن ، أی ملیکهٔ ملت »
اویان ، آرتق اویان ، زمان کلدی ،
پادشاهدن بزه امان کلدی .

اویان ، آرتق اویان که شاد اولالم ،
مظهر عدل وحق وداد اولالم ،
حق یولنده برر عماد اولالم .
اویان ای جانربا که جان بولدق ،
بزده عثمانلیلرده شان بولدق .

اویان ای شانلی قهرمان ثبات ،
اوتوزاوچ ییل تمام حیات وممات
آراسنده سوروکلنوب ، هیهات ،
باق قاووشدق ینه بوکون زنده
بویله قان وارمی باشقه ملتده ؟

اوتوزاوچ ییل سوروکلنوب مقهور
بز أزیلدکسه‌ده کلیرمی فتور ؟
آلتی‌یوز ییللق أرلرز ، مشهور ...
کیم دیمش که بوقوم اویوشمشدر ،
ایشته حریت ، ایشته حرز ، حر ...

یاشاسین پادشاه لطف آور !
یاشاسین اردو ، قهرمان عسکر !
یاشاسین ملکه جان ویرن أرلر !
وطن اوغرنده ای أولن شهدا ،
انهزام ایتدی شاد اولك اعدا .

شاد اولك شیمدی بز ظفریابز ،
فیض افکارکزله سیرابز ،
نور آمالکزله پرتابز .
آلامازسه‌قده انتقامکزی ؛
اوح ، یوکسلتدك ایشته نامکزی ...

قالقیکز ، قالقیکز مزارلردن
ای شهیدان شهریار وطن ،
آرزوکز وجود بولدی ، بوشان
هپ سزکدر ، سزك عنایتکز ،
سزدن آلدق دروس عبرتی بز . . .

شیمدی برپادشاه ، برملت ؛
نه خفیه ، نه فرق جنسیت ،
هپ مساوات خلق ، حریت ،
هپ عدالت ، وظیفه ، حق وَوطن
دون قویوندق ، بوکون ، بوکون انسان . . .

انسان اولدق ، حیات کوسترهلم ،
سعی وحلم وثبات کوسترهلم ،
عالمه التفات کوسترهلم .
سعی حریته ملازمدر ،
بریسی دیکریله قائمدر . [*]

کچمسین بردقیقه بوش که جهان
مترقی بوتون ، اوزاقده قالان
بر بزز ، ای جماعت شبان
کلك ال برلکیله جهد ایدهلم ،
اعتدال وسکونی عهد ایدهلم .

یاشاسین پادشاه ذی‌عظمت ،
یاشاسین ملت ، اردو ، حریت ! . .

تموز ٣٢٤

[*] یاخود :
مدنیت بونکله قائمدر .

عشقك

بوكون فضاى خيالمده تتره‌يور بايغين ،
ينه اوچشم سياه خيال مسجودك !..
يكانه شوقى ايدك سن شو عمر بى‌سودك ،
اى آفتاب حياتم ، نه‌دن اوزاقلاشدك ؟

بيليرميسك ، كيجه كوندوز بتون دوشونجه‌لرم
سنك تخيل سودا كه منحصر كبى‌در !.
بوكاركاه محاسنده مختفى ، ظاهر
نكات حكمتى هپ بن سنكله حس ايدرم ...

سنك نوازش عشقكله هرصباح آچيلير
بنم حديقهٔ روحمده پنبه بركل‌تر ،
كه‌رنك آل جمالكله ابتسام ايلر ،
مشام روحمه شميم محبتك صاچيلير ...

سنكله‌در كوزلم هپ حيات وموجودات
بولور بنم نظرمده براعتبار وحيات ،
سن اولمسه‌ك ياشامام اى وجود مستثنا ...
بويوك بويوك اوقدركه ياشاتديغك سودا

سن اولمسه‌ك سنى ياخود دوشونمسه‌م بردم
برانقراض مؤبدله محو اولور عالم ،
فقط ، ياشار ينه عشقك الى‌الابد ، هيهات !..

٢٦ تشرين‌ثانى ٣٢٢

بر پرستیدهٔ خیالی‌یه

سزه باقدجه هر تصادفده
بکا برابتلای تازه کلیر .
اڭ بلند ، اڭ گزیده ، اڭ نادر
برگوزللکسکزکه خوابیده ... [*]

حسنکزده کورولین ، لکن
طویولان برمأل ، برشی وار ،
اویله برشی‌که پك طونوق ، ساکن ،
کبی دیرکن هجوم ایدر و طاشار ،

اویله برپنبه‌لك ویرركه سزه
اڭ بلند ، اڭ گزیده ، اڭ نادر
شعر حسنك بورنك باکری‌در ...

هر تصادفده ، بلکه بیلمیه‌رك ،
شو حیات حزینی اڭ یوکسنك ،
اڭ گوزل برامالله تهزیزه

ای ، مؤکل وجود مستثنا ،
برشی آکلارسه‌کز بوشعرمدن ،
سزده برشی طویارسه‌کز حساً

برامل ، برامید ، برخولیا ،
بنی قلباً اودمده یاد ایدیکز ،
قلبمی یادیکزله شاد ایدیکز ...

۲ تشرین ثانی ۳۲۲

[*] شاعر برنجی قطعه‌یی شوشکلده‌ده یازمش :

سزی کوردکجه دائما بنده
یکی برحس ابتلا اویانیر .
اڭ بلند ، اڭ گزیده ، اڭ نادر
برقادین شعری سزده تابنده ..

تبسم ظلام

بتون بدایع حسّیه وخیالیّه‌م
بوغولدی برگیجه‌نك سینهٔ ظلامنده ؛
بوكونكی حالمه آغلار تظلمات ورم
چیچكلرك بیله الوان ابتسامنده .

اوقور سمالرك اعماق بی تناهیسی
صماخ جانمه هپ برنشیدهٔ دعوت .
زمان اولوركه سونوب روحمك بتون حسّی
حیاتمه دوكولور پاره پاره برظلمت !..

بوظلمتك اویوشور قعربی مألنده
بتون قوای شبابم ... زمان زمان مفتور ،
بر ابتسام سپهرنك اولوركبی منظور ..

بو ابتسام سپهرنك ... ایشته الك مظلم
زمانلرمده بكا تازه جان ویرن ظالم !..
حضور وراحت آراركن اونك زوالنده !..

ننی

ننی ای طفل جانربا ننی ،
ننی ای غنچهٔ صفا ننی ،
ننی ای طفل جانرباکه سنك
اطراد تنفسکله امین ،
اوح روحم غریق نور اولسون ؛
باباگك‌ده حیاتی سور اولسون ..

ننی ای غنچهٔ صفا ، سنده
بك باباگك‌ده وبنده هرایکیمز
بزی روحاً ومادةً توحید
ایده‌جك بروجوده ربط امید
ایده‌رك بکله‌مکله صولشدق ،
عادتا بریابانجی اولمشدق ..
چوق شکر ، شیمدی سنده برلشدك ؛
آه سنسز غریب برلشدك ..
چوق شکر ، شیمدی سنده : سنسك بز
سنده موجودز ایشته هرایکیمز
یاشارز بك باباگله بن سنده
اوچ حیاتزکه شیمدی برتنده ...

آه ربم بواوچ حیات سنك ،
یرله کوك ، جمله کائنات سنك ؛
خوش کوروب بویله اتحادمزی
سن باغشلا بزه « وداد » مزی ؛
شو ضعیف اوچ وجوده قوت ویر ،
نشئه ویر ، صحت وسعادت ویر ...

ننی ای طفل جانربا ننی ،
ننی ای غنچهٔ صفا ننی ،
ننی ای طفل جانرباکه سنك
اطراد تنفسکله امین ،
اوح ، روحم غریق نور اولسون ،
باباگك‌ده حیاتی سور اولسون ...
اویوسون سنده روح شفقتمز ،
اویو ای غنچهٔ محبتمز ،
بك باباگ ، بن سکون بولوب کوزلم ،
سنده نبض حیاتی دیکلیه‌لم ...

۱۳ مایس ۳۲۰

احیای ماضی

هانی سن بعضی ملتفت ، خندان
بکا تقریب جسم وروح ایدرك
صانکه روحمده صاقلانیردك سن ؟

هانی بن بعضی مست وپرخلجان ،
سنی روحمله صانکه مزج ایده‌جك
کبی براحتمال آراردم بن ؟

هانی سن بعضی مبتسم ، ممنون
بنی روحکله اویله دیکلیه‌رك
روحمه صانکه روح اولوردك سن

هانی بن بعضی منفعل ، محزون ،
برخیالی امله ایکلیه‌رك
سکا ایمای راز ایدردم بن ؟

هانی برکون نصلسه بربویوجك
اورمانك قویتو برکنارنده ،
کوچوجك خنچرکله اکله‌نه‌رك
« خنچر غمزه‌کزله آه اولمك
نه‌قدر طاتلیدر » دیمشدم بن ؛

هانی سن‌ده اوکلعذارکده ،
عصمت روحك انبساط ایدرك ،
روحمه بردن ارتباط ایدرك ،
بکا باقمش‌ده تتره‌مشدك سن ؟

هانی ؟ یوق ... شیمدی هپسی ، هپسی خیال...
دها علوی فقط بورنك ملال
شیمدی سن باری بختیار اوله‌سه‌ك
آه ، پرنشئه بربهار اوله‌سه‌ك
بن‌ده ماضی اولان امله ینه
تتره‌سه‌م ، تتره‌سه‌م سعادتکه .

— بر رسمك آلتنه —

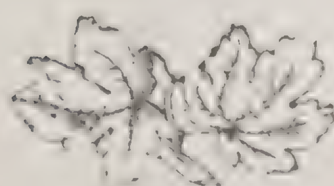
دیكلیور روح تار سازندن
لمسهٔ دست صنعتیله اوچان
موجات لطیف الحانی ...

دیكلیور ، مست موج خولیادر
صانكه سودایه مهد رؤیادر
چشم حیرانی ، روح نالانی ..

دیكلیور ... بن‌ده شمدی دیكلیورم
اونی تعقیب ایدن خیالمله .
تار روحمده تازه برناله ،

تازه برنفحهٔ هوا ؛ وَاونك
الم اشتیاق ایله یورغون
تازه عشقیله ایكلسه‌م دییورم ..

۲۸ كانون‌ثانی ۱۳۱۷

یالـکـز سن

اویویان برچوجق قدر خاموش ،
اویویان برچوجق قدر برروح
هپ طبیعتده برحضور بشوش
هپ طبیعتده برتبسم شوخ ...

صکره بر شی که روح اشیانك
صانکه فوقنده مست وسائردر .
صانکه بر ماهتاب خولیانك
کولـکه‌سنده دوشن سرائردر ...

صکره محجوب بر طراوت که
صوقولان بر چوجوق قدر مونس
صانکه بر نفخهٔ امل ، بر حس .

صکره بر دست ناز ایله صانکه
سیلینوب هپ بو کولـکه‌لر بردن ،
آه هپ بر خیال ، یالـکـز سن ...

۱۱ نیسان ۱۳۱۷

ایلك هیجان

— بر كنج قیز لساندن —

شیمدی قوش خفتیله مست شباب
شوراده روحم اوچمق ایستركن ،
شیمدی بر طاتلی اضطراب وحجاب ،
شیمدی برقورقو كندی كندمدن .

شیمدی برشی كه شوخ بر رؤیا
كبی هم كولكه ، هم نوازشكار ؛
صكره كیفلی بر احتیاج بكا
صكره بر احتراز حسن ووقار ..

شیمدی بر ذوق ، صكره هیچ برشی
بر صیجاقلق ، مجهول بر خلجان ..
ینه هپ حزن ولشته پیدرپی .

برده بیلمم نه دلسه برحدت
برطوتوقلق كه عادتا نفرت
شوكچی كنج ایچون جوارمدن ...

۱۱ نیسان ۱۳۱۷

مجهوله

ایشته قالدق ملال ایچنده ینه
کیجه‌نك سایهٔ سیاهنده .
اونك آسوده خوابگاهنده
بربیلنمز انین محنت ایله
بتون آلام واضطراب بشر
یورولوب برفراش موته دوشر ...

بن اوحال جمودتی سومم ؛
اونده بیکس برانطفا کورورم ،
غملی بررنك انزوا کورورم ؛
ایسته‌مم بن بوظلمتی سومم .
آرارم نور چشم سوداکی ،
کورورم کوزلرمده رؤیاکی !..

آرارم ، سنده برپناه آرارم
شو یورولمش حیات مسحوره .
شو بیلنمز خیال مستوره
سنده برصفوت نکاه آرارم ،
اونی کورمزسه سنده دیده‌لرم
اوزمان اولمك ایسترم کوزلم ...

ینه ماضی‌یه دوغرو ...

نرده شمدی اوخوش جمیله‌لرك
اومحاسن ، اوسوبسو انوار
اوپوروللق نه‌در دیه‌ن افكار .
بتون آمال عشق ایچنده گولن
نشوهٔ عنفوان در افشن
نرده برتانه‌سی اوحیله‌لرك ؟!..

اونه صبح بهار نزهت ایدی
بونه شام حزین بیكانه !
نه‌كه كچدیسه هپسی افسانه ،
هپسی نسیان ایچنده برمتروك ،
هپسی عادم ، بتون بتون مشكوك
بودوشن عكسه برغم ابدی ...

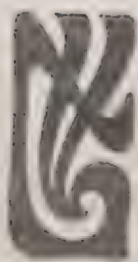
یاد ماضیده‌كی تأثردن
نظر حكمتمده واحیفا
بشریت كوزللشیر . كویا
اوصمیمی دم شباب سحر
نفحهٔ نوبهار عمر بشر
موته جانداده‌در تحسردن !

رنكی اوچمش اوشوخ ونازك یوز
او ، حیاتك یتیمه‌سی ایام
كوستریر برغم ابد فرجام
فقط آلامی هپ بنم سینه‌م
هپ بنم الك ذكرلی كنجینه‌م
وارلغمدر اوسودیكم اوكسوز !

— ردوسلی برزواللی کنج ایچون —

مدرس زاده ابراهیم افندی
بو یرده مستظل مستعان‌در ·
هنوز وارمشدی سنی یکرمی درده ،
اجل حکمنده بعضاً بی امان‌در .
تمام اوچ ییل زواللی خسته کزدی ،
بیلیردی ، دیردی : حالم پك یامان‌در .
فقط ، برچاره یوقمی ؟ دیر ، صورار‌دی ،
آرار‌دی چاره برخیلی زمان‌در .
نهایت رحمت مولا یتشدی ،
اوشیمدی قرب رحمانه روان‌در .
طوروب برفاتحه اهدا ایدك که
بو ، امواته سلام زندکان‌در .

سنکله

تباعد ایلیه‌رك دائما حقیقتدن ،
سنکله بن یاشارم بر حیات خولیاده ،
سنکله مست اوله‌رق بویله محرمیتدن
کولر سعادت عمرم بوتون بو رؤیاده .

سنکله پیش خیالمده انکشاف ایلر
ازللرك بوتون انوار ابتساماتی ؛
سنك گذرگه نورکده تتره‌شیر وسونر
سحرلرك بوتون امواج ارتساماتی .

سنکله نامتناهی‌یه طوغرو یوکسله‌رك ،
بوتون حقایقه رغماً ، مقرّب ویکروح ،
اوچار، اوچار کیدرم ؛ صکره منکسر، مجروح ،

دوشر، دوشر، دوشرم . بویله یوکسلوب دوشمك ،
بودر مدار حیاتم . . . کلیرمیسیك ، کوزلم ،
بوکونده عرش خیالاته طوغرو یوکسله‌لم؟ . . .

میدللی - ١٤ تشرین اول ١٣١٦

آه بر تبسمکه !

روحمك صفوتیله دیکلیه‌رك
هپ سنك ساحرانه سوزلریکی
آه ، ممکن ، دیمش ایدم ، سومك
وَسولمك ، اوآنده روحانی

بر تبسمله ، صانکه سن تأبید
ایلمك ایستدکڭده خولیامی ،
اوقشادکدی ملال سودامی
بکا ویردکدی بر حیات امید ...

شیمدی ، یوق ، یوق شکایت ایتمیورم ؛
دائما بویله مغفل ومحروم ،
کچه‌جکدر حیات پرکدرم ..

شوکا یالکز اینان که شیمدی ینه ،
شیمدی‌ده آه بر تبسمکه
ینه بن عمریمی فدا ایدرم ....

ایکی رفیقه‌یه

— فائق عالی ایله مشترك —

کچدیکز پنبه برخیال آسا
یانمزدن ، او هرزمانکی سزك
مبتسم نشئه‌کزله ، بز ، ساکن
سزی تعقیبه باشلادق ، صوکرا

کیتدیکز ؛ بزده یادکار اوله‌رق
پنبه برکولکه ، بربولوط قالدی .
شیمدی اونلرده پرملال فراق
قارا برشکل اشتیاق آلدی ...

بکله‌دك ، بکله‌دك ، وَچیقمادیکز
آه بیلسه‌یدیکزکه اك معصوم
برمحبتدی بکلین مغموم

نه‌اولور بیلسه‌کزکه بز سزدن
ساده برنظرهٔ امل دیله‌ین
ایکی بیچاره روح نالانز ...

یوق ، خایر ، یوق بوحسی بیلمیکز
ناوصول امل قالك هپ سز

بلکه ایلر غمم آزمای ملال
سزی حتی تکلم آمال

ای گوزل [illegible] ، ای [illegible]
سزی هیچ ، هیچ براضطراب وکدر

ایچیتوب قیرمه‌سین ، وَسز هرکون
نشئه‌یاب شباب اولك وَگولك :

برقادینه

اوکنده زوجی گوزل ، شانلی ، تازه بر ...
یاننده یاوروجغیله ایلرلەیور ، گریدن
او ، ناز وعشوه ایله شوخ ومبتسم ، دلبر
یواش یواش یورویور ، بردن آرقەسنده کان

اوزونجه برحریفه، برسفیهه، مست غرور
تمایل ایلیەرك وضع دلفکاریله ،
بوتون وجودینی آنات اختیاریله
ویرر کبی اوکا باقدی پر ابتسام سرور .

قوصوکره هپ ینه پروعد وپرامل یورودی ؛
اوآنده ذهنمی برقانلی منظره بورودی :
جهان بوتون نظرمده قاراردی پیدرپی
آووجلرمله صیقوب قیرمق ایستەدم برشی

— نەدن زواللی گوزللك ، نەدن قوجەك ، یاوروك
اوکنده ایشته یورورکن ، نیچون أوت آقادین ،
نیچون شوارککه سن بویله پرأمل باقدك ؟
یازیق دەگلمی که صولسون اوحسن مسرورك

شونك بونك نظر حرص وشهوتیله ، دوشون ،
دوشون دمین نەحضیض سفالته دوشدك ...

گوزلسەك ایشته قوجەك ، ایشته برده پنبه ملك
نەدن هم اونلری ، هم کندیکی رذیل ایتمك ؟

اوتانمادکمی قوجەکدن ، شوپنبه یاوروکدن ،
اوتانمادکمی هیچ اوللازسه سن غرورکدن ؟

قوجەکله یاوروجغك ، عرض وعفت وناموس
بوکون چامورلر ایچنده روامیدر افسوس ؟...

خیر زواللی قادین ، ای بدیعهٔ دلبر ،
خیر ، خیر دوشەمزسك دکلمی ؟ یوقسه ، گبر...

سز کیتدکدن صکره

— مادموازل بهآتریس دوقرامره —

دیدیلرکه سزك ایچون بوکیجه
کیدهجکار . ایناندم . صکره
بیلیوردم ، دیدم ، بن اوله
بیلیوردم ، اوت ، فقط بو قارا ،

بو صوغوق چهرهٔ فلاکتی بن
کورمهمك ایستیور ، دییوردم که :
کیدهجکار ، بو بر حقیقت ایکن
شیمدی بر احتمال اولور بلکه ،

کیم بیلیر بلکه بر خیال بعید ...
صکره ، دیرکن ، کیدلدی هپ واپوره
قالدیکز اورده سز وَن صکره ...

یوق ، خایر ، ای فرشتهٔ امید
بکا سز باقمیك که ، بن دائم
هر امیدمده بویله منکسرم ...

سزدن اولدمسهده بوکون مهجور ؛
خاطراتم سزکله مست سرور ؛
سزی کورمكده بر سعادتدر ،
بو سعادت بنم ایچون یتیشیر ..

میدیللی ، ١٦ ایلول ٣١٦

منکشه‌یه دائر

— ینه اوکا —

کوزلم ، هانکی زهره‌در عجبا
حائز لطف انتخابك اولان ؟
دیبه صوردم . دهان نازکدن
چیقه‌جق سوزله مست روح هوی !..

اعتراف ایلدك منکشه ایمش
بو معزز شکوفهٔ مسعود . . .
شیمدی روحمده شوخ وپرلرزش
بونی هپ سویلین اوطاتلی سرود . . .

صکره بر آسمان خولیاکه
قویو مائی منکشه رنکنده
صانکه بر روح ، صانکه برخنده !..

کوزلم ، اویله خوش بورؤیاکه ،
ابدیاً اویانمسه‌م ، دییورم
بنه هیهات ! قانمسه‌م ، دییورم !..

میدللی ، ۱۱ ایلول ۱۳۱۶

بر بالودن صوکره

— مادموازل « پ. دوق » یه .

دون کیجه تازه بر بیاض چیچکی
سزه بیلمم نه حسله کوستره‌رك ،
شیمدی پك خوش قوقار ایکن شو چیچك
صولیویردی ؛ دیدم . وَسز صانکه

بنی هیچ طویمامش اداکزله
— هرچیچك بویله وهلهٔ صولماز .—
دیدیکز ، شیمدی آکلادم ، اصلا ؛
صوله‌جق اولسه هیچ بهار اولماز .

فقط ای غنچهٔ حیات وشباب
بوده طرز حیاته تابعدر ؛
یوقسه هرشی جهانده ضایعدر .

شوده وار : بر بدیعهٔ پر تاب
صولمش اولمازمی چیرکین اللرده
نه‌قدر اولسه ناز پرورده ؟ ..

سزی انجیتمش اولمه‌یم کوزه‌لم
بونی ایما ایدی بم املم .

دیدلی - ۲۵ اغستوس ۱۳۱۶

دکیز

— احمد حکمت بکه —

شیمدی بر روح رعشه‌دار کبی
پیشکاهمده تتره‌یوردی دکیز
شیمدی برصبح نو بهار کبی
حشرالوانه باشلادی ، سس سز

صانکه بر دست شوخ صنعتکار
خاره‌لر ایشلیوردی دقتله ؛
صکره سرپلدی بر بیغین انوار
براوزون بوسهٔ محبتله .

ینه بر روح رعشه‌دار کبی
آچیلوب تتره‌دی اوسینهٔ نور ؛
اویودی صوکره مست عشق وسرور .

شیمدی بر لیل نوبهار کبی ،
نفس آلدقجه ، طفل سودامه
باشلادی راز عشقی افشایه ...

بن فقط ، اسکی بر مزار کبی ،
ینه قالدم حزین و بیوایه !..

میدللی — ۲۶ تموز ۱۳۱۶

قادینلره وار ککلره دائر

تفلسفات نسائیه‌سیله فخر انداز
بریله بحث ایدییوردق کچنده دورودراز !

قادین ، دییوردی رفیقم ، قادینلغیله بوتون
من‌الازل چالیشیر هپ کوزل کورونمك ایچون ،
کوزل کورونمك ایچون ، باشقه درلو صورمایکز..

اونك دوشونجه‌سی ، الك باشلی مقصد واملی
کورن بکنمه‌ایدر یکنظرده شیق دیملی ؛
قادین بونخبه‌یه وقف حیات ایدر یالکز ..

— بوبلکه طوغرودر ، آنجق ، دیدم ، بیلیرمیسکز
قادینده میل تجمله اکله‌نیرکن سز
بر اعتیاد ظرافتله دائما اوتولو
اولان ره‌دینغوتکزده ، یلکده بر بوکولو
بر اولماسین دییه شیمدی باقندیکز ، بونه‌دن ؟

قادینده میل تجمل عبسه ، ارککار
وایشته سز مثلا بویله دائما دلبر
وشیق کزینمه‌ده معنی نه‌درکه سز فکراً
وخلقةً اوکا حاکمسکز ، بر آز دوشونك

سوقاقده شیمدی کچرکن سویملی بر خانمه
کوزلسکز ، دیدیکزمی ، اوت امین اولکز ،
بو صیرناشیق سوزیکزدن اومطلقا محظوظ

اولور وَبلکه‌ده حتی صمیم روحنده
بر اهتزاز تشکر طویارکه قابلسه
ویرر حیاتی بردن اوکیرلی بر حسه ...
قادین نه‌دن اولیور زیب وزینته دوشکون ؟..
دیسه‌م قیزارمیسکزکه قادینده صاف ونفیس
نه‌وارسه هپسنی ارککدر ایلین تلویث ...

دییه دوام ایدییوردم ، رفیق محترم
صیقیلمش اوللی ، یاخود نتیجه‌دن نادم
یانمدن آیریلیویردی ، سوزولدی شوخ ولبیب
اوزاقده بر قوقوتی کوردم ایلیور تعقیب ...

زواللی فلسفه ، یاخود زواللی ارککار
قادینده وارمی قباحت ، سزك دکلمی اثر ؟..

روحمك احتياجی

بر قادين نجه‌سيله طيرمانه‌رق
صيزلامق ايستيور بوكون روحم ،
صيزلامق ، صوكره متصل قانامق ؛
قاناماز اولدی روح مجروحم !

بر قادين نجه‌سيله .. نجه دكل
صانكه بر نوردر او ، نورسحر ؛
ابتدا بر كريمه‌در مغفل ،
كسيلير صكره روحدن اژدر .

قاناماز اولدی روح مجروحم ؛
قانامق .. ايشته نجه عشق وحيات
قانامقدر الى‌الابد ، هيهات !..

بر قادين نجه‌سيله طيرماندرق ،
بر اثيری خياله مستغرق ،
اويومق ، سويمك ايستيور روحم ؟..

ميدللی - ٢٥ تموز ١٣١٦

قادینلغه دائر

طوروب مست تخیل بر زمان، صوکره اوزاقلردن
کلن بر حسی تعقیب ایلینلر اهتمامیله
اوزاقلاشدی بطی بر هیکل سودا خرامیله
یانده قایناشان خلقه تمایل ایلیوب بعضاً .

اوزاقلاشدی ، یدنرمنده‌کی شمسیه فطرتدن
نه‌وارسه‌شوخ‌ومستغنی بتون روحیله سویلردی،
اوبعضاً عادتا خندان ایدی بعضاً مکدردی ؛
صانیرسك برلسان راز ایدی ناز ومحبتدن !..

بر آز طوردی وَصکره هپ بواستحسان وتقدیره
کولوب بوش براوموز سیلکنیشیله قاچدی مستحقر،
بتون امیدلر سوندی پیندہ خائب وخاسر ...

— قادینلر بویله‌در :اونلرجه حرمت بر بلاهتدر
قادین بر شیئه محکوم اولمق ایستر بر طبیعتدر
محبت اونده حتی منتظردر عنف وتحقیره !..

استانبول ، ۲٦ حزیران ١٣١٦

کوزلرکه دائر

کولر بر سرمدی روح نوازش
سنك اعماق چشم سرمدکده ؛
آچار بر مائی کولکه مست لرزش
اوزاق بر افق پررؤیای خنده .

اوافقلك بر سراب اولمش خیالی
اویور یلدای مژکانکده مسحور ،
اوچار بر مائی خولیانك ظلالی
سنك هر نظرهٔ پاککده مسرور ...

أوت ، چشمك سنك بر روحدرکه
دوکولمش ابتسامات سحردن ،
ازللردن بریکمش مائیلردن .

ازللردن کلن اسراری حاکی ،
بوتون روح بدایعدرکه یکسر
سنك مینای چشمکده کولومسر !..

۱۰ حزیران ۱۳۱٦

قادینلغه دائر

« بیلیرمیسك كه قادینلق دیمك وفاسزلق
« دیمكله بردر ؛ اوت ، هر قادینده بر كلبك
« حیاتی وار كبیدر ؛ بر قادین ایچون سومك
« بتون ظرافته قارشی بر اعتناسزلق ،

« بتون نزاكت جنسیه یه حقارتدر .
« أوت ، اوبعضی قادینلرده كوردیكك میلان
« سنكله بر زمان اكلنمك آرزوسندن ،
« بر آزده كندینی آلداتمه‌دن عبارتدر .

« بر آزده كندینی آلداتمه‌دن ؛ بو اونلرجه
« هوا ، ضیا كبی بر احتیاج مبرمدر ؛
« اوشی كه فائده‌سزدر ، قادینجه مظلمدر .

« قادین او بر كلبكدر كه هر كلن آغاجه
« قونار وَصكره اوچار ... » بن ده او یله ظن ایدردم ؛
فقط براق اویالا ایسین سوزمچر ایدم !.. [*]

۵ نیسان ۳۱۶

[*] یاخود :
قونار وَصكره قاچار ... بلكه طوغری ، لكن بز
قادینلغی صانیرم كه بونك ایچون سوه‌رز !..

پیام دعوت

کل ، سنکله شو لیلی تنهاده
روح بر روح اعتلا اوله‌لم ؛
بر اثیری حیات خولیاده
روح سودایه آشنا اوله‌لم .

کل ، شو آلام زندکانیدن
ازلیت قدر اوزاقلاشه‌لم ؛
بن سنکله ، اوحسن پاك ایله سن ،
کل فراز خیاله یاقلاشه‌لم .

کل ، أوت ، کل بوحسن پاك ایله سن
سکا جای قراردر ملکوت ؛
قاچه‌لم ، کل ، شو خاك سفلیدن ،

ایشته باق ، هرطرفده صمت وسکوت ..
شو کواکب که بی نهایتدر ،
نوردن بر پیام دعوتدر !...

۱۷ مارت ۱۳۱٦

پیام دورادور

بر کیجه ، اك فجیع وروحکزا
بر حقیقت ایچنده ایکلرکن ،
بر سحاب مضیٔ عشق وهوی
کچدی افق سیاه عمرمدن .

کچدی ... اعماق روح تارمده
انکشاف ایتدی بربهار بیاض ؛
شیمدی هرشی بنم جوارمده
بربهار بیاض ایدر ایقاظ

بو بهاران ایچنده لکن بن ،
– بر خزاندیده قوش ملالیله –
ینه بی حس وبی امل ، مفتور

ایسترم : برسمای دیکردن
او سحاب مضی حبالیله ،
ایسترم بر پیام دورادور !..

بروسه ، ۳ مارت ۳۱٦

آیرلدقدن صوکره

کولردیکز بکا ، بحث ایلدکجه عشقمدن ،
کولر وَ صوکره ترحم ایدرده سوزلریمه ،
«بو برنوبت کیبدر بزجه ـ دیردیکز ـ ، بعضاً
بلا سبب کولرز بز ، صاقین سن اینجینمه ! »

کلیرمی یادکزه ؟ برکیجه حرارتله
ینه کولوشلرکزدن شکایت ایلرکن ،
«صوصارمیسك ؟ ـ دیدیکز ، بروقار عصمتله ـ
بن ایستهمم ، بکا بحث ایتمه هیچ محبتدن ! »

بوکون سزی دوشونورکن بوتون او خفتمه
ندامت ایلیورم بن ؛ فقط بیلیرمیسکز ،
آجیرسکز کوزدلمشیمدی کورسهکز بنی سز ،

بوکون که سزدن اوزاق ، بی امید ودربدرم
امین اولورمیسکز ، ایشته اعتراف ایدهرم :
یابانجی اولمادیکز هیچ بنم محبتمه ! ..

۲۳ کانون اول ۱۳۱۵

هیهات

بتون جسارت عشقمله بن کچنلرده
جوار لانهٔ حسنکده برزمان کزه‌رك
جمال صافکی برکره ایستدم کورمك .

اوکون اوزون سنه‌لردن بری خیالمده ،
اویوتدیغم هوس عشق وشدت سودا
بتون حواسمه ایتمشدی صانکه استیلا .

کوزم نه کورسه کوزلدی کوزللکله سنك :
سنك ترانهٔ شعرکدی دویدیغم سسلر ،
سنك هوای لطیفکدی منتشر ، یریر .

یورور ، طورور ، باقینیرکن ، نصلسه پنجره‌کك
همان حذاسنه کلدم ؛ او آنده صاندم‌که ،
طمارلرمده قانم طوردی ؛ کیم بیلیر بلکه ...

خایر ، هنوز چیقه‌مازدك فراش نازکدن ،
هنوز صباح اولیوردی ؛ افقده رنك خمار
طاغلمامشدی ، وَخولیا ایچنده هپ ازهار

اویوقلیوردی ... حرارتله قاورولان باشمی
جدار لانه‌که قویدم وَ اویله مست حیات
سنکله بن باشادم برزمان ایچون ... هیهات !

۱۹ کانون اول ۱۳۱۵

شب روحم

منمنلی زاده طاهر بکه —

کیجه اجرام بی نهایتدن
دوکولن هرشعاع دورا دور
کتیریر بر پیام نورانور
بکا ادوار سرمدیتدن ؛

دیکلرم برزمان غریب وملول
خلقتك نغمهٔ سرائرینی ؛
کورورم صوکره هپ قرین افول
شب روحمده روح طائرینی ...

هپ قرا کالق ، أوت ، قرا کالقدر :
شب روحمده پارلایان شیلر
ظلمت صرفه انقلاب أیلر .

سن فقط ، آه ای ندیمهٔ جان ،
بکا بر کره مبتسم باقسه‌ك
بوقراکالق الی‌الابد داغیلیر!..

۲۲ تموز ۱۳۱۵

برنجی تمنی

بیلیرمیسك ، كوچوجك بر چوجوق حجابیله
سنك كلیر كچرم دائما جوار كدن ؛
فقط سنی كورورم بلكه ، اضطرابیله ،
همان اوزاقلاشیرم لانهٔ قرار كدن .

همان اوزاقلاشیرم ... سن بنم خیالمده
كوزللككله بتون حاضر ومشكّلسك ؛
هجوم عشق ایله بر آن انفعالمده
بن ایستهمم كه او آهنكه بر خلل كلسین ...

خایر ، خایر ، سنی كورمكدن احتراز ایدرم :
حیات وفكرمه سن اویله حاكم اولدككه
أریر حضور جمالكده بنلكم بلكه .

أوت ، بودر بنی سندن فراره سائق اولان ،
فقط یتر بو تحسر ، بو شدت هیجان ؛
كورون ، سورونمسین آرتق شو عمردر بدرم!..

۲۸ حزیران ۱۳۱۵

بن بوكون خاطرات ماضيه‌مك
ظل خولياى شعر نازنده
رشحات املنوازنده
ياشايان برزواللى‌يم ، ساكن ...
صانكه ياد خزانله لانه جدا
برقوشم‌كه اوچار اوچار ، يورولور
وَبولوطلرده برخيال وفا ،
بريووا ، براميد آرار وَ بولور ..
صوكره بردن سقوط ايدر مجروح ،
ديكله‌نير دلخراب وغمزده روح ...

دوكولن تويلريله نرم وحزين
ايدوب آواره روحنى تسخين ،
ياشار ايام عاشقانه‌سنى ؛
داغيلان ياوروسيله لانه‌سنى
متبسم كورور جوارنده ،
ديريلير حال احتضارنده ..
وَ اولور روحنه حضور ممات
ابتسام آور بهار حيات ...

اوح ، اى خاطرات معصومه ،
اى خيالات دلفروز شباب
روحمى بويله دائما شاداب
ايديكزكه أولن املارينك
ياد حزنيله برامل كلسين
شو حيات ملول ومحرومه ...

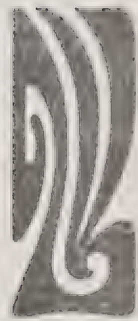
اى بنم الك كوزل املاريمه
غايهٔ انجلا اولان كوزلم ،
كل بوشب‌ده حيات بيفريمه
كل ، حضوركله تاب وفر ويره‌لم ...

عشق صافکله ، عشق لالکله
سنه‌لردرکه ایشته نالانم .
قانمیور ، قانمیور خیالکله
سکا محتاج روح ووجدانم ..

اویله ساکن‌که باق فرازسما ،
اویله شاداب نور وتابش‌که ..
اویله لببستهٔ سرور وصفا ،
اویله مست امید وخواهش‌که ..

کهکشان ، ثابتات وسیارات
هپسی مستغرق مسار حیات ..
بوحیاته ، کل اشتراك ایده‌لم .

بزه یار اولمیورسه حکم زمان ،
یتر آرتق بوخیبت وخسران ؛
سینهٔ صبری کل‌ده چاك ایده‌لم ...

الحان التفات

بر سرسری خیال ایله سرمست وبی قرار
دشت حیات ایچنده کچیردم شبابمی .
افقمده دائما آچیلیر بر درین مزار
بن کومملک ایستهمم ینه قلب خرابمی ..

بن کومملک ایستهمم وبو قلب خراب ایله
هر شیده بر امل دیلهنیر ، صوکره ایکلهرم ...
مجهول ایکن بوکون بکا بر طاتلی سس بیله
عرش وزمینی ساکت و مبهوت دیکلهرم ...

بر سرسری خیال ایله سرمست وبی قرار
عمر حزینم ایلیهجکدر بنم کذار
بر نغمه وارد اولمهدن اعصاب کوشمه .

لکن اوسس که بن آرارم ، ملهم وبلیغ ،
ممکن دکلدر ایتمیهجکدر اوت دریغ
الحان التفاتی قبر خموشمه ..

برینه

بر شوق سماوی کبی مسرور شبابت
کچدك ... کولیوردق بتون اشیایه ، بهاره ؛
کچدك ، وسنك شوق سرورکله طبیعت
غرق اولدی مساره ...

کچدك ... کولیوردی سکا ازهار وچمنزار ،
حیران ایدی اطوار دلارامکه هرکس .
طویدمکه بو آهنك عمومی ایله بر سس
انشاد ایدیوردی سکا بر شعر هوادار ...

طویدم ، وبتون روح علیلمله بو شعرك
اذواق سماویسنه دالدم متفکر ،
بر عمر سعیدك بتون اشواقنی بربر

یاد ایلیه‌رك ... شیمدی خیالمله بو شعرك
آهنکنه پیرو اوله‌رق آغلایورم بن ؛
قاچ قاچ ، ملکم ، قاچ بو یرك خنده‌لرندن !

۲۹ مایس ۱۳۱۵

باران آمال

بوکون حیاته برنشئه ویرمك ایستیه‌رك
دکز کنارینه ایندم ، زمین ، سما هرشی
سکون ایچنده ایدی ... هرطرفده پیدرپی
حلول فیض بهارانه خاص ومستثنا
براهتمام تزین کولومسیوردی : ـ دیمك

صمیم روحمی بر پارچه دیکله‌مك ممکن . ـ
دیدم ؛ وَ برقایغه آتلایوب بونیتله
همان اوساحلی تعقیبه باشلادم . ساکن
دکز، بلوطدن اثر یوق افقده ، دورادور

برابتسام خفیف زمردین سرور
پارلدیوردی ، وَساحلده یم یشیل طاغلر
تخیلاتمه "بررنك تازه ویردی ؛ صولار
کبیدی روح ملولم ؛ اوت ، دیدم ، بی‌شك

امیدسز یاشامق ، صکره بی نصیب اولمك ...
حیات بویله دکلدر ؛ وَمست شعر خیال
اوزاقلاشوب کیدیبوردم : خراب بریالینك
شکسته پنجره‌سندن ، خرابهٔ دله

دوکولدی پنبه ، یشیل ، مائی برقوجاق آمال !

۷ مارت ۱۳۱۵

تخطر

کلیور کوشمه اوزاقلردن
بر درین سس که آشنای خیال ؛
طانیرم ، بر زمان شفقلردن
بکا قالمشدی یادکار ملال .

بر زمان دجله‌نك كنارنده
دولاشیردم مکدر وبی تاب ؛
آقشامك رنك اصفرارنده
کومولوردی بتون امید شباب ...

طانیدم بر زمان ، بو کونکی کبی
خاطرمده ، اونهر خوشجریان
بکا ویرمشدی باشقه بر خلجان ...

بر درین سس ، اوزاقده لوح شفق ،
اوقویوردی ـ ملول ومستغرق ـ
بر کوزل شعر محرق عربی !

۱۵ شباط ۱۳۱٤

پنبه بر تصویر قارشیسنده

- ابراهیم جهدی‌یه -

ظلام یأس ایله مفتور اولان حیاتمده
سنك ظلال جمالکله بر بهار اولدی؛
وَاویله آکلایورم که تصوراتمده
بتون خیالکه موقوف انتظار اولدی...

بو کون فضای خیالمده نورپروردر
سنك لبکدن اوچان تازه، پنبه برخنده؛
بو پنبه خنده - که روحکله هب مزهردر -
دوشوردی روحمی بر تازه، پنبه امیده.

اوت، بن ایستیورم که بو پنبه خنده سنك
سمای صاف حیاتکده بویله پارلایارق،
بتون بکارت شعریله شاد ومستغرق،

هوای عمریکی بر پنبه رنکه غرق ایتسین؛
وَسن بو شعر سعادتله، ای فرشته مآل،
شباب وعشق ایچون اول تازه، پنبه بر تمثال!...

۲۹ کانون‌ثانی ۱۳۱٤

شام حیات

قاره ... صواعق اعصار وقهر امواجه
کوکس ویره ویره دهشتلی برقدید اولمش ،
فقط بوکهنه قایا پك عیان‌که اولجه
شوغملی ساحله برکرسیٔ سدید اولمش !

کلوب کلوب یالیور شمدی ناز ورقتله
دکیز آیاقلرینی ... صکره ریزهٔ الماس
دوکوب دوکوب کیدییور ... صانکه هپ بوصورتله
کچن زمانه ندامتلر ایلیور احساس !..

کونش افقلری الك صوك شعاع زردیله
ضیالیوردی ... کوروندی بویرده پك بیتاب ،
سونوك نظرلی بری .. برخیال تار شباب

ییغیلدی برطرفه ، قیش هوای سردیله
جهانی طوکدیرییوردی .. اومنطفی کوزلر
دیکیلدی قالدی قاراکلق ایچنده لال کدر !..

ترانهٔ خسران

اوچار کیدی اوکمدن پر ابتسام سرور
بتون شبابتمك الك کزیده آمالی ،
اوچار کیدی ... وَقلبمده برانین فتور
اویوتدی حسلرمی ؛ شیمدی هرطرف خالی

کوروندی روحمه ؛ صوك برنکاه حسرتله
بو عمر زائل پر شوقی ایلدم تعقیب ...
وَاولدیغم یره دوشدم کمال رقتله ،
بتون شباب حیاتمده بی امید ونصیب .

بتون شباب حیاتمده ... بن بیلیرمیدم
طمارلرمده کزرکن زلال شوق وسرور ،
نصیب ایمش بکا بر بویله انکسار فتور .

بو کون حقیقتی درك ایلدم ؛ اوپك بی سود
زمانلرمدن اولوب شیمدی جملةً نادم ،
شو روح بیکسه ایتدم تمام وقف وجود !

۱۷ تموز ۱۳۱٤

خندهٔ عدم

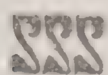
ایندم دكز كنارینه برشب، هوا لطیف،
آسوده هپ جوار وسما تابناك ایدی؛
یر یر ظلام ایچنده‌كی برتابش كثیف
ویرمشدی قارشی ساحله بررنك سرمدی.

كاهی تموج ایلیه‌رك بحر پرسكون
برنور سرپیلیردی ردای سیاهنه؛
برسس كه كاه اولوردی ملال اور درون
بكزردی بریتیم قیزك كیزلی آهنه.

برقاچ بالقجی صندالی كچدی اوزاقلره...
بحرك سكون حزنی ینه عودت ایلدی؛
روح ملولی كندیسنه دعوت ایلدی؛

طالدم یم تفكره... كوردم كه قاپقاره
برشی چكر كبی بنی عمانه دمبدم..
قاچدم.. یمده قهقهه انداز ایدی عدم.

۷ كانون‌اول ۱۳۱۲

بر بوسهٔ غرام

- ع . نادر بکه -

بر پنجره اوكنده اوطورمشدی بر ملك
بر وضع دلفكار تفكر نما ایله ؛
مغموم ایدی ، یوزنده‌كی رنك بها ایله
شایان ایكن اودلبره دائم كولومسه‌مك .

بر پنجره ، اوزاقده قویو مائی بر فضا ،
پیشنده پنبه كولكه‌لی بر كلشن ظریف ؛
اعماق پر صفاسنه بیك طائر لطیف
بر شوق عاشقانه ایله ایتمش التجا ...

بر موسیقیٔ روحنواز وهوافزا
خندان ایدی اوكلشن زیباده جابجا ،
ساریدی روح عالمه برلون ابتسام ؛

مغموم ایدی فقط اوپریٔ سما حرم ،
هیچ كورمیور كبی بومعالی‌یی دمبدم ؛
مست ایلمشدی روحنی بر بوسهٔ غرام !

تشرین اول ۳۱۲

نیاز محبت

اوطوروب بر دره کنارنده
سیرآب روانه دالمش ایدك ؛
أل أله ، اویله خیلی قالمش ایدك
بر کوچوك اورمانك جوارنده .

تتره‌دی بر خفیف رعشه ایله
دست بلور تابسوز نکار ،
ایدوب اندیشهٔ دلی اظهار ،
دیدم : « ای دلستان ، نه‌وار سویله ؟ .. »

سوزه‌رك شویله مائی کوزلرینی
بنی بر مائی نوره غرق ایتدی ،
شدت ابتلامی فرق ایتدی ؛

اوزمان کیسوان اسمرینی
یوزیمه سرپه‌رك دیدی بیتاب :
« یاواش ای عمر ، ایتمه ایتمه شتاب ! .. »

۲۷ ایلول ۱۳۱۲

دیلنجی قیز

قیش اورته‌سیدی .. هوا پك صوئوقدی، یرلرده
بر آرشونی متجاوزدی غالبا قارلر؛
صوئوقدی، خاطره کلدکجه اللرم صیزلار
اوقیش، اوت اوشتای سفالت آورده

سوقاقده طوکدی صانیردم قانم برودتدن؛
صوئوق صوئوق جکرمدن کچردی بادوزان!
یولمده هر کیمی کورسه‌م بنم کبی نالان
اولوردی تتره‌یه‌رك سردیٔ طبیعتدن.

براقشام اوستی .. بوتون طوکمش اورته‌لق، هرکس
تلاش ایله متوجهدی کندی خانه‌سنه،
الٔنده بر یییه‌جك نقل ایدردی لانه‌سنه.

ایرشدی کوشه‌ده پك اینجه، پك کوچوك برسس:
اوقارلر اوستنه دوشمشدی بر زواللی ملك،
مورارمش آغزی ایله دیردی: « بردیلیم اکمك! »

اغستوس ۳۱۲

اوکا

بیلیرمیسڭ عجبا سن بنم حیاتمده
بوکون نه مرتبه تأثیر وقدرتڭ واردر ؛
خایر ، اوت بیلهمزسڭ ؛ فقط مماتمده
اوقو ، بوشعر حزینمله نسبتڭ واردر .

اوقو ، بوشعر حزینم سنڭ هدیه‌ڭدر ؛
بیلیرمیسڭ نصل اولدی ؟ برآقشام اوستی ، هوا
صیجاقدی ، تفسیمه چیقمش ایدم یانمده‌کی بر
کوچك وبوش ماصه‌دن کلدی برخیشیرتی بکا .

باشم خیشیرتی‌یه دوغرو یواش یواش دوندی ؛
سنی کورنجه شاشیردم .. بوشوق وحیرتله
ــ دکز اوکمده کولومسر ایکن مسرتله ــ

بتون وجودمه بررعشه کلدی ، هپ سوندی
بو منظره : قبا برشخصه پك آچیق کولدڭ ،
دوکولدی قلب رقیقمده آچدیغڭ کلبن !

استانبول ، ۲۸ حزیران ۱۳۱٤

بیلیرمیسك ؟ ..

بیلیرمیسك ، شو اوزاقلرده جابجا كورونن
ستاره‌لر ـ كه برر شعر پرلطافتدر ـ
سنك او كوزلركڭ نور دلپذیرندن
اوچان اثیر معانیٔ سرمدیتدر !

بیلیرمیسك ، شو كلستانده منكشف ازهار
ـ كه‌نور نور ملاحت ، كه رنك رنك بهار ! ـ
سنك ظلال جمالڭله بوی حسنڭدن
دوشن ربیع شباب ومآل عصمتدر !

بیلیرمیسك ، شوزمین وسماده پرخلجان
سرود ساحر ومستی فزا دهانڭدن
چیقان ترانهٔ آهنك شعر وحكمتدر !

بیلیرمیسك كه طلوعڭله ، ای ندیمهٔ روح ،
حیات مرده‌مه برفیض تازه ایتدی سنوح ؛
بوكون بنی یاشاتان برخیال ایچنده سنك

محاسنڭله تجسم ایدن سعادتدر .

۸ مارت ۱۳۱٤

وداع

هرکون برابتهال امید نوین ایله
آتی‌یه ربط قلب ایده‌رك ، تام اوتوز سنه
ایشته ایکله‌دم ...
ماضی ، بوتون حیاتمی بی‌سود وبی‌اثر
تصویر ایدن اودورهٔ عمرمده بن نه‌لر
- هیهات - دیکله‌دم !
برموسیقیٔ کاذب وپرنشوه دائما
کوشمده دوجه خیز ترنم ، هوا فزا
[illegible]
هرشیده برخیالت آراردم ؛ بوکون فقط
کوردم‌که هپ امللرم آزرده ، هپ سقط !
شیمدی برصبی
حزنیله ایشته آغلیورم ... ارتق ایسته‌مم ،
طولدوردی عمر تلخمی زهرابهٔ ندم !

۲۲ شباط ۱۳۱۳

بر فقیر

صاللاندی ... طوردی . بردها صاللاندی . تتره‌دی .
قارشیمده پك ضعیف ، فقط شانلی بر فقیر
پژمرده برقیافت ایله ؛ وجهی پك منیر ،
سیماسی دلکشا ، نظری بی‌مجال ایدی .

صاللاندی ... کورمیوردی کوزی باصدیغی یری ،
طوردی بولوب او صاللانیشیله موازنت ...
صاللاندی بردها ... اوزمان ایشته کوزلری
شی کوردم : نیچون بکا صاللاندی عاقبت ،

طوردی ... بن آکلادم آنی آزادهٔ سؤال ،
ویردم نه ایستیورسه ، او آلدی بلاجواب ...
صوکره دایاندی دکنکنه ، دوندی احتمال ..

یوق دونمه‌مشدی ، بردها صاللاندی ... طاق ، دیدی ،
دوشدی یوزیجه .. طوتدم الندن پر اضطراب
قالدیرمق ایسته‌دم ؛ « بنی راحت براق . » دیدی ..

ایلول ۱۳۱۳

آطه‌دن عودتده

یاواش یاواش یوریبوردی .. هوا غایت
کوزلدی آقشامه مخصوص اولان سکونتله ؛
افقلره چوکیوردی غریب بررقت ،
یاواش یاواش باتیبوردی کونش مهابتله

فنار جواری ــ که دونمشدی برچمنزاره ــ
شعاع شمس ایله لبریز شوق ونشئه ایدی ..
باقلسه فرق اولنوردی ظلال اشجاره
کولومسیور کبی طورمش لطافت ابدی ...

کوکرته خلقنه باقدم ، غریق صمت وسکون ،
واپور کورولتوسی یوقدی ؛ فقط فشافش آب ..
آچیلدی روح ملولمده برحزین مهتاب .

یاواش یاواش کوچولوب شویله هیئت ناسوت ،
کوروندی پیش خیالمده باشقه برعالم ...
اویوتدی غملرمی برزشاشهٔ مبهم !...

۱۳۱۳

برچیچکدرکه روح مفتورم
روح ظلمتده انکشاف ایتمش
صانکه ظلمتله اتصاف ایتمش
نور صاف حیاتدن محروم

اویله مظلم وَ اویله موحش که
اولمامش براملله تابنده
اویله ریان آه ونالش که
هیچ سماسنده کولمه‌مش خنده ...

آب وتاب حیاته بیگانه
وارلغك برمثال جامدیدر
منفعل برشبابك اکوانه
ازلی زهر خند بارديدر ...

کائنات ، ای چیچکار ، ای قیزلر
آجیك روحمك شو ظلمتنه
شو یتیمیت وسفالتنه ...

بیلسه‌کز بعضی بن نصل صیزلار
نه‌قدر ایکلرم ، ذلیل اولورم
نه‌یه مسعود جهان وَ بن محروم ؟ ..

صکره سز بیلسه‌کزکه وجداناً
ایدرم بن سزی نصل تقدیس
خلقتك نجه الك کوزل وَنفیس
شعری ازهار ترله قیزلردر
قیزلر ازهاره بلکه مصدردر
خنده‌لردرکه سر مدیتدن
بشرك روح ازن الملرینه
کتیرر سرمدی تسلیلر
صانکه اونلرله ابتسام ایلر
ازلیت ، سرائر اکوان
قیزلرك عصمتنده‌در تابان ...
آه سز ، ای بنات شعر آیات
بکا برپارچه آب وتاب حیات
ویریکز برزمان ایچون ، هیهات ،
شو وفاسز طبیعتك یرینه .

کندی کندیمه

سحرك فیض انشراحیله
روحمه دوغدی برامید نوین .
اولمسون تابش صباحیله
بوامیدم دخی زواله قرین .
بوامیدم دخی ، اوت ، عمرم
کچدی هپ بویله پرامید وخیال ..
هپ امل ، صوکره هپ فتور وملال ...
برضیا ، صوکره هپ ظلام وظلال ...
شیمدی هرشیده منطبع کورورم ،
پك درین ، پك زواللی بربوشلق ...
اوح ، سوداکه وهم وغفلتدر ،
نه‌سعادت ، نه‌ذوق ولذتدر ..
ناکهان الك زواللی بوشلقلر
الك کوزل برحیات ایله پارلار ،
سرپیلیر هپ جهانه برخوشلق ..
آه ، ای نفحۀ املپیرا ،
ای فسون بدیع ومستثنا
برپیام کرمله ریان اول ،
نشئه بخش حیات نالان اول ...

بروسه ، ۱۸ اغستوس ۳۱۳

کلیرمیسك ؟

سنکله ایسترم ، ای دلفکار ، بن تنها ،
اوزاق ، أوت ، یاك اوزاق بر یرنده دنیانك
زمانگذار اوله‌یم ، شاعرانه ، پرسودا .

دوشوب آیاقلرگه عرض اشتیاق ایده‌یم
بلاغتیله بتون داستان سودانك ؛
صفای تاب نگاهکله غشی اولوب گیده‌یم . .

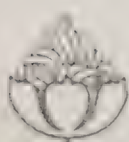
کلیرمیسك ؟ بهاردر ،
حیات مستعاردر ؛
شوعمر تارمارمه
محبتك مداردر !

بهاردر . . بتون جهان
بودمده گلستان اولور ،
سمای صاف گلستان
نظیرهٔ جنان اولور .

بر ابتسام نشوه‌را :
گولر جهانه سوبسو
دولار بوابتسام ایله
جنانه نفخهٔ هوی . .

کلیرمیسك ، بهاردر ،
حیات مستعاردر ؛
شو عمر تارومارمه
محبتك مداردر !

۲۷ مارت ۱۳۱۳

ایلك صونه‌م [*]

کوکلم که حسرتکله کدورتنما اولور
یادك کلنجه خاطریمه پرصفا اولور .
سنسك ویرن حیاتمه انوار مسعدت
ای غازهٔ جمالی اولان رنك صافیت ...

سن کیم خطاب حسنکه نور آشنا اولور
کیم کورسه طور عصمتکی مبتلا اولور
بیلسه‌م نیچون حزین طوروشك ای پری صفت
انجمله برزمانکه ایدردك ملاطفت ...

ای شانکه مناسب اولان شوق نوبهار
اك نشئه‌لی زمان شباب ایتدیمی کذار ،
هرشی سنکده قلبکه ویرمکده‌می ملال؟

وجه قمر ایدوبده بولوطلرله استتار ،
انجم اولنجه عالمه یریر ضیانثار
هیچ ایتمیورمیسك اوسکونتله حسبحال ؟...

[*] سلیمان نسیب شعرمزده حتی جنابدن ، فکرتدن اول صونه طرزینك مبدعیدر .

شرقی

دوشدم بهار ایچنده شوحال خزانه
ویردم بتون حیاتمی روح روانه
بیهوده چاره صورمه‌که درد نهانه
ویردم بتون حیاتمی روح روانه

بیهوده چاره صورمه‌که هردرده مبتلا
اولمقله ایگله‌مکده ایمش لذت هوی
بیچاره‌لکده حس ایده‌رك بشقه برصفا
ویردم بتون حیاتمی روح روانه

شرقی

روح کلدی جسمه تاب جمالکله سنك
دائما لبریز اشواقم خیالکله سنك
مست عشقم سحرالحان مقالکله سنك
دائما لبریز اشواقم خیالکله سنك

سنده بولدم بن بتون شیمدی حیات شعریمی
سنسك اجمال ایلین هپ سانحات شعریمی ...

هپ سنی تصویر ایدر پیشمده الواح بهار
هپ سنك الحانکی تقلید ایدر لحن هزار
نیجه هپ سنسك بوکون روح حیات مستعار
دائما لبریز اشواقم خیالکله سنك

سنده بولدم بن بتون شیمدی حیات شعریمی
سنسك اجمال ایلین هپ سانحات شعریمی

قصيده

« معارف ناظر اسبق زهدى پاشا مرحومه »

ظلماى ليل كيم ابديت رداسيدر
مهر خياله قارشى حقيقت لقاسيدر
بوقدر بتون جهان شهود ايچره بر جمال
واراق ديارى وارسه بونك ماوراسيدر .
هر شيده رنك لايتناهيت ازل
بر قدرتك تجلئ عكس ضياسيدر
تعميق ظلمت شب يلداى بيحدود
روح عليلمك ازلى بر غداسيدر
ايتدم ينه اوظلمتى تعميق دون كيجه
كوردم كه هپ كدرلرمك آشناسيدر
دوشدم اورتبه روح شبستانه كيم همان
صاندم اوليل مظلمى يوقلق فضاسيدر
اطرافى صارار كبى اولدى خياللر
حكم ايلدم بو حاله اولوم ماجراسيدر
تسليم ايدوب وجوديمى ناچار ، عمريمك
« اى موت ، كل ، ديدم ، بودم انقضاسيدر »
برده اوآن يأس وتحزنده وهلةً
ـ كيم قدرت معظمه‌نك بر عطاسيدر ـ
افقمده بر پارلتى كوروندى وبر صدا .
« باق باق ديدى بولطف ومروت ضياسيدر
تنوير ايدن حياتكى بر كنز شفقتك
انظار التفات سعادتفزاسيدر
بر كنز شفقتك كه درايتده ذاتنك
علم وادب اسير قديم ذكاسيدر
بر كنز شفقتك كه در لطف ورحمتى
اصحاب حاجتك ازلى ملتجاسيدر .. »
طويدم ولى نعمتمك بوى وصفنى
صوصمازميسك ، ديدم ، نه‌چوجقلق خطاسيدر
توصيفه هيچ صيغارمى اوكايت كمال

قدرت بیله مصور عجز انتماسیدر
فکر ودها نشیدهٔ طبع بلاغتی
روح سخن قصیدهٔ حکمتسراسیدر
ذاتاً بیلیر ایدم که براقمازدی نامید
بر عمری کیم توجهی محض بقاسیدر
ای خامه سن دعایه شتاب ایله وقتیدر
زیرا مدار مسعدتك هپ دعاسیدر
یارب قیل وجودینی هر درددن مصون
کیم ذاتنك اوسایهٔ رحمتنماسیدر
بر کیمسه‌سز حیاتی اوقورتاردی درددن
بیچاره بر شبابك اومهر رهاسیدر
یاذاالوجود لیلهٔ اسرایه حرمةً
کیم روح احمدك اوشب اعتلاسیدر
اقبال تام واکمل صحتله دائم ایت
اول ذاتی کیم دوشونجه‌سی ذاتك رضاسیدر .

قصيده

« مجلس معارف رئيسى مرحوم حيدر افندى يه »

بشركه جامع اضداد بى نهايتدر
كمال حقده بيوك بر كتاب حكمتدر
بشرده قدرت مولا بتون فيوضياله
مجسماً كورولور صانكه ذات قدرتدر
نه در اوشى كه ديرز بز قواى عقليه
اوكناهده متراكم اولان نه قوتدر
نه در ذكا وفراست ، نه در شو فكر وخيال
نه در بو حافظه كيم ضبط فهمه آلتدر
نه در اوخارقه كيم خاكدان پستيدن
چيقار سمالره جوينده حقيقتدر
بوكون جهانه ديپوركه فنون موجوده
بشر ، دوشونميكز ، ماده دن عبارتدر
فقط اوماده نصل بويله فيضياب اولمش
اوت اوماده كه بى حس وبى ارادتدر
دوشون ، دوشونمه ديمم ، ساده حكمه قالقيشمه
ديمه دوشونجه لرم لازم قناعتدر
نه در اوماده كه تأييده سعى ايدرسك سن
وجودى هانكى حقيقتله سويله مثبتدر
دكلميدر اوسنك كندى زادهٔ وهمك
بوسنجه وارايسه مفتاح سر خلقتدر
يكانه واسطه در حادثاتى تفسيره
ديمك كه خدمتى برمقصده وساطتدر
بومقصده ايريشلدزمى بشقه صورتله
چون بوواسطه مطلق قرين صحتدر
سنك تفكره غرق اولديغك شو موجودات
وجود خالق سويلر برر بداهتدر
بوكائناتى اورب وجوده عطف ايتمك

نەدن مغایر فن وخلاف حکمتدر
دیرم کە ، فن ایلە قابلمی سویلە ابطالی
سنك اومادەیە بخش ایتدیکك بوقوتدر
بم لسان شریعتلە بیلدیکم مولا
محیط عالم اولان برفضای قدرتدر
بتون خصایص روحیە وطبیعیە
اوقدرتە متفرع برر مزیتدر
مؤثری اودر آنجق بوتون بوآثارك
وجودە اصل اولان البتە جوهریتدر
کلیر بوفکریمی تصدیقە نانك لاهوتی
کە دلهمی بکا برعالم فضیلتدر
بر اویلە عالم فضل وکمال وحکمت کیم
ذکا تصور قدرندە لال حیرتدر
تأملاتی بتون خیر محضە دائردر
تفکراتی بتون ناشر سعادتدر
قلوب فاترە آندن امیدوارکرم
عقول خاسرە آندن قرین شفقتدر
جناب حیدر افندیٔ ذی‌سماحت کیم
یکانە وارث انوار احمدیتدر
قلم نصل ایدەبیلسین اوقدرتی توصیف
اونایپارەکە دائم غریق ظلمتدر ..
فقط قصورینی عفو ایتلە محض جرأت اولان
توجهکلە کانن وهم قابلیتدر
دعایە باشلایم آرتق کمال صفوتلە
دعا مقام تشکردە فرض ذمتدر
کمال عز وسعادتلە کامران اولەسك
اووقتەدك کە جهان صحنۀ حقیقتدر
وجود محترمك کورمسون کمینە الم
وجود محترمك کە مدار رحمتدر
خدا دوشورمە دودست تضرعم نومید
دعا دیمك سکا عرض کمال منتدر ..

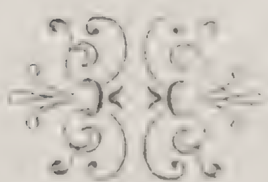

قصیده

« اعیاندن ایکن وفات ایدن ذهنی پاشایه »

بوشیونگاه فانی برتجلیزار عبرتدر
اوشیلرکه خیالی عد اولنمش برحقیقتدر
حقیقتدر اوت هرشی بوهیچستان هستیده
حقیقتدرکه، هپ برغایهٔ علوی‌یه علتدر
حقیقت اولماسه ذهن بشرده یربولورمیدی
بوفناً حکمةً اثبات اولنمش بربداهتدر
حقیقتدر دیرم یوقلق نصل وارلق حقیقتسه
بوکونکی وارلغم چونکه اویوقلقدن اشارتدر
حقیقتدر اوشیلرکه تغیر ناپذیر اولمش
اوائلدن بری موجوددر، مکنوز فطرتدر
عدالت، مرحمت معدوددر دائم فضائلدن
مروت رأفت وشفقت برر مقبول خصلتدر
بوخصلتلر، فضیلتلر بتون بر مهر قدرتدن
فضای روحه عکس ایتمش برر نور عنایتدر
حقیقت روح انسانیده باهردر کمالیله
بشر بالقوه زیرا اکمل مخلوق خلقتدر
جهان تسلیمه حاضردر طبیعی فکر ودعوامی
نه برشاهدم وارکه مجسم برحقیقتدر
وجودی مصدر فیض عدالت، روح علویسی
مطاف رحم وشفقت ملجأ انوار حکمتدر
وزیر بی‌نظیر وبی معادل ذهنی پاشا کیم
در اجلال وعزی قبله‌گاه قلب امتدر
طورر پیشنده عرفان بشر سرمست خاموشی
بیننده مهر نوار ذکا موقوف حیرتدر
بتون ذاتنده جمع ایتمشدر اوصاف کمالاتی
اوبر شهنامهٔ برجستهٔ فیاض قدرتدر

خطا ایتدم محققدر بوکیم توصیفه قالقیشدم
سنڭ شان کمالڭ برترشان بلاغتدر
نه‌چاره ای وزیر مرحمتپیراکه لطفکدن
حیات بیکسانه‌م شاد ومسرور سعادتدر
بیلوب آدابی تکلیف سکوت ایتدمسه‌ده خامه
بیوکارجه ، دیدی ، عفو خطایا دأب شفقتدر
خصوصا مدح ایچون سن برقصیده یازمیورسڭکه
مرامڭ انجق اول ذاته صمیمی عرض منتدر
بوسوزلردن بولوب خیلی جسارت کل ، دیدم ، باری
بویولده برغزلده سویله زیرا رسم وعادتدر
فقط برطرز مخصوص اوزره هم‌ده نوزمین اولسون
که سوزده طور مستثنا دلیل فکر حرمتدر
جواب آلدم حقیقی برطبیعتله خامه‌مدن
مکمل برغزل طرح ایلدی حالاً نه‌حکمتدر :
سنك عشقکله ای آفت جهان مست محبتدر
سنك برنظرهٔ مستانهٔ لطفك نه‌دولتدر
کولر روی زمان برابتسام نشوه‌دارکله
وجود نازکك کویا سنك روح سعادتدر
کوکللر آستان حسنکه سربستهٔ سودا
کوزللکار حریم عشقکه کریان حسرتدر
نصل مفتونك اولمام ای پریٔ شعر وسودا کیم
کوکل بالخاصه الطافکله شاداب مسرتدر
الٓهی تا ابد قورتولمسون دل نار عشقکدن
که سودای صمیمی عشق ذاتکدن علامتدر
دعایه باشلایم آرتق اکر تصدیع ایسه کافی
دعا هربرقصوری چونکه عفو وصفحه آلتدر
یاشا ای آصف عالی همم عز وسعادتله
بوعالم تاکه لطف حقله مهد آدمیتدر
دینیلسین لاجرم زیر جناح مسعدتسایه‌ڭ
تجلیکاه رحمت ، قبلهٔ ارباب حاجتدر .

هروقت ادعا ایدرم که ذکای ملیمز ، هرشیده اولدیغی کبی ، بوتحول ادبیده دخی هیچ بریرده مثلی کورولمین برسرعتله آز زمان ایچنده ، کندیسنه تصاحب ایتدی؛ وکیم نه دیرسه دیسین ، کندینه ـ متعرضلرینك بیله حیرت وتقدیرینی جالب ـ برمسلك نوین تعیین ایلدی .

بوبحثده ایلریلیه‌مدن اول «دەقادانس» نه‌دیمك اولدیغنی آڭلامق ایچون اوروپا حکمای ادباسندن برذاتی دیکلیه‌لم :

« صنعت ، علم‌الروح نقطهٔ نظرندن مطالعه اولنورسه ، صور تلقئ اشیانك برافادهٔ صمیمیه‌سیدرکه بوصور تلقی ، منطقاً عرق مختلفه‌یی تحت انقیادینه آلان مؤثرات اخلاقیه ومادیه ایله بوعروقك بالذات حائز اولدیغی قابلیات وتمایلات اصلیه وکسبیه‌نك اتحادندن نشأت‌ایدر. صنعت بواختلاطدن تولدایدن حسیاتك برترجمه‌سی، ـ اقوامك حقیقت مادیهٔ اشیایه ویا تمایلات وعادات عرقه مغلوب اولمسنه کوره ـ آزچوق حرفی ویا آزچوق خیالی برترجمه‌سیدر. فقط بوخلیطه‌لرك مقداراختلاطی نه اولورسه اولسون اونلرده حقیقت وشخصیت دنیلن ایکی عنصر ابتدائی دائما موجوددر . حاصلی هرصنعتك برسبب وجودی اولدیغی کبی انحطاطکده برسببی واردر .

« بر صنعت نه وقت ملی اولمقدن ، یعنی برقومك ویا برعرقك بتون اشخاصنه شامل اولمقدن منقطع اولور؟ برملتده اعصار عظیمهٔ صناعیه‌نك وصف ممیز حاکمی، وتواریسی انحطاط صنعتك علامت باهره‌سی اولان عمومیت ذوق ، نه وقت تواری ایدر ؟ نه وقت ، صنعت حسیات عمومیه‌نك تعبیر صادق وغریزیسی اولمقدن منقطع اولور، نه‌وقت هرکسك ولااقل اکثریت عظیمه‌نك تأثر مشترکنی ، تهیج صحیحنی طوغرودن طوغرویه ترجمه ایده‌جك یرده وسائط فعل وحرکتی تحلیل ایتمکه باشلار، وبووسائطی غایهٔ مساعی اتخاذ ایده‌رك اصل صنعت اولان صادقیت وغریزیت تهیجی نظردن غائب‌ایدرسه .

« بوانحطاط، عروق عالیه‌یه منسوب اولان برشخصه عین مناظرقارشیسنده‌مدت مدیده توقفی منع‌ایدن قانون سببیله، قطعی‌الوقوعدر. بالضروره بروقت کلیرکه برمدنیت وبرصنعت الهام ایدن افکار وحسیات بتون مواد نافعه‌سنی، بتون‌نتایج مثمره‌سنی صرف‌واستهلاك ایدر . وحتی‌فکر، تحریك‌ایتدیکی‌جهت سائقه‌سیله‌آثار سالفه‌یی‌تقلید وتکراره‌محکوم‌اولور. بوحالده‌تقلید وتکراراولنان‌یالکز افکارو حسیات‌سالفه‌اولماز.. او افکار وحسیاتك تعبیری ، شکل بیانی ، بوش وجانسز اولان شکل بیانی بیله تقلید وتکرار اولنور . فقط یالکز تقلیدك فکره هیچ برلطفی اولمدیغندن بوندن بك‌چابق بیقیلیر، احتساسی تجدید ایچون تعبیر جبراولنور. واونك درجات افراطی،

امكانك صوك حدلرينه قدر منطقاً تعقيب ايدياير. بتون بتون يولدن چيقمش اولان هوس شخصى، آزاده برمسلك اتخاذ ايدر. صنعت، يالكز عامه‌يى بهته دوچار ايتمك ومفصللرينك الاستيقيتنه هركسى حيران براققدن باشقه برشى دوشونمين جانبازلرك حركات فكيه‌سى قيمت ودرجه‌سنده برممارسه اولور.

«بوحالده عامه غيرمساوى ايكى قسمه آيريلير: برقسمى صنايع نفيسه مراقليلرى كه كنديلرينى برزمرهٔ ممتازه‌دن عدايده‌رك بوممارساتده ارباب نزاكته مخصوص برحظ خصوصى بوليور كبى كورونمك ايسترلر؛ ديكرلرى يعنى اهالينك يوزده طقسان طقوزى، بواينجه‌لكلردن برشى آكلامدقلرى جهتله صنعتله اصلا اوغراشميه‌رق، اونى طريق تواريسى اوزرنده براقيرلر. وغرائب مصممه‌سيله نظر دقتى جاب ايچون اجرا ايتديكى بتون مجاهداته هيچ اهميت ويرمزلر. بوشروط ايچنده اويتمش معدن اوجاغنده برقاچ آلتون پارچه‌سى دها كشف ايده‌جك قدر ماهر وياخود زمانلرينه نسبتله شعرك صنايع جديده‌سنى سچه بيله‌جك درجه‌ده متقدم برقاچ صنعتكار تصادف ايدرسه اونلرده بونلرده اغاب احتمال ايله لاقيدئ عمومى آره‌سنده كورلمه‌دن كچرلر.

« بتون بوحال قطعى الوقوعدر. بناءً عليه اوندن نه شكايته ونه‌ده ـ باخصوص ـ تحيره محل يوقدر. فقط عروق مترقيه‌يى، افكار وحسياتنى صرف واستهلاكه، اونلرى يكى برطاقم افكار وحسيات ايله لاينقطع تصحيح واكمال ايچون صرف واستهلاكه محكوم ايدن بوقانونك ـ نتيجهٔ منطقيهٔ تطبيقى اوله‌رق ـ كچن مدنيتلردن صوكره يكى مدنيتلر حصوله كتيرمسى وعين سببدن دولايى بويكى مدنيتلره مخصوص يكى صنعتلر توليد ايتمسى ايجاب ايدردى. اكر ميلان ترقينك يانده اونكله اوغراشان واونى شدت وتحكمله اكثريا ازن طبان طبانه ضد ديكر برميلان اولمسه، بو بويله‌ده اولوردى. برقومده بعضيلرى تحرئ اعلى ايچون ايلرى‌يه طوغرى آتلدقلرى اثناده، ديكرلرى تربيه، منفعت، اعتياد، كسل فكرى، خوف مجهول كبى سوائق ايله هريكى شيئى رد ايدرلر.

« بوحالده حكم ونفوذ آز چوق برزمان ايچون، بالضروره مدنيت سالفه‌يى اقامه ايدنلرك النده بولنور. بونلر جمعيتك بوتون تشكلاتنه استناد ايدرلر. فضله اوله‌رق ـ عدليه اصطلاحنده « امثال وسوابق » تسميه اولنان ـ وقايع اونلرك طرفنده‌در. بريكيلر ايسه ابتدا مبهم، ناقص وهرحالده تأييد تجربه‌دن محروم امللردن، مطالبدن باشقه برشى درميان ايده‌مزلر. ماضينك باعث شرف وشانى اولان اعتيادات فكريه‌يه قارشى، نظرى بر استقبالك آز چوق مشكوك لمعه‌لرندن باشقه برشى ميدانه قويه‌مازلر. بناءً عليه كنديلرينى هيأت اجتماعيه‌ده متأسس، ثابت نه وارسه هپسنك مقاومتنه چارچار محكوم اولورلر. »

شیمدی بومطالعات عمومیه‌یی ادبیات عثمانیه‌یه تطبیق ایده‌لم :

دولت عثمانیه ابتدای تشکلنده ، دین وموقع سائقه‌لریله ، عرب وعجمله اختلاط ایتمشدی . عثمانلیلرك قومیت اعتباریله البته برمدنیتی وار ایدیسه‌ده صفت کاشفه‌سی جنکاورلك اولدیغی کبی مدنیت قومیه‌ی‌ده حظوظات معنویه‌سنی استیفا ایده‌جك درجه‌ده دکلدی . بناءً علیه برمدنیته یعنی علومه ، صنایعه احتیاجی وار ایدی . عرب وعجمله اختلاطمزدن دولایی ایکی مدنیتك ، عرب وعجم مدنیتنك تحت تأثیرنده بولنیوردق . مناسبات بین‌الململك صورت جریاننده مستنبط برقانونه توفیقاً بالنسبه عالی اولان اویکی مدنیتك ، بزم مدنیت قومیه‌مزه غلبه ایله تقرری طبیعی ایدی . اویله‌ده اولدی . فقط نه عرب مدنیتی ، نه‌ده عجم مدنیتی تمامیله تقرر ایتمدی وایده‌مزدی . زیرا اوزمان علوم عربده وصنایع عجمده مترقی اولدیغی کبی بزم‌ده کندیمزه مخصوص قابلیات وتمایلاتمز وار ایدی . خصوصیله بحسب‌الدین عربی ایله توغل ایدیوردق . بناءً علیه ینه اویله برقانونه وخاصةً بومشغولیت دینیه‌یه توفیقاً عرب مدنیتندن علومی ، عجم مدنیتندن صنایعی آلدق . واقعا آره‌صره صنایع عربه‌ده مراجعت ایتدك ؛ فقط اوصنایع ، قابلیات وتمایلات عرقیه‌مزه ملایم اولمدیغی ایچون ، ممکن دکل ایچمزده قرارلاشمدی . بحثمز صنایعه متعلق اولدیغندن علوم حقنده بسط مطالعه‌یه قالقشمیه‌جغمز کبی ، صنایعدن‌ده موضوع اعتباریله یالکز صنعت ادبیاتی قاله آله‌جغز .

عجم صنعت ادبیه‌سی بزده حق غلبه‌سنی تأمین ایدنجه اولا قواعدیله ، صوکره بوتون خرافاتیله ، بتون خیالاتیله افکارمزه استیلا ایتمکه باشلادی . برزمان کلدی‌که یازدیغمز شیلر صرف عجمانه اولدی ، صرف فارسی اولدی . بعض دورلرده مبالغاتمز ، خیالمز عجملری بیله کولکه‌ده براقدی . نهایت آکلاشلماز ، چکیلمز شیلر وجوده کلدی . هراثری زمانه کوره تقدیر ایتمك لازم کله‌جکندن ـ هیچ برشی آکلاشلمیانلری مستثنا اولمق شرطیله ـ بواثرلر زمان انشادلرینه ، اوزمانك مؤثرات اخلاقیه وحکمیه‌سنه ، اوزمانك تمایلاتنه کوره کوزل شیلردی . بواثرلردن بعضیسی زمانمزده بیله مقبول ومرغوبدر ؛ چونکه اونلرده ، ادوار ماضیه‌یه منسوب اولمقله برابر ، برصادقیت ، برغریزیت والحاصل برشخصیت واردرکه بزم روح ملیمزله هرزمان هم آهنکدر . فضولینك ، باقینك ، شیخ غالبك ، نفعینك ، ندیمك آثاری کبی .

فقط اکثریت تقلیده اوقدر مغلوب ایدی‌که یازدقلری شیلرده هیچ صادقیت وغریزیت یوقدی ؛ وبتون سعی وغیرتلری مواد ووسائط انشادك صورت استعماله منحصردی . شیمدی ذکر ایتدیکم شعرادن باشقه کلوب کچن قدمای شعرانك آثاری کبی ...

بوندن اوتوز سنه اول، ادبادن برقاچی فرانسزجه تحصیل ایتمشدی. اولسانده یازیلان آثارك سهولت بیانی، او سهولت بیان ایچنده شعشعه‌زا اولان لطافت وعذوبتی کورونجه لسانمزك افادهٔ مرامده نه‌قدر ناقص اولدیغنی آكلادیلر. السنهٔ غربیه‌ده، باخصوص فرانسزجه‌ده کوردکاری بوفائده‌یی لسانمزده‌ده نقل ایتمك ایستدیلر. برولوله‌در قوپدی. قدمای ادبا بو ادیبلرك طرز بیانیله اکلنمکه، « بو شیوه‌لر لسان ادبه صیغارمی ؟ » دیمکه باشلادیلر. صوکره اونلر بسیط شیلر یازمقله برابر قدمادن دها مغلق اثرلر وجوده کتیره بیله‌جکلرینی ومع مافیه مهارتی ینه لفظدن زیاده معناده آرادقلرینی اثبات ایدنجه بریکیلر شاشدیلر وبالضروره صوصدیلر. غلبه ادبای جدیده‌ده، باخصوص ادبیات جدیده‌نك مثال مشخصی اولان برذاتده قالدی. برقاچ سنه صوکره ایدی‌که ادبیات جدیده‌نك کمالیله تأسسی واربابِ سوء تفهمه قارشی الی الابد تأمین مصونیتی ایچون بتون اساسلرینه متعلق تعریفات «تعلیم ادبیات» ایله تدوین اولندی. ایشته اوزمان ادبیات عتیقه غیرتکشلری ادبیات جدیده‌نك بتون حدود واشکالیله میدانه چیقدیغنی کورونجه شاشیردیلر واولانجه قوتلریله تعرضه باشلادیلر. بوتاریخدن برقاچ سنه اول شعرده برصاحب دها ظهور ایده‌رك نثرده وجوده کلن تجدددن دها پارلاق براثر تجدد کوسترمشدی. اوزمانده یتشن ارباب قلمك برقسمی بوایکی دهانك نثراً ونظماً وجوده کتیردکاری آثاره بر منبع الهام کبی نصب نظر حسرت ایده‌رك « تعلیم ادبیات » ك تعریف وتبیین ایتدیکی ادبیات صحیحه دائره‌سنده یازی یازمغه قویولدیلر. برقسمی ینه ادبیات عتیقه طرفدارلرینك غیرتنی کودمکله مشغول قالدی. اوصره‌ده برغزته، ادبیات منقدلکنی درعهده ایتدی. واقعا تنقیده پك زیاده لزوم واردی.

ادبیات عتیقه‌نك بیك درلو قیود طاقتفرساسی آلتنده‌ زبون قالان افکار، شیمدی اوکنده ایستدیکی کبی سوز سویله‌مکه مساعد برمسلك کورنجه بردن بره طاشدی. اوقدر طاشدی‌که غزته‌لرله یازیلان شیلر بتون منظومه‌لردن عبارت اولدی. بودور، بعضیلرینه کوره، ادبیات صحیحه‌نك تقرری ایچون پك مساعد برزمان ایدی. چونکه بتون ملتك قابلیت شعریه‌سی حال هیجانده ایدی. فقط بزجه زمان تقرر هنوز حلول ایتمه‌مش، زیرا ادبیات عتیقه‌دن قورتوله‌لی پك آز وقت کچمش ایدی. هیچ بریرده بوقدر آز وقت ظرفنده یکی برادبیات وجوده کله‌مه‌مشدر. باخصوص تقرر ایچون هیجان دکل، اعتدال لازم ایدی‌که اوده مفقود ایدی.

بودورده ادبیات جدیده دائره‌سنده یازی یازمغه هوسلننلر وجوده کتیردکاری اثرلرده بعض یکی یکی فکرلر درمیان ایدییور، حسلرینی بردرجه‌یه قدر باشقه یولده تبلیغ ایده‌بیلیورلردی. کورولن یکیلکلر همان بزه یعنی تورکاره خاص اولمق اوزره

یاپدیغنی یاپمق ایستەمیز . بزجه کوزللك برابدی حالت روحیه اولدیغندن یالکنز حالت روحیەمزی تصویر ایلرز بوحرکتده بالطبع ادبای سالفه وحاضرەدن برچوق استعارەلر ایدرز . چونکه دویدقلرمزك برقسمنی اونلرده دویمش و بزه افکار وحسیاتمزی افاده ایدەجك سوزلر ، تعقیب ایدەجك یوللر ترك وارائه ایتمشلردر . اولا اونلره مراجعت ایدرز ؛ فقط بعض سوزلری ملایم بولەمیز ؛ دکیشدیریرز . بعضیاری فکرمزی ، حسمزی تماميله ادا ایدەمز ؛ یرینه باشقه برسوز ویاباشقه برترکیب ، باشقه برجمله‌قویارز . بریرکلیرکه یولیده دکیشدیرمکه مجبور اولورز ، دکیشدیریرز . صوکره بونلرك هپسی کفایت ایتمز ؛ فکرلرمز ، حسلرمز ، دها انجه ، دها درینەدر ؛ اوسوزلرله ، او وادیلرله بوانجەلکلری ، بودرینلکلری آکلاتەمیەجغمزی کوروزز . اوراده صرف حسمزه تابع اولورز . دویدقلرمزی دویدیغمز، ایستدیکمزکبی یازارز. بونك ایچون بلکه «دەقادان»[۱] اولورز.

بعض‌کره دویدقلرمزی اولدیغی کبی یازمقدن ایسه، برمثال‌ایله تجسم ایتدیرمك، حسمزی تمثیل ایتمك ایسترز . مثلا کوزل بولدیغمز برشیئه کوزل دیمزده اونك بتون اوصافنی برمثال ایله ذکر ایدەرك سزه کوزل بولدرمق ویااونلرده بولدیغمز محاسنی قات قات کبزلیەرك دوشونه دونه ، آرایه ارایه سزه کشف ایتدیرمك ایسترز . بویله یاپمق برفکری ، برحسی ، برخیالی کوزلر قماشدیرەجق بروضوح ایله یوزکزه چارپمقدن ابی دکلیدر؟ برمنظومەیی اوقور اوقومز شاعرك فکرینی، حسنی همان کوروب طویمقله عین فکری ، عین حسی برآز دوشونەرك ، برآز تلاش ایدەرك، برآز تهیج ایدەرك کندیکزکورمك، دویمق بیننده برفرق یوقمیدر؟.. نیجه بوفرقی انکار ایتمك «انسان برمخلوق متحسس و متفکر دکل ، برمخلوق بداهیدر ! » دیمکله بردر . اویله ایسه آکلاتیلامیەجق شیلرك او یولده یازلمسی طبیعی دکلیدر ؟ بوسوز هیچ بروقت « هیئت مجموعەسی انسانی دوشوندیرن ، هیجانه کتیرن شعرلر اولەماز » مألنده تلقی ایدلەملیدر . بز اویله تحکماته قالقیشەمیز ؛ خصوصاکه یازدیغمز شیلر آرەسنده واضح اولانلری مبهملرندن دها زیادەدر . شومطالعاته کورەده‌بلکه سنبولیست اولورز. فقط امین اولملیدرکه بز نه « دەقادیزم»ی، نه « سنبولیزم » ی،هیچ برینی ، هیچ برینی‌طانیمیز؛براثری‌یازارکن، یالکنزتأثراتمزه تابع اولورز . و اونلری اولدیغی کبی ضبط ایدرز . بوکون « مالارمه » بیله سنبولیزم نامنده برمسلك طانیمدیغنی وکندیسنجه مسلك اولەمیەجغنی سویلیور . بزه بویله

[۱] « دەقادان » کلمەسی بوراده « دەقادانس » دن دکل « دەقادیزم » دن مشتق اولەرق مستعملدر .

بر مسلك اسناد ايتمك نصل صحيح اولور ؟.. ايشته اس مسلكمز بوندن عبارتدر ، وبز امينزكه ترقى هر شيئه غالبدر .

مآخذ :

استه‌تيك دولاناتور ـــ موريس غريو

استه‌تيك ـــ اوژه‌ن وه‌رون

۲۵ نيسان ، ۱۳۱٤

« بروسه » غزته‌سنك ۳۱ مارت ۳۱۳ تاریخلی نسخه‌سندن:

« ده‌قادانلر »

برادرم افندم — محمدرفعت بکه —

صباح غزته‌سنك کرید مهاجرین اسلامیه‌سنه اعانه مقصدیله نشر اولنان فوق‌العاده نسخه‌سنی کوندررك عطوفتلو احمدمدحت افندی حضرتلرینك بو نسخه‌یه اهدا بیوردقلری « ده‌قادانلر » مقاله‌سی حقنده‌کی مطالعه‌می صورمشسکز ومطالعه‌نامه‌نك بروسه غزته‌سنك ینه بو مقصدله نشر اولنه‌جق نسخه‌سنه درج اولنه‌جغنی یازمشسکز . مقاله‌یی دقتله اوقودم . مدحت افندی حضرتلرینك بتون قدرت مسلمه‌لریله ، اپی برزماندنبری ادبایی اشغال ایدن برمسئله‌یه دائر مفصل وقطعی برحکم ویرمك ایستدکلرینی آکلادم ، هروقت اعتراف ایدرم ، بن بوکبی مسائلده سوز سویلیه‌جك اهل دکلم . فقط مادامکه اصرار ایدیورسکز ومادامکه مکتوبم برخدمت خیریه‌یه مصروف اوله‌جق تکلیفکزی قبول ایدرم .

اوت دیدیککز کبی مدحت افندی حضرتلری برمدتدنبری « یازیلان شیلری هرکس اکلاملیدر » قولیله اورته‌یه آتیله‌رق ، اسلوب افاده‌لری مسلك تحریرلری سببیله برآزمغلق برآز مبهم اولان ادبای جدیده‌یی مؤاخذه‌یه باشلامشلر و کندیلرینه برچوق طرفدار بولمشلردر . بوقاعده برنقطهٔ نظردن پك طوغریدر هرکسك آکلایه‌جغی ویا آکلایه‌بیله‌جکی شیلری هرکسك آکلایه‌جغی لسانله یازملیدر . فقط هرکسك آکلایه‌میه‌جغی شیلر ویا هرکسه آکلاتیله‌مایه‌جق شیلر اولسان ایله نصل یازیلور خصوصاکه هرکسك آکلایه‌جغی لسان ، آکلاتیله‌مایه‌جق شیلری افاده‌ده هرزمان قاصردر !..

شمدی سز البته هرکسك آکلایه‌میه‌جغی شیلری ویا هرکسه آکلاتیله‌میه‌جق شیلری یازمقده نه‌معنی وار دیرسکز اوت دیرسکز چونکه انسانلر بیننده خلقتجه ، تربیه‌جه ، معیشتجه ، معلوماتجه وبناءً علیه تأثرجه ، تفکرجه کلی فرقلر واردر .. برصنف خلقك وحتی هرشخصك بوتأثرات سببیله بیلدیکی ، کوردیکی طویدیغی شی دیکرلری بیلوب کوروب طویه‌مز ؛ هرصنف خلقك ، وحتی هرکسك تأثری حسی صرف کندینه مخصوصدر . مثلا برادیب مسالك حکمی وادبیسنه کوره هرزمان حال فعالیتده اولان دماغیله کائناتده یکی یکی ... کیزلی کیزلی برطاقم شیلر کورور . اوکوردیکی شیلر کندیسی ایچون برر کنز خفایادر معلومات موجوده‌سیله اونلری آکلایه‌مز ؛ فقط ، تعمیق ایده ایده ، روحیله اونلر بیننده

بر موانست پیدا اولور، اونلر بوکا بعض شیلر الهام ایدر ... بو ملهماتی کاغد اوزرینه قویمق ..
ضبط وقید ایتمک ایچون کندینه مخصوص بر لسانه محتاجدر ... اوت محتاجدر چونکه اوبیلدیکی،
کوردیکی، طویدیغی شیلری؛ بیلمیان، کورمیان، طویمیان آدملرک قوللاندیغی لسان ادا
ایده‌مز؛ بناءً علیه اولسانك فوقنده کندی علمیله، کندی حسیله متناسب دیکر برلسانده
افادهٔ مرام ایدر، حتی طویغولری یکی اولورسه یکی کلمه‌لر .. یکی جمله‌لرده ایجاد ایدر.
آرتق یازدقلرینی هرکس آکلایه‌مز. آکلایه‌مز دیه اویازمقدن منع اولنمز ... آکلایه‌جقلر
آکلار ... فقط بالفرض لسان عوام مساعد اولسه‌ده اوتأثرات، اوتحسسات بولسان ایله ادا
اولنسه بیله اقلیماً، موقعاً، ادباً، تربیةً، علماً، عادةً، هرکس اوت ترکجه بیلن هرشخص
بر ادیبك بر شاعرك روحنه عائد اولان الك اوفاق ... الك کوچوك برتأثرینی ضبط وادراك
ایده‌بیلورمی؟ اوحالده بوکبی شیلری لسان عوام ایله افاده‌ده نه‌فائده اولور؟. بیلیرسکنز که
صنایع نفیسه الواح وآثار طبیعیه‌یی تقلید ایله باشلایه‌رق، علم ومعرفت ایلرولدکجه تنوع ایتمش
ومحاسن طبیعیه‌یی وبونلرك مافوقنده دائما تبسمنثار تجلی اولان حسن مجردی تصویر وتبلیغ
ایچون بعض بیچاره‌لرك اجتهادات فطریهٔ پرستشکاریسیله هیکلتراشلق، رساملق، شاعرلك،
موسیقارلق کبی درت بیوك قول تشکیل ایتمشدر. بوصنایعه فطرةً مجلوب اولان بیچاره‌لرك
بیکلرجه سنه‌در چالیشدقلری شی ... اوحسن مجرددن برنشان ویرمك ... اوحسن مجرددن
کوردکلری طویدقلری شیلری اثرلریله عالمه اسماع ایتمکدن عبارتدر!.. هیکلتراشلر اونك ایچون،
رساملر اونك ایچون، موسیقی‌شناسلر اونك ایچون، شاعرلر اونك ایچون چالیشیر!.. برهیکلتراش
بررسام بر موسیقار برشاعر ... او حسن مجردك انوار فیضافیضیله خیالنه منعکس اولان
الوان رنکا رنکك هبوط سایهٔ نازانه‌نه لایق براثر ... یاخود، کیجه‌لری حرارت سودا
ایله کوزلرینی سمایه دیکه‌رك اوظلام جابجا منیری تماشا ایله روحی برطاقم عوالم علویه‌یه طوغرو
سوزولورکن آهنك نامتناهیٔ طبیعتده طویدیغی الحان واشعاری اسماع وتبلیغه مساعد برنغمه
برسوز سویلیه‌بیلورسه نه‌قدر بختیاردر!.. ایشته بوبیچاره‌لر، بوخلقتلری بوفطرتلریله الك کوچوك
شیده بیله بر بیوك پك بیوك شیدن نشان آرادقلری جهتله، اثرلری هرکسك .. صنایع
نفیسه‌یه وقوف واطلاعی اولمایان آثاردن استفاده ایتمیان هرشخصك تفهم وادراك ایده‌بیلمسندن
متعالیدر!.. غربدن بحث ایتمیه‌لم .. بزده مثلا موسیقی‌یی اله آلالم .. بوصنعت وقتیله ممالك
عثمانیه‌ده پك ایلرو کیتمش وبرچوق سماعیلر، کارلر، طوراقلر، شرقیلر یاپلمشدرکه حقیقةً
انافس آثاردندر ... براز موسیقی‌یه وقوفی اولان هیچ برحسن طبیعت صاحبی تصور
اولنه‌مزکه بونلری اسماع ایله بسته‌سنه کوره عادتا رقصان ویا کریان اولمسون ... شمدی
بوسماعیلردن بوکارلردن ... هرکس هرترك برشی آکلارمی؟ اوحالده هرترك برشی
آکلایه‌میور دیه بونلری آتمقمی لازم کلور؟ هرکسك طبقات مختلفهٔ بشریه‌ده بولنان هرشخصك
کندینه مخصوص موسیقیسی .. شعری والحاصل کندینه مخصوص صنایع نفیسه‌سی واردر
او بونلردن آکلار چونکه بویله طویار ... اوحالده سویلدم هرکسه آکلاتیله‌جق شیلری
ویا هرکسك آکلایه‌جغی شیلری هرکسك آکلایه‌جغی لسان ایله یازملیدر. بوکبی مؤلفاتده
غریب، ناشنیده کلمه‌لر، اوزون، قاریشیق جمله‌لر استعمال ایتماملیدر. فقط حقیقتده برچوق
حسیات مبجله ومقاصد عالیه ایله پرورده اولان بر روحك او حسیات ومقاصدی ادا ایچون
بتون روحنی تبلیغ ایتمك اوزره بسبتون بشقه، فقط بسبتون علوی برلسان ادبینی بکنمامك ...
تزییف ایتمك انصافه نصل صیغار!.. اوت .. بوکبی فوائدك تعممنی ایسته‌مك برتمنیدرکه
حقیقةً پك علویدر. فقط سویلدم ممکن دکلدر ..

مدحت افندی حضرتلرینك مخاطبلری اولان ذات «عربده امرؤالقیسلری ... قس بن

یوروته‌جك ، دوشوندیره‌جك اقتدارم یوق ، بن نه اولدیغمی ، نه یاپه‌بیله‌جکمی ، یاپدیغم شیئك ماهیتنی تعیین ایده‌میورم صکره استقبالی‌ده ملاحظه ایده‌میورم . حالنی تعییندن ، استقبالنی ملاحظه‌دن عاجز اولان برآدم نه یاپه‌بیلیرسه ایشته بن اونی یاپیورم، سورونیورم. کتابلریمی اوقوتدیره‌جق ، هضم ایتدیره‌جك ، خیاللرمی طاتلیلاشدیره‌جق ، حتی مدنیه‌یی بکا سودیره‌جك برشی ، برموجودیت ، اوت ایشته بواکسیك . بن اوفطرتلردنم‌که وارلغی ، موافق ویاخود مخالف دیکر بروارلقله آکلاشیلیر ، یالکز باشنه هیچ برشی افاده ایتمز ، هیچ برشی کوسترمز. بونی آرتق قطعیاً آکلادم بیلمم‌که بویله بروارلغه تصادف ایده‌جکمی‌یم ، بوقسه بویله سونه سونه برات وکمیك کتله‌سی‌می قاله‌جغم ؟

ـــ « معشوقهٔ خیالیه »‌که [١] دائر سکا بر مطالعه نامه یازاجغمی بیلمم نصلسه سویله‌مشدم . اویله برشی یازامیه‌جغمی هیچ دوشونه‌مه‌مش اوله‌جنم . منظومه‌ڭ پك کوزل . بومنظومه‌یی کتیرن مکتوبکی ، پوسته خانه‌یه کیتمشدم ، اورادە ویردیلر . متهالکانه آچدم. ورختم اوزرنده اوقویه‌رق یورودم . اوقدر دالمشم‌که خبر ویرمسه‌لر دکزه دوشه‌جکدم سنی تأمین ایدرم‌که بو اك خوشمه کیدن منظومه‌ڭدر. شمدی تکرار اوقویورم . اووقت نیچون کوزل بولدیغمی درخاطر ایده‌میورم. بواوقویشده نه حس ایدرسه‌م اونی یازاجغم. بوملاحظاته بلکه اسکی تأثرات‌ده کندیلکندن قاریشیر : منظومه‌کده اولا پك زیاده صمیمیت وار . اوقدرکه برنجی قطعه‌دن نهایته قدر سنی تماملیه کورمك قابل.. معشوقه‌کی پك کوزل دعوت ایدییورسڭ صکره اوکا اویله برموجودیت کوستریورسڭ‌که قورقودیجی.. اوسندن قورقه‌جق کبی ، قورقیور کبی کلیور . . فقط سن اونی بویله ضبط ایتمکه ، بویله کندیکه باغلامغه مقتدر اولدیغکی یواش یواش کوستریورسڭ. آکلاشیلیورکه قورقیور لکن سنك جاذبه‌کدن قورتوله‌میور وقورتوله‌میه‌جق . بو بر تمایل دکل عادتا بر مجادله‌یه بکزییور . . صکره سن غلبه ایدییورسڭ بوغلبه‌یی تعقیب ایدن و :

آچیلدی شمدی برافق منور ودیکر
اوزاتدیغك او کوزل دست نرم ونازکله . . .

سوزلریله باشلایان انشادك ، بی مجال ، آرتق سکا تسلیم نفس ایدن معشوقه‌کی تأمین ایده‌جك ، دیکلندیره‌جك ، بر اوچوروم جاذبه‌سیله قورقولر ویرن آغوش احتراصکی بر بستر نرم سودا حرارتیله عرض ایده‌جك برروش آلیور . . کورولیورکه اودوشیور. فقط دوشدیکندن ممنون . . سنك قوجاغکده ، قورقه‌رق کلیرکن ، کوله‌رك طورییور ، صکره دها زیاده صوقوله‌جق ، دها زیاده ایصینه‌جق یر آرایور وسن اووقت ، اونی دها زیاده غشی ایتمك ایچون بتون قوت وقدرتکی بر طرفه براقه‌رق ، آرتق سن‌ده مجاوب واسیر کورونمك ایسته‌رك ،

بزمله شیمدی باق ، اشیاده پرتخیلدر ،
مکونات بو شب بکزییور خیالمزه ؛
بوانجه لکلری یالکز قادین حیاتی کورور
وکوسترنده اودر دیدهٔ ملالمزه . . .

دییورسڭ و بتون بو شعر بربرنده ارینمش ایکی روحك ، بربرنده اریرکن نشر ایتدیکی حرارتی بزه تماملیه حس ایتدیرییور . انسان طمارلرندن بر صبحالق کچدیکنی ، وجودینه ایصیدیجی وسویندیریجی بر رخاوت یاییلدیغنی کوریور. اونك ایچون شعرکده صمیمیتله برابر ایکنجی برشی دها وارکه اوده انسانیت. یعنی شعرڭ هم صمیمی ، هم انسانی. بن بیلیرسڭ‌که

---

[١] برمنظومه‌نك عنوانی .

شعرده ماده‌نك علیهنده‌یم: اونده ایسترم‌كه كلمه‌لر بیله اثیری اولسون. سنك بواثرگده اوقدر مادیت اولدیغی وباخصوص صوگی ، روحی تخیله سوق ایتدیكی ایچون ، بكا دوقوندی . خاطرمده ایكن سویلیه‌یم : Albert Samain « آلبه‌ر سامن » ك Jardin de l'infante اسمنده‌كی مجموعهٔ اشعارینی كتیرت Mercur de France باصمش آدره‌سی شودر : 45,Rue de Echandé,Saint Germain,Paris · بعض شعرلرینی‌اوقودم . بكنه‌جكك كبی . برده Benjamin Constant ك « آدولف » نی تدارك ایت‌كه نادر براثر . لیبره‌ری آشه‌ت‌ده باصلمش . —

— اولجه یازدیغم‌كبی بكا ثروت فنون‌گوندرمیورلر فقط متصرف رشید پاشاحضرتلرینه كلیور . اوندن آلوب اوقیورم « شعیب » ك ته‌نه دائر ٥٠٤ نومروده یازدیغی شیئی اوقودگمی . زواللی فیلوسوفی بیلمم كیمه باقه‌رق خیرپالیور . محیطك انسان اوزرینه عادتا هیچ‌تأثیری یوقمش‌دینیلیور بوبابده‌كی مطالعات اوقدر تحف‌كه كولمكه‌بیله دكری یوق. باری اصل قائلنی یازسه‌ده بویله‌در دیسه نه اولور . بروسه‌ده اولسه‌م ، امین اول‌كه ، آرتق دایانه‌مز اوزون برشی یازاردم . فقط بوراده ، هیهات ...

— كچن كون ایتالیایه برشعرگوندرمشدم شورایه استنساخ ایده‌یم‌ده اوقو :

سنكله

تباعد ایلیه‌رك دائما حقیقتدن
سنكله بن یاشارم برحیات خولیاده ..
سنكله مست اوله‌رق بویله محرمیتدن ،
كولر سعادت عمرم بتون بورؤیاده ...

سنكله پیش خیالمده انكشاف ایلر
ازللرك بوتون انوار ابتساماتی ...
سنك گذركه نورگده تتره‌شیر وسونر
سحرلرك بتون امواج ارتساماتی ...

سنكله نامتناهی‌یه طوغرو یوكسله‌رك ،
بتون حقایقه رغماً ، مقرب ویكروح
اوچار ، اوچار كیدرم . صكره منكسر ، مجروح

دوشر ، دوشر ، دوشرم . بویله یوكسلوب‌دوشمك
بودر مدار حیاتم . كلیرمیسك كوزلم
بوكون‌ده عرش خیالاته طوغرو یوكسلهلم ؟...

١٤ تشرین‌اول ٣١٦

نصل ؟ سن‌ده بونك ایچون بكا مطالعه‌كی یازارمیسك ؟

— راغب بكك طریق بدلات نقدیه‌سنی تحصیله مأمور اولدیغندن خبرم وار ، فقط بكلیه‌جكم . سن ، مناسبت كلیرسه ، برشی چیتلات ، یوقسه سویله . محسن افندی صوك مكتوبنده رمضان بایرامنه قدر بكلمه‌می رجا ایدیوردی . اولدی اوله‌جق اونی‌ده اووقته قدر بكلیه‌جكم. اونلرده وقتك اولور ومناسبت‌دوشرسه بووعدلرینی بركره اخطار ایدرسه‌ك كافی . شمدی مطلوباتدن بحث ایدركن مدانیه‌ده براخدیار حریفه ویرمش اولدیغم درت یوز

غروشی خاطرلادم وسندینی آرادم بولدم ایشته کوندریورم . بو سند موجبنجه اوحریفك یوز اغاج زیتونلکی ایکی سنه مدتله بنم تحت استیجارمده‌در . فقط نه‌مه‌لازم بوسنه محصولی آلاجغمی تسویه ایدرسه کافی . کله‌جك سنه‌نککی اونك اولسون . سند سکا کلیوریا نصل ایسترسه‌ك اویله یاپ . هر حالده بنم پاره‌می تحصیل ایت وکوندر . مدانیه قائممقامی بو آدمی طانیر . لوقنطه‌جی طناش‌ده بیلیر . اوراده کیمه صورارسه‌ڭ کوستررلر . مدانیه‌یه ایندیککك زمان بولدور وایسترسه‌ك محصولی صاته‌رق پاره‌می کوندر . [۱]

— برادر ، سندن برشی رجا ایده‌جکم ، عمان یاپه‌جقسڭ : دوقتور شهرلیان افندی‌یی کوررسڭ . او والده‌یه صول طرفنه عارض اولان بر نوع پارالیزی ایچون شیشه ایچنده آوروپادن کلمه قیرمزی رنکلی برحاب ویرمشدی‌که پك ایی کلشدی . ایودلی برومل برشی اوله‌جق . شهرلیان افندی‌یه دیدیکم کبی سویلرسه‌ڭ او مطلقا درخاطر ایدر حاپلر اجزاجی کیرقوریس افندیده واردر اورادن برشیشه آلیر بکا پوسته ایله کوندریرسك ، اوللازسه رچته‌سنی یوللارسڭ آکلادکمی ؟ شهرلیان افندی بوحاپلره Curatif برتداوی اوللق اوزره دوام ایتمك لزومنی سویلمشدی کوروشورکن بونی‌ده علاوه ایت . دوقتوره وکیرقوریس افندی‌یه سلاملریمی‌ده سویله . کیرقوریس افندینك اوغلنی‌ده اونوتمه .

— صایع افندیدن [۲] آلدیغك اوچ کتابله دیکر دردنجی کتابی بر محذور یوقسه پوسته ایله کوندر . کتابلر فنه عائد اوله‌جق دکلمی ؟

— فائقه تلغراف چکدکمی ؟ عودتده بکا کله‌جکمی ؟ تیزه‌مك خزینهٔ خاصه معاش سندلرینی بوکون وقت قالمدیغی ایچون کله‌جك پوسته ایله ، ایکی اوچ کون صکره یوللارم .

— برنسله‌مخابره‌می اداره ایدجکم ، قورقمه . پاره آچمق ذوقم دکلدر ، ذاتاً آچه‌مم‌ده . معصوملقدن ، خیالپرستلکدن بیقدم . کاشکه بن‌ده هرکس کبی اولسه‌یدم ...

— رفعت بکك [۳] قارتلرینه کچن کون جواب ویردم . یازارسه ینه جواب آلیر . برآز کیچ اولورمش . اوکا باقاملی ، بنی بیلملی .

— امین اول‌که آرتق سکوت ایتمیه‌جکم . أولسه‌مده هفته‌ده ایکی اوچ قارت ویاخود مکتوبمی آلاجقسڭ . سعیدك [٤] وسنك مدیحه ایله برابر کوزلرکزدن واللریکزدن اوپرز باقی مکتوب کوندر ایکی کوزم قاردشم نظیفم قاردشك

سامی

[۱] سامی بکك بواقرانلری هپ سوق انسانیتله ایدی . پدر مانده نوتنك برقسمی بویولده هبالرله الندن چیقدی .

[۲] سزار صایع افندی‌که اوتاریخده بروسه رژی ناظری معاونی ایدی .

[۳] خیرالدین پاشا زاده دوقتور جلال پاشانك مخدومی شاعر رفعت بك‌که الیوم ادرنه رژی اداره‌سنده باش کاتبدر .

[٤] سلیمان نظیف بکك مخدومی .

ایکی کوزم قاردشم نظیفم ،

چنلرده بر مکتوبکی ، صکره ایکنجیسی ، دونده اوچنجیسنی آلدم . سنی اوقومقله نه‌قدر متسلی اولدیغمی تعریف ایده‌مم . والد اول قاردشم . سوزلرك پك طوغرو . فقط بن ده اوقدر فلاکت کوردم‌که نه یاپه‌جغمی بیله‌میورم . درشت اولمق المده دکل . مع‌مافیه مأیوس ده اولمیورم ، ینه حاله حمد ایدییورم . متوکل ولاقید اولمق ، بو پك ایی بر شی‌در . بن بونی یاپه‌بیلیرم وَیاپیورم . صکره بعضاً ده شمدی‌یه قدر چکدکلرمی برر برر صایه‌جغم ، « یاربی !. بنی نیچون بو قدر فلاکته اوغراتیورسك ؟.. » دیه‌جکم کلیور ، صکره ینه استغفار ایدییورم . اوت بن متوکل وَ صبورم وَهر شیئه قارشی ینه حاله شکر ایدییورم . فقط سن ، دوشون ، نظیفم ، بن نه بچاره وَنه طالعسز بر آدمم !..

— هوالر حالا دوزه‌له‌مدیکی ایچون والده‌ده دوزه‌له‌میور . یاز کلیرسه بلکه دوزه‌له‌جك وَیاخود بن جناب حقدن أیلك بکلیورم . بو خسته‌لق ایی هوا وَ ایی تغدی ایله قابل تداویدر دییورلر . ایی یدیرمکه وَ ایی ایچیرمکه غیرت ایدییورم . هوایه‌ده حکم ایده‌بیلسه‌م ، یالکز بو الدن کلمیور .

— اون بش کون اول ازمیره کیتدم وَ اون کون قدر اوراده قاله‌رق قاردشمی ایی بر لیلی مکتبه ویردم . مستریح اول . بر مدت آراسنده بولندیغی آدملر اوکا هیچ بر تأثیر اجرا ایده‌مز . شیمدی کیردیکی مکتبدن انشاءالله ممنون اوله‌جق وَ اوراده کوزل کوزل اوقویه‌جقدر . نه یاپه‌یم ، هر شیدن اول اونك عافیتنی دوشونمك ایستدم وَ جناب حقه متوکل اولدم .

— شیمدی بتون زمانم والده‌یه باقمق وَ زیاده‌جه صیقیلیرسه‌م همان سوقاغه چیقه‌رق بر آز کزنمك وَ اکثریاده بوراده یکانه محل استراحت اولان شکری آغانك قهوه خانه‌سنه کیدوب پره‌فا اوینامقله کچیور . ایلك کونلر بر آز زیاده‌جه صیقیلمشدم . حتی بر ایکی کون کندمدن قورقدم . صکره توکل وارادەم غلبه ایتدی . شیمدی عادتا کندیمه مالکیم وَاییم . قاردشم مکتبدن ممنون اولور و اورانك هوا وحیاتندن استفاده ایدرسه دها ایی اوله‌جق . هله والده‌ده یازله برابر کندینی طوپلامغه باشلارسه هیچ بر شیئم قالمیه‌جق .

— بوکونلك بو قدر . بر آز سوقاغه چیقمغه وَ هوا آلمغه محتاجم . ایکی اوچ کون صکره ینه یازارم . حتی چنلرده آلای طرزنده برقطعه یازمشدم اونی‌ده کوندریرم . سکا وَ طاش اوجاغنه عائد بر شی .. جمله‌یه جملةً عرض احترامات ایدرز . باقی کمال حرمت و محبتله اللرکزدن اوپرم . ومکتوبریکزی آلدقجه عادتا تازه حیات بولدیغمدن بنی مکتوبسز براقمامکزی ینه رجا ایدرم قاردشم ایکی کوزم .

قاردشك   پنجشنبه ، ۱۰ مارت ۳۲۱

سامی

ایکی کوزم قاردشم نظیفم ،

٣ تشرین ثانی تاریخلی مکتوبکزی ایکی کون اول آلدم بورایه کلدلی اون بش کون اولدیغی حالده هنوز لاتیله برلشمك نصیب اولمدیغندن جواب ویرمکده بر آز کجیکدم . مکتوبکزه تشکر ایدرم : ایکی و بلکه اوچ سنه اولیورکه سندن بویله اوزون برشی آلمامشدم سنی اوقوتمقله نه قدر متلذذ اولدیغمی بیلسه‌ك سنه‌لرجه صوصمازسك مادامکه بر یرده بوله‌میورز باری یازی ایله کوروشه‌لم و مخابره‌یه حصر ایده‌جکمز زمانلرده منحصراً بربریمز ایچون یاشایه‌رق حیاتی بر آز طویالم .

بوکون صوردردم ماندا پوست کلمش فقط پوسته خانه‌ده پاره اولمدیغی ایچون یارین ویره‌جکارمش عزمی بك افندی‌یه یارینکی پوسته ایله طقسان آلتی نسخه کوندره‌جکم . اثره ثناخوان اولدی نی سودکارندندر [*] . لطف ایدیورلر ، آیریجه بر عریضه‌ده تقدیم ایده‌جکم .

ها ، امان نظیف ، سکا نیچون یوز نسخه کوندرمیوبده طقسان آلتی نسخه کوندردیکمی بردرلو آکلایه‌مامشسك صکره‌ده بنم زواللی منطقمله اکلنیورسك . دیکله و آکلا : کتابك یکرمی درت دانه‌سی تام بش کیلو کلیور بش کیلو ، ثقالت ایچون ، حد غایه‌در یعنی پوسته اداره‌سی بش کیلویه قدر اولان برثقلت ایچون یدی غروش آلیور بردرهم فضله اولدیغی یدی غروش دها ویرمك لازم کلیور . یدی غروش ساحله شمندوفرله مربوط اولان یرلر ایچوندر ساحل اولان برلره بش غروش آلیورلر شیمدی آکلادکمی درت کره یکرمی درت طقسان آلتی ایدر یوزه ابلاغ ایچون درت کتاب دها علاوه ایتسه‌م یدی‌یی فضله ویرمك ایجاب ایده‌جکدی . بکندکمی ؟ امور صرافیه ایله مشغول اولدیغکه کوره بو تصرفم بلکه خوشکه کیده‌جکدر .

بوسنه‌کی ردوس سیاحتنك میدیللیدن ازمیره قدر اولان قسمی پك سفیلانه اولدی میدیللیده خسته‌لق اولدیغنی سویلمشدم بیوك واپورلر اوغرامیوردی کوچك بر واپوره بینه‌رك مسافه قیصه اولدیغی ایچون واپورك کوچك اولمسنده بر بأس کورمه‌مشدم معاینهٔ طبیه ایچون اورله‌یه اوغرادق تحفظخانه دوقتوری انبارلرك تخلیه‌سی لازم کله‌جکنی سویلدی حال بوکه ایکی انبارده اشیا طولی ایدی صکره بواشیایی قویه‌جق معونه‌لر لازمدی اورله‌ده معونه بولامدق — امان شو معونه املاسنه صیقیلدم آرتق ماونا یازاجغم — قپودان ازمیره تلغراف چکوب ماونا ایستیه‌جکنه ازمیره کیدوب ماونا آلمغی ترجیح ایتدی اورله‌دن ازمیره کیتدك آجیقده طوردق آجنته‌یه قرانتنه اداره‌سی واسطه‌سیله خبر کوندردك آقشامه قدر بکله‌دك صباحه طوغرو ماونا کوندریله‌جکی وعدیله آقشام اوستی تکرار اورله‌یه عودت ایتدك بازار ایرتسی کیجه‌سی میدیللی‌یه حرکت ایتمش و صالی کونی صباحلین اورله‌یه وارمشدق ، صالی کونی اورله ایله ازمیر آره‌سنده کچدی کیجه ماونالر کلمش صباحلین اشیایی بوشالتمغه باشلادیلر آقشامه قدر سوردی چهارشنبه کونی‌ده اورله‌ده کچدی کیجه اتلاف الفار نظامنامه‌سی موجبنجه انبارلرده کوکورت یاقدیلر کیجه اونده بوایش ختام اولسون بیتدی و کوندوز ساعت ایکی راده‌لرنده اورادن حرکت ایدرك پنجشنبه کونی ساعت درت راده‌لرنده ازمیره واردق وایشته میدیللی آجنته‌سنك تدبیرسزلکی سببیله میدیللی ایله ازمیر آراسنده‌کی مسافه‌یی اوچ کیجه ایکی بچق کونده قطع ایتدك زواللی قاردشم اوقدر راحتسز اولدیکه .. قامارایه کیرمك قابل دکلدی قوقیوردی کوکرته‌ده قالدق راحتسزلق بوندن نشأت ایتدی ختام اولسون وجودجه متأثر اولمدیکه

[*] اثر « علم تربیهٔ اطفال » در . عزمی بك ، اوتاریخده بروسه معارف مدیریتندن بولونمش اولان خداوندکار ولایتی والیٔ اسبق عزمی بك افندیدر .

بوندن طولانی جناب حقه نصل تشکر ایده‌جکمی بیله‌میورم . یا ازمیرده چکدکلرمز ، تام اون ایکی کون واپور بکله‌دك بوکاده برآرقداشك تدبیرسزلکی سبب اولدی اونی‌ده ایلریده حکایه ایدرم .

سیاحت هر درلو قیددن آزاده اولق شرطیله پك خوش بر شیدر فقط بونك ایچون بیوك ، پك بیوك برثروت ایستر اوحالده بزهرشی کبی بوپك خوش برشیدن‌ده محرومز .

ازمیردن ردوسه قدر مصر واپوریله کلدك واپور غایت تمیز وَ هواده غایت کوزلدی میدیللی - ازمیر سیاحتنده‌کی بتون مشقتلرمزی عادتا اونوتدق وَهیچ اولمازسه بو تصادفدن طولانی جناب حقه حمد ایتدك .

بوراده مناسب براو بولدق یرلشیورز قاردشم‌وَبن حمد اولسون ایی‌یز یالکز اقمدن‌بشقه بر دوشونجه‌مز یوقدر شو قدرکه غالبا یقینده برمربیه‌یه مالك اولاجغز بیلمم سکا حکایه ایتمشیدم برچوق سنه اول قاردشمه بررفیقه بولمنی پرنسسه یازمشدم . اوده اوته‌کنه بریکنه مراجعت ایتدیکی صیره‌ده مادموازل « الهن‌واقارستقو » یه‌ده یازمش . الهن واقارستقو خاطریکه کلیورمی ؟ الهن واقارسقوده وقتیله کندیسنه مربیه‌لك ایدن « مادام‌غلادیس‌توماس» اسمنده بر مادامله کوروشمش وَبزه دائر پرنسسدن نه معلومات آلدیسه هپسنی اوکا حکایه ایتمش کونك برنده مادام غلادیس بکا برمکتوب کوندردی وَبررفیقه آرایه‌جغنی وعدایتدی بالطبع مخابره‌یه باشلادق قاردشم‌ده برایکی‌مکتوب‌یازدی مشاهیرصلح‌پروراندن «سیرتوماس‌بارقله‌ی»‌ك بریکنی وارمش اونی توصیه ایتدی وَرسمنی‌ده کوندردی صکره برمکتوب آلدق مع‌التأسف اقرباسی راضی اولمدیغنی یازییوردی الحاصل برچوق یازیشدق بزانکلیز برقیز ایستیوردق انکلیزلر ایسه میدیللیدن خوشلانمیورمش اونی شمدی آکلایورم چونکه اولسی کون مادام غلادیسدن کلان صوك مکتوبده بر قاچ قیزله کوروشدیکی وَبونلرك ردوسه کلمکی ترجیح ایتدکلری بیان اولنیوردی ـــ مرکبك رنکی دکیشدی باش طرفی اوده یازدم دائره‌ده مور مرکب اولمدیغی ایچون ماوی ایله دوام ایدییورم عفو ایدرسك دکلمی ؟ ـــ الحاصل مأمولدرکه یقینده برانکلیزمیسیله تشرف‌ایده‌جکز فقط دهاسی‌وار مادام غلادیس مکتوبلرندن برنده پارسك قیشندن شکایت ایدییور وَبعض ذواتك قیشی کچیرمك اوزره کندیسنی مصره دعوت ایتدکلرندن بحث ایدییوردی بزده برای نزاکت یقینده ردوسه کیده‌جکمزی وَبزده بر ایکی آی مسافر اوله‌رق اورادن مصره توجه ایده‌بیله‌جکنی یازمش وَمع‌مافیه بالآخره محجوب اولمامق ایچون شرائط حیاتیه‌مزی‌ده برتفصیل آکلاتمشدق قادین ممنون اولمش وَیقینده برمیسله برابر کله‌جکنی ایشته اوصوك مکتوبده سویلیور . مادام غلادیس توماس الهن واقارستقویه‌مربیه‌لك ایتدیکی صیره‌ده‌رومانیا قرالیچه‌سیله کسب معارفه اتمش‌وَمشارالیهانك دوستلغنی قازانمش وبناءً علیه الك مدبدب برعالم ایچنده یاشامش اولدیغنه‌کوره بزم اونی نصل آغیرلیه‌بیله‌جکمزی بردرلوکسدیره‌میورم اولجه مقدمه‌لر یاپدمسه‌ده ینه دوشونمکدن کندیمی آلامیورم ایشی اولوزینه باغلارز واونك‌ده صفوت و صمیمیتمزله قناعت ایده‌جکنی امید ایدرز ، اولمازمی ؟ بویله دییورمده برآز مستریح اولیورم هله باقالم نه اولاجق . دفترحیاتده بویله بر aventure ده بولونسون .. بزه کله‌جك میس ایچون نه کبی قیدلر وضع ایتدیکمی وَکرك اوصیره‌ده وکرك اوندن صکره‌کی مکتوبلرده نه‌لر یازدیغمی بیلمه‌لك ؛ سن‌ده اوقادین کبی شاشیرردك الله ویره‌ده désillusionnée اولماسه وَاولماسه‌ق .

یرلشیورز دیمشدم انشاالله تماماً یرلشنجه اولا شو کتابك [*] ایکنجی قسمنی یازاجغم اوبیتدکدن صکره‌ده برمنطق کتابی ترتیب وتحریر ایده‌جکم امیدایدیورم‌که ایی برشی‌اولاجق

[*] علم تربیهٔ اطفال .

دها صکره یا براخلاق کتابی یازاجغم ویاخود بعض علاوه‌لرله «رسالهٔ حمیدیه» یی ترجمه ایده‌جکم سن برزمان بکا پسیقولوژی‌یه دائر براثر یازمغی توصیه ایدییوردك. یوقسه اوکامی باشلایه‌یم؟ منطق دیدمده خاطریمه کلدی غالبا سندن ایشیتدمدی پدر مرحومك منطقه دائر براثری اولاجق دکلمی؟ بکا اوندن برنسخه کوندرمیسك؟ مأخذم «کورنیلیوس فان‌دیك» اسمنده برآمریقالینك عربجه یازلمش براثری اولاجقسه‌ده پدرك اثرندن‌ده استفاده ایدرم اهمال اتمه، ایمی قاردشم؟ [*]

فائقدن برشی یازمیورسك برهانیه‌یه عودت ایتدیمی یوقسه حالا بروسه‌ده‌می؟ سعید نه یاپیور؟ مهندس رشدی بك برادرمزك باخاصه کوزلرندن اوپرم بایرام مناسبتیله برقارتلرینی آلدم جواب ویرمك ایچون آره‌دن زمان کچمش اولدیغی کبی یرلشمك تلاشی‌ده یازی یازمغه مانع ایدی اونك ایچون جواب ویره‌مدم عفو ایتسینلر کله‌جك بایرامه قصور اتمم.

«سوللی‌پرودوم»ك بتون مجامع اشعارینی کتیرتدیککه پك ایی ایتدك حقیقةً اوقونه‌جق وسویله‌جك برشاعردر. ترجمه ایتدیکك شعری پك کوزل. بن‌ده بالمقابله سکا «الهن واقارسقو» نك برمنظومه‌سنی استنساخ اتمك ایستردم فقط مجموعهٔ اشعاری آرادم آرادمده بولامدم کله‌جك مکتوبله کوندریرم.

باقی کوزلرکدن اوپر واوزون اوزون مکتوبلریکی بکلرم قاردشم افندم ایکی کوزم.

قاردشك

سامی

[*] دیاربکرلی سعید پاشا مرحومك منطقه دائر اثری یوقدر.

استانبول ، ١ نیسان ٣٢٦

ایکی کوزم قاردشم نظیفم ،

٢٢ شباط تاریخلی مکتوبکزی کچن کون آلدم . بن ده سکا اوندن درت کون اول‌کی تاریخ ایله ، هم ده اوزون برمکتوب کوندرمشدم امید ایدرمکه عینی زمانده الکزه وارمش اولسون . . . بن سنی اوقورکن سنکده بنی اوقومه‌ڭ خوش برتصادف اولور . قلبلر دائما برابرکن بویله تصادفلرڭ حکمی یوق کبی کلیرسه‌ده ، نم کبی فقر خلقته زبون اولانلر ایچون ، ثروت طالعه دلالت ایده‌جك ، برتمیله‌در .

— سعید [١] اوده ایدی دیدم . سنبنی غزته‌لرده آکلامش ولاجقسڭ : توفیقڭ [٢] استعفاسی مناسبتیله بتون طلبه مکتبی ترك ایتمش سعیدده اکثریته ، وهمان کله تابع اوله‌رق اوه کلمش . ارقداشلرندن آیرلمسنی تجویز ایده‌مدم . اوچ کوندنبری اوده‌در . عموم حقنده نه قرار ویریلیرسه اوده اوقراره تابع اوله‌جق . نم فکریمی بیلمك ایسترسه‌ڭ بن ایکی طرفه‌ده قیزغینم . چوجقلر ، بوایکی بویوك چوجغه اویمسه البته دها ایی اولوردی .

امراه افندینڭ « شاعر یرینه عالم » تعبیرینی قوللانمسنه بعضلری معنا ویره‌میور . بن بونی پك ایی اکلایورم : بیلمم خاطرکده‌میدر : امراه برزمان « محیط المعارف » مناسبتیله اقدامه مقاله‌لر یازاردی . توفیق ورفقاسی بویازیلرله اکلنمشلردی . امراه افندی شیمدی فرصتدن بالاستفاده غالبا اوآلایلرڭ انتقامنی آلمق ایسته‌مش بن اویله ظن ایدییورم . سوزنده بویله برغرض یوقسه ، دها فنا اوتعبیرڭ نه‌لزومی واردی ؟

— بابامڭ محاکمه‌سنه یازمق ایستدیکم مقدمه‌ یی تمام اولسون بیتدی بابامڭ استیضاحات ابتدائیه تسمیه ایتدیکی تحریری استنطاقی ترقیم ایله مشغولم . بعض تاریخ ، عباره خطالری وار اونلری تصحیح ایدییورم . استیضاحات ابتدائیه‌یی بزم فضلی [٣] استنساخ ایتمشدی . تقریباً ایکی یوز صحیفه طوتیور . اندن صوکرا محاکمه کله‌جك . محاکمه‌نڭ ایکی یوز صحیفه‌لك قسمی استنساخ ایدلمشدر . بناءً علیه مقدمه ایله برابر الده تقریبا آلتی یوز صحیفه‌لك یازی واردر . اون بش فورمه برفاسیکول اعتباریله نشر ایتمك و برفاسیکول بش غروشه صاتمق ایستیورم ایکی فاسیکول چیقنجه‌یه قدر آلت طرفنی‌ده یتشدیررم .

مقدمه ، استیضاحات ابتدائیه ومحاکمه تقریباً طقسان فورمه والتی فاسیکول تشکیل ایده‌جك . فورمه‌لر ملکیه مجموعه‌سی بیوکلکنده ، وهرصحیفه یکرمی سکز سطرلی اولاجق . اوراده باقالم قاچ فاسیکول صاته‌جقسڭ ؟ .

فائق [٤] صوڭ مکتوبلرندن برنده ، والده مرحومه برقبر یاپدیریله‌جغنی بونڭ ایچون سندن بکا برمکتوب کله‌جکنی یازییور . وکتابه اولمق اوزره یازدیغی قطعه‌یی‌ده کوندرییوردی . سندن حالا برمکتوب کلمدی قبر ، نصل یاپدیریله‌جق . والده مرحومه نره‌ده ونه‌طرفده مدفوندر . یازده برچاره‌سنه باقالم .

— قاضی کویندن شیشلی‌یه طاشینیورم تراموای یولی اوزرنده بغچه‌لی وواسعجه براو طوتدم . کراسنی سویلسه‌م قورقارسڭ : اون لیرا . فقط بوپاره‌یی یالکز بن ویره‌جك دکلیم ، همشیره‌لرله تقسیم ایده‌جکز . نه‌ایسه . دعایتکه راحت ایده‌لم . قاضی کویندن طاشینیورم ، فقط مراق ایتمه . ایکیده برده ینه سزه اوغرارم . برشی لازم اولورسه بکا درحال خبر ویرملرینی‌ده آیریجه رجا ایده‌جکم .

---

[١] سلیمان نظیف بکڭ مخدومی .

[٢] توفیق فکرت مرحوم .

[٣] یوزباشی فضلی بك .

[٤] فائق عالی بك .

— سکا آره‌صیره کتاب کوندرمکی وعد ایدرم بوکونلرده کتابجی‌یه اوغرایه‌مدم . برهفته‌یه ونهایت اون کونه قدر ایلك کتابی آلیرسك .

— یکی بررسم چیقارتدم ، بابامك الك صوك‌فوطوغرافیسنك قوپیه‌سیله برابر کوندرییورم نی بیلنلر رسمی پك رنکین طورلی بولدیلر . سن باقالم نه‌دییه‌جکسك جیب فقیر ، فقط هیچ اولمازسه ، سیما رنکین .. تسلی ، زوکورد تسلیسی ، دکلی ؟ .

— بصره اوجوزلقدر . اقتصاده رعایت ایدرسه‌ك اپی برشی آرتدیره بیلیرسك . ایکی اوچسنه پاره بریکدیر وابی بریکون یاپکه بزده استفاده ایده‌لم .

— اپی سویلندم : مکتوبه ، ایلك صحیفه‌ده‌کی تاریخدن‌ده اکلایه‌جقك ۱ نیسانده باشلامشدم ینه ۶ نیسانده بیتره بیلدم آرتق صوصه‌یم وسنی طویه طویه اوپه‌یم قاردشم .

قاردشك

سامی

صالی ، ۱۲ نیسان ۳۲۷

قاردشم ،

کچن پنجشنبه کونی باشلایان شومکتوبه بوکونه قدر برشی علاوه اتمك ممکن اولمدی . سببلر مختلف : الك مهمی شو آره‌لق صرف سائقهٔ منفعتله اوته‌یه چیقان بحران . فرقه‌ده مخالف قالانلرك خطاسنی هپمز بیلیورز ، حتی بن‌ده کچنلرده جاهدك دائنلر وکالتنه انتخابی مناسبتیله شهر امانتنده ومنتخبلره قارشو سویله‌مشدم : قوتك سوء استعمالنه بالذات قوت بیله تحمل ایده‌من ، چوزولور ، بوزولور ، دیمشدم شو بحرانه قسماً غرور قوت سبب اولدی ؛ بو، هرکسك عزت نفسنه طوقنان برشیدی ؛ ومع مافیه بوعزت نفسه الك زیاده حرص منفعت‌ده قاریشدی ، شوکوردیکمز بحرانی انتاج ایتدی . سوزده‌یالکز سلامت وطن ایچون طریق مخالفته صاپانلر آره‌سنده ، یوزده سکسانی ، بن امینم‌که کندیلری برشی اوله‌مدیغی واوله‌میه‌جغی ایچون ، مخالفتده بولنیور . تحکم چکلمز ؛ فقط تحکمی ازاله ایچون منتظماً چالشمیوبده، کونك برنده بتون مقدرات ملتی‌صارصه‌جق برنمایشله بویله طریق مخالفته صاپلمز.

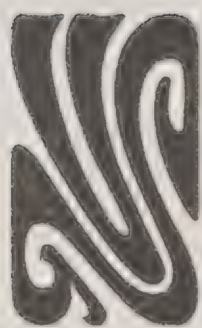
دمین یازی یازارکن بنی برایشه‌کوندردیلر شمدی کلدم لطفیك‌مغازه‌سنده یازیورم ، وشمدی نه قدر یازه بیلیرسه‌م اوقدرله قناعت ایده‌جك ومکتوبمی پوسته‌یه ویره‌جکم .

تحکم چکلمز؛ فقط تحکمی ازاله ایچون منتظماً چالشمیوبده ، کونك برنده بتون مقدرات ملتی صارصه‌جق برنمایشله بویله طریق مخالفته صاپلمز ، دیمشدم اشبومخالفتك داخل وخارجده نه قدر فنا تأثیر حاصل ایتدیکنی وایده‌جکنی سن پك ای تخمین ایده‌بیلیرسك ؛ بکا اویله کلیورکه مخالفلر آره‌سنده بونی هیچ‌تخمین وتصور ایدن‌اولمامش ایش بربرینی چکه‌مه‌مکدن، حرصدن، منفعتدن متولد ؛ وبوانفعالات اونلری اوقدر کور ایتمش‌که کندیلرندن وانفعاللرندن بشقه برشی کوره‌مه‌مشلر، وکوره‌میورلر ، آره‌ده اولدن بری فرقه‌یه مخالف اولانلرك، اجنبیلر وبتون خونهٔ وطنك‌ده پارماغی ومداخله‌سی وار . بن کچنلرده جمالی کورمشدم ، واوکا ممکن اولدیغی قدر سویلندم؛ اوزواللی‌یی‌ده بشقه درلو اغوا ایتمشلر .. اکثریت فرقه‌سنده تحکم ایدنلر ، وطنك منافعنه مخالف حرکتده بولنانلر وارسه شخص تعیین ایدرك اونلره هجوم اتملی، مملکتك یکانه قوتی‌اولان فرقه‌یی کوچوك دوشوره‌جك حرکتده بولنماملیدی. غزته‌لرده کورمش اوله‌جقسك : حزب جدیدك تکلیف ایتدیکی شیلر ، اونلر نه اولیور ؟ مقصد پك آشکار ، دکلمی : ارکك کبی میدانه چیقوب ، سن شویله یاپیورسك ، سن بویله یاپیورسك دیه حقیقةً فنالق یاپانلری مؤاخذه ایده‌جکلرینه ، وبونی سویله‌مکده برتهلکه وارسه کندینی اوتهلکه‌یه آته‌جقلرینه ، پرده آرقه‌سنه ، برطاقم مطالب ظاهره آرقه‌سنه قاری کبی کیزله‌نوبده ، بویله مملکتی تهلکه‌یه آتمق ، بعضیلرینه کوره جنایت وبعضیلرینه کوره‌ده عفو اولنه‌میه‌جق برحماقتدر . بیلمم‌که ، نظیف ، کرك مخالف وکرك مخالفلری ایقاظ ایده‌جك ، شو زواللی امتی طریق سلامته چیقاره‌جق وایلرولته‌جك بر آدم چیقمیه‌جقمی ؟ نجه بویله بر آدم چیقمازسه فلاح ونجات پك کوج اوله‌جق وبلکه‌ده ممکن اولمیه‌جق .. بن یالکز کندمده بوقوتی وعلم وادراککده بویله برقدرت ارشادی کوره‌میورم ؛ کورسه‌م، قاردشمك باشنه یمین ایدرم‌که بردقیقه طورمم ، وکندیمی هرتهلکه‌یه آتارم . نه یاپه‌یم ، آرقداشم‌یوق ، فکریمك صحیح اولوب اولمدیغنی بکا آکلاته‌جق بررفیقم ، برمشاورم یوق . صکره بر آدم ، بن نه یاپه‌بیلیرم ؟ آه برقاچ کشی اولسه‌ق ، ووطن ایچون حقیقی برجهاده چیقسه‌ق . . . نه‌یسه صوصه‌یم ، وباقالم مولا نه کوستره‌جك .

— عفو ایدرسڭ ، سیگیرلرم اوینادی؛ شمدی لطفیکك مغازه‌سنه کلان آرقداشلره‌ده برچوق سویلندم . سکا حامدك [۱] ضیافتندن بحث ایده‌جکدم . فقط یاپه‌میه‌جغم ، ایکنجی برمکتوبله صکره یازارم ، ویاخود بورایه کلدیککك زمان سویلرم . باقی کوزلرکدن اوپرم ، قاردشم ، ایکی کوزم .

قاردشك

سامی

[۱] عبدالحق حامد بکی تبجیلاً نعمتشناسان ادبا جانبندن اوصیره‌ده توقاتلیان اوتلنده ویرلمش ضیافت.

فائق عالی بکه مکتوبلرندن :

جمعه ۱۵ مایس ۳۱۶

قاردشم فائقم ،

مکتوبکی کمال ممنونیتله اوقودم. سنکله مخابره ایتمك ، بیلسه‌ڭ بنی‌ده نه‌قدر متسلی ایدییور. بوکا ، دیدیکك کبی ، دها اول باشلامه‌ق البته دها ایی اولوردی . فقط تلافیٔ مافات ده الزده دکلمی ؟ شو آرالق سن براز مشغولسك ، امتحانلر بیتنجه اوزون اوزون کوروشورز ؛ ادبیاته ، شعره ، « استه‌تیك » ه باخصوص کندیمزه ، کندیلکلریمزه دائر بیلدکلرمزی ، بیلمدکلریمزی بربریمزه یازار ، برابر مطالعه ایدرز ، اولمازمی ؛

— واهمه‌لر حقنده‌کی فکریمی طوغرو بولیورسك ، اوت او اویله‌در ؛ سنك ویاخود سنك کبی برقاچ خسته‌نك مثلا چالوب اوینامه‌دن ذوق آلامامسی دائما وهم ایچنده یاشامکزدن ، حقیقتله مماس اوله‌رق حیوانیتکزی اویاندیرمامکزدن ناشیدر ؛ برکره تمایلات نفسانیه‌کزه براز متابعته ، کندیکزی حیاتك ویره‌بیله‌جکی اذواق مادیه‌یی طاتمغه ، حیاتکزه اوذوقلری‌ده قاریشدیرمغه موفق اولسه‌کز ، عصمت روحکزه هیچ برخلل کلمامکله برابر ، سزده یاشارسکز. امین اولك که ، اصیل برروح بوعالمه منسوب اوله‌میه‌جغی ایچون ، برچوق خصیصه‌سیله اویومغه ، قسماً اولدرلمکه محتاجدر . یوقسه الی‌الابد مضطرب اولقدن قورتولماز . اونی بوحاله قویمه‌نك باشلیجه چاره‌سی‌ده اذواق مادیه‌یی تحصیلده‌در . حیات ، روح ایله ماده‌نك محصول مشترکی دکلمیدر ؛ اوحالده ، سز ماده‌یی نیچون اهمال ایدرسکز ؟ روح ، بوعالمده یالکز یاشایه‌بیلسه ، وجوده حلول ایتمزدی . دیمك که روحی ماده‌دن تجرید ایتمك ، اونی یاشاتمامقدر. برده اذواق روحیه دیدیکمز شیلر ، ایجه تحلیل ایدرسه‌کز کورورسکزکه ، برطاقم اذواق مادیه ایله مترافقدر ، ویاخود قابل مرافقتدر ، وقیمتی‌ده بوندن ناشیدر وبونکله متناسبدر . بناءً علیه سز ماده‌یی اهمال ایتدکجه برزمان کلیرکه ، روحکزده بتون قابلیت تلذذیه‌سنی غائب ایدر ، هر شیدن مضطرب ، هرشیدن مجروح اولورسکز ، یاخود هرشیئه mortellement indifférent قالیرسکز . بن بونلری نفسمده تجربه ایتدیکم ایچون سویلیورم . سزه‌ده توصیه ایدرم . یاشامق ایچون یاشایك ، بونك ایچون‌ده دائما حیات ایله مماس اولمغه چالیشك . وامین اولك که غایهٔ خیالی ، بوشکل ایله دها مونس ودها روحپروردر .

— شعرك پك کوزل . بونلر طبع اولنمقدن زیاده حفظ اولنمغه شایاندر ؛ عوامك آغوش ادراکنه آتلمقده نه معنی وار ؟ بو هفته ثروت فنونده « فاخر » امضاسیله بر شعر کوردم . اونیرکمی ؟ بکا سمانك درینلکلرنده پارلایان اوزاق ، پك اوزاق برنجم نوطلوع تأثیرینی ویردی . کیمکسه حقیقةً تبریك ایدرم . سعدی بك‌ده پك کوزل یازییور . ساهر بك موضوعی دها کوزل یازملیدی . صونه‌لرده صوك بیت ، همان بتون بر« سمبول » اولملیدر. بوپك خفیف !.

بوراده بهار فنا دكل*، فقط معلوم یا بز استفاده ایده‌میورز . بن ظن ایدییورم که سمایی مکتب دیوارلری آراسندن تماشا ایتمك، اونك « فیوض بهاراندن دوكدیكی برر قطرهٔ مینا »یی مص ایتمك ، پرفیض بهار اولان طبیعتك ایچنه آتلمقدن یكبدر . فیض چوق اولنجه روحه غنا كلیور ؛ ذوق ، تمامك تامدن زیاده، حس خرمانده‌در، بلنكه‌ده یالكز بونده‌در ...... كوزلركدن اوپر وجوابكی بكارم قاردشم .

قاردشك

سامی

قاردشم ایکی کوزم فائقم .

١٩ نیسان تاریخلی مکتوبکزی دون آلدم . اولکی مکتوبکزله برابر ایکیسنه‌ده بوکون جواب ویره‌جکم ؛ اولا برنجیسندن باشلایه‌جغم : — اوت نه سنک ونه‌ده قاردشمزک بنی اونوتمیه‌جغکزه مقدس طانیدیغکز شیلره هیچ هیچ بر زمان خیانت اتمیه‌جککزه بن‌ده قانع وقائلم . سزی ، ایکیکزی‌ده پک ایی طانیرم . نسیان وخیانت فکرلری هیچ خاطریمه کلمز . سکا بن یازمامشدم ، سن‌ده مقابله ایدییوردک . فقط نظیفه یازدم ، اونچون جواب ویرمیور وویرمدی .. اونی بکا یازمه‌دن منع ایده‌جك هیچ بر لزوم معقول اولاماز اهمال ایدییور وایشته بواهماله کوجنیورم . نه‌یسه بکلیه‌لم ..

— تشکر ایدرم ، سنک شعرلریکزی اوقومه‌م سنجه برشرف ایمش ، بو براز فضله . صفوتکزی وتوجهکزی بیلمسه‌م ، بوکا « آلای » دیردم . اوو ، یوق ، بن بوقدر مهم برآدم اولامام ..— منظومه‌کزی اوقودم کچن کونکی قارتمده‌ده سویلدیکم کبی ، صوك ایکی‌پارچه پك کوزل یالکز «ماهتاب مذاب اولان کوزلر»ی آکلامدم. منظومه‌یه براسم بولدم : ایکی همراه ... بر trouvaille دکلسه‌ده موضوعه مناسب بیلمم بکنیرمیسك ؟

— آه نه قدر ایستردم ، ممکن اولسه‌ده اوقصیدهٔ عشق وشبابی برلکده اوقوسه‌ق . بیلمم خاطرکده قالدیمی ، سکا برزمان یازمشدم ، بن سنك بعض شعرلرکده کندی تمایلات شبابمی بولور ، سنکله عادتا کنجلکمی ، کنجلکده‌کی حسلریمی یاشارم دیمشدم . بو ، پك طوغرودر . درجهٔ آرزو واشتیاقمی بوندن آکلارسك . انشاالله برکون اولورکه کوروشور واوقورز . اصل بنلککزی ، آمالکزی ، تمایلاتکزی ، خیالاتکزی وخصوصیله عشقکزی ، هیچ برانسانك دها زیاده‌سنی ، دها یوکسکنی ادعا ایده‌میه‌جکی عشقکزی اوقصیده‌ده کوره‌جکمشم. سنلککزی ، آمالکزی ، تمایلاتکزی وخصوصیله عشقکزی آکلارم ، فقط هیچ برانسانك دها زیاده‌سنی ، دها یوکسکنی ادعا ایده‌میه‌جکی عشقکزی .. بونده براز خودپرست کبیسك . . اولا ظن ایدرم‌که هرکس بویله دوشونور .. صکره عشق ، یالکز « حوادن ابتدا ایدرك بوکون افق محاسنك عالی برر ستارهٔ اعجازی اولان یاخود الك چوق اوزاق عصرلرك صفحاتنده انجلا بوله‌جق قادینلرك الك دلرباسی ، الك کوزلی » ایچون طویولان حس دکلدر ؛ بو ، بیوك ومطلق عشقك موقت برمسیرهٔ الهامی‌در . الك دلبر ، والك کوزل قادین ، خایر ؛ بومطلق عشق ایچون پك کوچوك ، پك بایاغی برشی‌در. عشق بویله بایاغی برشیئه ومنحصراً ایکلمه‌یه‌مز . الك دلربا ، الك کوزل قادین ، نه‌دراو؟ قادین دکلمی ؟ بتون حس عشق، بتون عشقی اونصل جامع اولور ؟ روح یالکز قادینده‌می کوزللکلر بولور ، یاخود بتون کوزللکلر یالکز قادینده‌میدر؟ قادین عشقی هرحالده بر volupté در . قاردشلك ودوستلق حسلری ، بیوك عشقك بویولده‌کی تجلیلری ، قادین عشقندن صافدر والبته اوندن چوق بیوکدر . دوست برقادین ، اوح ، بونی اکلارم . فقط بوده ینه بتون عشق دکلدر ودوست قادین عشقی ، بتون کوزل قادینلره ، کلمش وکله‌جك بتون کوزل قادینلره شاملدر. سن بوعشقدن بحث ایدییورسه‌ك الك دلرباسنی ، الك کوزلنی آرامه‌کزی بر درجه‌یه قدر عفو ایدرم . بوکون نیم روحمی، روحمك برحسنی اکلایه‌جق، روحمله برزمان ایچون همآهنك اوله‌جق بردوست قادین ، ایشته بنده بوتون دوست قادین عشقنی یاشاتیر ...

« بوتون بدایع اشیایه قارشی حس اولنان

« تمایلات صمیمیه ، حب ذات وحیات

« ومیل عائله ، سودا وابتلای وطن
« نشان فکر وذکا . . . .   [۱]

اوت عشقك تضمن ایتدیکی حس بودر، بونلرك هپسیدر . وقادین عشقیده، یالکز اوبیوك عشقك برحسی کبی ترنم ایتملیدر . بن بویله دوشونیورم . — کچنلرده برامیددورادور ایله بردورهٔ بحران کچردیکك صره‌ده بنی پك چوق ارادیغکی سویلیورسك براز صکره سکا قدر کله‌جکدم دیمسه‌ك باشقه برمعنایه حمل ایده‌جکدم . بوبحران نه ایدی سویلرمیسك ؟

— بن‌ده اکثریا برشیدن‌ممنون اولنجه ویاخود روحمی محظوظ ایدن بروظیفه‌یی اکمال ایدنجه بویله همان کزمك ایسترم . کزینتی حظ وذوقه برکنیشلك ویریبور . بوحسی تحلیل ایسترسه‌ ؛ براز اوزون اوله‌جق . صکره یازارم . — بورالرده بن بهار فلان کورمیورم . « کلمش اما نیله‌یم ... » نم‌ده تقراعمدر . هرسیل محاسنك موجات رنکارنکی ایچنده نه خیالیده دولاشدیرمق ، نم مجرانمی‌ده تهزیز ایتمك ، باقی بوکا تشکر ایدرم . آفرین فائقم ، بو ، نم روحمه برجمیله اولورکه سندن هروقت بکلارم . —

— أوت ، آرتق شعر وآهنکدن بحث ایده‌بیلیرم . فقط براز دها صکره باقی سکا نه‌لر کوندره‌جکم . — ایکنجی مکتوبکی بورایه کلالی بوکونه قدر اوچ مکتوبکی آلدم‌که ایکیسنك جوابی ایشته بونده‌در . برنه‌ده اولجه جواب ویرمشدم ....

— باقی کوزلرکدن اوپر وشعرلریکه ، تنزهلرکله مشهوداتکه‌دائر مکتوبلرکه کمال‌تهالکله منتظر اولورم قاردشم ایکی کوزم .

قاردشك
سامی

[۱] فائق عالی

میدیللی ۲۳ کانون اول ۳۱۹

عزیزم فائق ،

۱۵ تشرین اول ۳۱۹ تاریخلی مکتوبکی آلمشدم . اوآرالق جواب یازامدمدی . فقط برقارت کوندره‌رك حیاتمدن خبر ویردیکم کبی صکره برقارت دها کوندردم . سن بونارك ایکیسـنه‌ده جواب ویرمدك !.. بندن مکتوبمی بکلیوردك ؟ هایدی بویله دییه‌لم . فقط بو انتظار اونلره جواب ویرمکه مانع اوللیمیدی ؟ صوردیغم شیلره نیچون جواب ویرمدك ؟ نجه مهمدی که صوردم .. نه‌یسـه تقاضایی برطرفه براقه‌لم‌ده اولا صوردقلرمه سریعاً جواب ویر . بربرمزله مخابره ایده‌مدیکمز ایچون نه‌قدر شکایت ایتسه‌ك حقمز وار . بن بروسه‌دن چیقدیغم زمان بوقدر اهمال ایدیله‌جکنی هیـچ امید ایتمیه‌رك چیقمش ، بو بر افتراق صوریدر ، بز ینـه هرزمان برابر اولاجغز دییه‌رك بو تباعد ظاهری‌یه قاتلانمشـدم . بن هیـچ بریکمزه مقیس دکلم : طبعاً اوقدر بیکسم ، اوقدر یالکزیم که دائمـا بر رفاقتـه ، دائما برحسن نظره شدتله محتاجم . شـیمدی مثلا یانمده بولنـان برآرقداشم برازده بشقه طرفه باقسه براز بشقه برشـیله مشغول اولسـه ، بن ، درحال ، اك بیچاره بر یالکزلغه دوشمش بر زواللی اولور واوتانمسه‌م آغلارم . اوح ، ایکی سنه‌دن بری ردوسده ومدلیده بو یالکزلق حسیله نه‌قدر ازلدیکمی وفقط اوکا مغلوب اولمامق ، وقوای جسمانیه‌می بتون بوتأثراتك اوستنده طوتمق ایچون نه‌قدر چالیشدیغمی بیلسه‌کز ... یالکز شو اولدی‌که براز دها قسوتناك ومقسی اولدم . برازده آقلرم چوغالدی . برسـنه دها بویله کچرسـه صاقالم بیغم بم بیاض اوله‌جق ، نه‌یسـه کچه‌لم . اوت ، بروسـه‌دن چیقارکن نظیفی دائما اوقویه‌جغم ، او بندن آیرلمامش کبی اولاجغم امیدیله‌چیقمشدم . برزمان یازیشدق صکره بن‌ده ، اوده ، اوت ایکیمزده ، یاواش یاواش صوصدق . غالبـا نظیف بندن دها زیاده صوصدی . صورسـه‌ك سببلری واردی . واقعا اویله ایدی . صکره او سببلر قالقدی . نه‌یاپه‌لم که او حالا صوصـیور . بوسکوتده بر قانون طبیعی کورمك پك چیرکین دکلمی ؟ نه‌یسـه ، باق ، سن‌ده ، اوکا دوندك ، سـن‌ده برشی یازماز اولدك !.. بکا کلنجه بن چوجوق کبی‌یم . فقط سز یازار و یازمق آرزوسـنی اظهار واثبات ایدرسه‌کز بن هیـچ بروقت صوصمام . بعضاً سکوت‌ایدرم بو ، مطلقا سزه قارشی برانفعالدن ناشیدر . یوقسه نه تنبللکدر ونه‌ده بشقه برسـبب واردر واولابیلیر . مثلا سـکا قارشی منفعلدم وسنی کورنجه‌یه قدر بوانفعالم کچمیه‌جك . البته خاطرکده‌در سـندن برصورتله «اثیربکر وشعر» ك برزسمنی الده ایتمك و بکا کوندرمك نیازنده بولنمشدم . جواب اوله‌رق یازدیغك سـوزلر ، حتی بومناسـبتله استانبولده ایکن المش اولدیغم ایکی اوچ خام رسـمی حقنده‌کی مطالعاتك بنی اوقدر قیردی‌که ، بوکون بیله ، سکا بو سطرلری یازارکن ، باغراجغم کلیور . کندیمی‌ضبط ایده‌میورم . بن مادیتپرست اولشم بندن بویله‌شیلر بکلنمزمش صکره او خاطرلری‌ده مسـخره‌یه چویرمشم ، اویله‌می ؟ ایسـته‌ین ، بکا بویله یازان برذاته ، بن بویله کورن برروحه نه جواب ویرر ، نه یازابیلیرم . وحتی بوکون‌ده نه یازابیلیرم . نه‌یسه بونی‌ده کچه‌لم ... سویلدم یا ، بنم آره‌صره سکوتم انجق برانفعالدندر . صوصدممی ، بونی آکلاملی وحقیقةً بنی اوقومق ایستیورسه‌کز اوشنمه‌ملی ایکی اوچ کره دها یازملی . انفعالم زائل‌اولمسه بیله شدتی کچر ، درحال جواب ویریرم . فقط بنی اوقومق ایستیورسه‌کز بویله یاپملی دیمك غریب بر تحکمدر . سـکا بوقدر مماشات ایتمکه نه مجبورتمز وارده دییه‌بیلیرسکز . اوزمان بکا صوصمق وبونمی بوکمکدن بشقه یاپه‌جق برشی قالماز ....

— آه الزه بر ثروت کچسه‌ده طولی یك آزالمش اولان بر قاچ سنه‌لك حیاتمزی برآز ایی کچیرسه‌ك . . . ینه ایشته طاش اوجاغی خاطرمه کلدی . یوقمی ؟ برشی یوقمی ؟ واولیه‌جقمی ؟ کور اولاسی شمندوفر تحویلاتی .. اوندن‌ده برشی اصابت ایتمیورکه. معاش، اواقوات یومیه‌یه بیله داره دار یتیشیور . — برایکی منظومه یازدم فقط اولا، سن وقاردشك برر شعر کوندرمدکجه ، ممکن دکل ، اسملرینی بیله اوکره‌نه‌مزسکنز ....

قاردشكك سنك وسعیدك کوزلرکزدن اوپرم قاردشم . مکتوبکی بکلرم وخبرلر ، ایی خبرلر ایسترم. نظیف‌ده یازسین باقی عافیت وصحت .

قاردشك

سامی

ميديللى ١١ تشرين اول ٣٢٣

ايكى كوزم قارداشم فائقم

استانبولدن چكديكم تلغراف اوزرينه اولا ميديلليده برمكتوبكى وصكره ده بكا ردوسده يتيشن ايكنجى مكتوبكله ملفوفى اولان اون ليرالق چكى آلمشدم. ميديلليدن ردوسه ردوسدن ساقز وازميره وازميرده برهفته قدر قالارق اوته برى آلدقدن صكره ميديللى يه كيدوب كلمك رمضاندن ايكى كون اول بورايه عودت ايده بيلديكم ايچون بر طرفدن او طوتوب برلشمك برطرفدن ده رمضان تلاشنه دوشمك كبى بيك درلو زحمت وكلفت ايچنده سكا جواب ويره جك وقت بولامدم . عفو ايدرسك بن قصورمى اعتراف ايديورم معمافيه سن ده بنى معذور كورملسك . بيليرسك كه وياخود بيلمليسك كه بن وفاسز برآدم دكليم باخصوص انكار ايده مزسنك كه شو اثناده دنيانك اك ذهنى يورغون واك قلبى كوسكون بر ادمى ينه بنم طوتوله جق هيچ بريرم يوق كه تعريض ومؤاخذه ايله خيرپالايه جقسك .

بندن اوزون مكتوب ايستيوردك . رمضانده برشى يازاميه جغمى بيليرسك بايرامدن صكره انشاالله اوزون اوزادى يه كوروشورز . معمافيه بايرامه قدر آره صره ينه يازاجغمى وعد ايدرم .

استانبولدن برآرالق بروسه يه كيتمشدم . برهفته قدر اوراده قالدم قارداشمزده مسافر اولدم كزدك قونوشدق فلكدن برقاچ كون دها چالمش اولدق اوراده سنسز وسنكله برابر مسعود وشاطر كريان ونالان نه قدر زمان كچردمسه هپسنى بربرتون عذوبت ومرارتيله تكرار ياشادم اوكچمش واولمش زمانلرى بويله تكرار ياشامق بكا اولدكدن صكره دنيايه كلمك كبى برحس ويردى كه بونى ممكن دكل تعريف ايده مم .

ردوسدن عودت ايده لى برهفته اولدى والى حضرتلريله كوروشدم پك ايى ذات. قيشى بوراده كچرمكلكمه مساعده بيورديلر. يازين ده غالبا كنديلرى كله جكار بناءً عليه كله جك قيشه قدر بوراده يز باقه لم اوزمانه قدر مولا نه كوسترر . بشقه يره تحويل ايده مز وياخود ياورئ طالعله براز روى سعادت كوره مزسه م ينه ردوسه كيدرم. اون درت اون بش سنه دنبرى هركون برفلاكت ايچنده يووارلاندق ، هركون بر ضربۀ قهر وتدمير ايله سوروم سوروم سورونه رك نه لر چكديكمى مادةً ومعناً نه قدر ييپرانديغمى بن بيليرم . ياربى نه اولور ، برازده حضور وراحت كورسه م ، بركون بر دقيقه ده اوح ، ايشته هيچ بر دردم هيچ بركدرم يوق ديسه م . شكايت دكل بن لطف وعنايتكه ينه متشكريم فقط نه اولور شكر ومنتم دها زياده اولسه وسكا عذاب ايچنده دكل، رفاه وسعادت ايچنده حمدوشكر ايتسه م...

شو مكتوبى اقشامله ياتسو آراسنده يازييورم فقط نه قدر اولسه اوروج كيفى باقى . اونك ايچون قصوريمه باقمه. باخصوص نمازه قالقه جغم صكره ده طولو معده مى براز خفيفلتمك ايچون سوقاق سوقاق كزه جكم .

شعر يازميورسك ؟ هانيا بكا برچوق شى كونده ره جكدك ؟.........

اذان اوقونيور وداع ايده يم . يقينده انشاالله ينه كوروشورز . بكا هر حالده جواب وير وشعرلر كوندر ايمى قارداشم . باقى دعا وحرمت قارداشك

سامى

ایکی کوزم قاردشم فائقم ،

۱ کانون ثانی ۳۲۲ تاریخلی مکتوبکله شعریکی آلدم . وقتیله جواب ویرمدیکك ایچون عادتاجانم صقیلمشدی. حتی نجیبه یازدیغم‌مکتوبده آرتق سکا شعر کوندرمیه‌جکمی‌سویله‌مشدم. شیمدی باریشدم مستریح اول . فقط برده‌ها آیلرجه صوصمه .

شعرك کوزل . سنك علی‌العموم یازدیغك شیلره وبالخاصه بواثریکه دائر بعض مطالعاتم وارکه‌اونلری‌بوش برکونمده اوزون‌اوزادی‌یه‌یازارم. شوقدرسویله‌یمکه سن پارچه‌پارچه شعرلر یازمغه دکل ، بزم قلاسیك اسلوبی اختیار ایتمك شرطیله ، اپوپه‌لر ، یعنی وقایع عظیمهٔ تاریخیه یازمغه چالیشمالیسك. بزم قلاسیك اسلوب دیمکدن مقصدم «شیخ غالب»ك «اسکدارلی عونی بك»ك، «کمال»ك، وحتی حامدك اسلوبی‌در . الحاصلی pompeux و pur براسلوب. «حسن وعشق» کبی مخیل برشی‌ده پك کوزل یازارسك. فقط بزم شمدیکی اسلوب بیانك قیریقلقلرینی ، «و» لرینی ، ومکرراتنی برطرفه براقلی . کوچك بر منظومه‌ده اساساً قیریق ودوکوك برحالت روحیه‌یی تصویر ایدن برمنظومه‌ده بوکبی مسامحات بعضاً حتی پك طوغرو اولیور چونکه او حالت روحیه ایله متناسب بولنیور فقط انواع خیالات ایله مزین اولان براثرده پك بیوك برقصور کبی کورونیور . حسده برانکسار ، بر هیجان پك طبیعیدر فقط خیال پروزمز ، صاف ودائما متعالی اولمالی ، هیچ برسکونه ، هیچ بر عارضه‌یه ، حتی هیچ بر تکراره اوغرامه‌دن دائما یوکسلملیدر . ثروت خیاله یاقیشان ثروت اسلوبدر فقر بیان دکل‌در . ایشته شو قدر سویله‌یم دیرکن ینه اپی برشی سویلمش اولدم ایلروده دها اوزون سویلرم .

نم شعره دائر پك غریب برادعاده بولندیغمی سویلیورسك شعر مکمل اولدقجه ناقص اولور ویاخود بر آز ناقص اولدقجه مکمل اولاماز کبی بعض نظریه‌لر سرد ایتمشم . بونلر نظریه دکل ، بررحقیقت‌در. چونکه کمال Perfection دیمك دکلدر. و Perfection ده هیچ برکمال یوق‌در. برشیئی پارفه Parfait کورمك یعنی Perfection ده کورمك جهالته، فکراً، حساً وخیالاً محدودیته متوقف‌در . Borné اولمیانلر هیچ برشیئی پارفه کوره‌مز، هرشیده دائما برنقصان ، براکسیکلك ، بردوشوکلك ، برزواللیلق بولور، وایشته بالخاصه بو نقصان ، بواکسیکلك ، بو دوشوکلك ، بو زواللیلق سببیله‌درکه اوشیئی سور - بورادهکی شی صنعته متعلق شی‌در - شمدی شو مکمل اولدقجه ناقص اولور، ویاخود براز ناقص اولدقجه مکمل اولاماز دیمکله نه قصد ایتدیکمی آکلادکمی :

بنده‌کی اهالی مؤاخذه ایدیور ومع‌مافیه حس وفکریمه اساساً مشارك اولدیغکی سویلیورسك. اولا بیلملم‌که سکا کوندردیکم منظومه‌نك نره‌سنده براهمال واردی . مع‌مافیه بواولسه اولسه بر بلاغت اهالی اوله‌جق . بن بلیغ دکلیم واولامام . فصاحت وبلاغت بر ثروتدرکه او بنده یوق . صکره بن اویله بر وجود ایچنده عصبی بر حسه مالکم . قوتلی وقانلی وفقط عصبی آدملرك آثار حسیه‌سی‌ده مطلقا تتره‌لك ، مطلقا اهتزازلی ، وبناءً علیه مطلقا براز قیریق وبراز دوکوك اولور . اعتراف ایدرم‌که مخیله‌م پك ضعیفدر اوزون دوشونمك دکل ، حتی برحسی اوزون اوزادی‌یه تعقیب ایتمك المده دکلدر. وبن برشیئی حس ایدنجه نه اولورسه‌م ونه‌حاله کلیرسه‌م ایشته اونی ، اوحالی یازارم ، یعنی یازمغه چالیشیرم بوقدر . بنده فصاحت وبلاغت آرامامالی وایسته‌مه‌ملیدر چونکه بوله‌ماز ، چونکه اولاماز . نه‌یسه بونی‌ده شمدیلك بوراده براقه‌لم ......

هوالر پك زياده صوغودى . بوراده اوچ كوندر اورته‌لق طوكيور . هله بوكون هرطرف طوك ايچنده. برهانيه‌ده دها زياده صوؤق اوله‌جق. بايرامه هيچ بريره كيده‌ميه‌جكم اولا مديحه‌يى يالكز براقمق ممكن اوله‌ميه‌جق . برابر كتيرمكده مشكل صكره بودجه اوقدر برباد كه حتى قايق پاره‌سى يوق .

ابى بال وار ايسترميسك ديه صوريورسك عفو ايدرسك اما بوسؤاله حاجت يوقدى . بالى چوق سورم باخصوص ايسى اولورسه هرصباح غالبا يارىم اوقه بالله معدهٔ عاجزانه‌مى طلا ايتمك لطفنده بولنه‌بيليرم. كوندر وهيچ اولمازسه درت بش تنكه كوندر. باقى كوزلركدن اوپر ومكتوبلريكى بكلرم. «الهن واقارسقو» ايچون برمنظومه يازدم كه شيمدى‌يه قدر يازديغم شيلرك الك اوزونى‌در . الهن واقارسقويى بيلمم خاطرلارميسك؟ رومانيا ولى‌عهديله سويشمش اولان وصكره بعض احوال سياسيه سببيله اوله‌مين رومانيالى قيزكه بزه پرنسس اوندن بحث ايتمشدى . برقاچ مجموعهٔ اشعارى وار. حقيقةً عاشق وحقيقةً شاعر. منظومه‌يى ترجمه ايده‌جك وپرنسس واسطه‌سيله مخاطبه‌سنه كوندره‌جكم . بكا بر منظومه دها كوندررسه‌ك سكاده برصورتنى يوللارم اكلادكمى ؟ باقى مكتوب وعافيت قاردشم عزيزم

قاردشك

سامى

ایکی کوزم قارشم فائقم ،

دون بصره‌یه قاردشکه بر مکتوب یازدم بوکون‌ده سکا . فقط هرشیدن اول شونی سویلیه‌یم‌که ، شیمدی مکتوبلریکی آچوب‌ده تاریخلرینی کورنجه ، هم سکا وهم کندیمه قارشی حقیقةً اوتاندم . برنجیسی ١٢ و٢٣ شباط ایکنجیسی‌ده ١٢ مارت تاریخلی . غالبا بونلردن اول کاش بر مکتوب دها اولاجق‌که اوده براقیشم . سکوتمده هیچ بر معنی اولامیه‌جغنه وجدانك قائلدر . صباحلری بابامك معلوم اولان کتابیله مشغول اولیورم ، صکره نظارت ایشلری ، صوکرا بویوك وینیلمز بر فتور .. بیلمم‌که دنیایی خوش کوره‌جك هیچ بردقیقه‌م اولیه‌جقمی ؟ برآن ذوق وشطارت ایچنده هرشیئی اونوتمغه یاخود بکا اویله هرشیئی اونوتدیره‌جق برآن ذوق وشطارته بیلسه‌ك نه‌قدر محتاجم . برآن ایچون کولسه‌م ، برآن ایچون فکر وروحمه برانشراح کلسه نه اولور ؟

شیمدی شکایتی براقه‌یمده ، تاریخ ومندرجات صره‌سیله ، شو ایکی مکتوبکه جواب ویره‌یم :

— حمد اولسون عافیتده اولدیغکی کلن کیدنلردن خبر آلیورم . باخصوص ضیا وبها بکار پك ایی خبرلر ویردیلر . سنك صحتك سنك عافیتك بنمده عافیت وصحتم دیمکدر ، اینانیرمیسك بیلمم ، حتی دها قیمتداردر . چونکه بن کندیمك هیچ بر شی اولابیله‌جکنه نه‌قدر احتمال ویرمزسه‌م ، بشقه‌لری ایچون ، باخصوص مدنیجه ایله برقاچ سودکارم ایچون ، اوقدر اندیشه ومراق ایله تتره‌ر وهرکون اونلری دوشونمکله عادتا معذب اولورم . دوقتور پاپانك لزوم کوستردیکی مقدار تزایدی انشاالله شیمدی‌یه قدر کچمشسکدر . اوراده ایکن‌ده ، بوراده‌ده توصیه ایتدیکم وجهله معلوم اولان شیئه دوشکونلك کوسترمزسه‌ك ، مراق ایده‌جك هیچ برشیئك قالماز وبلکه شیمدی صحتك قیمتنی اوکرندیکك ایچون ، اولکندن دها قوتلی ودها صحیح اولورسك . لذت ، کثرتده دکل ، ندرتده؛ وصالده دکل ، حسرتده‌در . عفت دیمك ، دنیاده هیچ بر شیئه مغلوب اولمامق دیمکدر معناً هرکسدن یوکسك اولانلر ، مادةً‌ده اویوکسکلکی محافظه ایتملیدر .

— نظیفدن صوك زمانلرده ایکی مکتوب آلدم ، بن‌ده ایکی مکتوب کوندردم . اولدن براز راحتسز اولمش ، شیمدی ایی‌در . تلاش ایده‌جك هیچ برشیئی یوقدر . بن آنك بویله از بر زمان ظرفنده بصره‌دن انفکاك ایتمسی فکرنده دکلم . حتی کندیسنه‌ده اویله یازدم . لااقل ایکی سنه اوراده قالمالی وبصره‌نی اعمار واحیا ایتملیسك دیدم . همشیره خانمه کچن کون برمکتوبدن اکلادیغمه کوره نظیف‌ده بویله دوشونیور . بصره شیمدی صیجاقدر ، یازین البته دها صیجاق اولور فقط عماره ومنتفك طرفلرینه کیده‌رك اك صیجاق زمانلری اوراده کچرمك ممکندر . حتی بغداده‌ده کیده‌بیلیر .

— بن یوزی مطالعه‌یه دعوت ایدیورسك فقط شیمدی بر صرفه قلمایه‌جق زمانم دکل . بابامك محاکمه‌سنی باصدیرمغه باشلایه‌جغم . حتی شیمدی مطبعه‌دن کلدم . اقشام اوستی تکرار اوغرایه‌جغم . ابوالضیاده باصدیریورم . اون بش فورمه برفاسیکول اولاجق . وبرفاسیکوله سی عمومی هیئت رسم ایده‌جکم . اوتوز اولورسه البته دها زیاده سورولور . محاکمه‌نم یازدیغم مقدمه ومحاکمه‌دن اول جریان ایدن استیضاحات ابتدائیه قسمیله تقریباً طقسان فورمه تشکیل ایده‌جك . مقدمه‌ده ٩٢ ـ ٩٣ سنه‌لری حیات سیاسیه‌سنه دائر ایی معلومات وار . بن پك ساده وبیطرف یازدم بابام مدح اولنه‌جق برآدمسه . اونی بشقه‌لری درعهده ایتسین . بن ثنا وستایشده بولنه‌مدم . ذاتاً بیلیرسك‌که نه اوکاکی نه‌ده اوکونمکی بیلیرم .

— صوك زمانده نظیفەدن ایکی مکتوب آلدم. فقط ایکیسندەده والده مرحومەنك مزارندن بحث یوقدی. دون یازدم، فائق بکا مزار ایشی ایچون سندن مکتوب کلەجکنی سویلیوردی، نه امرك وارسه تبلیغ ایت، دیدم. جواب کلیرسه، درحال اجابته باقیلیر.

— آشجی مسئلەسی بردرد. بنده آرایور و بولامیورم. معماله تجربەده دوامەیورم. سن شیمدیلك آشجکی ایی قوللانمغه، والدن قاچرمەمغه چالیش، اولمازمی؟

— قارت دوویزیت نمونەسی ایچون براز بکلیەجکسك، مطبعهٔ عامره قاریشیق کبی. اوچ درت کون صوکرا مدیری کورور یا نمونەیی ویاخود قارتلری کوندریرم. بن نمونەیی بکنیرسەم البته سنده بکنیرسك.

— کوشك فنا دکل. منظرەسی البته اوتوردیغك اودن ایی‌در. قیش ایچون سرد ایتدیکك مطالعەیك طوغرو، صیقیلیرسەك موقتاً براوەچیقار، بهارده ینه کوشکه طاشینیرسك.

بزده ایکی کونه قدر شیشلیده بر اوه طاشینیورز. قاضی کویندن آیریلیورم. فقط مراق ایتمه سزکیلره آره صره اوغرارم حتی برشی لازم اولورسه بکا خبر کوندرملرینی صورت مخصوصەده تنبیه ایدەجکم. معلومات ویررلرسه قباحت اونلرك اولور. شیشلیده‌کی اوی کورسەك بکنیرسك: لطفیکك اپارتمانی صره‌سنده، ایکی یوز مترو قدر ایلروده، یالکز درت طرفی آچیق، ارقەسی تا بوغاز ایچنەقدر ناظر، اون براوطەلی براو. ارقەسنده اون اون بش اغاجلی برباغچەسی، برده بیوکجه اخوری وار. هرشی ایی اما کراسی‌ده ایی: اون لیرا.

شیشلی‌یه کیدیشمه قسماً سنك مکتوبك‌ده سبب اولدی. اورادن کاغدخانه‌یه برکره دکل، برقاچ کره کیده‌بیله‌جکم: اوراده دائما سنی دوشونن قلبمله، وحدقهٔ مشفقه‌مك هر زمان ایچون بریادمونسی اولان خیالکله، والحاصل هم سنك وهم بنم روح محرور ومشغوفزله‌بترن محاسنی دویه دویه سیر ایدرم. چوجوقلق دکلمی؟ رشیدك غایت کوزل بر قصراغی وار. بدلنی مقسطاً ویرمك اوزره اونی‌ده آلدم. بناءً علیه کاغدخانه‌یه معین وغیر معین زمانلرده، عقلمه کلدکجه کیده‌بیلیرم. وبناءً علیه او مسیرهٔ بدایعك هرکس کبی معین کونلرده ومعین وقتلرده دکل، نامعین ساعات واپامنده‌ده برزائر پرستشکاری اولاجق، وهیچ کیمسەنك کورمدیکی وطویەمدیغی ذوقلرینی‌ده طویه‌بیله‌جکم. دیمك‌که سنده بنده بوسنه مستثنا برحیات یاشایه‌جغز. الله ویره‌ده ذوق خیالیمزی طالع تلخ ایتمیه.

— بزم مجلسده یازی یازمق قابل اولیور. شو مکتوب بلکه اون کره انقطاعه اوغرادی. کان وکیدنلك آردی آره‌سی کسیلمیور. بو انقطاعات آن بآن یازیدن اولسه‌بیله افادەلرك پریشان اولمسندن اکلایه‌بیلیرسك. ارتق مکتوبمه ختام ویریورم. یوقسه بیتمیەجك ومکتوبك ظرفی یازمق بلکه ممکن اولمیه‌رق مکتوبمده کجیکه‌جك.

برقاچ کون‌صکره ینه کوروشورز. افراد عائلهٔ محترمه‌که آیری آیری عرض احترامات ایله «کرزان» لك کوزلرندن وسنك‌ده هرطرفکدن اوپرم باقی صحت وعافیت قارداشم فائقه

قارداشك

سامی

میدیللی ۱۳ حزیران ۳۱۷

قرده‌شم ایکی کوزوم فائقم

۵ حزیران سنه ۳۱۷ تاریخلی مکتوبکی برقاچ کون اول آلدم اوقدر سویندم‌که حالا اوقومقله طویه‌میورم سنك نه‌صمیمی بر لسانك وار . مکتوبکی اوقودجه بتون روحکی کورمامك ، بتون معصومیتکله سکا صاریلوب اوپمامك قابل دکل. صانکه ماده‌دن بتون بتون مجردسك ، صانکه برروحسك. اوقدر صمیمیسك اوقدر صافسك.. برده‌اقرقدیلرکده ، طور افاده‌کده اویله برصوقوقولغانلق وارکه انسانك عادتا قلبنه کیرمك ایستیورسك . وبن آرتق سنی کورمش ، سنی قوجاقلامش کبی اولیورم.. قوزوم قرده‌شم بکا هروقت بویله یاز وصمیمیتکله ومعصومیتکله شوهنوز کنج ایکن اختیارلامش ، فطرةً برچوق امل وامیده مشوق ایکن هرامید واملنده محروم اولمش وفقط بتون محرومیتلرینه رغماً ، اولو برمادیت انجنده‌هروقت تازه وزنده هروقت محتاج ومشتاق برمعنویتله معلول ، شو اختیار ، کنج قرده‌شکی اوقشا ومتسلی ایت .

امین اول‌که بن سنکله ، سنك خولیا واملارکله عادتا کندی شبابتمی یاشایورم سنده بن یشایور کبی اولیورم . — بورغازه هیچ چیقمدم یالکز واپورله کایر کچرکن کوروردم . اوزاقدن طانیرم . شیمدی خیالم اوراده هپ سکا رفاقت ایدیور... واپوردن برابر چیقیور اسکله‌ده کیاره شویله برباقدقدن‌صکره آیریلیورز. دیرکن اونور خیال تجلی ایدیور. بن‌ده سکا اویارق اونی سلاملیورم وایکیمزده عین بر انجذاب پرستشله صارصیله‌رق بر بریمزه باقیورز الك درین ، الك اثیری برنشیدهٔ عشق وسودایی بربریمزك کوزلرنده اوقیورز . آه هیچ اولمازسه بونی دویمق ؛ بونی اوقومقده برسعادتدر دکلمی ؟. — بورغازده کزرکن هپ قاردشکی وبنی دوشوندیکـکه پك طبیعی اوله‌رق ایناندم چونکه بن‌ده نفسمده عینیله بویله دویارم : نه‌وقت کوزل بریره کیتسه‌م نه وقت برکوزل کورسه‌م ویاخود نه‌زمان ایی برشی دوشونسه‌م آه سزی، ایکی قرده‌شلری همان یانمده بولمق ایسترم. وسزی بوله‌مینجه، بومحرومیته قانع اولمق لازم کلنجه بیلسه‌کز نه قدر صیزلارم . بعض طبیعتلر بتون نشئه‌لرینی بتون ذوقلرینی نفسلرینه حصر ایتمك ایسترلر . حالبوکه بن بونلری آنجق بشقه‌لرینه دویورمقله ، بشقه‌لرینی‌ده اونلره تشریك ایتمکله دویه بیلیورم . فقط بو بشقه‌لر بنم کبی دویه‌بیله‌جکلردر . بیلیرسك‌که بن پك دورغونیم .. — سن‌ده بویله‌میسك ؟

— سنی بنمسه‌مکده نه‌قدر حقم وارمش .. سومك ، علی‌الاطلاق سومك ، هیچ بر شرط ایله مقید اولمیه‌رق بتون کوزللکاری ، بتون کوزللری سومك .. اوخ ، بونه‌طاتلیدر. روح ازلی ونامتناهیدر بتون طبیعت محیطه ایله ارتباطی واردر . تجلیات روحیه دیدیکمز شیلر ، بوارتباط ازلی سببیله ، روحمزده اردصره حاصل اولان ، هیچ برزمان اکسیلمسی ممکن اولمیان برطاقم آهنکاردرکه اونلرده بالطبع روح وطبیعت قدر نامتناهیدر بوحال ایله ، بزم ایچون ، یالکز بروجوده حصر حیات ایتمك یالکز بر وجودك ویره‌جکی آهنکار ایله اکتفا ایتمك ، صکره فطرةً او نامتناهی آهنکاره مستند اولان روحمزی دیکلندیرمك نصل قابل اولور ؟ کوزل برچهره : ماوی کوزلی ، صاری صاچلی بر دلبر ... بونی کورونجه تناسب سیما واندامیله روحمزده برآهنك حاصل اولور واونی سورز صکره وحتی همان او آنده دیکر بر سیما ، سیاه کوزلری وسیاه صاچلریله ، یاخود تماماً اولکی چهره دها سوزولك بر نظر ایله ویاخود دها لوند بر قامتله بزده ینه بر آهنك عشق وهوی اویاندیرر اونی‌ده سورز .

بو بیتمك بیلمز ، طویمز بر سویشدرکه اساساً هیچ بر کوزلده‌کی لذت مخصوصه‌یه منفقر واونکله قائم دکلدر بو اونلردن بر شمه‌در ، بر عکسدر ، بر روحدر وایشته بز بو روحی بنده کوروب دویارسه‌ق اونی ناتی حال سورز .. بنم اویله معشوقه‌لرم واردرکه برکره کورولش وملامح وجهیه‌لرندن هیچ بری حتی قیافتی خاطرمده قالمامشدر . فقط اوبنده اویاندیردیغی بنده احیا ایتدیکی آهنك ایله ابدیاً برحیاتدر بن بیلیورمکه الك کوزل بر وجوده نه قدر مجلوب اولورسه‌م اوله‌یم عین زمانده عینی وبلکه دها شدتلی بر محبتله ایکنجی برکوزلی ، حتی اوچنجیسنی دردنجیسنی بیکنجیسنی‌ده سوه‌جکم فقط حسمك ، بو محبتده هیچ بر دخلی اولمدیغندن، هیچ برینه قارشی خیانت کبی ، حتی صورت متجرده‌ده برینی دیکرندن آز سومك کبی بر جنایتده‌ده بولنمیه‌جغم ... — کچنلرده بویله هر کوزلی جبلی برمحبتله سودیکمی پرنسسه یازمشدم . شمدی اونکله‌ده هپ بوندن بحث ایدیورز .. ایسترسه‌ك سکا اوپارچه‌لری یازارم .. امتحانلر بیتسین‌ده اووقت ، دها ایی اولمازمی ؟

یانیده کوردیکمز ملکسیمایه تصادف ایتدکجه واونی روحاً سلاملادقجه بنی‌ده خاطرلا . هیچ اولمازسه اوکا قارشی بن‌ده بوخاطره‌لرده یاشایه‌یم . کیم بیلیر، آره‌صیره روحمه أسن هوای محبتده بلکه بویله خاطره‌لرك برعنایتی واردر ...

— پرنسسله مخابره‌مز، دها طوغروسی ، حیات روحیه‌مز شمدی اویله بردورده‌دهکه سویلسه‌م شاشارسك. ایکیمزده نه‌یاپدیغمزی ، ایکیمزده نه‌سویله‌دیکمزی بیلمیورز . یقینده غالبا استانبوله کله‌جکم . اووقت بو مکتوباتی سکا اوقورم . یازمقله سویلنمز ، سویلنه‌مز . — غالبا دیدم ، فقط احتیاطاً ؛ حقیقتده مطلقا کله‌جکم . چونکه ناظر پاشایه صوك برمراجعتده بولندم. غالبا سوزی اومراجعتك ویردیکی امیددن منبعث بروهم خیالینك لطف افاده‌سیدر . هیچ بزم مراجعتمزه جواب ویرن اولورمی ؟ قوزوم فائقجکم ، حسین جاهده صورسه‌ك آمعاف مدیرلرندن بعضیلرینك تحویل وبجایشی ایچون نظارتجه برتشبث وارمی ؟ نم ایچون پاشا برشی یاپمشمی ؟ بیلمیورسه طاهر بکدن صورسون . اوصورامازسه سن صور اولمازمی ؟ بوقسه طاهر بکه طارغینمیسکز ؟ اوو ، باق ، طاهر بك پك صاف برآدمدر . اوکا دارلمامليدر . باقی اخوت وعافیت قارده‌شم

قارده‌شك

سامی

نجیب خیرالله بکه برمکتوبی

ایکی کوزم قارداشم نجیبم ،

قره‌سی‌یه کیتدك کیده‌لی سندن برمکتوب آلمق ممکن اوله‌مدی برشی یازمیورسك. آره صیره وهاب بکدن، حمداللهدن صوریبورم: حمد اولسون أییلر جوابیله مقابله کوریبورم . فقط بوقدری ـ هرنه دنسه ـ کافی کلمیور .

هر شیئ حکم قاهرینه رام ایدن زمان ،
نولوردی قلب حرمته باری طوقونمسه .

فقط بیهوده برتمنی . هرشی کبی حالت روحیه‌ده زمان ایله دکیشیور. بودکیشمه‌دن حاصل اولان برنتیجه‌وارکه اوده برتجربهٔ روحیه . ایشته‌کارحیات همان بوندن عبارت .

بنم تصوّرم وعبدالحق حامد بکك تصویبی اوزرینه درت هفته‌دنبری طوقاتلیانده معین برکونده برلشه‌رك چای ایچیورز. جناب، نظیف، حسین سعاد، جلال نوری، علی اکرم .... کلیور .. همان شو اسکی ثروت فنونجیلر هپ اوراده . ایکی هفته‌در سزایی بکده التحاق ایتدی. شوندن، بوندن قونوشیورز . بویله یکفکر ویکحس اولان آدملرك برآرده کلمسی فنا اولمیور . انسانلر ایچون اکلاشمق هم برذوق ، هم براحتیاج ؛ برآز تربیه کورمش اولانلر ایچون عادتا برلذت . بوراده اولسه‌ك نه‌أیی اولوردی ، سن‌ده دوام ایدردك . کچن کون سزایی بکله سنی صوروشدق وایکیمزده عین جوابی ویریشدك : مکتوب کوندرمیورکه ، کوندرمزکه ... امینه خانم افندی نصل ؟ ودادمز نه عالمده ! بز برچوق آی اول آرتق بویاجی کوینی براقدق، کدك پاشایه کلدك فقط بوغازایچندن آیرلمق بنم ایچون اویله برمحرومیت که صورمه . مع‌مافیه حیات نه‌در ؟ محرومیتلردن مرکب براوزون زنجیر ... دکلمی ؟

دون‌عالی بکه تصادف ایتدم. برقاچ کونه قدر پدریله برابر آلمانیایه کیدیورمش. شوحرب برطرف اولنجه بنم‌ده ایلك حرکتم برآوروپا سیاحتنه حاضرلنمق اوله‌جقدر. مدیحه‌ده بك آرزو ایدییور . باقه‌لم طالع مساعد اوله‌جقمی ؟ مقصد خلقی کورمك دکل ، محصولات فکریه‌لرینی تدقیق ایتمك .

باقی کوزلرکدن اوپر وجوابکه صبرسزلقله انتظار ایدرم. مدیحه‌ده جمله‌یه عرض حرمت ایدر قارداشم افندم نجیبم .

قارداشك

٢ تشرین ثانی ١٣٣١ سامی

ناتمام برمقاله

برانسانده، کندی أولمه‌دن اوّل، نه‌قدر انسان أولور. [*]

دون آقشام، آرقاداشلردن برینه ملاقی اولمق اوزره، ابوالضیانك استانبوله کچدکجه عکارینی یدیکی «جه‌نیو» لوقانطه‌سنه کیتمشدم. بنی اوراده دائما ابوالضیا ایله برابر کورن غارصونلردن بری یانمه یافلاشه‌رق، حقیقی برایسان تأثرله، «ابوالضیا أولدی» دیدی.

بردن بره آکلامدم، صوردم. ایکی غارصون دها کلدی، و اوچی برن «أوت، بك، أولدی» دیدیلر؛ و تفصیلات ویردیلر.

بوخبر، نجه اوقدر نامنتظر و اوقدر مؤلم ایدی که فکرم وجملهٔ عصبیه‌م برعکس العمله کریلدی. نه آغزمدن برسوز، نه‌ده کوزمدن بریاش آقیوردی. یالکز دوداقلرم بلا اختیار «ابوالضیا أولمش، ابوالضیا أولمش» سوزلرینی تکرار ایدیبوردی.

بوصباح اویانجه کندیمه کلدم، و همان سوقاغه چیقدم. هم کزیلیور، همده ساکن ساکن آغلایوردم. ابوالضیانك أولمسی نه دیمك اولدیغنی، و ابوالضیا ایله برابر بنده و وطنده‌ده برشی أولدیکنی، صمیمی برآجی ایله، آکلادم.

ابوالضیا رشید پاشا ایله باشلایان و شناسی - کمال دوری نامنی طاشیان دور ادب وحمیتك فکر صنعت و حسن طبیعتاله تمایز ایتمش صنادید کزیده‌سندن بری ایدی. بن و بنم کبی اولانلر ابوالضیایی کوردکجه هپ او دوری یاشار، او دورك مخصوصاتندن اولان آتش جوشان حمیتله طوکمش قلبمزی برآز ایصیتردق.

ابوالضیا قونیه‌یه سورولمه‌دن اول بروسه‌دن استانبوله هرکلیشمده - او وقت بروسه‌ده معارف مدیری ایدم - غلطه‌ده‌کی مطبعه‌سنه اوغرار، او دار مساعیده ابوالضیانك کبار و وقور سیاسی طویه طویه تماشا ایدرك، اونده‌کی عشق صنعت وغیرتدن برهوس حیات آله‌رق، بروسه‌یه دونر ایدم. نجه بو، بکیلمز براحتیاج ایدی؛ چونکه، ابوالضیانك بنده یاشاتدیغی دور: حمیت دوری، صمیمیت دوری، فداکارلق دوری، صدق و وفا دوری ایدی. بنی بو أولومدن متسلی ایده‌جك یالکز برشی واردرکه اوده، نسل حاضرده وهیچ اولمازسه نسل آتیده ابوالضیا دورینك یاشادیغنی کورمك، وبونی کورمه‌دن أولمه‌مكدر.

کوچوك برمثال:

باباماله کمال مکتب آرقاداشی ایمشلر. ابوالضیا مرحومه کوندردیکی برمکتوبده کمالك

---

[*] اوراق خصوصیه‌مزی آراسنده ناتمام بولنان بو مقاله‌یی سامی‌نك آباء حمیت وادبی تقدیر وتوقیرده‌کی فضیلتندن باحث وابراز ایدیکی شواهد برفاتٔ تاریخیه‌یی باعث اولمق اعتباریله درج ایتدیکمز کبی بوورقه‌لردن برینك آرقه‌سنده تسویدینه باشلادیغی حالد بیتیروب بیتیرمدیکی آکلاشیلامیان مرثیه پارچه‌سنی‌ده اهاله قیمه‌مادق.

وفاتندن بحث ایده‌رك ، آره‌لرنده‌کی مناسبتی شوصورتله تعریف ایدییور : « کمالك ضیاعنه الك زیاده متأثر اولانلردن بری‌ده بنم . مکتب شریکم پك اسکیدنبرو سودیکم حسه‌مك ترجمانی فکرمك خامه‌رانی ایام مصیبتمك تسلیتساز بی‌امتنانی ایدی الله غریق رحمت‌ایتسون » .

صوکره کماله ـ وفاتندن اول ـ بغداددن ارسال ایتدیکی بر مکتوبده بو محبتی، باقك ، نصل برلسان محبتله سویلیور :

« . . . . عاجزلرندن مکتوب آلنه‌مایش خاطرلنان اسبابدن دکلدر . شوراسنی‌ده علاوه ایده‌یم‌که هیچ برسبب سزك محبتکزدن اخلاصکزدن بنی منع‌ایده‌مز . اقبال وادبارك بیزمزده‌کی علاقه‌یه قطعا تأثیری اوله‌مز . سز قبریسده ایکن یازدیغکز برکاغد اوزرینه ینه بو یولده برجواب ویرمش ایدم . حتی بزم محبت اویله هائلهٔ موت ایله اورکوب قاچه‌جق عاشقلر قبیلندن‌ده دکلدر . کون اولورده ایکیمزده دین و وطن یولنده شهید دوشرایسه‌ك نه بیوك فلاح وسعادت. اوله‌مزده سوق مسلك ایله بوسعادت یالکز بکا اختصاص‌ایده‌جك اولورسه قانلو پیرهنمله حضور سیدالشهدایه کیدك یالواریر ونره‌ده بولنسه‌ك سنی چکه چکه یانمه آلیر کتوریرم. الله ایله عهد اولسون ارواح شهدای کربلا شاهدم اولسون امام‌حسین قدوةالاحرا وسیدالشهدادر حمد اولسون همده جد اعظممدر امید ایدرم‌که بنی رد ومحزون ایتمز .

« ضیا » که ، آه ، قاووشدك ابوالضیا، لکن
یتیمك اولدی سنك‌ده بوکون زواللی وطن ...
سنکله سوندی جهان ادبده برشعله ؛
بوتون شباب منوّر دوکونسون آرقه‌کدن .

انسانده برچوق انسان أولور کندی أولمه‌دن .

۲٦٤ نجی مکتوبدر : [*]

Ile de Rhodes, 9 Juillet 1902

Ma très chère Donna et amie,

Jamais je ne me suis senti aussi agité que depuis que je suis à Rhodes! Je n'ai plus de repos. Il se passe en moi quelque chose d'indéfinissable qui m'empèche de me consacrer librement à mes travaux favoris. Toutes mes pansées, tout mon être, en un mot, se trouvent égarés dans le Néant! Je suis un peu comme ce neurasthénique mécontent de tout et de lui-même! Je n'ai plus de goût que pour vos lettres. Ne m'en privez pas, ma chère et bonne amie, car vous seule savez me comprendre et me calmer!

Votre ami

Samy

[*] فرانسزجه انشاسیده تورکجه‌سی قدر سهل وبلیغ اولان سامی بکك اوراق متروکه‌سی ایچنده اله کچیریله‌بیلن و ۱۷۲ نجی صحیفه‌ده ذیلاً بیان اولونان ایتالیالی پرنسسه مخاطباتی حاوی اولوب اوقونابیلن مسوداتدن بعض قسملری بورایه درج اولوندی .

۲۸۲ نجی مکتوبدن :

Ma chère Donna et amie, 12 Novembre 902

J'aime beaucoup Maurice Maeterlinck, l'auteur charmant de Pellea[s] e[t] Mélisandé, du Trésor des humbles etc. Je l'aime par la simplicité et la na-ïveté touchante de son style. J'adore le naturel et le naïf dans la poésie... Je crois même que ces deux qualités sont dans le caractère primitif et es-sentiel de la poésie et toutes les autres que nous lui reconnaissons, telle[s] que véhémence, majesté, sublime, élégance etc, etc, ne sont que des effet[s] de l'Art. En voici un exemple :

Et s'il revenait un jour
Que faudrait-il lui dire ?
- Dîtes-lui qu'on l'attendit
Jusqu' à en mourir !

۲۸۷ نجی مکتوبدن :

16 Novembre 902

..... Ecoutez moi. Non, ma chère, nous n'avons pas de fêtes comme votre Fêtes des Morts, et je trouve que c'est bon de ne pas en avoir. A quoi sert cet usage et pourquoi ce ressouvenir périodique et pompeux de nos malheurs ? Qui n'a pas au fond de son coeur une source de tristesses latentes prête à jaillir en larmes à tout instant ? Oh ! de la cérémonie dans les malheurs, même pour les revivre ! ....

La vie est déjà par elle-même assez pleine de tristesses, pour qu'on n'y ajoute point d'autres encore ....

٢٧٥ نجى مكتوبدن :

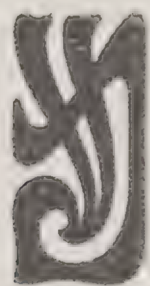
24 Septembre 902

Le sort implacaple a fait que cette jeune fille de 14 ans, cette fleur qui nait à peine d'éclore se soit noyée dans le Bosphore aussi bleu que ses yeux ! Elle était d'une beauté et d'une intelligence rare.

J'ai été tellement impressionné de ce lamentable accident que je ne sens pas la force de consoler ses parents !

Que pourrais-je leur dire? Il est commode d'écrire des banalités. Toutefois il est des malheurs qu'il faut savoir respecter. Ce respect se traduit par le silence !

Le malheur de sa fille au tombeau descendue
Par un commun trépas
Est un bien noir Dédale où sa raison perdue
Ne se retrouve pas !

سامی بك

تربیوی و علمی حیات

نطق [*]

« ملی تعلیم وتربیه جمعیتنك ۸ نیسان ۳۳۲ تاریخنده
اجرا ایدیلن کشاد رسمنده ایراد اولنمشدر . »

رفیق محترمم اسعد پاشا جمعیتمزك غایهٔ تشکیلنه دائر بعض بیاناتده بولندیلر . مساعده بویوریلورسه بنده عینی خصوصه دائر ، فقط باشقه بر نقطهٔ نظردن بعض افاداتده بولنه‌جغم .

ایضاحه حاجت یوقدرکه هرجمعیتك برطاقم قناعتلری واوقناعتلر اوزرینه مؤسس برطاقم مقاصدی واردر . بناءً علیه بنده‌کزده اولا قناعتلرمزی وصکره مقصدلرمزی عرض ایده‌جکم .

برنجی قناعتمز شودرکه : دنیایه مادةً ومعناً حاکم اولمق آرزوسیله ، جهانك اك کوزل واك حاکم برنقطه‌سنده ، اك کوزل اساسلر اوزرینه ابتدا کوچوك وفقط صکره اواساسلر قدر بویوك وجهانشمول بر دولت تأسیس ایدن وشیمدی‌یه قدر تأسیس ایتدیکی بودولتك بقاسی اوغرنده اك زیاده قان آقیتمش وهرفدارکارلغه قاتلانمش اولان تورك عنصری ، دنیاده هیچ برملتله قابل قیاس اولامیه‌جق برخاصه‌یه ، فطری خالصت وصلابتی هنوز پیرانمامش بر قوهٔ حیاتیه‌یه مالکدر .

ایکنجی قناعتمز شودرکه : ملتده‌کی بوقوهٔ حیاتیه‌نك صوك عصرلرده غرب ملتلری کبی ساحهٔ مدنیتده ارائهٔ کمال ایده‌مه‌مسی یالکز شوندن : وجوداً ، اخلاقاً ، فکراً احتیاجات زمانیه ایله متناسب وفانون تکامله مطابق برتربیه آلامامسندن متولددر .

اوچنجی قناعتمز شودرکه : برملتك آلاجغی تربیه ، کرك حیات مادیه‌سی وکرك حیات معنویه‌سی اعتباریله هرزمانده وهریرده اوملتك هیئت عمومیه‌سنی کمال حرمت وتقدیر ایله ودیکر ملتلردن ممتاز برطاقم اوصاف ایله تمثیل ایده‌جك برتربیه اوملیدر .

---

[*] ملی تعلیم وتربیه جمعیتی مجموعه‌سی ، عدد ۱ .

نهایت دردنجی قناعتمزده شودرکه: هرهانکی عمومی برتشبثده حصول موفقیت، عموءك بنیه‌سنی، خلقنی ودماغنی طانیمغه، عموم ایله برلشمکه وعموماً برغایه‌یه طوغرو یورومکه موقوفدر.

عرض ایتدیکم شودرت قناعته کوره مقصدلرمزده شونلردر :

۱ — تورك عنصرنده‌کی قوهٔ حیاتیه‌نك منبعلرینی آراشدیرمق، بونلری میدانه چیقارمق، شیمدی‌یه قدر واقع اولان تحریاتمزه کوره، روح ملتده خوابیده وغیر مشعور برحالده قالان فطری استطاعتلری افراد ملته بولدورمق، طویورمق، طاتدرمق، هرفردی غیرك قوتلرندن زیاده کندی استطاعتلرینه و بناءً علیه کندینه، کندی وارلغنه : کندی فکرینه، کندی طویغوسنه، کندی اخلاقنه، کندی ایماننه، کندی ملتنه، کندی وطننه، کندی عرقنه ایناندرمق وکووه‌ندرمك وتورك عنصرینك، تاریخنه نظراً، حیات عالمده‌کی وظیفه‌سنی تعیین ایتدرمك.

۲ — هرفردی فردی واجتماعی بوایمان واعتمادینی، هریرده وهرزمانده، بوتون خصائص فارقه‌سیله، کمال حرمت وتقدیری جالب اوله‌جق صورتده اثبات واقامه ایده‌بیله‌جك بدنی، اخلاقی، فکری، اجتماعی والـهی قوتلرله تجهیزایتمك، الحاصل تورك عنصرینی حیات عالمده‌کی مادی ومعنوی وظیفه‌سنه صالح قیلمق.

ایشته قناعت ومقصدلرمز بونلردر. شیمدی شوقناعتلردائره‌سنده بومقصدلری استحصال ایچون باشلیجه درت زمین اوزرنده ایشله‌یه‌جکز :

« ۱ » فردك فردی قوتلری اوزرنده ؛ « ۲ » فردك اجتماعی قوتلری اوزرنده ؛ « ۳ » فردك جمعیته وجمعیتك فرده ویردیکی قوتلراوزرنده ؛ « ٤ » بوتون بوقوتلرك کرك فرده وکرك جمعیته ترتیب والجا ایتدیکی وظائف اوزرنده.

بوایشلری باشه چیقارمق ایچون‌ده فردك وجمعیتك کندی فعالیتنه، فعالیت مادیه ومعنویه‌سنه توسل ایده‌جکز؛ اولا اونلرك شیمدیکی فعالیتلرینی تدقیق ایده‌جکز، صکره فردی وجمعیتی، احتیاجات زمانیه‌یه وقانون تکامله مطابق فعالیتلره سوق ایده‌رك، بوفعالیتلری اونلرده برشیمه، برسجیه حالنه کتیرمکه چالیشه‌جغز.

فردك فردی قوتلرندن اولا بدنی نظر مطالعه‌یه آلاجغز. برشیئ نظرمطالعه‌یه آلمق، اونك مزیتنی، نقایصنی ومناسباتنی آرامق وبولمق دیمکدر. بناءً علیه اولا تورك بدننك مزیتلرینی، نقیصه‌لرینی ومحیطیله مناسباتنی آراشدیره‌جغز. مزیتلرینی ادامه ویا اعلا ایتمك، نقیصه‌لرینی کیده‌رمك، ومحیطیله مناسباتنی تنظیم واصلاح ایتمك ایچون نه‌یاپمق لازمسه میدانه چیقاره‌رق، بونلری هرکسك کوزینك اوکنه قویه‌رق، هرکسله برابر والـ طبیعی صورتده، یعنی هرفردك کندی فعالیتنه مراجعت طریقیله، لزومی ظاهر اولان شیلری یاپمغه ویاپدیرمغه چالیشه‌جغز.

ایلك تخم فطرتی آسیانك دائما سمالرله اوپوشەن صاف وباکر ، کریم وعلوی تپه ویایلالرندن آلمش و بوعلویت و کرمله اوصفوت و بکارتی ، زمان وادارەنك هردرلو تخریباتنه رغماً ، حالا ایلك صلابت و متانتیله محافظه ایتدیکنی صوك دفعه چناق قلعەده چلیك قلعەلردن دها رصین برثبات وتحمل کوسترمکله اثبات ایتمش اولان تورك بدنی اویله برحاله کتیرمکه ، اوندن اویله برقوت حاصل اولمسنه چالیشەجغزکه ، راه حرکتی اوکنه چیقه بیلەجك طبیعی ، صناعی هرقوت اوکا ابدیاً حرمتکار اولسون ، اونك حتی برقیلنه ادنا برضرر ویرەمسین . اونی ازلی وابدی بربازوی حق وحقیقت بیلسین .

صلره تورکك اخلاقنی‌ده عینی اصول دائرەسنده تفتیش وتحقیق ایدەجکز . بزجه اخلاق دیمك ؛ اولا نفسنه ایمان دیمك ، یعنی کندینی‌سومك، کندینه‌ایناتمق، کووەنمك وحرمت ایتمك دیمك ، عزم‌وجزم دیمك ، ثبات دیمك ، متانت دیمك ، مدنی جسارت دیمك ، استقامت ، حیا ، امانت دیمك ؛ ثانیاً عائلەسنه ایمان دیمك ، یعنی عائلەسنی سومك واوکا کندندن زیاده ایناتمق ، کووەنمك ، حرمت ایتمك ، افراد عائلەسنك منفعتنی کندی منفعتنه تقدیم ایتمك ، هراخلاقی حرکتلرنده اونلره معین وظهیر اولمق دیمك ؛ ثالثاً ملتنه ، عرقنه ووطننه ایمان دیمك ، یعنی ملتنی ، عرقنی ووطنی کندندن وعائلەسندن زیاده سومك ، ملتنه ، عرقنه ووطننه کندندن وعائلەسندن وکندیله عائلەسنك بوتون‌مالملکندن زیاده ایناتمق ، کووەنمك، حرمت ایتمك ، ملتنه ، عرقنه ووطننه هرعزمنده ، تشبثنده ، ثباتنده ، مدنی جسارتنده ، استقامتنده ، حیاسنده ، امانتنده ، الحاصل بوتون واجباتنده معین وظهیر اولمق ، ملتنی ، عرقنی ووطنی‌هرملتدن ، هرعرقدن ، هروطندن دهاعزیزومحترم کورمك، اونلرك مادی ومعنوی بوتون منفعتلرینی ، کندینك‌وعائلەسنك منافعنه تقدیم ایتمك، وطننه ، عرقنه ، ملتنه او منفعتلری تأمین وتأیید ایتمك ایچون عندالایجاب کندینی وعائلەسنی‌فدا ایتمك دیمك؛ ونهایت نفسك، عائلەنك، ملتك ، عرقك ووطنك الحاصل بوتون موجوداتك فوقنده اولان جناب حقه ، هرشیدە استقامت وسلامتك قصوای کمالی اولان وبزی دائما اوکماله طوغرو دعوت ایدەن قدرت مطلقەیه ایمان ایتمك ، جناب‌حقی ، یعنی استقامت وسلامت مطلقەیی سومك ، اوکا هرشیدن زیاده ایناتمق وکووەنمك ، نفسك ، عائلەنك ، ملتك، عرقك‌ووطنك هر سوکیسنی، هرعزمنی ، هرجزمنی ، هرثباتنی، هرجسارتنی، هرفدا کارلغنی ، هرخیرخواهلغنی .... الحاصل بوتون فردی واجتماعی واجباتی حق‌وحقیقت مطلقەیه ، یعنی اللهك امرلرینه توفیق ایتمك ، اللهك امرونهینی بوتون منافع وواجباتك فوقنده کورمك ، حق وحقیقتی ،

الهك امرونهيي وجه ايله ، نفسندن ، عائله‌سندن ، ملتندن ، عرقندن ووطنندن زياده سومك ، وبوسوكيني بوتون بشريتك فكر ووجداننده تحكيم ايتمكه چالشمق ديمكدر .

ايلك تخم خلافتنى آسيانك دائما سمالرله اوپوشه‌ن صاف وباكر وكريم وعلوى تپه ويايلالرندن آلمش ، بو كرم وعلويتله او بكارت وصفوتى دين اسلامك طبيعت اشيا اوزرينه مؤسس اولان علويت وكرمى وصفوت وبكارتيله مزج ايتمش ، كندندن وكندى ديندا‌شلرندن باشقه هر كسك ظلم وتعديسنه وبالخاصه ايشته چناق قلعه‌ده مدنيت حاضره‌نك ظلم وعدوان نامنه ايجاد كرده‌سى اولان هر واسطهٔ اعتسافه هدف اولديغى حالده ينه شيمهٔ كرمنى اونوتمه‌مش ، ونهايت شهامت فطريه‌سى وايمان قويسيله بوتون نامرد و ييقيجى قوتلره غلبه چالمش اولان تورك اخلاقنه اويله برساحهٔ فعاليت آچه‌جغز كه سوكيسى ، عزمى ، جزمى ، ثباتى ، متانتى ، جسارتى ، فدا كارلغى ... الحاصل فردى ، اجتماعى والهى ايمانى بوتون انسانيتى قاوراسين ، بوتون عالم انسانيتى كنديسنه رام ايتسين ؛ بشرك هر درلو احتراصى اونك شهامت فطريه‌سى وايمان قويسى حضورنده صوصسون ؛ اونى ازلى وابدى برحارس حق وحقيقت بيلسين ...

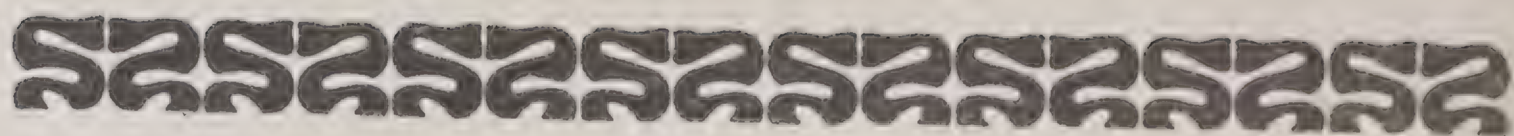
نهايت ، تورككك قواى فكريه‌سنى ده تدقيق وتشريح ايده‌جكز . بزجه فكر ديمك ، انسانك صرف كندى فعاليتلريله ، يعنى بدننك ، اخلاقك ودماغنك فعاليت منتظمه ومطرده‌سيله ، اكتساب ايتديكى بيلكيلرك هيئت مجموعه‌سى ديمكدر . بناءً عليه تورك فردينك بدنى ، اخلاقنى ودماغنى دائما وسطيله ، يعنى على الاطلاق كنديني احاطه ايدن شيلرله تماس ومناسبتده بولنديره‌رق ، بو تماس ومناسبتلرله كيت كيده طبيعى وتدريجى برصورتده كنيشله‌ته‌رك وچوغالته‌رق ، كرك محيطك بدن ، اخلاق ودماغ اوزرينه وكرك بونلرك محيط اوزرينه صورت طبيعيه‌ده واقع اولان تأثيراتنى برنظام واصول آلتنه آله‌رق ، محيط ايله بدنك ، اخلاقك ودماغك برنظام واصول تحتنده بلاانقطاع والى نهاية العمر تفاعل وتعاملنى تأمينه غيرت ايده‌جكز . دماغى يالكز باشنه چاليشمقدن وبومنفرد ومجرد مساعيسيله هم - صورت مطلقه‌ده - ضلالته دوشمكدن ، هم ده عبث يره يپراتمقدن قورتاره‌جغز . بدن ، اخلاق وفكر آره‌سنده‌كى قويم وطبيعى ارتباطى تظاهر ايتديره‌جكز . فكرك مكتسباتنى ، حقيقى اكتساب عمللرى اولان بدن واخلاق اوزرينه قوره‌جغز . وصكره هر فردى بو عمللر اوزرنده غيرك سابق ولاحق مساعئ فكريه‌سندن ده استفاده ايله ، كندى كنديسنه ، صاغلام وشخصى بر بنا قوره‌بيله‌جك حاله كتيره‌جكز .

ايلك تخم فكرتنى آسيانك دائما سمالرله اوپوشه‌ن صاف وباكر وكريم وعلوى

تپه‌وياييلالرندن آلمش و بونی بدن و اخلاقنك فعاليتلريله تميه ايتديكی مدنجه ادراكاتنده‌كی سلامت، رأی ومحاكمه‌لرنده‌كی اصابت ومتخيله‌سنده‌كی وسعت وجيادتيله كوچوجك بر عشيرتدن شرق وغربه حاكم بردولت معظمه تشكيل ايتمش، وبالخاصه فكريات ومجردات ساحه‌سنده وصنايع عالمنده دخی زمانك اك عالم وصنعتكار ملتلرينه رشك آور اوله‌جق فحول وحكما وصنعتكاران يتيشديرمش اولان تورك مفكره‌سنه، اويله برطريق انبساط وانكشاف اعداد ايتمكه غيرت ايده‌جكزكه تورك دوشونوشی، تورك محاكمه‌سی، تورك محصولات خياليه‌سی: تورك علمی، تورك فنی، تورك صنعتی ... بوتون مفكره‌لره، بوتون علم وفن وصنعت عالمنه حاكم اولسون، بوتون بشريت حملهٔ ايجاد واختراعنی تورك دماغندن آلسين؛ تورك بدنی، تورك اخلاقی كبی، تورك مفكره‌سی‌ده بوتون مفكرهٔ عالمه وبوتون مساعیٔ بشريه‌يه رهبر رشاد اولسون .. بشر، اونی ازلی وابدی برمبلّغ حق وحقيقت بيلسين ...

ايشته افراد ملتمز وملتمز ايچون استهداف ايتديكمز غايه بودر. بوغايه‌يی، هيئت محترمه‌كزی تشكيل ايدن ذوات كبی، سمع اطلاعنه ايصال ايده‌جكمز هر توركك كندی غايه‌سی اولمق اوزره تلقی ايده‌جكندن امينز. بز يالكز ملتك كندی وجداننده تلقی ايتديكمز امری نشر وتعميم ايده‌جكز، مساعيمز بوندن عبارت اوله‌جق. بر اولان ربّمزك برلكنه اينانان ملل سائره‌يه منسوب بوتون دين قارداشلرمزده قوياً امينزكه اللهك توركلره حيات عالمنده توديع ايتديكی امانتی ووظيفه‌يی نور ذكا وايمانلريله تقدير ايده‌جكلر، وتوركلرله أل برلكی ايتمكدن هيچ بر وقت كری طورميه‌جقلردر. باقی توفيق اللهدندر.

قونفه‌رانس

[١٣٢٤ سنهٔ مالیه‌سی اواخرنده قاضی کویده خانملره ویرلمشدر .]

مهندس مکتبی طلبه‌سی افندیلر حدودده بولنان عسکر آرقاداشلرمزه قیشلق البسه تدارکی ایچون معاونتده بولنمق اوزره ارککلره وخانملره مخصوص برتیاترو اوینامغی تصمیم ایتمشلر ، خانملره مخصوص اویونده برقونفه‌رانس ویرمکی‌ده بکا تکلیف ایتدیلر ؛ مقصد برخیر اولدیغنه کوره عجزمه باقمیه‌رق بن‌ده بوخدمتی درعهده ایتدم .

مصاحبه‌مك زمینی خانملرله ارککلر بیننده‌کی مناسبتده ، ارککلرله قادینلرك وظائف متقابله‌لرینه دائر اوله‌جق ؛ بووظائفه دائر عمومی وخصوصی بعض مطالعه‌لر درمیان ایده‌جکم ؛ مطالعات عاجزانه‌مده اساس مملکته خدمتدر . بویله برخدمتده هم خیری ، هم‌ده شری سویله‌مك ، خیر ایشله‌مکی وشردن توقی ایتمکی توصیه ایتمك ضروریدر . بناءً علیه خیر جهتنی توصیه ایده‌جکم کبی سزی خیره تشویق ایچون شری‌ده ایضاحه و بوبابده بعض مثاللر ومؤاخذه‌لر سردیله سزی شردن تحذیره ، یعنی قورقوتمغه چالیشه‌جغم . مؤاخذاتم عمومیدر ، صورت عمومیه‌ده قادینلغه شاملدر . بناءً علیه یالکز مقصدی وسنمك سزه بویوك برقارده‌ش کبی لاقیردی سویله‌مکه مساعد بولندیغنی نظر مطالعه‌یه آله‌رق مؤاخذات عاجزانه‌می حسن نیتمه باغشلایه‌جغکزی امید ایده‌رم .

معلومدرکه ، بوتون مخلوقات یاشامق ایچون یارادلمشدر . دنیاده شخص ایچون بقا اولمایوب بوتون مخلوقاتك یاشامسی دائما تجدد ایتملرینه متوقفدر . ابتدای خلقت ، برچوق نظریه موجود اولمقله برابر هنوز حل ایدیله‌مش برمسأله‌در . معلوم اولان شودرکه ، مخلوقاتك بقاسی ارککله دیشینك وجودینه وبونلرك برآزاده یاشامسنه منوطدر . حیات برغایه‌در ، برمحصولدر ، برمیوه‌درکه بونك حاصل اولمسی ارککله دیشی‌یه محتاجدر . ارکك ویا دیشی اولمازسه حیات اولاماز ؛ ارکك ایچون دیشی نه‌قدر لازمسه ، دیشی ایچون‌ده ارکك اوقدر لازمدر .

یکی طوغان برچوجوق معاونتسز یاشایه‌مز ؛ ییه‌جکه وکییه‌جکه محتاجدرکه اونلری آناسی ، باباسی تدارك ایدر . برچوجوق یکی طوغدیغی زمان بویله برمعاونته محتاج اولدیغی کبی صارب ، مزعج ومخاطره‌لی اولان طریق حیاتده‌ده هرفرد دیکر فرده و باخصوص هر فرد برشفقته ، برمرحمته ، تا چوجوقلغنده آلیشمش اولدیغی آنا بابا محبتی کبی صاف وعلوی برمحبته محتاجدر .

ایشته یاشامق ایچون هرفردك برفرده محتاج اولمسندن عائله‌لر وعائله‌لرك بربرینه محتاج اولمسندن‌ده جماعتلر تشکل ایتمشدر .

حیوانات سائره‌یی برطرفه براقه‌رق صورت مخصوصه‌ده انسانلردن بحث ایده‌لم : انسانلرده بواحتیاج حیوانات سائره‌دن دها زیاده‌در ؛ احتیاج قوای مادیه ومعنویه ایله متناسبدر .

انسانلرده قوای مادیه ومعنویه هرحیواندن زیاده‌در ؛ بناءً علیه احتیاج ده دیگر حیوانلردن دها متعدد ، دها شدیددر . قوای معنویه قوای عقلیه دیمکدر .

صورت عمومیه‌ده نظر مطالعه‌یه آلینیرسه ارککلر وقادینلر ابتدای خلقتده بالآخره برلشمك اوزره بربرندن آیرلمش بروجوددرکه ینه بویله بربرندن آیری وبربرلریله برلشمکه محتاج برطاقم وجودلر حاصل ایتمکه مأموردر . الحاصل قادین وارکك بربرینك لازمی ومتممیدر . دەمین سویله‌دیگم کبی قادین اولمادقجه ارکك وارکك اولمادقجه قادین یاشایه‌ماز ؛ بونلر اولمادقجه‌ده حیات وکائنات اولاماز . شو ایضاحاته کوره ارککلر وقادینلر صورت عمومیه‌ده بربرینه صوك درجه‌ده محتاج یول آرقاداشلری ، حیات آرقاداشلری ، روح آرقاداشلریدر .

هر ارککده ، هر قادینده بر اکسیکلك ، اکسیك برشی واردرکه اونی قادینه کوره ارکك ، ارککه کوره قادین تماملار .

حیات اجتماعیه‌ده بوصورت اتمامه ازدواج ، یعنی أولنمك نامی ویریلیر .

أولنمك بر ارککله برقادینك عمرلری مساعد اولدقجه برآراده یاشامق‌اوزره آنا وباباlرینك موافقتی وبرجم غفیرك معلوماتی تحتنده برآرایه کلمسی ، آرالرنده قاچ کوچ قالمامسی ، ایکیسنك‌ده بدناً ، مالاً وروحاً نه‌سی وارسه بربرینك اولمسی ، اکسیك وفائده‌سز ایکی حیاتك تمام وفائده‌لی برحیاته انقلاب ایتمسی ، او وقته قدر بربرندن آیری قالمش ایکی محتاج حیاتك سوق تقدیر ایله وقانون طبیعته منقاد اوله‌رق اتحاد ایتمسی ، بر وجود اولمسی ، بر حیات اولمسی دیمکدر .

شوقدرکه تأهل برآراده‌یاشامق ایچوندر ؛ برآراده یاشامق‌ده حسن امتزاجه باغلیدر . بناءً علیه تأهل حسن امتزاجی تأمین ایتملی‌در . امتزاج مزج اولمق ، قایناشمق ، آراده آیری غیری قالمامق دیمکدر . شوحالده حسن امتزاج اك موافق والك کوزل صورتده بربرینه مزج اولمق ، بربرینه ایصینمق ، بربرینه قایناشمق دیمك اولور . امتزاج ایچون مجانست ، یعنی مادةً ومعناً برمزیتده ، برماهیتده ، برتربیه‌ده ، علماً ، اخلاقاً برسویه‌ده اولمق لازمدر ، مادةً موافقت کافی دکلدر ؛ معناده موافقت لازمدر . حتی موافقت‌معنویه موافقت مادیه‌دن دها زیاده لازمدر . فکراً ، علماً وروحاً مساوی اولمیانلر برآراده ناصل یاشایه‌بیلیر ؟ بناءً علیه ازدواجده ایلك آرانیله‌جق شی زوج وزوجه بربرینه کفو اولمقدر . زوج وزوجه بربرینه کفو اولمق‌ده ارککله قادینلری بربرینه کفو اوله‌بیله‌جك ، اش اوله‌بیله‌جك صورتده‌تربیه ایتمکه متوقفدر . ارککله قادینلر آراسنده علم وعرفانجه هیچ برفرق اولمامل‌ی ؛ وحتی برآز ایلریده ایضاح ایده‌جگم وجه ایله قادینلر ارککلردن دها عالم اولمالی‌در .

دەمین سویلەمشدم ، انسانلرده ایکی درلو قوت واردر . بری قوای مادیه ، دیگری‌ده قوای معنویه‌در . قوای معنویه‌جه ارککله قادینلر کیم نه‌دیرسه دیسین بردرجه‌ده‌در . یالکز شوفرق واردرکه : بوقوتلر بالالتزام اعمال اولندیغی ایچون ، قادینلرده لازم اولدیغی درجه‌ده نشوونما بولامامش ، لازم اولدیغی درجه‌ده بویوه‌مه‌مشدر . بونك ایچون‌ده کندیسنی کوستره‌مه‌مکده‌در . قادینلره اسناد اولنان عجز وضعف ایشته بوقوای معنویه‌نك لایقیله نشوونما بولمامش اولمسندندر . قادینلر ارککلر کبی اوقور ، ارککلر قدر اوقوتولورسه بن امینم‌که ارککلردن زیاده قوتلی اولمه ، قوای معنویه‌جه اونلردن دها قوتلی اولمغه مستعددر . قوای عقلیه درجۀ کماله واصل اولدقجه ضعف زائل اولور . ضعف جهل‌در . علمده ضعف اولماز ، علم قوت‌در .

قادینلرك بالنسبه جاهل قالمسنه ارککلر سبب اولمش‌در ، بونك حکمتی‌ده حکم‌در . « الرجال قوامون علی النساء . . » بو آیت کریمه‌ده « قوامون » دیمك مبالغه ایله باشلرنده

طوران ، اوزرلرینه تیتره‌ین ، اونلری محافظه‌یه مبالغه ایله مأمور اولان دیمکدر . آثویتده تحکم معناسی یوقدر . مبالغه ایله حفظ وصیانت معناسی واردر . حمد اولسون که ، بو کبی فکرلر بوکون زائلدر. اخلاقاً وشرعاً قادینلرله ارککلر بیننده هیچ برفرق یوقدر. حقوق طبیعیه وحقوق انسانیه اعتباریله ارکك نه ایسه قادین‌ده اودر ، ارکك نه حقوقه مالك ایسه قادین‌ده او حقوقه مالکدر ؛ اوحالده آرالرنده طبیعةً مساوات اولدیغی کبی علماً وتربیةً ده مساوات البته تأسس ایده‌جك وآرتق ارککلر قادینلره تحکم ایده‌میه‌جکدر؛ علم تحکمی محو ایده‌جکدر .

زوج وزوجه بربرینه کفو اولمق ایچون ارککلرله قادینلری بربرینه کفو اوله‌جق صورتده تربیه ایتملیدر ، دیدم ؛ بوتربیه‌یی ویره‌جك مکتبلردر. بزده شیمدی‌یه قدر ارکك مکتبلرینه باقیله‌مدیغی کبی قیز مکتبلرینه‌ده باقیله‌مامشدر . حتی مع‌الحجاب اعتراف ایتمك لازمدرکه قیز مکتبلری ارکك مکتبلرندن زیاده حتی یوق دینه‌جك درجه اهمال اولنمشدر ، « ارککلر اوقویور ویازییورده نه‌اولیورکه، قیزلر نه‌اوله‌جق؟» دنیلمش وقیزلر برآز اوقومق اوکرنجه همان مکتبدن آلنمش ویاخود دها زیاده اوقومق ایسته‌ینلره مخصوص مکتبلر آچیلمامشدر. بالالتزام قیزلرك بالآخره بر ارککه آرقاداش اولاجغی ، والده اولاجغی دوشونوله‌مشدر ؛ بر ارککه آرقاداش اولمق ، ارکك کبی دوشونمك ، ارکك قدر بیلمك ، ارکك قدر بدناً وروحاً قوتلی اولمغه متوقفدر . باشقه درلو ناصل آرقاداشلق اولور ؟ بر ارککله بر قادینك آرقاداشلغی برقاچ کونلك برآرقاداشلق دکلدر . بوتون برعمر آرقاداشلغیدر . بویله اوزون آرقاداشلقلر عینی مزیتلری ، عینی قابلیتلری حائز اولان انسانلر بیننده ممکن اولور. فکری ضعیف ، بدنی ضعیف برقادینله معلوماتلی ، قوتلی برارکك هیچ بروقت آرقاداش اولاماز . صوکره والده اولمق ، بونه قدر مشقتلی ، نه‌قدر مهم ونه قدر بویوك بر وظیفه‌در . چوجوغه ایلك تربیه‌یی ویره‌جك والده‌در . چوجوقده الك زیاده اثر براقه‌جق تربیه‌ده والده‌سندن آلاجغی تربیه‌در . اومشقتلره تحمل ایتمك ، بومهم وبویوك وظیفه‌یی حقیله ایفا ایتمك ایچون بروالده مادةً ومعناً قوتلی اولملیدر . بدنی وعضلاتی تماميله نشوونما بولمامش، ایی برزوجه، ایی بروالده اولمق ایچون لازم اولان معلوماتی اوکرنمه‌مش برقیزدن جمعیته نه فائده ترتب ایده‌بیلیر ؟ وقیزلری بوحالده اولان برجمعیت ناصل بقا بولور ؟

حکومت حاضره قیز مکتبلرینی البته اصلاح ایده‌جکدر ؛ فقط هر شیئی حکومتدن بکلمك جائز اولاماز ، بوکا خانملرك‌ده صورت مخصوصه‌ده چالیشمسی لازمدر. ذاتاً حکومت نه قدر چالیشیرسه‌چالیشسون بویله برتشبثده خانملر قدر موفق اولاماز. بناءً علیه بوراده لطفاً بنی دیکله‌مك زحمتنده بولنان خانم افندیلردن قوتلی ومعلوماتلی خانم قیز یتیشدیره‌جك خصوصی مکتبلر آچمالرینی بالخاصه رجا ایده‌رم .

قادینلرك وظیفه‌سی یالکز ایی برآرقاداش وایی بروالده اولمقدن عبارت دکلدر. قادینلرك دها بویوك بروظیفه‌سی واردرکه اوده زوجلرینه وچوجوقلرینه فضیلت درسی ویرمك، فضیلت اوکرتمکدر . قادین فطرةً عفت وعصمتدر. عفت وعصمت دیمك نفسنی حفظ ایتمك ، اونی دیکرلرینه منع ایتمك، هوساتنه مغلوب اولمامق دیمکدر. ارککه فضیلتی تعلیم ایده‌جك قادیندر.

فضیلتلی برقادین ارککه یالکز فضیلت اوکرتمز ؛ قوت وجسارتده ویرر . ذاتاً قوت وجسارت فضیلتك چوجوقلریدر ؛ کوندوز زوجه‌سنك وچوجقلرینك تأمین معیشتی ایچون بیك درلو مشقته قاتلانان برارککك اقشام أوینه کلوب‌ده زوجه‌سنه قاووشنجه بوتون مشقتلرینی اونوتدیغی کبی یارین ینه او مشقتلره کوکس کرمك ایچون تازه بر قوت ، تازه بر جسارت آلیر .. ارککلرینه فضیلت ذاتیه‌لریله هرکون یکی برقوت ، یکی برجسارت ویرن خانملر نه‌قدر بختیاردر !

قادینلرله ارککلرك حسن امتزاجی بدناً وروحاً عین درجه‌ده تربیه گورملرینه متوقفدر، دیمشدم. معمافیه بعضاً بو حسن امتزاجی ادامه ایتمك متقابل بعض فداکارلقلری‌ده ایجاب ایدر. بعض احوال عصبیه، بعض کدرلر، بعض صیقنتیلر کرك زوجی، کرك زوجه‌یی موقةً خویسز ایده‌بیلیر؛ بو خویسزلغه تحمل ایتمك، اوکا فضیلتله مقابله ایتمك لازمدر. ایشته حیات عائله‌ده فداکارلق بویله موقت خویسزلقلره قاتلانمق، اوخویسزلغی گورمه‌مزلکه گلمك، دائما عفتله، دائما فضیلتله هرشیئك اوکنی آلمغه چالیشمقدر.

بوراده عفوکزه مغروراً سویلیه‌جکم که اکثریتله ارککلری خویسز ایدن، اونلری أودن قاچیران، أوده اوطورتمیان، أوده اوطورمیه‌جق حاله کتیرن قادینلردر.

قادین ارککدن دها فضیلتلی اولدیغنه گوره أونی وعائله حیاتنی اویله برحاله قویملیدرکه ارککی تماميله أوینه باغلاملیدر. ذاتاً فضیلتلی خانملر، أولرینی هیچ بروقت بردار عذاب حالنه کتیرمه‌مشلردر.

انسان ملك دکلدر. فقط ملکدن دها عالی وشیطاندن دها دنی اوله‌بیله‌جك برفطرتده یارادلمشدر. برنجیسنه شاهد بودرکه حق تعالی ملائکهٔ کرامه حضرت آدمه سجده ایتملرینی امر بیورمشدر، دیمك که انسان ملکلردن دها عالی اوله‌بیلیر. ایکنجیسنه شاهد ایسه دور سابقده بیکارجه جان یاقان، بیکارجه خانمان سوندورن آدملردر.

انسانلرك بویله ملکلردن دها عالی وشیطانلردن دهادنی اولمسی هم ایلکه، هم فنالغه مستعد اولدیغنی کوسترر. انسانك ایی اولمقده، فنا اولمقده النده‌در. یوز کوزللکی، وجود کوزللکی موقتدر. حال بوکه روح کوزللکی ابدیدر. بناءً علیه یوزه، وجوده دکل، روحه اعتنا ایتملی، روحی کوزللشدیرمکه چالیشملیدر؛ روح کوزللکیده ایکی درلودر. بری ذاتی، بری اضافیدر. روح اساساً بردر، قادینلرله ارککلر اساساً براولدیغی کبی. روحك ذاتی کوزللکیده مضاف اولدیغی، یعنی برلشدیکی روح ایله هم آهنك اولمسیدر. یوز کوزللکنه، وجود کوزللکنه اعتبار ایدنلر دائما خطایه دوشمش، فضیلته قارشی خیانت ایتمش اولور. ارککلرمزه وسلامت امتی تأمین ایتمك ایچون قیزلرمزه ویریله‌جك تربیه شودر: برارکك یالکز برقادین ایچون وبر قادینده یالکز برارکك ایچون یاشاملیدر. کندینك اولمیان برارککه روی التفات کوسترن برقادینله، زوجه‌سی اولمیان برقادینه یان باقان برارکك اخلاقاً برر جانیدر.

قادین برخزینهٔ محاسندر. بو خزینه‌نك هیچ برجهتی ایلریده زوجه اوله‌جق ارککه تسلیم ایدنجه‌یه قدر هیچ برکیمسه‌یه کوسترمه‌ملی، هیچ برکیمسه‌نك اوخزینه‌یه فنا برنظرله باقمسنه راضی اولمامالیدر. محاسن جسمانیه‌سنه بویله کم نظرله باقان ارککلری تحقیر ایتمك هرقادینك برحق، الك طبیعی ومشروع برحقدر. تربیه‌سنی بیلمه‌ینلره تربیه‌لرینی اوکره‌تمك، حدینی تجاوز ایدنلره حدینی بیلدیرمك بروجیبه‌در. حتی ناموسك نه اولدیغنی بیلمیه‌رك ناموسه تعرض ایدنلری اولدورمك بروجیبه دکل، برحقدر. جاهل قوملرده تستر بوخزینهٔ محاسنك مفتاحی دیمکدر. قادین صوك درجه‌ده عفیف ومعصوم اولدیغی کبی ارککده صوك درجه عفیف ومعصوم اولملیدر. ارککلره بوفضیلتی تعلیم ایده‌جك ینه قادینلردر. بز ارککلرك بو فضیلته صاحب اولملرینی قادینلردن، خانم افندیلر، سزلردن، سزك یتیشدیره‌جککز خانم قیزلردن بکلیورز. بوکون ملت اسلامیه‌نك بوتون امیدی سزده‌در. استقبال سزی، سزك همت وعنایتکزی بکلیور...

« علم تربیهٔ اطفال » دن :

بنی حیاتمده الك زیاده اشغال ایدن چوجوقلردر . نرهده برچوجوق کورسهم بلا اختیار اونك حالنی ، ماضیسنی ، استقبالنی ، صورت معیشتنی والحاصل بتون حیاتنی دوشونورم . بتون چوجوقلری فنالغه قارشو مدافعه ایله ایلکه طوغرو سوق ایتمکی آرزو ایدرم . ایسترم‌که بومعصوملر کافةً ایی اولسون .

شیمدی‌یه قدر بولندیغم یرلرده تجارب عدیده ایله آکلادم‌که بزده چوجوقلرك یوزده طقسانی وحتی طقسان بشی جدی برتربیه ایله ایی اولمغه مستعددر . واقعا تربیه‌نك اطفال اوزرینه تأثیری هریره کوره مختلف ومحدوددر ؛ فقط بو اختلاف ومحدودیتی برطاقم تدابیر ایله تعدیل ایدوب چوجقلرك هیچ اولمازسه یوزده اونی اصلاح ایتمك هروقت قابلدر . بن کوردم‌که چوجوقلر فطرةً پك نازك ولیندر، ایش بونزاکت ولینتك امراداره وتربیه‌سنی بیلمکدر .

مربیلر ، امر تربیه‌ده بعض بیوك مانعه‌لره تصادف ایدرلر . بو ، مسلمدر . لکن ، انسانلرده وداد ومحبته فوق‌العاده بر استعداد اولدیغندن حسیات ودادیه وعقلیه‌یی کرکی کبی تنمیه ایدرك افعال بشریه‌نك سائقی بولنان خود پرستلکه غلبه چالمق ممکندر . بشرك هردرلو تربیه‌یی قابل برمخلوق اولدیغی قبول اولنور وتربیهٔ مطلوبه‌یه موافق اصول وقواعد اتخاذ ایدیلوب انسانلرك آمال وحرکاتی دخی اواصول وقواعده معین وظهیر اولورسه ، محال قالماز .

***

شووده وارکه برمعلم ایچون اخلاقنك تمیز بولنمسی کافی دکلدر ؛ تمیز بر دینك خلاصهٔ تطبیقی دیمك اولان شفقته‌ده احتیاجی واردر . اخلاق حسنه دین اوزرینه مبتنیدر . مربی ، اطفاله دینی ، احکام واخلاق دینیه‌یی تعلیم ایتملی، وحتی ویردیکی درسلرله تمرینلر ، تحلیل ونتیجه اعتباریله ، حسیات دینیه‌یی توسیعه خادم اولملیدر. زیرا تربیهٔ قلبیه‌نك خلاصه‌سی وغایهٔ عالیه‌سی حسیات دینیه‌یی تنمیه‌در .

***

هوسات نفسانيه ايله خودبينلك ، بالخاصه تمايلات دينيه ومدنيه‌يى ، «حب دين»
ايله « حب همنوع » ى توسيع وتنميه ايتمكله مغلوب ايديله‌بيلير .

روح ، بوجسد فانيدن عالى‌در ؛ بناءً عليه جسد انسانى‌يه امروحكم ايتمك حق
مخصوصى اولديغى كبى ، جسده هيچ بروقت مماسات ايتمه‌مك ، اوكا يالكز حوائج
مشروعه‌سيله استلذاذه مساعده ايتمك باشليجه وظيفه‌سى‌در .

هركس حوائج ضروريه‌سنى تدارك ايتمك حقنى حائزدر ؛ بناءً عليه هر شيئى
كندى ايچون آرزو ايتمك ؛ وبشقه‌لرينى محروم ايده‌رك ، يالكز كندى احتياجات
وحوائجنى تأمينه چالشمق حقسزلق‌در .

تمايلات نفسانيه ، نفس انسانينك تمايلات اصيلانه‌سندن دكل‌در ، نفس حيوانى
ايله مشترك اولان تمايلاتندن‌در .

ياشامق ايچون يملى‌در ، يمك ايچون ياشامه‌ملى‌در .

سرخوشلر كنديلرينى حيواندن آشاغى بر درجه‌يه تنزيل ايدرلر ، ونفرتدن
بشقه برشى احساس ايتمزلر .

قيمتدار اشيا آرايانلر ، آجلقدن متأثر اولان بيكلرجه فقيرى درخاطر ايتملى‌در .
كندى ايمكنى ، اتمكى اولميان برفقير ايله تقسيم ايدن چوجغى كورمكدن انسان
محظوظ اولور .

هوسات نفسانيه‌يى بالذات كندى منفعت بدنيه وصحيه‌مز ايچون ترك ايتملى‌در ؛
بزبوكون اويله خسته‌لقلره معروض بولنيورزكه اجدادمز اوخسته‌لقلرى بيلمزلردى ،
چونكه بز اونلرك حزم وقناعتنى شكمپرورلكله مبادله ايتدك .

عدم اعتدال ، برچوق زوالليى ، كنج ياشلرنده ، مزار عدمه ايصال ايتمش‌در ؛
جناب حق انسانلرى چالشمق ايچون ياراتمش وقابليات فطريه‌لرينى توسيع وتنميه
ايتملرينى مراد بيورمش‌در ؛ بونك عكسنه حركت ايتمك ، قانون الٰهى‌يه قارشى
كيتمك‌در .

سعى وغيرت ، كرك منفعت خصوصيه وكرك منفعت عامه ايچون ، لازم‌در .

سعى وغيرته مقرون اولميان وتنبللكله كچن عمر ، قيمتسزدر . زحمتسز هيچ
برشى اكتساب اولنمز ؛ انسان تا چوجوقلق زماننده ، سعى وغيرته آلشملى‌در .

بالذات چالشه‌رق كندى رزقنى تدارك ايتمكدن عاجز اولانلر مستثنا اولمق
شرطيله ، بشقه‌لرينك سعيى ايله كچنمك عيب‌در .

تنبللك ، كرك وجود تنبللكى وكرك فكر تنبللكى اولسون ، برتدنئ اخلاقى‌در :
ايشسزلك بالجمله رذائلك مادرى‌در .

*
* *

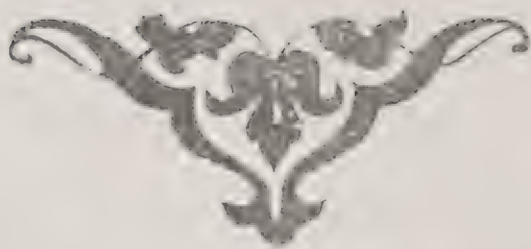
چوجوقلر، یاواش یاواش ، بعض محرومیتلره ، بعض ضرورتلره آلیشملی‌در. فقط چوجوقلرك محروم ایدلدیکی شیلر ، آرقداشلرینك فائده‌سنی ، وهیچ اولمزسه محظوظیتنی ، وباخصوص شفقت ومروته متعلق اموردە دیکرلرینك منفعتنی موجب اوله‌جق شیلردن اولملی‌در . برانسانك کیسه‌سنده بولنان فضله پاره‌دن فقرایه صدقه ویرمسی ایی برحرکتدر ؛ فقط کندی خوشنه کیدن ویاخود ذاتنه لازم اولان برشیئی ویرمسی اوندن البته قات قات ایی‌در !..

* * *

زواله ایرمه‌ین یالکز بر کوزللك واردرکه ، اوده نجیب واصیل بر قلبك کوزللکیدر .

نفسکزه فضله حرمتدن احتراز ایدیکز، ویالکز بشقه‌لرینه قارشی دکل، کندی نفسکزه قارشی‌ده غایت متواضع اولکز .

برانسان ، حق تعالی حضرتلرینه وکندی وجداننه قارشی ، مستریح وخشنود اولنجه ، بنی نوعنك نسیانندن وحتی تحقیرندن متسلی اوله‌بیلیر . فضیلتلی کورنمکه دکل ، فضیلت صاحبی اولمغه چالشملی‌در .

مکاتب ابتدائیه‌یه مخصوص اصول تربیه-اصول تدریس تعلیماتنامه‌سندن:

سجیه، اخلاق؛ بالخاصه انضباط سایه‌سنده تشکل و تنمی ایدر. انتظام؛ انضباطه تابع‌در. انضباط اولمازسه، انتظام‌ده اولاماز. اکثریا انتظام ایله انضباطی بربرینه قاریشدیررلر. حال‌بوکه انضباط باشقه، وانتظام باشقه شی‌در. انتظامك غایه‌سی: ویریلان امرلره سریعاً اطاعت اولنمسنی تأمین ایتمك‌در. انضباطك غایه‌سی ایسه: امرلره حاجت براقماموق‌در. انتظام؛ حکومت اصولنك، امرونهی اصولنك، «شونلری یاپملی، بونلری یاپمامالی» دیه امرلر ویره‌رك اداره ایتمك اصولنك محصولی‌در. انضباط ایسه، «ادارهٔ شخصیه»یه، یعنی کندی کندینی اداره ایتمك اصولنه طوغرو بر حاضرلق‌در. انتظام؛ بر چوجوغه: «سن شویله اولملیسك؛ شونی یاپملی، بونی یاپمه‌ملیسك» دیر. انضباط ایسه، چوجوقلره «بن بویله‌ایستیورم، بویله یاپه‌جغم، بویله یاپملی‌یم» دیمکی اوکره‌تیر.

کوچوك چوجوقلرده حس اخلاقی یوقدر، یعنی کوچوك چوجوقلر «طوغرو» ایله «اکری» یی آییرد ایده‌مز وطوغرویی یاپوب اکریدن صاقینه‌مزلر. اونلرجه طوغرو اولان شی؛ امر اولنان شی، واکری اولان شی‌ده نهی اولنان شی‌در. چوجوقلره هرهانکی برحرکتی یاپدیران ویاخود یاپدیرمیان عامللر: محبت، قورقو، امثال ومحیط‌در؛ یعنی چوجوقلر محبت ویا قورقو تأثیریله ویاخود کوردکلری مثال ونمونه‌لرك وایچنده یاشادقلری محیطك تأثیریله حرکت ایدرلر. ایی تربیه کورمش آدملر ایسه بویله دکل‌در؛ اونلر بویله خارجی تأثیرلرله حرکت ایتمزلر. ایی تربیه کورمش آدملرك نفسنده حق وباطلی، یعنی طوغرو ایله اکری‌یی آییرد ایدیجی برترازی، براولچو واردر. اونلر طوغرو برشیئی، امر اولندیغی ایچون دکل، طوغرو اولدیغی ایچون یاپارلر؛ اکری اولان، باطل‌اولان برشیئی‌ده، منع‌اولندیغی ایچون دکل، اکری اولدیغی، باطل اولدیغی ایچون یاپمازلر. قانونلر دکیشه‌بیلیر، فقط اونلرك‌خط حرکتی‌دکیشمز؛ چونکه اونلرك‌قانونی‌خارجده دکل، کندیلرنده، کندی ایچلرنده، کندی خلق وسجیه‌لرنده‌در. ایشته انضباطك غایه‌سی: غیراخلاقی

اولان ، یعنی طوغرویی واکری‌یی آییرد ایتمکه ودائما طوغرویی یاپوب اکریدن صاقنمغه مقتدر اولمیان چوجوقلری؛ أیی تربیه کورمش آدملر مرتبه‌سنه چیقارمق، یعنی طوغرویی طوغرو اولدیغی ایچون یاپه‌جق واکری‌یی اکری اولدیغی ایچون یاپمیه‌جق آدملره قلب ایتمك، غیراخلاقی چوجوقلردن اخلاقی آدملر یتشدرمکدر. بوغایه‌یه وصول ایچون طوتیله‌جق یولده: چوجوقلره کندی نفسلرینه جبرایتمکی اوکرتمك؛ اونلری کنـدی کنـدیلرینه امر ونهی ایده‌بیله‌جك حاله کتیرمك؛ چوجـوقلرك عقللرینی ومنطقلرینی باشـقه‌لرینك عقلنه ومنطقنه باغلایان زنجیرلری حلقه حلقه قیرمق ، ونهایت، اونلرده «عزت نفس» ، «معرفت نفس» و «ضبط نفس» قدرتلرینی پیدا ایتمکدر .

* * *

أك عالی سـائق حرکت؛ وظیفه حسیدر . چوجوقلرده بوحسی تولید ایدن برانضباط؛ وظیفهٔ تربیویه‌سنی اکمال ایتمش دیمکدر. وظیفه حسی بالذات برقانوندر. وجداننده بوقانونی طاشـیان آدملرك آرتق امرونهیه احتیاجلری اولماز . اونلر؛ وظیفه حسـنك دلالت نورانیه‌سیله ، نه یاپه‌جقلرینی ، نصـل حرکت ایده‌جکلرینی کندی کندیلرینه تقدیر وتعیین ایده‌بیلیرلر .

انسان؛ طوغرو اولمق ایچون طوغرولغی طانیمق، بونك ایچونده طوغرولغك أك عالی برصفحه‌سنی کوردیکی زمان اونی سومك، طوغرولغی بویله سوه‌رك اختیار ایتمك، اوکا بوتون‌وجدانیله تمسك ایتمك لازمدر. تربیه‌ده یالکـز وعظ ونصیحت؛ بیهوده وواهیدر. تدریسات اخلاقیه‌ده چوجوقلری یورار، وبویوك برتأثیربراقماز. جانلی مثاللر ، تاریخی وحتی خیالی برطاقیم نمونه‌لر ایسه دائما مؤثردر .

بناءً علیه معلم؛ چوجوقلره کندی عائله‌لرینك ویاخود کویده، قصبه‌ده مشهور ومعروف آدملرك اطوار وحرکاتندن مثاللر کتیرملی ، کندی اطوار وحرکاتیله أك کوزل برنمونهٔ امتثال اولملی ، بالخاصـه تاریخدن برطاقیم نمونه‌لر کوسـترملی ، دها ایسی او اشخاص تاریخیه ومخیله‌نك تمثیللرینی (تاریخی تمثیللر) یاپدرملی‌در .

چوجوقلرده بویله وظیفه‌سنی‌طانیان ویاپان آدملری تقدیر ایده ایده بلا اختیار اونلره‌تقلید ایتمك‌هوسی‌اویانیر؛ بالخاصه شهرت‌ابدیه‌صاحبی‌اولان آدملر،چوجوقلرك قلبنده بوتون فضیلتلریله یاشایه‌رق، اونلری علو جنابه، طوغرولغه وعادی وخسیس منفعتلری استحقاره سوق ایدر .

« فروبه‌ل و پستالوجی اصوللرنده تعلیم و تربیه درسلر » ندن :

انسانلر ایچون اطرافنده بولنان هر شیئی دکشدیرمك ، اونلره یکی یکی شکللر ویرمك بر احتیاج فطری و ضروری‌در . انسانلر بو تغییراته ، ایکی مقصدله: یا کندی رفاهیت مادیه‌سنی استحصال ایتمك ، یاخود ذکاسنك احتیاجات عالیه‌سنی استیفا و « انتظام » ی، « بدیعیت » ی و « آهنك » ی تأمین ایلمك مقصدیله تصدی ایدرلر. برنجی مقصده کوره انسان بر عمل صناعیده بولنمش اولور که بو عملده مبدأ حرکت آنجق رفاهیت شخصیه‌یی تأمین اولدیغی حالده ، شخص کیت کیده تکمل ایدرك بر عامل مدنیت اولور . ایکنجی مقصده کورده‌ده بر عمل صنعتکارانه وجوده کتیرر. انسان اویله بر صورتده یارادلمش‌درکه فطرتنك بو احتیاجاتنی بری برندن تماميله آییره‌ماز؛ فائده ایچنده کوزللك ایستر. حاجات ضروریه‌دن اولان اشیاده بیله شکلجه ظرافت و صنعتجه مکملیت آرار. بوندن طولایی‌درکه هر ملتك معمولات صناعیه‌سنده بر خصوصیت صنعتکاری واردر ؛ وینه بوندن طولایی‌درکه اکثر مسالك صناعیه‌ده ایی بر عمله اولمق بر درجه‌یه قدر صنعتکار اولمغه متوقف‌در .

صنایع نفیسه‌یه کلنجه؛ واقعا هر کسده بو صنایعه استعداد اوله‌ماز؛ فقط هر کس صنایع نفیسه‌یی بر درجه‌یه قدر آکلاملی، و هیچ اولمازسه کیرلی و بوزوق بر ادبیاتك نشر ایتدیکی اخلاق مفسده و اذواق غیر سلیمه‌دن کندینی وقایه ایتمك ایچون شعرك کوزللکلرندن و حقیقی ادبیاتدن ذائقه‌دار اولملی ؛ هر کس کوزل بر آبده‌نك عظمت و علویتنی، کوزل بر رسمك لطافت معنیدارینی، صمیمی و حسی بر موسیقینك تربیه‌سی تام اولان هر شخصه القا ایتدیکی تأثر و هیجانی حس ایتملی‌در . انسانلره بو اذواق صافیه منبعنی آچمق، اونلری قابا و حیوانی لذتلردن چویره‌رك علوی و انسانی ذوقلره اماله ایتمك، دها مسعود و بختیار قیلمق‌در. صنایع نفیسه مزکّیٔ اخلاق‌در........

تربیهٔ اطفاله دائر صوك ترجمه مسوده‌لرندن:

چوجوق و طبیعت

چوجوق روحی

چوجوق : ایشته حیاتده اڭ لطیف وهم‌ده تملكی اڭ كوچ برنعمتی اجمال ایدن مطنطن ومقدس بر كلمه ، ای قارئ ویا قارئه ؛ سز برچوجوغه نصل بر اهلیت معنویه‌یه كوونه‌رك « بو بنم یاورروم » دیمك حقنی كندیكزده بولیورسكز ؛ نفسكزده بویوكی طاشیه‌جق قدر قوت حس ایدییورمیسكز ؛ وظیفه وغایه نه اولدیغنی واضحاً سچه‌بیلیورمیسكز ؛

برروحی حقیقت حیاته ایقاف ایتمك ، أونی حمایه وصیانت ایچون دائما كوز قولاق اولمق، اوكا نفسكزك اڭ خیر خواه حسیاتیله برسپر اولمق ، وبوتون بوجهد واقدامی ، سزك عون ورأفتكزه قارشی هیچ برقید ومبالات اثری كوسترمسه بیله ، بلاتعب وفتور صوكنه قدر ایفا ایلمك ؛ ایشته وظیفهٔ متحتمه‌كز بودر .

برنوزاد ایچون كندینی فدا ایتمكی اڭ نبیل واڭ مقدس بروظیفه عد واعتبار ایده‌ن لایتغیر وصبور برعشقه مالكمیسكز ؛

بویله بروظیفه‌نك بارثقلتی آلتنده أزلیه‌جكمزی بزه آنجق برشی ایضاح وتأمین ایده‌بیلیركه، اوده بووظیفه‌یی اكمال اثناسنده كندی قوای نفسیه‌مزكده ناياب اوله‌جغی ،وبوتموك درعهده ایتدیكمز مشغله‌نك عظمتیله متناسب بوله‌جغی كیفیتی‌در. ایشته ابوت ویاامومت مقامنه بویوكلك وكوزللك ویره‌ن شی‌ده بودر . حیات بزه ، چوجوقلرمزك یوزندن كله‌ن اندیشه وتلاشلره ، مشقتلره ، مأموراته قیمةً معادل اوله‌بیله‌جك هیچ برحادثه عرض ایده‌مز .

زمانك تأثیر امحا كاریسندن آزاده قالان یاوائی یاواش ألمزدن قاچار : شان وشهرت بیله انسال جدیده‌نك نقاط نظرینه كوره آرتق حكمندن دوشه‌ر ، ویاخود صفتنی دكشدیرر . یالكز برشی قالیركه اوده صحنهٔ حیاته ادخال ایتدیكمز چوجوقلردر . اكر بز مابعدالمماة معمر اوله‌بیله‌جك حالده ایسه‌ك ، اونلرده حیات مابعدالمماته نائل اوله‌بیلیرلر . اونلرده ، بزم كبی ، زمانك مافوقنده‌در ، ابدیته نامزددر ، ابد زنده‌در .

موضوع بحثمزی ساده وبسیط برصورتده نظر ملاحظه‌یه آلالم . علم النفس مباحثنه طالمیه‌لم : تجارب حیاته باقه‌لم ؛ زمین تدقیقمز حیات اولسون .

چوجوغكز برفرد اخلاقی‌در . ماهیتی قابل فهم وایضاح اولیان برموجوددر ؛ معمافیه، سز اونی لزومی قدر آكلایه بیلیرسكز، چونكه چوجوغكز سزدن برجزؤدر، سزك عینیتكزدر.

سز اونك شخصيتندن هيچ برشيئ دكشديره‌مزسكز : اوكندى قانونلرينه كوره وجود بولديغى كبى ، ينه او قانونلره توفيقاً نمى ايدر . سز بوغير قابل تعميق اولان سرى كمال سكون ايله تماشادن باشقه برشى ياپه‌مزسكز ، بوتماشا سزه بلكه محدود برعالمك وجودينى احساس وافشا ايدر .

سماى مكوكبه عطف نكاه ايدر ونظرمزك قطع ايتديكى نامتناهى مسافاتى تأمل ايده‌جك اولورسه‌ق ، اوزرنده ساكن اولديغمز سياره بزه پك يكى برمنظره عرض ايدر . طبقى بونك كبى ، چوجوغمزك شخصيتيله تماس ايتديكمز زمانده بزده ابديت فكرى ونامتناهى حسى تيقظ آرا اولور .

فقط بومخلوقكده بر بدنى وبر روحى واردر .

بدنه ، هيچ اولمازسه ، برآز علمكز لاحق‌در ؛ اوكا ابذال تقيد واهتمام ايدرسكز . مع‌مافيه ، اونكده كنهى مجهولكزدر . علم ، هرنه‌قدر بوكنهه واصل اولمغه جهد ايتمكده ايسه‌ده ، هرخطوهٔ ترقيده مشكلاتك تزايد ايده كلديكنى بالذات مقردر . مع‌مافيه علمى برطرفه براقيورز ؛ شوده واركه ، حيات روزمره ايچون ، اوندنده لزومى‌قدر بهره‌كز واردر .

روحه كلنجه ، بوكا تقيد واهتمام ايتمكده سزه دوشه‌ر . ايشته برشى‌كه بدندن دها قاريشيق . بدن وروح برى برينه صميماً تابع‌در ، بناءً عليه بدنه دائر برشى سويله‌مه‌دن اول روحدن بحث ايتمك قابل دكلدر .

فقط آره‌مزده لايقيله تفاهم حاصل اولمق ايچون ، اولا روح تعبيريله نه‌معنى قصد ايتديكمزى آچيقجه ايضاح ايده‌لم . روح كلمه‌سى معناجه غايت زنكين بركلمه اولديغى كبى ، استعمالده اوكا هركون مختلف ذهنى تصورلر اضافه ايتمكده‌در .

بوكلمه بزه ، چوجوقده حسيات نوعندن اولان شيلرى ارائه وتمثيل ايده‌جك ، يعنى اونى بومعناده قوللانه‌جغز . بناءً عليه چوجوغك ابوينه اولان رابطه‌سنى ، دينى ، علمى ، خلاصه حدود زمان داخلنده محصور اولان حيات فكرتك هيئت مجموعه‌سنى نظر مطالعه‌يه آلاجغز . بونك جمله‌سى حيطهٔ روحه داخلدر . ديمك‌كه بزجه روح ، انسانده ، نمى‌يى قابل اولان وحيات حاضره‌ده‌كى معطيات وآثارينه نظراً اوليجه بيله‌جك برطاقم استحالاته تابع طوتيلان قوه‌لرك باشليجه مركزى‌در . [*]

سياره كائناته نسبتله نه‌ايسه ، نفس‌ده اودر . هيئى وسيارى تعبيرلرى مترادف دكلدر ؛ هيئى سرعتلر ومسافه‌لر بزجه ماهيت حقيقيه‌لريله قابل فهم واحاطه دكلدر ؛ ارضى مسافه‌لر ، قيمتلر وتحوللر حقنده ايسه ، بالعكس ، واضح وصريح بيلكيلرمز واردر . اويله ايسه ، چوجوغك ماهيت روحيه‌سيله مشغول اوليه‌لم . روح زماندن مستقل ، وكندى قانونلرينه تابع دركه تحليلى هم غير ممكن وهم‌ده بى‌فائده‌در .

ألمزدن كلديكى‌قدر ، آيا ممكن‌الحصول شيلرك حقيقى مركزى ، وتربيه‌نك زمين خاصى اولوب اوزرنده كرك بزم اعماليزك وكركسه حياتك سيلنمز ايزلرى قاله‌جق اولان نفس ايله مشغول اوله‌لم .

بوحالده برمسأله اورته‌يه چيقار : چوجوغمز بزم ايچون بر دوستمى وياخود بر مدعى‌مى اوله‌جق ؟ فقط بوندن دها مهم برشى واردركه اوده : كندى ذات ونفسمزك مافوقنه چيقمق ، وحياتده ايجاد وابداعى ايچون حقيقى ومطلق برصورتده بوتون قوامزله چالشمق زحمتنى اختياره دكه‌ن يكانه شاه اثرى ، يعنى چوجوغمزى وجوده كتيرمكدر .

شاد ومسرور اوليكز ؛ چونكه علوى بروظيفه‌يى ايفايه مدعوسكز .

[*] دفع التباس ايچون مؤلفك بوراده روحه ويرديكى معنايه مقابل نفس كلمه‌سنى استعمال ايده‌جكز .

اكر حكومت مداخله ايده‌جك اولسه ، كيمسه ألنده چوجوق اعاشه وتربيه‌سنه مقتدر اولديغنى مبين ، اصولى دائره‌سنده مختوم ومصدق ، بر اهليتنامهٔ رسمى اولمدقجه ، چوجوق صاحبى اولاماز . بووثيقه‌ده ، شبهه‌سز ، برطاقم تدقيقات وتجارب متقدمه‌دن صكره اعطا ايدلله بيلير .

ديكر جهتدن ، هيچ برچوجوق بر امتحان كچيرمدكجه عالم موجوديته نامزدلكنى وضع ايده‌مز : أك مهم شيلر حقنده معلومات كافيه‌سى اولمق ، وبومعلوماتى ارائه واثبات ايتمك لابد دكلى‌در ؟ بناءً عليه رسمى برتعليم وتدريسدن مستغنى اولاماز .

ياشامق ، دنياده أك كوچ اولان بر شى‌در . هر آدم اويله دقيقه‌لر كچيرركه ياشامقدن عادتا اميدينى كسه‌جك كبى اولور ، بوس بوتون قطع اميد ايدنلرده لايعددر . ياشامسنى اوكره‌نمك ايچون برعمرلك مدت ، لزومندن فضله بر مدت دكل‌در . فقط حقيقتده كيفيت بوس بوتون باشقه برماهيتده‌در : بزى ، حيات قدر ، كنديته ناقص بر حاضرلقله مستحضر بولان هيچ برشى يوق‌در . وافتيز علم وخبرلرى تنظيم ايتمك وياخود معناسز برطاقم اوراقى مهرله‌مك حقنى اكتساب ايچون لااقل اون اوچ اون درت سنه‌لك برتحصيل لازم‌در ؛ دينى برمسلكه كيرمك ايچون قطع ايديله‌جك طريق تعلمده بطى‌در . هرهانكى برحرفتى اجرا ايسه اوزون برحاضرلغه محتاج‌در. أك اوفاق برثانيهٔ تأمله وقت اوله‌دن ايچنه كيريليويره‌ن حياتدن باشقه برشى يوق‌در .

بوفرق نه‌دن ناشى‌در ؟ شوندن ناشيدركه حياته كيريش برواقعهٔ طبيعيه‌در. طبيعت ايسه صاف‌در ، صميمى‌در ، احتياط ناشناس‌در . هم‌ده خزينه‌لرينى كيمه ابذال ايدربيليرميسكز ؟ اونلره اصلا طالب اولميانلره ، حياتده‌كى خدمتلرينك عظمتندن ، وظيفه‌لرينك ذى قدرت جديتندن هنوز بيخبر اولانلره . بر حالده‌كه آمان طور ديمكه وقت براقه‌دن ، هنوز تجربه واهليت كافيه‌يه مالك اولمديغمز برزمانده ، قوللرمزك اوستنه برقاچ چوجوق قوندورر. صكره ، چاليشه چاليشه بزم تجربه واهليت قازانديغمز برصيره‌ده‌ده ، مشاغل مترتبه‌مزك أك طاتليسى اولان برمشغله‌يى اكمال ايتمه‌مزه ميدان ويرمه‌دن ، على الاكثر ، اونلرى ألمزدن آليويرر .

اكثريا ، چوجوق صاحبى اولمغى شديداً آرزو ايدنلرك چوجوغى اولماز ، بشيكه يك لايق كورينن يك چوق اوجاق ، اوندن محروم‌در . برصورتده‌كه ، بعضى احوالده ، مجرد بابا ويا آنا اولمغه مشتاق اولمق كيفيتى بوصفته غير صالح اوله‌كزى انتاج ايدييور دينه‌جكى كلير .

بونك عكسنه اوله‌رق ، برعائله بسيله‌يه‌بيله‌جك نه زمان ، نه وسائط ونه‌ده قدرت مساعد كورلمديكى حاللرده ايسه ، قبوله عميا اولوب اولمديغكزه هيچ باقمقسزين اركك وقيزچوجوقلر طولوكبى ياغمغه باشلار ، تكلفسز وشوخ برادا ايله ايچكزه يرله‌شيروراحتنه باقار. بوتصادفامى بويله اولور ، بويله بونده ، بزم فكرلرمزه نسبتله سما ايله ارض آره‌سنده‌كى فرقدن داها عالى برفكر حكمت‌مى مندمج‌در ؟

بزم قواعد تربيه ، تربيه وتدريس نامليله تسميه ايتديكمز شيلر ، بذاتهم نظر اعتباره آلنه‌جق اولورسه ، عادى ومعناسز شيلردر ، حتى بونلرك صورت جريانى هروقت تهلكه‌دن‌ده عارى دكل‌در . فقط بوآره‌ده غايت واسع برپلان ، انسانيتك انبساط وانكشاف پلانى حكمنى اجراده دوام ايدر . طبيعت متبسمه جمله‌مزى ، دوشمكدن محافظه ايده‌جكنه امين وقانع برادا ايله ، قوى قوللرينك آره‌سنده طوتار ، وكندى واسع تربيه پلاننى ساحهٔ تحققه چيقارمق مقصدينى تعقيب ايدر . اونك غرضى بزم كليشه‌مزدر ، و بزم ياپه‌بيله‌جكمز أك أيى شى‌ده ساده‌دلانه برامنيتله اوكا اويمق‌در .

ایشته حال تشکلده اولان برحیات مواجهه‌سنده اختیار ایده‌جکمز ایلک حرکت، بودر. اووقت هرنوع قواعد تربیویه‌یی برطرفه آتملی : یالکز حرمتکار برتماشا ایله اکتفا ایتملی. بومنوال اوزره بزمله چوجوغمزك نفسی آره‌سنده‌کی ایلك رابطه‌لر تأسیساب اولور.

پدر ویا والده اولمغه نامزد اولدیغنی بیله‌ن هر فرد، بومظهریته نسبتله ایکنجی درجهٔ اهمیتی حائز اولان هرشیئی بالاهمال، بوتون مفکره‌سنی جهان موجودیته طوغمغه باشلایان کوچوجك مخلوق ایله عالم روح اوزرینه عطف وحصر ایتملی؛ بو تماشای خوشه مستغرق اولملی، وقلبنی بوتون کنیشلکیله سرور ومحبته آچملی‌در.

بوخصوصده طبیعتك اختیار ایتدیکی طریقاره عرض تقدیر وحیرت ایتملی‌در : هرحیات مبتدی، طبیعت ایچون، براهمیت اصلیه‌یی حائزدر. بناءً علیه، اونی تحت ضمان وامنیته آلمق ایچون، اولجه‌دن برچوق دقیق حاضرلقلرده بولنمش‌در. بوبابده تفصیلاته کیریشمك ایسته‌میز: چونکه سوز پك زیاده اوزایه‌بیلیر. مع‌مافیه، آی والده‌لر، بالخاصه سزه عائد، بعض شیلر سویله‌مك ایجاب ایدیور.

برموجود انسانینك صحت تامه ایله متکیف اولمسی نادر اولمقله برابر، هیچ اولمازسه موجودیته نامزد اولان برمخلوقك، عالم حیاته ممکن اولدیغی قدر صاغلام بر صحتله قدمزن اولمسی شایان تمنی‌در. بواثناده بوتون اضطرابات، بوتون‌متاعب والده‌نك دوش تحملی اوزرینه محمول‌در. مع‌مافیه والده، کندی حضور وراحتنی هیچ دوشونمیه‌رك، چوجوغنك‌رفاهت وسعادتی ایچون ایجاب ایده‌ن هرشیئی کمال ممنونیتله اجرا ایدر. ایلاده «قورتولش» تعبیر ایدلسی، درین برتحدس اثری‌در. فی‌الحقیقه آن ایلاد، اوزمانه قدر جنینك یرینه چکیله‌ن برچوق اضطرابك ختامی دیمك‌در. طبیعت، بروالده‌دن پك چوق فداکارلق بکلیه‌بیله‌جکنه، اونك هر آجی‌یه تحمل ایده‌جکنـه آکاه‌در. مع‌مافیه آن رهایه قدر مرور ایده‌جك دورهٔ انتظارده‌که، حقیقةً صعب التحمل‌در، والده، سوق محبتله، حالت اضطرابك وظروف واحوالك نفسنده اعداد وایقاظ ایده‌جکی افکار مظلمه‌یی برطرف ایده‌بیلملی‌در. نفسنی سرور ونشاطه اماله‌ایتملی، قلبنی سالم‌وحیاتدار تأثیراته کشاده بولندرملی‌در، زیرا طلوعنه‌انتظار اولنان مولودك سعادت آتیه‌سی بوکا باغلی‌در، بوآنده محروم اوله‌جغی برنعمتی بردها أله کچیرمسی قابل دکل‌در. کیم بیلیر نه قدر حیات بشرك فطرةً میال اکدار اولمسی، دور جنینیده‌کی احوال وظروفك نتیجهٔ تأثیراتی‌در.

بناءً علیه عالم حیاته ادخال واهدا ایتمك مقدورکز اولان موجود نوینه، کمال محبت وامنیتله، شن وشاطر انتظار ایدیکز.

*
* *

انسانك قاچ چوجوغی اولملی؟

انسانلرك پك چوغی، برچوجوق بیله بویوتمکدن عاجزدر، بالطبع بردن زیاده‌سنی‌ده. انسانلرك پك چوغی‌می؟ — حقیقتده، بوکا اهل اولان قاچ آدم واردر؟ بویله اهل آدملر موجود اولسه، تربیه، ولو بردفعه اولسون، بزه انسانیتك مکمل برنمونه‌سنی ویرمك لازم کلیردی. حال‌بوکه بویله برشی اصلا واقع اولمامش‌در.

ألمزده اعلا تربیه اصوللری، وأك مکمل تربیه کتابلری وار، فقط بوتون بو اصـول وکتب حد وسطینك فوقنده نه وجوده کتیره‌بیلیور؟

علم تربیهٔ اطفاله دائر متعدد اثر تألیف ایتمش بر علم تربیه مدرسی ایله کسب معارفه ایتدم. وفات ایده‌لی خیلی زمان اولدیسه‌ده، بوکون بیله دیللرده کزه‌ن اسمنی‌سویله‌میه‌جکم.

طلبه‌مدن اولان یکانه اوغلی ، بوتون فن تربیه قواعدینه توفیقاً بویودلمش ، وکندی اصولنك جانلی برهانی اولمق اوزره یتیشدسی التزام ایدلمشیدی . بو چوجوق ، أیی بر چوجوقدی . فقط ، مع‌الاسف ، یکانه برخطا اونی حیاته غیر صالح قیلیوردی : تربیه‌سی . آلدیغی تربیه ، ومجرد ایشته اوتربیه ؛ اونی تمردن منع ایتدی .

دقت ایدملم : تربیه‌ده مفرط درجه‌ده مانع‌الغیر برمقصد تعقیب ایدن ، صورت عمومیه‌ده او مقصددن محرومیتله معاتب اولور . بو بابده بر چوق الیم مثال ذکر ایده‌بیلیرم . برده ، فی‌الجمله ، تربیه‌یی یاپان طبیعت‌در ؛ بزم وظیفه‌مز اونك ودیعهٔ حکمت عالیه‌سی اولان بذور قابلیتك علی حاله نماسنه نکهبان اولمقدن ، بو بذرلری برسپر محافظه ایله احاطه ایله‌مکدن ، بر موجودك نصل اولمسی لازمسه اویله اولمسی تأمین ایتمکدن عبارت‌در .

ایشته بونك ایچون‌درکه عائله‌لرك تك چوجوقلی اولمسی دائما شایان تأسف‌در ، زیرا اوبیچاره چوجوق قواعد تربیه‌یه توفیقاً تربیه وتشکیل ایدلمکه قالقیشیلیر . و بوتشکیل ایسه تخریبه معادل اولور .

بزم کویلیلرمز : برچوجوق اوله‌جغنه هیچ اولماسین دیرلردی . حقلری واردی . تك برچوجوق ، هرحالده ، دائمی برسبب اندیشه‌در . چوجوق ایکی اولسه ، ینه تربیه‌لری مکمل اولاماز ، وبا خصوص جنسلری آیری اولورسه ، بری والده‌نك ودیکری پدرك کوزده‌سی اولمق محذوری واردر . تربیه‌ده ترجیحه میل ، عائله‌لر آره‌سنده‌کی امتزاجسزلغك پك صیق تصادف اولنان برسببی‌در . بوتقدیرجه چوجوقلر نه‌قدر آز اولورسه ، بومشؤم کوزده‌جیلك‌ده اوقدر قولای تأسس ایدر . چوجوقلرك دائما کوز اوکنده بولنمسی ، ابوینك نظر دقتلرینی بلا انقطاع اونلر اوزرینه جلب ایدر ، وبو دقت متمادیه یالکز طبیعتك بر تأثیر اجرا ایتمسی لازم کلدیکی ویاخود اجرا ایده‌بیله‌جکی احوالده‌ده اونلرك مداخله‌یه قالقشملرینی ایجاب ایدر .

حسن ایفای وظیفه ایچون ، هیچ اولمازسه ، اوچ چوجوق لازم‌در . ذاتاً بر زوج وزوجه‌نك انسانیته‌مدیون اولدیغی‌ده بودر . یکی نسل ، اسکی نسلدن عددجه ، برمثل اولسون ، فضله اولملی‌در ؛ یوقسه ترقی برامر محال‌در .

فقط بو اوچ چوجوق ، هر حالده ایکی جنسی تمثیل ایتملی‌در . یالکز ارکك اولادمی ؟ عنصر انثی‌نك فقدانی ، شایان تأسف اولمقله برابر ، بوفقدان کیت کیده دها محسوس برحاله کلیر ؛ ذاتاً طبیعت‌ده ارکك وقیز چوجوقلرك تا کوچوکلکدن بر آره‌ده یاشامغه آلشملرینی ایسته‌ر .

فقط جنسلر آره‌سنده‌کی فرق حرث وتربیه ایله تزاید ایدر . ایلك درجه‌لرده قیز وارکك چوجوقلر بری برینه فوق‌العاده بکزرلر : قوهٔ بدنیه‌لری همان مساوی‌در ، وبویاشده‌کی وظیفه‌لری اساس اعتباریله فرقلی دکل‌در .

ترقیٔ حرث ایله نسبتلر دکیشیر ؛ جنسلر آره‌سنده‌کی فرق متزاید هم احوال نفسیه وهم‌ده احوال بدنیه‌ده کندینی کوستررر .

حرثدیده برکنج قیزله برکنج ارککده‌کی فعالیت ذهنیه‌نك نحو توجهی بر دکل‌در . بو فرق مشاغل حیاتده ، بنیه‌ده ، مزاجده‌ده عکس اندازدر .

برعائله‌ده یالکز قیز اولورسه ، عائله ناقص دیمك‌در : ارکك قاردشسز یاشایان بوزواللیلر ارکك حقنده هیچ برفکر ایدینه‌مزلر . جنسلرك تخلف ایتدیکی زمانده ، کنج قیز ارکك حقنده غایت خیالی برفکر حاصل ایدر ، وبوندن علی‌الاکثر غایت آجی برطاقم نتیجه‌لر چیقار .

فقط ایکی جنسدن یالکز برو چوجوق بولنمسی‌ده موافق دکل‌در ، زیرا یوز ویریله ویریله بوزولور ومستثنا برمخلوق کبی تلقی ایدیلیر .

اویله ایسه چوجوقلرك اوچ اوله‌جغنه درت اولسی دها خیرلی‌در، فقط شو شرطایله‌که ایکیسی قیز وایکیسی ارکك اولسون، زیرا برجنسدن اوچ ودیکر جنسدن‌ده یالکز برچوجوق بولنورسه ، محذور دها بویوك اولور .

أك ایسی قیز وأركك اولمق اوزره بش چوجوغه مالك اولمقدر. ایشته ایچنده حضور وراحتله یاشانه‌جق تام برعائله !

فقط اوحالده تربیه نه‌می اوله‌جق؟ نه اوله‌جق ، بحمده تعالی هیچ دوشونولمز. ابوینك دقت وتوجهی، چوجوقلرك دائما برندن دیکرینه انتقال ایدر، وبوسایه‌ده بوتون ثقلتیله بر ویا ایکیسنك اوزرینه یوكله‌نمز . صکره کله‌نلر ، ایلکلردن زیاده اهتمام ونظارته محتاج اولور ، ایلکلرك حیاتی‌ده جمله‌سنی قورویان جناح رأفت آلتنده بلا مزاحم انکشاف وانبساط ایدر . بش چوجوغك بشی‌ده یوروینجه‌یه قدر اون سنه کچر - دها طوغروسی کچمسی شایان تمنی‌در . - آرتق بویوجك اولان ایلك ، أك کوچوکارله مشغول اوله‌بیلیر . ایشته سزه اعلا برتربیه ! فقط ابویندن دکل ، طبیعتدن کلمه برتربیه .

بلکه ، بردرجه دها آتلایه‌رق ، یاریم دوزینه‌یه‌می واراجقسکز؟ اوح ، بویوك کوچوك بوتون افراد عائله ایچون نه بویوك سور !

یا مصارف : حقکز وار، آزدها اونوتیوردق. بو حزبه برتحصیل ویرمك لازم، بوده بهالی‌یه مال اولور . نصیحتمی دیکله‌رسه‌کز ، فکریکزی بویله اشکنجه‌لرله یورمییکز . وحشیلرك برضرب‌مثلی واردر (اقوام ابتدائیه‌نك طور حکمتی، اکثریا طبیعتك وحتی جناب حقك شعار حکمتی‌در) : « باش اورته‌جك شیئی پك کوزل بولور » دیرلر . بزده : « باش ایچنه طولدیره‌جق شیئی پك کوزل بولور » دیه‌جکز . شونی اونوتمه‌ییکزکه تجربه، حیاتده أك زیاده موفق اولانلرك اکثریا انکشافی أك زیاده‌طاسه‌لی برکوزله کورلمش اولانلر آره‌سندن ظهور ایتدیکنی ارائه ایدر. صورت عمومیه‌ده أك فیاض عائله اولادلری زنکین ابونه مالك برنجك چوجوقلر دکل ، تا کوچوکلکارندن اعتباراً ابوین ایچون بر طاسه تشکیل ایتمش چوجوقلردر .

فقط بکا اعتراض ایله : یا ابوین بوقدر کثیرالافراد برعائله‌یه حصر نفس ایده‌بیلیرمی ؟ آتیده قالمشیدق . یا چوجوق یدی‌یه بالغ اولور ، ویا دها زیاده اولورسه؟ دیه‌بیلیرسکز.

أی پدرلر، أی عزیز دوستلرم، براقیکز کاسینلر وعلی‌الخصوص سز یالکز کندیکزی بوتربیه ایله مکلف فرض ایتمه‌ییکز : چوجوقلریکز بری برلرینی پك کوزل بویوته‌بیلیرلر . اونلر سزدن دها دقتکاردر ، چونکه اونلرك دقتی ، سزککی کبی ، حیات حادثه وغصه‌لریله طاغنیق دکل‌در . اونلر دها حقانیتپروردر ، چونکه کیمسه‌ده اونلر قدر حقیقت اندیشلك یوق‌در . نهایت ، اونلر ، دها صارم‌در : شبابت صارم‌در ، شیخوخت ایسه کوندن کونه دها رحیم وملایم اولور . ایشته شو قانون طبیعت بوندن ناشی‌در : شبابتك تربیه‌سی شبابته عائددر .

یدی ویا دها زیاده چوجوغکز اولورسه، سزده لااقل قرق یاشنه کلمش بولنورسکز، و . آرتق پررحم وملایمت برحاله کله‌رك ، صرامت وشدتده وقوعه کله‌جك افراطکزی تعدیل ایدرسکز .

الحاصل ، چوجوقلرمزك أیی تربیه کورمسنی‌می ایسته‌یورز ؟ اویله ایسه چوق چوجوق صاحبی اوله‌لم : کوچوك برعائله‌نك تربیه اندیشه‌لریله حضور وراحتی انسلاب ایتمش بیکارجه عائله واردر ؛ وفی‌الحقیقه بوشرائط داخلنده اوعائله دائما کوچوك‌در. چوق چوجوق صاحبی اولمق ، احکام طبیعت دائره‌سنده یوروماك دیمك‌در .

بو ، قولای برشی دکل‌در ، بن‌ده بر پارچه بیلیرم . بزم طقوز چوجوغمز واردی ، وحالا بوکون ایچلرندن برنی غائب ایتمش اوله‌نك آلنی چکیورز . حیاتنی ، بالتمام ، کندی ذریتنه وقف وحصر ایتمکه آماده اولمیان برآدم ، ذریت صاحبی اولمغه لایق دکل‌در .

وبالخاصه مراق واندیشه‌یه‌هیچ لزوم یوق‌در؛ ویاخود دهاطوغروسی بیلزوم‌اندیشه‌لره، بویله اندیشـه‌لر حیـاتی کمیرر ، وچوجوقلرکزی سزك کبی اونلر ایچون‌ده پك زیاده لازم وقیمتدار اولان سرور وشطارتدن محروم ایدر .

هیچ برشیدن قورقمه‌ییکز ، هرشیدن قورتوله‌نك بیك درلو چاره‌سی واردر ، وسزك کوچوك سوروکزده مطلقا پیش عزمنده اووقته قدر هیچ کیمسه‌نك فرقنه واره‌مدیغی برطاقم سبل نجاتی کشاده بولور .

برکون بنی، حالت احتضارده اولان برکویلینك یانه‌چاغیردیلر. بوآدم حقیقتده برکویلو دکل ، زواللی سـیار بر تاجردی ، ووفات ایتمدی . چوق شـکرکه بویله اولدی ، زیرا بکا بردنبره یاتاغنك یانندەکی برکوچوك بشیکی کوستره‌رك : « ایشته یکرمی برنجی چوجوغم ، لکن ایلك چوجوغم ایمش قدر خوشمه کیدییور » دیمشـدی . بونك اوزرینه ، اووقتلر ، علی‌الاکثر زبونی‌اولدیغم اندیشه‌لردن اوتاندم. واوتاریخدن بری‌ده‌صیق‌صیق بوآدمی‌دوشوندم.

املانك اصلاحی حقنده‌کی لایحه‌دن :

اصلاح املادن بحث ایتمه‌دن اول بعضی بدیهه‌لری سرد ایتمك ایجاب ایدییور .

معلومدرکه لسان تعلیم ایله اوکره‌نیلیر . بو تعلیم اولا سوزله باشلار ، کلمه‌لر مرکب اوله‌رق اوکره‌تیلیر . چوجوقده صورت تعلیمه کوره او کلمه‌لرك دلالت ایتدکلری معنالری ازبرله‌ر . و بر کلمه‌یی ایشیدنجه اونك معناسنه انتقال ایدر . صکره‌لری قرائت باشلار . قرائتده حرفلر ، حرکه‌لر ، هپ عهدی‌در ، موضوع‌در . حرفلر ، حرکه‌لر، عهده، وضعه کوره اولجه معنالری بالله‌نمش بر طاقم کلمه‌لری ، ویاخود معنالری قرائت اثناسنده اوکره‌نیلن یکی یکی بر طاقم لفظلری تمثیل ایدر . صکره او کلمه‌لر نره‌ده کورولورسه او معنالر ذهنه لایح اولور . دیمك که حرفلرك ، حرکه‌لرك ، کلمه‌لرك دلالتی ، اشاری بر دلالت‌در . عینی بر دلالت دکل‌در . تعلیم اولماسه ، حرفلر ، حرکه‌لر ، کلمه‌لر . . . هیچ بر شی سویله‌مز .

بو تقدیرجه معانی‌یه انتقالده اساس ، تعلیم‌در . بالذات قرائت دکل‌در . مجرد اوقومق ، بیلمکی و آکلامغی ایجاب ایتمز . بو ، بر .

انسان قرائته باشلامه‌دن اول صرف تکلم صورتیله بر چوق سوز اوکره‌نیر و بر چوق معنا ادخار ایدر . حرفلردن و حرکه‌لردن مرکب شکللر کندینه او سوزلری عرض ایدرسه معنالرده خاطرینه توارد ایدر . فقط هیچ بر یرده تکلم لسانی ، بوتون علم کلماتی حوزهٔ تصرفنه آلامامش‌در ، تعبیردیکرله بیلکی لسانی تکلم لسانه کچه‌مه‌مش‌در . بونلر آیری آیری شیلردر . تکلم لسانی علم لسانه نه کلماتیله ، نه او کلماتك تلفظیله ، نه‌ده حتی اشتقاقاتیله حاکم اولاماز . اونك زمین فعلی باشقه ، بونکیکی باشقه‌در . علم لسانی ، تحصیل لسانی‌در . حرف اوکره‌نمکله حرکه اوکره‌نمکله ، کولدور کولدور قرائتله تحصیل اولماز . تحصیل دیمك ، اوکره‌نمك دیمك‌در . هم ده تکلم لسانك اوکره‌تمدیکنی ، اوکره‌ته‌مدیکنی ، اوکره‌ته‌میه‌جکنی اوکره‌نمك دیمك‌در .

بو تقدیرجه تکلم لسانی ، علم لسانی اولاماز . بر شی اوکره‌نمکله یازاماز و یازایه‌ماز . او تحصیلدن خارج‌در . بو ، ایکی .

بر لسان اول باول ، او لسانه صاحب اولان ملتك‌در . هر ملت کندی لسانك تحصیله محتاج اولان کلمه‌لرینی ، تکلم صورتیله اوکره‌نیر . او کلمه‌یی تشکیل ایدن حرفلرك ، حرکه‌لرك عهدی ، وضعی شکللرینی‌ده اوکره‌نجه ، طوغرو اوقومقده کوجلك چکمز . حتی سلیقه یاردیمیله لساندن اولوب‌ده کندینه مجهول بر چوق کلمه‌یی‌ده طوغرو اوقویه‌بیلیر . یاکلش اوقویه‌جغی کلمه‌لر بیلمدیکی ، تلفظنی ، معناسنی اوکره‌نه‌مش اولدیغی کلمه‌لرله اصل لساندن اولمیان کلمه‌لر اولابیلیر . بیلدیکی ، طانیدیغی ، معناسنی اوکره‌ندیکی کلمه‌لر دکل . بناءً علیه بر لسانك املاسنی اصلاحده منحصراً او لسان اهلنی نظر اعتباره آلمق لازم‌در . بو ، اوچ .

هر لسان مستقل‌در . حرفلری ، املاسی ؛ صرفی ، نحوی کندینک‌در . او لسانه صاحب اولان ملتك فیزیولوژیق و پسیقولوژیق طبیعتلرینك محصولی‌در . هیچ بر لسان یوق‌درکه اونده ایکی اوچ املا ، ایکی اوچ صرف وایکی اوچ نحو جاری اوله‌بیلسین . بو ، درت .

شو حالده :

١ لسانده اساس تلفظ‌در .

٢ املا بر واسطه‌در .

٣ املاده اساس تعلیم‌در .

٤ بیلکی مسأله‌سی ، املا مسأله‌سی دکل‌در .

٥ علم لسانی باشقه ، تکلم لسانی باشقه‌در .

٦ لسان مسائلی او لسانه صاحب اولان ملته کوره حل ایدلمك لازم‌در .

٧ لسانده بر نوع حرفلر ، برنوع املا ، بر نوع صرف ، بر نوع نحو واردر. لسان ، بردر .

الحاصل ، لسانه تلفظ ، املایه تعلیم ، لسانی بیلکی‌یه تعلیم ، لسانه ملت ، ومسائل لسانیه‌یه‌ده او ملتك فطرتنده متولد بر وحدت حاکم‌در .

ایمدی ، مادام‌که املاده اساس تعلیم‌در ومادام‌که املا ، صرف ، نحو فیزیولوژیك و پسیقولوژیك بر محصول‌در ، او حالده شکل تحریر کلماتك او قدر اهمیتی یوق کبی‌در .

مع مافیه لفظلر ، سسلردن مرکب‌در ، کلمه‌لرده او سسلری تماماً ویره‌ن اشارتلرله مکتوب اولمق لازم‌در . ایشته املا دیمك ، او سسلری تماماً تمثیل ایده‌جك ومعانی‌یه سهولتله انتقالی موجب اوله‌جق شکللرله الفاظی ثبت وتحریر دیمك‌در .

تلفظ خنجره‌نك ، دیلك ، وداماغك بر سعیی ، بر فعالیتی‌در . هر سعی وفعالیتده بر قانون حاکم‌درکه اوده « جهد اقل » قانونی‌در . بو قانونك صورت عمومیه‌ده افاده ایتدیکی شی شودر : أك آز زحمتله أك قولای وأك چوق ایش کورمك . بو قانون تکامله تطبیق ایدیلنجه اعضای تکلمك طبیعتلرینه دها زیاده موافق ومطابق اولمق معناسنه کلیر . اعضا جهددن قاچار ، سعی‌دن دکل .

لسانك تکاملاتنی طوردرمق نه‌فردلرك ونه‌ده جماعتلرك ألنده‌در. هیچ برلسان تاریخنك هر هانکی بر آننده تثبت ایتمز وتثبیت اولنه‌ماز . لسان ایچون لایتبدل بر لغتچه ترتیب ایتمك ، اونی صیقی براملا تحتنده حبس ایتمك ، ثابت عنعناته وانحنا بیلمز دستورلره کوره اوقوتمق ایچون نه قدر غیرت ایدلسه ، لسان تکامله یاشادیغنه وانسانلرك دوداقلری اوزرنده اوچدیغنه کوره اونی احتوایه غیر صالح اولان وقوای طبیعیه‌نك حملهٔ موانع بر اندازانه‌سنی ضبطه چالیشان بوتون بو چرچیوه‌لری قیرار .

لسان ویا نطاق ، عضو صوتی‌یه ، ذهنیته وشرائط اجتماعیه‌یه تابع‌در .

شیمدی بواساسلره کوره تورکجه‌نك املاسنی تدقیقه وبواملانك نصل اصلاح ایدیله‌بیله‌جکنی تحری‌یه باشلایه‌لم .

دین اسلام تورکلر آره‌سنده انتشاره باشلار باشلاماز ، مدنیتنی ، لسانی ، حرفلرینی واملاسنی‌ده تورکلر آره‌سنده نشره باشلامش‌در .

تورك لسانی ؛ پك طبیعی اوله‌رق ؛ عرب علمنك ، عرب عرفاننك ؛ لساننك ، حرفلرینك املاسنك تحت تأثیرنده قالمش‌در . تورکجه‌نك اوائلده‌کی درجهٔ ترقیسی معلوم دکل ایسه‌ده ، عرب مدنیتنك حین انتشارنده ، عرب علمنی ، عرفاننی ادایه صالح بر حالده بولنمدیغندن ، او علم وعرفان ، کندی حرفلری ، کندی املاسیله بزم لسانمزه کیرمش ، یرلشمش‌در . فارسی ایچون‌ده بویله اولمش‌در . تجارله مناسباتمز اونلردن‌ده بزه معانیسی ، املاسی ، حرفلریله

برابر بر چوق کلمه کتیرمش‌در . تورك علمنه ، تورك عرفاننه بو صورتله داخل اولان بر چوق معنی وکلمه ، اونلره نسبتله پك محدود اولان تورکجه کلمه‌لر اوزرینه بالطبع تأثیر ایتمش واو کلمه‌لری وحتی بعضاً معنالرینی‌ده کندی قالبنه ، کندی بچیمنه صوقمش‌در . فائق ایکی مدنیتك ، فائق ایکی بویوك تأثیرینه قارشی ، تورکجه‌ده اونلرك محکومی اولمش ، و بر مدت بالضروره عربجه‌لشمش وعجمجه‌لشمش‌در .

آنجق لسانده تلفظ حاکم اولدیغنه ، تلفظ ایسه عضو صوتی‌یه ، ذهنیته وشرائط اجتماعیه‌یه تابع بولندیغنه ، وبر چوق عربجه وعجمجه کلمه‌لرله طولان تورکجه اصل کندی کلمه‌لرینی استعمالده دوام ایتدیکنه بناءً ، بالمقابله تورکلرده تلفظلری ، تکمل ایدن ذهنیتلری وشرائط اجتماعیه‌لریله عربجه وعجمجه کلمه‌لرك کرك صورت تلفظلری وکرك معنالری اوزرینه اجرای تأثیر ایتمکدن : اونلرده تصرفدن ، اونلری تمثیل ایتمکدن وحتی کندی سلیقه وشیوه‌لرینه اویدوره‌رق یکی یکی کلمه‌لر ، ترکیبلر ، معنالر احداث ایتمکدن کری طورمه‌مشلردر . ایشته بو متقابل تأثیر وتصرفدن یاواش یاواش بوکونکی مستقل عثمانلی لسانی طوغمش‌در .

یقین زمانلره قدر علوم وفنون عربجه ویا عجمجه تحصیل ایدلمکده اولدیغندن ولسان علم وفن اربابنك حکم ونفوذی آلتنده قاله‌رق علما ومتفنین ایسه ، یا اشکالدن معانی‌یه انتقالده کوجلك چکمه‌مك مناسبتی ، یاخود علم وفنی کندیلرینه تخصیص ایتمك غیرتیله دائما محافظه کارلغه میال بولندیغندن ، عرب املاسنی محافظه‌ده بأس کورمه‌مشلردر .

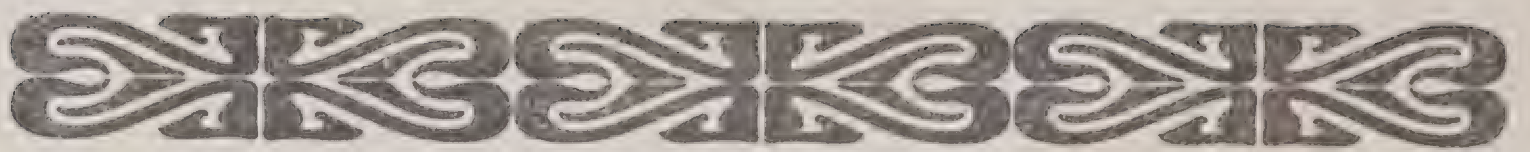
آنجق تأثیرات مختلفه تحتنده ملی عرفانك تزایدیله معارفی تعمیم ایتمك وهیچ اولمازسه علمی برتورکجه ایله تورکجه اثرلر وجوده کتیرمك ومطبوعات ایله نشریاتده بولنمق احتیاجلری حس ایدلمکه وبوصورتله آثار نشرینه باشلانیلنجه ، یعنی لسان بالنسبه دها طار بر ساحه‌دن دها کنیش برساحه‌یه چیقنجه ، اوساحه‌نك احتیاجاتنه‌ده توافق ایتمك لازم کلمش و بولزوم لسانی وجدانك یاواش یاواش تظاهر وتبلرینی ایجاب ایتمش‌درکه ، املانك کیت کیده دوچار اولدیغی تغیرلر ، عضوی وعلمی برطاقم اسباب ایله برابر ، هپ بو ایجابك انتاج ایتدیکی حادثه‌لردر.

لسانی وجدانك بوکونکی حکملری شونلردر :

١ — عثمانلی تورکجه‌سی شیمدی‌یه قدر ایچنه آلمش وتصرف ایتمش اولدیغی عربجه وعجمجه کلمه‌لرله برابر صرفجه ، نحوجه وادبیاتجه تماماً مستقل برلسان‌در .

٢ — عثمانلی تورکلرینك کندیلرینه مخصوص برصورت تلفظی ، قوللاندقلری تورکجه‌ده اصلاً تورکجه اولان کلمه‌لرك کندیلرینه مخصوص صائتلری واردر ، بوصورت تلفظی اصلاً عربجه وعجمجه اولان وبوکون تصرفاً وفعلاً تورکجه‌لشمش بولنان بوتون کلمه‌لره تشمیل ایتمك ، لسان تحریرنده ایکی مختلف املا جاری اولمامق لازمدر .

برلایحهٔ اصلاحیه‌دن : [*]

انسانلر بیننده قوای عقلیه‌جه مساوات یوقدر. خواص درجهٔ کمالده اولان قوای عقلیه‌سی سببیله دائما تعالی وتجدده ساعی ومنهمك اولدیغی حالده عوام بتون اعتقادات ومعلوماتیله دائما مقلد ودائما محافظه‌کاردر . اونلر هیچ برشیده اجتهاد وتجدده وبالذات برحرکت اختیارینه مقتدر دکلدر ، حتی هر اجتهاد وتجدددن فطرةً متنفر ومتباعددر . عوامك بالجمله افکار وحرکاتی ارثیدر وقوهٔ حیاتیه‌سی موروثاتنه مغلوبدر .

بناءً علیه عوامك ، یعنی بنیهٔ دولتی تشکیل ایدن اکثریتك افکاروعادات موروثه‌لرینی بتون بتون جرح واونلری نفرت ووحشته دوشورمیه‌جك تدابیر واصلاحات ایله تصحیح مزاج ومظهریتلرینه خدمت ایتمك واونلری یواش یواش برر مخلوق ارثی اولمق درکه‌سندن قورتارمق لازمدر . بووظیفه صنوف عالیه ازبابنه عائددر . حال بویله ایکن کوردیکنی کورکورینه تطبیق ایتمکدن بشقه برقدرت حیاتیه‌یه مالك اولمیان صنف عوامی کندی کندینه اصلاح فطرت ومزاج ایله مکلف طوتمق وحتی بومقصد ایچون اونلردن خدمت ومعاونت بکله‌مك نصل صحیح اوله‌بیلیر ؟ اصول حاضره اقتضاسنجه مکاتب صبیانیه‌نك امر اداره‌سی جماعت محلیه‌یه راجعدر وقانوناً‌ده جماعت محلیه‌یه برطاقم وظائف محمولدر. فقط هیچ برکویده مکتب ایچون آیریجه معلم تعیین اولنماز . بوخدمت کوی امام‌لرینه ایفا ایتدیریلیر وبوده محضا اسکیدن بری عادت اولدیغی ایچون یاپیلیر . یوقسه صورت عمومیه‌ده هیچ برکویلی امامك بووظیفه‌یی ایفایه مقتدر اولوب اولمادیغنی دوشونمدیکی کبی اوغلنی‌ده اوقومق ایچون مکتبه کوندرمز، عادت اولدیغی ایچون کوندریر وچوجوق برآزایشه‌یارایه‌جق یاشه کلنجه یانـنه آلیر. کویلیلرك سنه‌ده طقوز آی قدر ایشی کوجی اولدیغندن چوجق‌ده برسنه ظرفنده یاایکی ویا اوچ آی منتظماً مکتبه دوام ایده‌بیلیر . بویله اقتدار واهلیتی دوشونولمیه‌رك وبالطبع تقدیر اولنه‌میه‌رق تعیین ایدلمش برمعلم ایله سنه‌ده آنجق ایکی اوچ آی مکتب کوره‌بیلن برشاکرددن نه معرفت بکلهنیر ؟

معلملرك اقتداری ویا اهلیتسزلکی حقنده کویلیلره وقوع بوله‌جق اخطارات غیرمسموعدر. چونکه امامدر ، سسی کوزلدر ، قرائت قرآنه مقتدردر وبعض کره‌ده واعظدر . دیمك که برشیدر. باخصوص بتون اشکالیله من القدیم کوردکاری زی وقیافتی حائزدر . عادتا کندیلرینه میراثدر . آبا واجدادلری زماننده کی امام‌لر نصلسه بوده اویله‌در ومطلقا اویله اولملیدر . یوقسه کویلی اوکا ایصینه‌ماز واونی بارینده‌یرمماز . کویلینك امامدن ایسته‌دیکی شی اسلافنك

[*] بروسه‌ده معارف مدیری ایکن نظارته کوندردیکی ۳۰ کانون ثانی ۱۳۱٤ تاریخلی لایحهٔ مفصله‌درکه بویوك قطعه‌ده اوتوزصحیفه‌یی وموشکافانه تدقیقات ومطالعاتی محتویدر. ۲۲ ـــ ۲٦ نجی صحیفه‌لرندن نقل ایتدیکمز بعض سطرلر آرادن یکرمی ییل کچدیکی حالده قسماً ینه جاری وزنده حکمدر .

یاپدیغی شیدر ؛ تجدد دکلدر . اولکیلر نصل اوقوتدیسه اوده اویله اوقوتمليدر . ذاتاً امامده آنجق بوکا مقتدردر . اومن القدیم نه کورمش ایسه صمیم صیقی اوکا باغلیدر. بشقه بر یوله کیتمسی عادتا عقیده‌سنه طوقوندیغی کبی بتون بلکی‌ده کندیسنه معارض اولور . تکرار اوقورو یاخود جبراً اوقوتولورسه بر درجه‌یه قدر خط حرکتنی تعدیل ایدر ؛ فقط بتون بتون ده کیشدیره‌مز. چونکه النده دکلدر . او آنجق بیلدیکنی اوکرنمش و آرتق اوکره‌نه‌جك زمانی کچمشدر .

بعض محللرده اصول جدیده‌یه کوستریلن رغبت شوملاحظاتی رد وجرح ایده‌مز . مسائل عمومیه‌ده احوال استثنائیه‌نك اصلا دخل وتأثیری وقیمت اساسیه‌سی یوقدر . برده اصلاح حال ایتمك حالك فنالغنی بیلمکه ، صور اصلاحیه‌یی تقدیر وتطبیق ایتمکه متوقفدر . عوامده او بیلکی ، اوقدرت یوقدرکه بوصلاح حاصل اوله‌بیلسین . بناءً عوامده صورت عمومیه‌ده مکاتبك تنظیم واصلاحنه انتظار ایتمك وحتی تنظیمات واصلاحاته اونلردن فعلاً ومادةً معاونت بکلمك موافق حکمت حکومت دکلدر . چونکه بر آدم فطرةً ایسته‌مدیکی برشیئك وجود بولسنه یاردیم ایده‌مز

دوراً کشت وکذار ایتدیکم محللرده مکاتب موجوده‌یی تنظیم ایتمك وبکیدن مکتب کشاد ایتمك ایچون واردات تدارکنه اهالی‌یی تشویق وترغیب ایتدیکم اثناده اکثریتك حتی بولزومی تقدیر ایتمدیکنی مع التأسف کوردم. بوقیدسزلك عوامك عادتا فطرت مخصوصه‌سی اولان محافظه کارلق ایله بتون حیاته شامل اولان خود پرستلك حسندن ناشیدر. عوام بوخصائص مفطوره‌سی سببیله کندی منفعتنی عمومك ودها خصوصی برتعبیر ایله غیرك دکل، حتی کندی ابوین واولادینك منفعتنه ترجیح ایتدیکی کبی منفعت ذاتیه‌سنده‌ده آتی‌یی دکل ، یالکز حالی دوشونور. حوائج وآمالی بالطبع محدود اولدیغندن اونلری استحصال ایدنجه آرتق هیچ بر ایستکی ، هیچ بر دوشونجه‌سی قالماز . او بوکون ویاخود بوسنه ییه‌جکنی تدارك ایتمشدر. کله‌جك سنه‌ده تدارك ایده‌جکندن عادةً امیندر ؛ اویله ایسه مستریحدر . بناءً علیه مثلا مملکتك معموریتنه ورفاهیت وسعادت عمومیه‌یه وبالخاصه آتی‌یی اصلاحه تعلق ایتدیکی ایچون تحصیل علم ومعرفته خلقةً رغبتی یوقدر . کندی نصل کچینیورسه اولادی‌ده اویله کچینه‌بیلیر . باخصوص او بوکون کندیسنه لازمدر : تارلایه کیتدیکی زمان ییه‌جکنی کتیرر، یاخود دکرمنه بغدای کوتوره‌بیلیر. اوغلی مکتبه کیدرسه بونلری کیم یاپه‌جقدر . ایشته فکر عمومی بودر وبونك ایچون وقوع بولان نصایح ایله کوستریلن دلائل التفاتدن محرومدر .

*
* *

نوع انسان برطاقم قوای عقلیه ایله ممتازدر . وبوقوتلر فطرةً نشوونما ایله متصفدر . بناءً علیه قوای عقلیه‌دن هربری مظهر اولدیغی تربیه‌یه کوره نمی وتقرر ایدر . فقط قوای عقلیه‌نك ابتداءً استطاعت تربیه‌سی علی الاطلاق نامحدود دکلدر. عقل اجرای فعله باشلادیغی زمان حائز اولدیغی قوادن هربری انکشافه ونشوونمایه باشلار وآلدیغی تربیه ایله عرقه، اقلیمه ومحیطه کوره یکرمی بش ونهایت اوتوز یاشنه قدر انکشاف ونمی دوام ایلر ، او یاشلرده هر قوت ، قدرت انکشافیه‌سنی تماميله صرف واستعمال ایتمش اوله‌جغنه بناءً آرتق متضرر اولور. وبو یاشدن صکره علی الاطلاق هیچ برقوت انکشاف ونمی ایده‌مز .

شو حقیقته وتربیهٔ حاضرهٔ اطفاله کوره بزده قوای عقلیه‌نك صورت نشوونماسنی تا آنا قوجاغندن ساحهٔ جمعیته قدر تعقیب وتصویر ایتمك وجسم محترم دولتك روحی ومحرکی اولان بوقوانك هیئت منبسطه‌سنی تبیین وایضاح ایلمك ممکن ایسه‌ده موضوع اعتباریله آنا تربیه‌سندن صرف نظر ایدرك یالکز مکتب تربیه‌سندن، یعنی علی العموم آتی یاشنده بولنان چوجقلرك صورت تربیه‌سندن وصکره‌ده جمعیت تربیه‌سندن بحث ایتمك ایسترم .

شیمدیکی مکاتب ابتدائیه‌ده چوجقلر قرائته اجزای شریفه‌دن باشلار. حروفی کوره‌دن حروف متصله ومنفصله‌یی وبونلرك اشکال مختلفه‌سنی اوکرنه‌دن تهجی‌یه ابتدا ایدرلر واجزاء شریفه‌یی وبعده قرآن کریمی بویله آخردن اوله قدر برکره مجالیه‌رك اوقورلر. اوندن صکره بردها تکرار ایده‌رك ونهایت بتون اشکال کلمات ایله استیناس ایده‌رك قرائت قرآنه مقتدر اولورلر. فقط حرکه‌لی خطاره آلیشمش اولدقلری ایچون حرکه‌سز یازیلری اوقویه‌مازلر. اجزاء شریفه‌دن بو صورتله کونده آنجق بر سطر ومستثنا اوله‌رق بر بچق سطر اوقویان بر چوجق منتظماً دوام ایتمك شرطیله آنجق بر سنه وحتی درت سنه‌ده بو اقتداری احراز ایده‌بیلیر. بو اصول تدریس سببیله قوای عقلیه‌دن مفکره، مدرکه، ممیزه، حاکمه قطعیاً نشو ونما بولماز، یالکز قوهٔ حافظه ایشلر. تجارب عدیده‌مله ثابت اولدیغی اوزره چوجقلر ایکی اوچ بال مومی ایله محدود اولان بر ویا بر بچق سطر یری، اوکونکی درسلرینی حرفلری طانیمه‌رق معلملردن بالتهجی ازبرله‌دکاری کبی اوقویه‌بیلیرلر؛ فقط بال مومیدن آشاغی بر کلمه بیله اوقویه‌میورلر و برکون اول اوقودقلری یرلری بیلمیورلر. چونکه بوکون اوقودقلرینی‌ده حرفلری وحرکاتی طانیه‌رق والحاصل بیله‌رك دکل، دها اوکون مجاله‌دکاری ایچون ازبردن اوقویورلر.

بناءً علیه برکون اول اوقودقلری یری بر کون صکره اونوتیورلر. قوهٔ حافظه هنوز اجرای فعله باشلامش اولدیغندن قدرت ضبطیه‌سی ضعیف اولدیغی کبی قوهٔ حافظه‌یه معاون اولان قوهٔ مفکره ومدرکه وممیزه وحاکمه هیچ ایشله‌دلمدیکندن لوح حافظه‌یه انتقاش ایده‌بیلن هیئت کلمات اوراده آنجق بر ایکی ساعت صورتپذیر اوله‌رق صکره هیئتیله سیلینیور وآنجق سنه‌لرجه تکرار ایله حافظه‌ده اساسسز ومنطقسز بر اثر انطباع براقه بیلیورکه بونك‌ده هیچ بر لطفی، هیچ بر فائده‌سی اولمیور. بو حال ایله برابر چوجقلرده سنلری سببیله بتون او قوتلرك آمادهٔ انکشاف اولدیغی بالتدقیق آکلاشیله‌بیلیور: آنجق بش اون دقیقه امتداد ایدن بر قاچ تجربه ایله دونکی درسنی بیلدیـن واونوتدیغنی قطعیاً سویله‌ین بر چوجغه او درسی اوقوتدیغم کبی، درسنك ایلریسنی، اوقومدیغی یرلری‌ده اوقوتدم. چوجقلر بو تکلیف اوزرینه اولا اورکلمدیلر، صکره قورقدیلر، تتره‌دیلر. فقط کندیلرینه رهبر اولدم. مفکره، مدرکه، ممیزه وحاکمه‌لرینی یواش یواش تنبیه وایقاظ ایتدم. اولا امنیتسزلکله وصکره بیوك بر امنیتله او بیلمدکاری، بیله‌مه‌یز، اوقویه‌مه‌یز دیدکاری یرلری پك کوزل اوقودیلر. حتی اوکون معلمندن اوقودقلری یرلردن دها ایی اوقودیلر.

شمدی چوجقلرده فطرةً آمادهٔ انکشاف اولان بو قوای عقلیه‌نك قطعیاً اهمال ایدلدیکنی کوروب‌ده دلخون اولمامق قابلمیدر؟ یقیناً آکلادم‌که بو اصول ایله هر مکتبده هر چوجق برماکنه حکمنی آلمش ویالکز معلمك دلالتیله اوکون اوقودیغنی اوقویه بیلمك اعتیاداتمشدر. هیچ برمکتبده هیچ بر چوجغه کلمه‌لرك حرفلردن مرکب اولدیغی وحرفلرك تهجیسی وبناءً علیه کلمه‌لرك قرائتی‌ده بو مجالری اظهاردن عبارت بولندیغی آکلاتیله‌رق برکون اولکی درسنی البته اوقویه‌بیله‌جکنه وحتی حرفلری واصول تهجی‌یی بیله‌کدن صکره هرشیئی اوقویه‌جغنه دائر برفکر ویرله‌مش، یعنی قوهٔ مفکره‌سی قطعیاً اعمال اولنمامشدر. حالبوکه بتون ترقیات معنویه ومادیه قوای عقلیه‌نك نشو ونماسیله فکر تحلیلك ایلریلمسنه متوقفدر.

مکاتب صبیانیه اصول تدریسله قوای مذکوره‌یی اعمال ایتمدیکی کبی بونلری تنمیه وتوسیعه خادم اوله‌جق هر درلو اصول تربیه‌دن ووسائط وآلات علمیه وفنیه‌دن محروم اولدیغی جهتله علی‌العموم اطفال مملکت حقنده بر آز اول درمیان اولنان مطالعه وجه ایله خدمات بیتیه‌دن قورتوله‌رق منتظماً اوچ درت سنه مکتبه دوام ایدن چوجقلر بیله قوای عقلیه‌لری

استعداد فطریسنه ودولت وملتك حیات معنویه‌سی اعتباریله معین اولان بر مقصده ، یعنی نه على الاطلاق قوهٔ انسانیه‌لرینه ، نه‌ده حیات ملیه واجتماعیه‌لرینه کوره برغدای تربیه آله‌دن وبناءً علیه انکشاف ایته‌دن مکتبدن چیقارلر. اون اون بر یاشنده اولان بوچوجقلرده قدرت انکشافیه بردوامدر. جمعیت بوقدرتی کشف واعماله مقتدر اولسه بردرجه‌یه قدر تلافیٔ مافات ممکندر. فقط جمعیتده صورت عمومیه‌ده بوقابلیت یوقدر. ذاتاً او قابلیت موجود اولسه اولا مکتبلر دوزه‌لیر. چونکه برملتك شاهد حالی مکتبدر. حتی رأیمجه هرملتده قوای عقلیه‌نك درجهٔ انبساط وانکشافی اصول تهجیسیله تعیین اولنه‌بیلیر . یعنی اصول تهجی ترقیات عقلیه‌یه الك اساسلی برمقیاسدر .

شیمدی قوای عقلیه‌لری انکشاف ایته‌مش اولان بو چوجقلر جمعیت ایچنه کیررلر . جمعیت بونلری برطاقم وظائف ایله ، برطاقم افکار وعادات ایله تلقی ایدر. اووظائف وافکار وعادات هپ موروثدر . بناءً علیه عینیله وتمامیله تقلید وتطبیق اولنمق لازمدر واویله‌جه عینیله وتمامیله تقلید وتطبیق اولنور .

فطرت بشریه‌ده توارثك ذاتاً بیوك برتأثیری واردر. فقط قوای عقلیه‌نك عرقه، اقلیمه، محیطه کوره ایلك اول انکشافه مهیا اولدیغی زمانلرده توارثك نوعنه، جنسنه، شدتنه وقدمنه کوره قوای عقلیه‌نك اوکا غلبه ایتمسی ویاخود تربیه ایله غلبه ایتدیرلسی قابلدر . چونکه بشرده حاکم اولان عقلدر .

چوجقلرده توارث ایله ذاتاً موجود اولان بعض طبایع واوصاف اوزمانه قدر قوای عقلیه‌نك فعل ودخلیله هیچ بر تعدیله اوغرامامش اولدیغندن بو تقلید وتطبیق ایله او طبایع دها زیاده سیوریلدیکی کبی، قوای عقلیه‌ده فطرةً سوق اولندیغی بعض عملیات ایله بالضروره اوافکار وعاداته انطباق ایدر . بو حالك علم الروحجه برطاقم اسبابی وارسه‌ده بوراده تفصیله محل کورلمه‌مشدر .

اون بش یاشندن یکرمی بش اوتوز یاشنه قدر عسکرلك، تجارت ، سیاحت کبی بعض سائقه‌لرله بوقوتلره بردرجه انبساط کلیرسه‌ده کویلره وقصبه‌لره عودتله ومرور زمانله عادات وافکار محلیه‌یه مغلوب اولور ، سونر .

*
* *

کوی مکتبلرینك صورت تنظیمی یالکز اصول تدریسه منحصر اولمقله مادةً ومعناً فوائد کلیه وصحیحه اقتطاف اولنه‌ماز . استحصال ثروت ومکنت ایچون سرمایه لازمدر . الك مهم سرمایه سرمایهٔ معنویدر . سرمایهٔ مادی اهمیتجه ایکنجی درجه‌ده‌در . واقعا آلات وادوات وخام اشیا اولمدقجه برشی یاپیله‌مز . فقط معلومات اولمدقجه نه اوآلات وادوات یاپیله‌بیلیر ، نه‌ده اوخام اشیا قابل مبادله برحاله کتیریله‌بیلیر ، یعنی برقیمت کسب ایدر . بناءً علیه کوی مکتبلرینی اهالینك سرمایهٔ معنویسنی آرتدیره‌جق صورتده ترتیب وتنظیم ایتملی ، یعنی طبیعت اراضی‌یه واهالینك وموقعك استعدادینه کوره بومکتبلرده زراعته ، صنایعه، ملاحته ، تجارته دائر درسلر اوقوتملی واونلری بوسرمایه‌لرله طبیعتدن الك زیاده استفاده ایده‌بیله‌جك بر حاله قویملیدر .

بزده شیمدی‌یه قدر اهالینك سرمایهٔ معنویسی افکار ومعلومات موروثه‌دن عبارت اولدیغی جهتله زراعت وصنایع وتجارتجه همان هیچ براثر تبدل وترقی کورلمه‌مشدر. بالعکس برچوق صنعت والك مهم تجارت اوروپالیلره کچه‌رك صنایع وتجارت محلیه همان محو اولمشدر، زراعت حالا اصول وشکل قدیمدن چیقه‌مامشدر .

اصول جدیدهٔ تدریس سایه‌سنده یواش یواش اجرای فعله وانکشافه باشلایان قوای عقلیه زراعت ، صنایع وتجارته متعلق مباحث جدیده وکشفیات علمیه وفنیه ایله نظری واك زیاده عملی اوله‌رق تربیه ایدیلیر، اصول وقواعد تجارتله تألیف اولنورسه ایشته‌اووقت ثروت عمومیه وبناءً علیه مکنت وقدرت ملیه کرکی کبی تقرر ایدر. ادبیات ایله نظریات فنیه‌وعلمیه قوای عقلیه‌نك نشوونماسنه خدمت ایدرسه‌ده هیچ بر نظریه طبیعته واشیای مادیه‌یه تعلق ایتمدکجه احتیاجات مادیه ومعنویه‌یی تسویه واستیفایه یارامیه‌جغندن مکاتب ابتدائیه‌ده تأسیس ایدیله‌جك بواصولی درجه درجه‌مکاتب‌رشدیه واعدادیه وعالیه‌یه دخی تشمیل ایده‌رك اورالرده زراعت ، صنایع وتجارته متعلق سرمایهٔ معنویلری دائما تزیید ایتملیدر . علی‌العموم مکاتب بو صورتله تنسیق اولندقدن صکره ادبیات ایله نظریات‌فنیه وعلمیه قابلیات بشریه‌نك دائما‌مصباح ترقی واعتلاسی اولدیغندن وچونکه بری دائما قوهٔ خیالیه ایله ودیکری قوای عقلیهٔ سائره ایله وصفاً میال اعتلا بولندیغندن بوقوتلری لایقیله تحریث ایتمك ایچون مکاتب ادبیه وفنیه‌یی ابقایه وحتی اعداد وتکثیره وبرطرفدن‌ده زراعته، صنایعه، تجارته، صنایع‌زراعیه‌یه، صنایع نسجیه‌یه، صنایع تلوینیه‌یه، ماکنه‌جیلکه، کیمیجیلکه، صو مهندسلکنه، معدن مهندسلکنه ، اورمان مهندسلکنه ، والحاصل بتون شعبات علوم وفنونك تطبیقاتنی بالتجربه تعلیم وتدریسه مخصوص مکتبلر کشاد ایتمکه چالیشملیدر .

برتذکره

« مکتب صنایع طلبه‌سندن ۱٤۰ نومرولی محمد امین افندی‌یه »

بایرام مناسبتیله کوندردیککز برمکتوبی آلدم . قلبمك اڭ صمیمی حسلریله ضربان ایتدیکی برکونده بنی درخاطر ایتدیککزدن طولایی تشکر ایده‌رم .

فقط بن سزك ایچون برشی یاپمامشدم. اخلاقك تربیهٔ صناعیه‌دن متولد اولدیغنه، مملکتمده اخلاق صاحبی نسللر یتیشدیرمك چوجوقلره صنعت تربیه‌سی ، ایجاد واختراع تربیه‌سی ویرمکله قابل اوله‌بیله‌جکنه قائل اولانلردن بولندیغم ایچون طرز مساعیکزی آکلامق ایسته‌مش وطالعکزه مع التأسف ایسته‌دیکم قدر دکل، امکان مساعد اولدیغی قدر اشتراك ایده‌بیلمشدم. بناءً علیه بکا قارشی کوستردیککز آثار محبتی محضا روحکزك برنشانهٔ نجابتی اولمق اوزره تلقی وقبول ایدر، وسزه ورفقاکزه بالخاصه بکا احساس ایتدیککز نجابت اخلاقیه‌دن، عرقمك وملتمك صنعتکار ومتفنن روحکزده انکشافنه شاهد اولدیغم ازلی اصالتله متفنن وصنعتکار عثمانلی تورکلکی ایچون بکا تأمین وتبشیر ایتدیککز ابدی سعادتدن ... عرقم وملتم ایچون بنده تأیید ایتدیککز صمدانی امید وایماندن طولایی تشکر ایده‌رم . باقی، جمله‌کزه سلاملر وسعادت وموفقیتکزه دعالر .

۵ تشرین ثانی ۳۲۹

«مختصر فلسفه قاموسی» مسوده‌لرندن :

Aboulie . — فقدان ارادت . — کرك دماغده‌کی مراکز محرّکه‌نك ، وکرك بومرکزلرك اخذ ایتدیکی تنبیهات وتحریکاتك ضعف ووهننه اطلاق اولنور. قوهٔ عاقله ایله آلات حرکت غیر مصاب‌در، سالم‌در؛ غایه، هدف واضحاً متصوردر، وسائلی‌ده کذلك ؛ فعله تصدّی غیر ممکن‌در . شونك ایچون‌که اشـواق ورغبات ضعیف‌در، اجرای فعله سوق ایچون غیروافی‌در، وبوده حسّاسیّته مقابل وموافق اولان حالات عصبیه‌نك ضعف ووهنندن منبعث‌در . « ریبو » Ribot نك (اراده خسته‌لقلری) Les maladies de la volonté اسمنده‌کی اثرینه باقیکز .

Aperception (فرق ایتمك معناسنه اولان Apercevoir مصدرندن مشتق‌در.)— ادراك واضح Perception claine دیمك‌درکه فرق ایدلمه‌دن حاصل اولان‌ادراك مبهم Aperception confusé مقابلی اوله‌رق موضوع‌در .

لایپنیچ Leipnitz « Monadologie » سنده بوکلمه ایله ادراك مشعور ومتأملی Perception conscientée et refléchie افاده ایدر .

قوزه‌ن Cousin اشیانك بلا واسطه وغیر متأمل تحدسنه -Intuition immé diate et non refléchie ادراك صرف Aperception pure نامنی ویرر .

[Aperception ه استدراك Perception ه ادراك دینیلسه ، ظن قاصرانه‌مزجه دها موافق اولور . یاخود برنجیسنه مقابل ادراك وایکنجیسنه مقابل درك کلمه‌سنی قوللانملی‌در . لسانمزده دائما حس ودرك کلمه‌لری برابر اوله‌رق « حس ودرك ایتدم » تعبیری استعمال اولنور . « ادراك ایده‌مدکمی ؟ » تعبیرنده‌کی ادراك کلمه‌سی دها قوتلی بر معناده‌در . حتی « درك ایتدم فقط ادراك ایده‌مدم » دینیله‌بیلیر .

Apereption ه مقابل « ایقان » کلمه‌سی‌ده وارد خاطر اولیور .

بوکلمه‌یی نعیم بك تعقل کلمه‌سـیله ترجمه ایتمشـلردر . رضا توفیق بك ایسه لایپنیچ‌ك موناددولوژیسنده‌کی تعریفاته وسرهامانتنك ایضاحاتنه توفیقاً استشعار کلمه‌سنی توصیه ایدییور واخلاق علائی صاحبی قنه‌لی زاده علی چلبی‌نك بر عبارهسیله‌ده استشهاد ایله‌یور . « قاموس فلسفه‌یه باقیکز . »]

Cosalité . — علیت — برشیئك اجرای فعل ایدیشی. علتك معلوله نسبتی.
مبدأ علّیت ، كه عقلك معطاسی در ، شوصورتله تعریف اولنور : وجودیاب اولمغه باشلایان هرشیئك برعلتی واردر .

مبادی Les principes وعلل Les causes فلسفهٔ اسلامده برمعناده مستعمل در. برده اسباب واردركه ، اونك مقابلی ده Les raisons در .

برده علت علوم طبیعیه ومعنویه یه، واسباب علوم ریاضیه یه تخصیص ایدلمش در. بوتخصیصه رعایت اولنسه مناسب اولور .

Idéal . — غایهٔ كمال . — موجود حقیقی Réalité ، عالم مادینك ترتیب ایتدیكی نقصانلردن قورتوله رق بلامزاحم librement انبساط وانكشاف ایده بیلسه اخذ ایده جكی حال دیمك در . بونی نه مخیله Fiction ایله ونه ده خیال باطل Faux ایله قاریشدرماملی در . غایهٔ كمال، شكل مكملنده فكر حقیقت در . قوانین اشیایه متوافق اولان موجود حقیقی در ؛ أك كوزل فرض وتخمین اولنان آت ، أك یوكسك معنای حقیقیسیله انسان، حتی مكملیت بشیمه لرنده رذیلة Vice وقبح Laideur كبی.

غایهٔ كمال مطلقاً موجود دكل در ؛ هرفرد كندی عقلنه ، سجیه سنه، معلوماتنه، وخلاقتنه (ویاخود قابلیت اخلاقیه سنه) Moralité كوره هرهانكی برشی ایچون برغایهٔ كمال تصور ایده بیلیر. فقط مولیه ر Molière لك قوهٔ دهائیله غایهٔ كماله ایصال ایتمش اولدیغی هارپاغون Harpagon ایله تارتوف Tartufe ؛ هركسك صورت خصوصیه ده تصور ایتدیكی خسیس Avare ایله مرائی یی Hypocrite تمثیل ایدر .

S

« قانت وفيخته وتربيه مسئله‌سی » عنوانیله
اخیراً مسوده‌لری الەچن غیرمطبوع براثرندن :

...... چوقدن بری معلوم ومبرهن اولدیغی اوزره ، امر تعلیمك ایکی وظیفه‌سی واردر . امر تعلیم اول امرده بر اوکرەتمك ایشیدرکه بوده بر چوجوغك ویا بر رشیدك مکتب ابتدائی ویا اعدادیده بولندیغی مدتجه ذهننی آچمق ، اوکا بر طاقم معلومات نافعه قازاندیرمق ، چوجوغی ایی اصوللرله ، مکتبده کندیسنه اوکرەدلسی ممکن اولامامش اولان شیلری کندی کندینه تحصیل واکمال ایده‌جك حاله کتیرمکدر . ایشته بو ذهنك حصه‌سیدر . فقط مکتب ابتدائی ویا اعدادیده بوتون مساعی یالکز ذهنه حصر ایدیله‌جك اولورسه وظیفهٔ تعلیمیه‌نك یالکز نصفی ، وهم‌ده اك مهم اولمیان نصفی ادا ایدلمش اوله‌بیلیر . انسان ، فی‌الواقع بر فعل وحرکتده بولنمق اوزره یارادلمشدر ، حیاتده بر وظیفهٔ مخصوصه ایفا ایتمکله مکلفدر؛ وبو وظیفه‌یی ایی ویاخود فنا برصورتده ایفا ایتمسی تجهیز وتحلیه ایدیله‌بیله‌جکی معلوماتدن زیاده سجیه‌سنه تابعدر . بو جهت ایسه تدریسه دکل ، تربیه‌یه تعلق ایدر . تربیه واقعا بوتون عمرك آفریده‌سی وباشلیجه‌سی عائله اولمق لازم کلن برچوق عامل ومؤثرلرك محصله‌سی ایسه‌ده ، حقیقی مربیلرك بر چوغی مکتبکده تربیه ایله مکلف بولندیغنه قانعدر .

بو ایکنجی وظیفه برنجی‌یه نسبتله فوق‌العاده کوجدر . تدریساتده یاپیله‌جق شی یالکز جهالت وعطالتله مجادله‌دن ویاخود حکم ومحاکمه خطالرینی تصحیح وتعدیلدن عبارت اولدیغی حالده ، امر تربیه‌ده مسئله دها معضل ومشکلدر . سجیه ، مادی واخلاقی بر چوق شیئك محصله‌سیدر ، وهر چوجوق مکتبه کلیرکن ، بری برینه صیم صیقی‌یه مربوط بر طاقم خصائل ونقائصدن مرکب اولان کندی سجیه‌سنی‌ده برلکده کتیرر . اکر چوجوغك مزاج وفطرتی هیچ بر سوق واداره‌یه تابع طوتولمیه‌رق ، کندی کندینه اجرای فعلده حر براقیله‌جق اولورسه ، سهولتله هم ایلك وهم‌ده فنالق جهتنه تمایل ایتمك وکرك فرد وکرك جمعیت ایچون اك مشئوم نتیجه‌لر تولید ایله‌مك استعدادنده بولنان قدرت انسیاقیه وفردیه‌نك انکشاف وانبساطنه محل ویرلمش اولور . مع مافیه مزاج وفطرتی سوق واداره‌ده‌ده افراط ایدیله‌جك اولورسه ، ینه غایه الده ایدیله‌مز : کوربوز وصاحب عزم اوله‌رق طوغمش اولوب‌ده تحکمه بویون اکمك شانندن اولمیان چوجوقلر بو افراط طولاییسیله سرکش وعاصی اوله‌بیله‌جکلری کبی ، امر انضباطك مزاج وفطرتلرینه غلبه ایده‌جکی دیکر برطاقم چوجوقلردن‌ده ، بوتون اوتار اراده‌لرینی لزومندن زیاده کرمك نتیجه‌سی اوله‌رق ، پك بیوك بر احتمال ایله غایت عادی آدملر وجوده کتیریله‌بیلیر . ایشته تربیه مسئله‌سنك اهمیتی بوندن ناشیدر .

نفسك ناظمی اولان اراده مفقود اولدقچه ، مفکره‌نك ، ذکانك نه فائده‌سی اولابیلیر ؟ بوتون همت وغیرتی یالکز ذهنی تزیین وتحلیه‌یه حصر ایدوب‌ده سجیه‌لری تجهیز وحسیات وجدانیه‌یی تمیه ایله‌مك ویارین یالکز نفسلرینی سوق واداره ایله دکل ، سوزله ، غزته‌لرله ،

كتابلرله ونفوذ اجتماعيلريله افكار عموميه‌يى تشكيل وتقويه‌ اشتراك ايده‌جك وآراى عموميه‌يى
پننده سوروكليه‌جك اولان بوكونكى چوجوقلرك اخلاق وعاداتنى بر اساس قويم اوزرينه
بنا قيلمق خصوصاتيله بالنسبه غايت آز مشغول اولمق عقل وحكمته موافقمى‌در ؟ صوربون
علم تربيهٔ اطفال معلمى اولان موسيو ماريون : « بر حكومت عوامده ، فردك مفيد وناپه
بر وظيفه ايفا ايده‌بيلمسى ايچون يالكز مفكره نا كافى‌در ، چونكه حريتك طلب ايتديكى
فضيلتلردن أك بسيط وأك منفيلرى اولان ثبات واعتدال فضيلتلرينى بيله تحصيل وتأمينه قادر
دكل‌در . بناءً عليه يالكز تدريس دكل ، بوتون هيئت مجموعه‌سيله تربيه كنجلرمزى حيات
حره‌يه ، استقلال اراداته حاضرلامليدر [*] . » ديور .

اويله ايسه ياپيله‌جق بر سلسلهٔ اصلاحات قاليركه كرك ملتلر وكرك فردلر ايچون أك
يوكسك بر درجهٔ اهميتى حائزدر . بومسئله زمانمزده ، انسال متقدمه طرفندن برچوق جدال
نتيجه‌سنده احراز ايدلمش اولان حريتلرله مؤسسه‌لرك تشيد وانكشافنه شاهد اولمق انديشه‌سيله
چيرپينانلرك باشليجه مشغله‌سنى تشكيل ايدر كبى كورونيور ....

دلالت ظواهر خلافنه اوله‌رق ، فى زماننا مفكوره ومقدرات بشريه انديشه‌سنك هر
زماندن دها زياده حكمران اولديغنى ارائه واثبات ايتمكدن قولاى برشى يوقدر. واقعا برچوق
كيمسه ، دساتير اخلاقيه‌يه قارشى بر علامت استحقار كوسترمكده ايسه‌ده ، بو استحقار
يالكز افعالده وحيات خارجيه‌ده واقع اولوب ، بالذات وجدانده واقع و موجود دكل‌در ،
وبزم عصرمزك صفت كاشفه‌سى‌ده فكر ايله عمل آره‌سنده‌كى آهنكسزلكدر ، يوقسه
اخلاق فكرلرك انطفاسى دكل‌در .

[*] آمريقالى بر حقوقشناس وبر حكومت آدمى اولان وپستالوژينك افكار تربيويه‌سندن ملهم اوله‌رق آمريقاده تربيهٔ عوامك ايلك ناشر ومروجلرندن اولمقله معروف بولنان ميستر « هوراس مان » (برجمهوريتده تربيه‌نك بر امر ضرورى اولديغنه) متدائر اولان برقونفرانسنده : « بزه همان دائما ، پولتيقه عالمنده اجراى كشفيات ايچون ياپديغمز سياحتلرده ذكا ايله فضيلتى كنديمزه رهبراتخاذ ايتمكلكمزى ، وبويله حركت ايتمزسه‌ك ايلك « بورا » ده يولمزى غائب ايده‌جكمزى اخطار وتوصيه ايدرلر . بن شونى‌ده علاوه‌يه جسارت ايدرم‌كه ، بو شرائط موجود اولمدقجه ، حتى فورطنه ظهورينه قدر ده طيانه‌ميز ؛ سكون مطلق بزم ايچون بادئ خسراندر ، دكز بر آيينه كبى ساكن وراكد اولسه‌ده بز ينه باتمغه محكوم اولورز ؛ زيرا ايچنده سياحت ايتديكمز كمى عادتا طاشدن بر كمى‌در . الحاصل ، بو شرائط بوتون دماغلرده وقلبلرده موجود اولمازسه يالكز مؤسسات جمهوريه‌دن الى الابد واز كچمك مجبوريتنده بولنميز ، رفاهت وسعادتده بزم ايچون برر لفظ موهوم اولور . » ديور وبو نظريه‌يى ، فطرتده موجود اولوب مدنيت حاضره‌نك احضار واعطا ايتديكى وسائط عديده ايله دائما تغدى وتهييج ايتمكده اولان انسياقات سفيله‌نك ، اكر بيلكى وبالخاصه تربيه ايله چارهٔ تسخيرى بولنه‌مازسه جمعيتى أك قورقونج بادره‌لرله تهديد ايتمك استعدادنده بولنديغنى جالب نظر بر طاقم دلائل وتشبيهات ايله توسيع وايضاح ايديور . نهايت بزم مملكتمزده وشو زمانده تنظيم ايده‌جكى ادارهٔ حكومت پروغرامنى باشليجه حلقهٔ تربيهٔ عمليه‌سى اساسى اوزرينه دوران ايتديرمين برآدم ، حكومت آدمى عنوان ذى شرفنى طاشيمغه لايق دكل‌در . بر آدم بليغ اوله‌بيلير ، تاريخده ، علوم سياسيه وحقوقيه‌ده بر وقوف عميقه‌ده صاحب بولنه‌بيلير ، وبو اوصاف ممالك سائره‌نك بر چوغنده اوكا حكومت آدملرى صفتنه ادعاى استحقاق ايچون بر صلاحيت بخش ايتمكه كافى‌در ؛ فقط اقوالى ، تصورات ومجاهداتى هر يرده ودائما تربيه‌يه موقوف ومقصور اولمدقجه آمريقا حكومت آدمى دكل‌در واولاماز . »

سامی بکه دائر

احتساسلر ، مطالعه‌لر

[اثرلر تحریر وَ ورود تاریخی صیراسیله دیزلمش وَ املاده صاحبلرینڭ اعتیادی محافظه ایدلمشدر .]

عاشق ایدك [illegible]

بو یولده [illegible] عاشق اولان [illegible]
[illegible] شوقی [illegible]
[illegible] شوقی عاشق ایدك .

ارباب عرفانی تقدیر و توقیر شعار عرفان نجابتپناهیلری اولان شهزادهٔ مبجل و مکرم عبدالمجید افندی حضرتلرینك التفاتنامهٔ گرانبهالریدرکه عیناً درجیله صحیفهٔ منت و مباهاتمز تزیین اولوندی .

۵

آلمانياده سياحت ايديوردم . عجيب نجيب و ديم سامى بعث ضيالرينى بولوره لـ‍
و ساعتلرجه متفكر و متحير قالمه ايدم .

بو شمس و قمر سفيرلرى بونه غير منتظر مصادفه و نه عجيب بر تصادفدر ! هيئت ايديه قرلت
بر مقصود مونس و لوحى و محافل لطفيت بركى محبوب و محترم اولان او مبارك وجودلرى
بو سرعت بارقه و رشدت محرقه ايله بر محلوره افروک اوليور !

نه شرلى بو تنها نگاه غربتده جمعيت آباد وطنه عودته ايديجه او انسان كامل برنر
بر سايه زائل و يا بر طرز فانيى كوره جكم ؟ اوقدر فاصه و مغم بر حيات
حقيقه مى داخل مجموعه ضايعات اوليور ؟ كى سؤاللى جوابلر و اضطراب و تفكرلرله
سياحت ايدرك وطنه عودت و تجلى ابديتلرى حقيقه كى عجز و انتهاى ايله شهادته
ايلدم !

فقط شيمدى كوريورمكه هم بو نظا لراته مفقوده بر صميمى آفاقى و او ستاره معرفته
افول اتمشسه ده سايه سماوى پايه سى حالا باقى ايكن . . و بيهده نگاه عجزت و انظا قيره
ظن ايتيكم كبى بر اثر زوال وضايع دكل فقط بر موقت زى اراده و ابداع .
و بر صفحه خيالاته دكل فقط بر لسى كمالاته طوريور !..
معرفته ذاته سنى اظهارده غايت عوتكار اولان بو شخص ملك فعلته
نظر ثروته شعريه سنى اظهارده نه قدر سما قصدر اتيسه .

بن سلیمان پاشازاده سامی بکک شعرآشنالقنه ماهر. حتی شخص محترمی قدرتلی بر شاعر
اولدیغنه آگاه ایدم، لکن بیله مکمل بر جامعهٔ نفائسی تشکیل ایده‌جک آثار اشعاره
مظهر بولندیغنه اتمه غیبت ایدیشنده صکره شاهد اولدوم.
بو محدثاتی جمع و تلخیص ایدن هیئت ادبیه‌لی تبریک ایله برابر مرحوم رحمة رجوع ایله
اوروح پاکه فاتحه‌لر اهدا ایدر و افتراق حسابنده متأثر و مکدر بولنان
اقربا و احبابنه بو کتابده پاشایان شانلی توجهیله عرض تسلیت ایلرم.

مقیم، هرسوولی ۱۴ مارت ۱۹۲۸ — عبدالحق حامد

الك عزيز آرقاداشم سامی یه

بیوك اضطرابلرم ایچین كوچوك
نشیده‌لر یازدم . —
هانریخ هاینه

بو گون‌ده سن ، آرامزدن سن اوچدك أی شاعر ..
سموم قهرینی روحمله ایچدیکم ماتم
بو ، قلب شفقته مخصوص ومنحصر برألم ،
بو برتأثر شخصی دکل ، عمومیدر .

بو کون‌ده ذات نجیبکده غائب ایتدی وطن
بواك عزیز آنا برزادۀ فضیلتنی ..
کیدنلرك یری هپ بوش .. بو ، ایشته خاصةً
بو آرتیروب دوریبور ماتمك فجاعتنی .

وجودك اولدی قرین فنا فقط سامی ،
اوروح صاف ونزیه اوچدی ؛ سرمدی اسمی
بو کون فضیلت اولان برسماده بربرجه

براحترام صمیمیله ، عمرم اولدقجه ،
بوماتم ایکله‌یه‌جکدر کوکلده أی دادر ..
قبول تسلیت ایتمز بوتورلو ماتملر .

شیشلی ، ۲۹ ایلول ۱۳۳۳

فائق عالی

يا سامى

أبكى بك الموت عين العلم والأدب — يا سامى النفس والأخلاق والرتب
قد كان منعاك لما أن سمعت به — كضربة السيف فى قلبى وفى عصبى
فقمت من دهش والقلب منصدع — والدمع منسكب فى إثر منسكب
يا راحلاً قف قليلاً للوداع فقد — تركتنا بين محزون ومنتحب
وارفق بأفئدة عطشى اليك غدت — ترنو اليك رنو الروض للسحب
انا عهدناك لا تجفو ولو حنقاً — فهل اصدك عنا اليوم من سبب
كلا فان المنايا وهى غادرة — قد انشبت فيك اظفاراً من العطب
ان غيبتك شعوب عن نواظرنا — فان آثارك الغراء لم تغب
وان ذكرك باق فى الديار وان — خلون من شخصك الخالى من الريب
فلم تمت منك اخلاق مهذبة — تتلو مناقبها الأقلام فى الكتب
فتلك والله اخلاق اذا ذكرت — تجثو احتراماً لها الدنيا على الركب
وسوف يبقى لك الذكر الجميل بها — مخلداً ابد الآباد فى الحقب
اما العفاف فثوب كنت لابسه — كما لبست صميم المجد والحسب
وان رزءك قد أبكى القضاء به — افاضل الأمتين الترك والعرب
لله در ضريح انت ساكنه — فيه انطوى كوكب العرفان والأدب
حتى غدا جدثاً فى الأرض تحسده — من السماء جميع الأنجم الشهب

قاضى كوى، ٢٦ ذى الحجة ١٣٣٠ — معروف الرصافى

مؤبد قرداشم سامی ایچین

(دوبالزاق De Balzac) ك درین ودرونی بیرسوزی واردر ؛ توفیق فکرت قادار مقدس ومؤبد دوستم سامی‌یی هر یاد ایتدیکجه بوسوز خاطریمه کلیر :

Le génie a des grandes oreilles en dedans.

سامی ، هر کسك ، هر انسانك وحتی هر حیوانك مالك اولدیغی قولاقلرله کوچ وآز ایشیدیردی ، فقط صیوانلری وجدانه ، حریم پاك وجدانه دوغرو آچیلمش حساس بیرسامعه ایله ، صفات صمدانیه‌دن اولان بیرسمیعیت ایله ، سمیع ایدی .

اونی طانیالی ، اونکله درحال قارداش ، وجدان داش اولالی بیرربع عصر اولدی . سلیمان نظیف ، عبدالحلیم ممدوح ، علی کمال ، حسین سیرت ، توفیق فکرت ، اسماعیل صفا ، اسماعیل حقی ، جناب شهاب الدین ، رضا توفیق ، احمد ندیم ، طوروس ، بهجت ، نابی زاده ناظم ، احمد وفا ، علی حمید [شیمدی حامد] ، محمد سرمد ، نائل رشید ، اسحق سکوتی الخ کوزلریمزی هپ عینی زمانده آچدق ، فقط کوزلریمزی هپ عینی زمانده قاپامیورز ؛ اوصره‌ده ، تام بیرربع عصر اوّل ، (هیکل یأس) آدیله بیرمنظومه یازییوردم . بو منظومه‌ده شو قطعه اوقونیوردی :

یارانمی قیلدی غرق ونابود
بیر جوش سکون لیل ظلما ؛
بیر دور طرف طرف ییقیلدی
بن قائم عیش ونوش حالا !

بومبتدی ، فقط صمیمی نوحه‌لری قوپارمانك زمانی ، اوزمان دکل ، شیمدی ایمش .

او زمان‌دخی سمامزدن بیرقاچ ستاره دوشمشدی . فقط یالکز بیرقاچ ستاره دوشمشدی !

ستاره دیدم ؛ نامتناهی فضاده بعضی ییلدیزلر بیرقاچ بیك سنه اوّل أولمش ، داغیلمش ، نابود اولمش اولدوقلری حالده کرهٔ ارضلیلر اونلرك ضیالرینی حالا

آلماقده بولونورز. فکر ییلدیزلری‌ده، فضا ییلدیزلری گیبیدرلر. کندیلری نابود اولدوقلری حالده نورلری آقاقده، نارلری یاقاقده دوام ایدر.

ایچمزده بعضیلریمز دیللرمزده حافظ‌ك

معرفت نیست درین قوم خدایا مددی
تابرم جوهر خودرا بخریدار دکر.

تمنیسی، یاخود بیر عرب حکیمنك

اذا ترحلت عن قوم وقد قدروا
ان لاتفارقهم فالراحلون هم.

بیتی اولدیغی حالده ترك دار ودیار ایتدك. سامی ایسه

منصور وار کر بکشندت بپای دار
مردانه‌پای‌دار، جهان‌پایدار نیست.

دییه‌رك پایدار وتوکل کارقالدی. معلملك‌لر، معارف مدیرلك‌لری اونك ایچین کافی ساحهٔ نور وساحهٔ تنویر اولیوردی.

حس وظیفه بونجیب روحك أك رصین ومتحیز بیر صفتی اولاراق خیرخواهلق واخلاص ایله برابر قاینارده‌ی.

تقوای دینیسی، تقوای اخلاقیسی مرتبه‌سنده امین ومتین اولدیغی ایچین دوستلرینك بیرچوغی حرّ اندیش ایدی.

اجتهادینی محترم بیلیر و هراجتهاده احترام ایدردی. شیمدی بز بوخصلته مساعفه‌کارلق دییورز. مساعفه‌کارلق مدنیلکك محقق اوّلین صفتیدر. مساعفه‌کار اولماماق، دوشوندیکینی سویله‌مك واولدیغی گیبی گورونمك حریتنی انسانلردن نزع ایتمك ایسته‌مك‌در. فکرلرینی سربست اظهار ایده‌مه‌ین بیر آدام روحنك نصفنی ضایع ایتمش دیمك‌در. مساعفه‌کار اولمایانلر، بوجهتله، دائما یاریم روحلو، یاریم یوزلو، یاریم اوزلو آداملرله محاط اولماق تهلکه‌سنی، بیلمکسزین، کندیلرینه دعوت ایتمش اولورلر. وجدانینده‌کی دویغولرینی سربست افاده ایتمك‌دن منع ایدیلان فردلر اسیرلر منزله‌سنه ایندیریلیرلر واسیرلره طاری وساری اولان فساد وافساده سوق اولونورلر.

سامی، بوپسیقولوجیائیّ واخلاقیّ دقیقه‌یی دهای فطریسیله آکلامش اولدیغی حالده دوغمشدی. جوانمرد سلیمان پاشانك اوغلو، بویوك قوماندان اولماقدن زیاده بویوك ادیب و استاد ادب اولان سلیمان پاشانك اوغلو سامی بووارث وحرث ایله دنیایه کلمشدی.

سامی، وضیع، دائمادرست گو وبعضاً درشت گو، فداکار، شدتله مخلص، متواضع،

مستغنی، قانع، حب حق وحب حقیقت ایله « اینی » یه، « ایبلك » ه، « کوزل » ه بیك زنجیر صمدانی ایله باغلی اولاراق یاشادی .

ایشته سامی نك یاشادیغی نزیه، علویّ، صمدانیّ حیات .

بن شیمدی احتساسمی ، سامی نك تلاقیکاه عمومی یه رحلتی سببیله گوکلمده قاینایان أليم احتساسمی بیر قورقو حالنده دویبیورم .

قورقیورم، معشریّ، اجتماعیّ بیراندیشه ایله، عنیف، دلیری شکن بیرقورقو ایله قورقیورم، که ایچمزده سامی نك حیاتنه گولمش اولانلر، مماتنه آغلایاجاق اولانلردن، نسبتسز بیردرجه‌ده، چوق اولسون .

15 تشرین اول 1917 ، اجتهاد ئهوی ـ دوقتور

عبدالله جودت

سامی بك

مرحومی یقیندن پك آز طانیدم . آنجق پدرمك اب مکرمنه قارشی پرورده ایتدیکی حس حرمتی بنده ارثاً فرزند نجیبنه مقابل محافظه ایدردم ، رقیق ونفیس شعرلرینی برذوق وجدانی ایله اوقوردم ، قلبمده درین عکسلر براقان بوتأوهات بکا مبدعنك بدبختیسنی تکرار ایدردی .. مملکتمزده سامی بك قدر هم نوعنه مفید وخیرخواه ودیکراندیشلکله شهرتشعاراولمش برکیمسه‌یی دها طانیمیورم؛ اکر حسن صیت شوحیات فانیه‌ایچون برتسلیت کافیه‌ایسه سامی بك مرحوم بومظهریتیله افتخار ایده‌بیلیردی ، اقربا واوداسی اوبی‌شائبه نام بلندی، شبهه‌سز، بوتسلیتله یاد ایدرلر ؛ بن بونصیبه غبطه خوان اولدیغمی اعتراف ایدرم .

نشان‌طاشی — ۲۱ تشرین اول ۱۹۱۷ نکار بنت عثمان

افندمز

سامی مرحوم حقنده بندن یازی ایستیورسکز. سامی یی یکرمی سنه‌دن بری طانیر وسه‌وردم، اوده بنی - ظنمده مخطی دکلسه‌م - سه‌ومز دکلدی. زواللینك نا کهانی ومجولانه افولی حیاتمده بیوك برضربه تشکیل ایدر. آره‌دن تام یکرمی کون کچدیکی حالده حالا بوصدمه‌نك قاهریتی آلتنده‌یم. بناءً علیه سامی یی محاکمه ایده‌جك مجال وتوانه مالك دکلم . عفومی استرحام ایدرم . شوورقه‌مزی مجموعه‌کزله عیناً نشر ایدیکز . بعضاً برایکی کلمهٔ تأثر برقاچ جلد محاکمه‌دن قیمتدار وبلیغدر . سامی یی تقدیس وتبجیل ایدرم افندمز .

غرهٔ محرم ۱۳۳۶ جلال نوری

سامی بك

(روبرت قوللەژ) دە برمعلملك ایشی ایچون توفیق فکرت بنی سامی بکە کوندردیکی زمان اونی طانیمش، سومش؛ قلبمدە کندیسی ایچون حرمتلر بسلەمکە باشلامیشدم.. کندیسیلە ایلك کوروشدیکمز کون ، یانندە سیاە صقاللی ، اوزون بویلی نطوق بر ذات واردی. بو ذاتك کیتمسنی بکلمك ایجاب ایتمیشدی. فکرتك صوك اثرلری زمین مباحثەیی تشکیل ایدییوردی، بو بدبین وبرآزدە عنود مسافرك نامتناهی قریتیکارینە رغماً مرحوم ، فکرتك موجب مناقشە اولان « برایچم صو » سرلوحەلی شعرینی بردها تکرار ایتدی :

ـ « کوزەل چوبان ، برایچم ، بریوتم صو دستکدن :
بوکون صیجاق یینە پك ، صانکە اورتالق یانیور ...
کوزەل چوجق سنك اولسون حیاتم ایسترسەڭ ؛
نیچون کوزم سکا باقدقجە بویلە یاشلانیور ؟...
کوزەل چوبان نە قدر طاتلی سویلیورسڭ سن ؛
یالاندە اولسە ایچم طوغرو سویلەدڭ صانیور.
کوزەل چوجق ، بکا باق ، آلداتیرمی‌یم سنی بن ؟
ایچك بویاشلری بوش آکلایورسە آلدانیور !
کوزەل چوبان ، برایچم بریوتم صو دستکدن ،
بوکون صیجاق یینە پك ، صانکە هر یانم یانیور !.. »

مخاطبنە ، فکرتی بیلمیورمش ، طانمیورمش کبی ، بیلدیرمك وطانتمق ایستیوردی : باق ، عزیزم ، فکرت ، یالان سویلدیکی ایچون، دیکرلرینك‌دە کندیسنە قارشی یالان سویلدیکنە قائل اولماز.. فنالق ایتمدیکی ایچون، باشقەلرینك‌دە شخصنە قارشی فنالق یاپەجقلرینە اینانماز.. قلبی تمیز اولدیغی قدردە صاف کورونور ، اونڭ ایچون : « یالان‌دە اولسە ایچم طوغری سویلەدڭ صانیور . » مصراعی ، روحنك اڭ بویوك ترجمانیدر ، اونی ، زمان اولورکە ، آنادولونك اڭ مهجرا کوشەلرندە یاشایان برکویلی قدر صاف کورورسیکز . وقت اولورکە ، ینە عینی صافتیلە، کوزلرندە ایشیلدایان برشعلۀ ذکا واردر ، اودقیقەدە غیرمکشوف برعاملك تأثیر جاذبەداری ایلە اوکا برآز دها یاقنلاشدیغکزی؛ اونکندن برآزدها صمیمی بررابطە ایلە باغلاندیغکزی حس ایدرك کندی ارادەکزی اوکا تودیع ایدەر وبرآن ایچون اونك ارادەسی ، اونك قوتی ایلە حرکت ایدرسیکز .. بعضاً جاهل برکویلی قدر صاف ، بعضاًدە عالم برغربلی قدر متواضع کوردیککز بونادرۀ خلقتك متبسم ، فقط سحرکار نظرلریدرکە سزڭ کبی بر چوق آرقداشلریمزی آلداتمش واونی : (غرور وعظمت) ایلە اتهامە سبب اولمشدر .

بو ساعت صکرا ، بوخودبین مسافری تشییع ایدن نزاهتپرور أدیبز ، درحال فکرتك کندیسندن رجا ایتدیکی ایشی یاپمش وبوتحتی قیامیەرق ، فکرتە اولان حرمت وسوکیمی اوکرندیکی حالدە اونی اڭجه بك مفید معلوماتلر درمیانیله بڭا طانتمه چالیشمیشدی .. سامی بك ، فکرتك قدر وقیمتی ئولدکدن صکرا ، فقط ، چوق صکرا آکلاشیلەجق دیوردی . سبب معارفەمز فکرت اولەی ، اوندن صکرا کندیسنی صیق کورور وکوروشوردك .

بالذات فکرتك لساندن سامی بك ایچون شوسوزلری ایشتدیکم زمان، بومحترم استادی دها زیادە حرمتلە یاد ایتمکه باشلامیشدم : [سامی بك ، مملکتمزك ارباب عرفان ومعارفندە متمادی وفائدە بخش برسعی وفعالیت کورەمەدیکندن دولایی پك متأسفدی ، بونك حصولی ایچون پروردە ایتدیکی امللر بوشه چیقدیغندن دولایی‌دە عادتا کوسکوندی .]

اوەت ، اوبر انسان کامل ایدی ، نسل آتی‌یی چوق دوشونور وبونك ایچون‌دە نسل حاضرك تعلیم وتربیەسنە صرف‌ماحصل غیرت ایتمکی بروجیبۀ انسانیە عدایدردی. مملکتمزدە کنجلك حیاتی ، ئولو حیاتی دیمکدی . بوحیاتی جانلاندیرمق ، نورلاندیرمق املندە ایدی ، (فرنکی) نامندە یازدیغم برپیەس ایچون کندیسیلە کوروشورکن : کنجلك حربدە دکل - مملکت ایچندە ئولویور ، انواع خستەلق یوزندن حیاتە وداع ایدن کنج قیزلری ، دلیقانلیلری کوردیکم وبوکا فردی بر قوتلە قارشی کلمکە مقتدر اولامادیغمی حس ایتدیکم دقیقەدە بن بیلە ئولمك، بوکونا کون الواح سفالتی کورەمەمك‌ایچون‌طوپراقلر ایچندە حشر اولمق‌ایستیورم.. بزدە حیات شبابت ، آرتق ایکرنج برحال کسب ایتدی ..

دیەرك کوزلری یاشارییوردی .. تورك کنجلکنی بوقدر دوشونەن بو محترم استاد (صوك سس) سرلوحەلی شعریلە دها بوندن‌طقوز اون‌سنەاول‌حیاتدن بزدیکنی، محیطندن ایکرەنەرك ئولمك ایستەدیکنی سویلمشدی :

- « برسرسری خیال ایلە سرمست وبیقرار
دشت ملال ایچندە کچیردم شبابمی .
افقمدە دائما آچیلیر بردرین مزار
بن کوممك ایستەمەم ینە قلب خرابمی .

بن کوممك ایستەمەم وبوقلب خراب ایلە
هرشیدە برامل دیلەنیر صکرە ایکلرم .
مجهول ایکن بوکون بڭا خوش برصدا بیلە
عرش وزمینی ساکت ومبهوت دیکلرم ...

برسرسری خیال ایلە سرمست وبیقرار
عمر حزینم أیلیەجکدر بنم کذار
برنغمە وارد اولەدن اعصاب کوشمە .

لاکن اوسس‌کە بن آرارم ملهم وبلیغ
ممکن دکلدر ایتمیەجکدر ، اوەت ، دریغ
الحان التفاتنی قبر خوشمە . »

سامی بك عثمانلی ادبیاتنی ایی تدقیق ایتمش برادیب ایدی ، فقط صوك زمانلردە کرك ادبیات وکرك لسان اوزرندە الفاظ وکلمات ایچون اسپەکولاسیون یاپیلمە قارشی عادتا براثر انفعال کوسترمکە باشلامیشدی .

او ، يالكز بو امل ايله پاچالرينى صيوايه‌رق وفقط تهی‌دست اولارق چاليشان ويئه آنجق بو ساحه‌ده اشتهار ايده‌ن وايتمك ايسته‌يه‌ن كيمسه‌لرى طانيور ولسان وادبياتمزى اللرنده بويله بر اويونجاق كبى قوللاندقلرينى كوره‌رك بر شى ياپه‌مامقدن متولد بر انفعال وتأثرله ، خزينه‌لر طاشيان باشنى‌يومروقلرى آره‌سنده أزييوردى . .

بر آره‌لق ينه ، (لسان وأدبيات) مناقشه‌لرى اوليوردى ، شهاب‌الدين سليمان بك ، صنعت وادبياتدن بحث ايدن اوزون مقاله‌لرى آره‌سنده ، سامى بكك ، تماماً دكلسه‌ده - غايه اعتباريله - قسماً افكارينه ترجمان اولان شو سطرلر چوق خوشنه كيتمش وحتى بو حالى تصوير ضمننده (الفاظ وكلمات چولنده) سرلوحه‌سى ايله بر شعر قارالامغه باشلاميش وبر ايكى بيتنى بكا اوقوميشدى . صكره نه‌دن بيلمم بونى اتمام ايدلمش اوله‌رق كوره‌مدم . شهاب‌الدين بك او مقاله‌لردن برنده ديوردى‌كه :

— « ..... ديمك كه عموميت‌صنعته عائد اولان بوحقايقدن رسم ، هيكلتراشى ، رقص ، موسيقى كبى اقسام صنعته عائد حصه‌لرى ويردكدنصكرا قالان قسمى ادبياتك تعريف بديعيسى ، تعريف فنيسى اولور ، ادبيات تحليل ايدر ، ديمشدك ، تحليل ديمك بر شيئى محاط اولان اقسام وتفرعاته آيرى آيرى برر فكر وبالنتيجه برر تعبير بولمق ديمكدر .

بناءً عليه ادبيات فكرك واونك مولودى الفاظ وكلماتك محصول حياتيدر . ياخود شويله‌افاده ايده‌بيليرز : ادبيات فكرك حفيدى ، الفاظ وكلماتك اولاديدر . او حالده ادبيات ؛ الفاظ وكلمات واسطه‌سيله مخيل وحساسيتك‌ده معاونتيله ، بر صنعتكارك تعقيب ايتديكى مقصد وغايه‌يه كوره حيات خارجيه‌دن بر شيئى قسماً تقليد ايتمك صورتيله حظ بديعيى تأمين ايتمكدر .

بوقدر كوج ، زور بر دستورى ايفا ايده‌بيلنلر أديب ، وادبياته منتسبدر . ايفا ايده‌مه‌ينلرسه ... (الفاظ وكلمات چولنده) بيهوده برآز صو آرايان سرسريلردر . وبونلر بزده نه‌قدر چوق ، نه‌قدر چوق ! ... »

سامى بك هر كون ، طاتليجى وپينيرجى دكانلرينه سرمايه اوله‌رق نشر ايديلن اوقدر لزومسز و بى‌معنا اثرلر كوريوردى‌كه بعضيلرندن آز وچوق معنا چيقارمق بيله قابل اولميوردى ، بر كون ينه يانده بولونيوردم . احباسندن ن ... بك اون ايكى ياشنده‌كى مخدومى ايله برلكده كلديلر ، كوروشوركن ، زاواللى چوجق ، ألنده بولونان قرمزى رنكلى (رباب) اسمنده برمجموعه‌نك فانته‌زى بر چرچيوه ايچريسنه آلنمش (سليمان سرى) امضالى اثرينك بعض پارچه‌لرندن بر شى آكلايه‌مديغنى سويليه‌رك استيضاح ايتمك فرصتنى بولمش ايدى . .

سامى بك :

— اوغلم ، او آكلايه‌ماديغك پارچه‌لرى هله بر دفعه اوقو بقالم ، بزده ايشيده‌لم . . ديمسى اوزرينه ، چوجق كنديته مخصوص بر ادا ايله اوقومغه باشلادى :

— ١ ، بر زمان صكرا حس ايتدم : چيكنه‌نن قلبمك لوش طرحلرنده برپاى مجهول كزيندى ، روحمك فانى‌ظق ايتديكم باب وفاسى بو جهان نشوه‌دن بونالمش وشيداى سيرمه داليشدى . اوخ ! . . شيمدى جنت خوليامك اذاى اميدنى طوپليورم . .

— ٢ ، غم روحمده آچان هلال اميد ، هر زمان فناى ابعاده ياييليردى !

— ٣ ، ساحللر بيليردم : صولرينك بللوردن دوداقلريله كليرلر ، مشتاق تقديس أللريه سرين بوسه‌لر كومرلردى !

— ٤ ، اويله اميدلرله قلبم يوكسلير ، اويله بديعه‌لرله روحم اميدله‌نيردى‌كه ، شبنمدن

قوشلر ، پروازکار صاچلرمده آشیانه‌لر قورارلر ، ماوی حدقه‌لرمده عشق هیکللری کولکه‌لردی ...

معناسز سوز وحرکتلره جانی صیقیلان استادمز بردن بردن فیرلایه‌رق چوجغك الدن مجموعه‌یی آلدی . چوجق حالا صوریپوردی : بك عموجه ! قلبك اوستنده لوش طرحلر ناصل اولیور ؟ صکرا صولرك بللوردن دوداقلری اولورمی ؛ اولسه‌ده انسانك اللرینه سرین پوسه‌لر کومرمی ، یوقسه ایصلاتیرمی !

سامی بك ، چوجغك پدرینه دوندی ، - باق عزیزم ، دیدی ، بو یالدیزلی اعجوبه‌لری براق‌ده اوته‌کی نسخه‌نك علاوه‌سی آلتنده‌کی (جمال نادر) امضالی خطابه‌یی اوقو ! اوقوده چوجقلریمزك بوکبی مجموعه‌لردن ناصل تربیه آلدقلرینی اوکرهك !

ن ... بك تتره‌ك بر سسله ، چیپلاق بر قادین تصویرینی کوسترن بو علاوه‌نك آلتنه یازلمش اولان (نفائس أدبیه) دن بر پارچه‌یی اوقویوردی :

— [اورمانلرك حریم عشقنده بویله یالکز وچیلغین ... کونش ، آزغین دوداقلریله بکارت شعریکی ایچمك ایسته‌یور ؛ آغاچلر ، وحشی قوللریله خزائن قدسیه‌که سجده ایده‌یور ..

فقط سن کونشك آزغین دوداقلرینه ، آغاچلرك وحشی قوللرینه دکل ، جنون شهوتله تیتره‌ین کوزلره محتاجسك !]

چوجق : أوت ، دیدی . بك بابا بونه‌قدر آهنکدار بر نثردر . شعر قدر کوزل دکلمی ؟

سامی بك ، چوجغك قلبنی قیرمامق ایچون شو صورتله بر جواب ویرمیشدی : اوغلم اکر شیمدیدن اقصای أملك (قادین) ایسه او پارچه فی‌الحقیقه بر قادین قدر لطیفدر . فقط - شعر - یالکز قادیندن عبارت دکلدرکه او پارچه بر شعر قدر کوزل اولسون !

چوجق بر شی آکلایه‌مادیغنی افهام ایدر بر وضعیت آلنسیله سامی بك ایضاح ایتدی :

— کوزل یازلمش بر شعر دائما وأبدیاً کوزلدر . فقط کوزل بر قادین دائما وأبدیاً کوزل ولطیف قالاماز .. فرقی شیمدی آکلادیکز دکلمی ؟

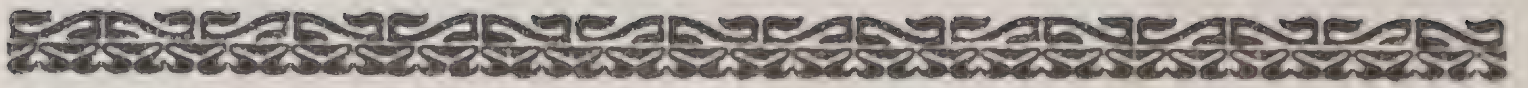
*
* *

فکرت وبرچوق قیمتلی آداملریمز کبی سامی بك‌ده ، بوکون آرامزدن اوزاقلاشمش بولونیور .. (ملی تعلیم وتربیه جمعیتی) بوقیمتلی رئیسلرینی غائب ایتدکلرندن دولایی بوتون آرقداشلری وعائله‌سی کبی نه قدر متأثر اولسه‌لر آزدر . امید ایده‌رزکه ، فکرت کبی ، هر سنه اونك‌ده تأیید نامنه وسیله اوله‌جق ترتیباتده بولونورلر . بو مشئوم محاربه سنه‌لری یالکز جنك وجدال ساحه‌لرنده ئولوم قاصیرغه‌لری قوپارمقله قالمادی . کمال سکونت وآسایشله یاشایان شهر خلقنك یوره‌کلرنده‌ده برر مزار آچدی . وبز اومزارلرك ایچنه ، تابوتلرینی اوموزلریمزده طاشیدیغمز سوکیلیلریمزی کندی اللریمزله کومیورز.. سامی بك صوك کونلرده فکرتی چوق دوشونیوردی ؛ شیمدی بز اونی دوشونورکن ، اونك معزز روحی‌ده بلکه فکرته قاووشمشدر !

۲۱ تشرین اول ۳۳۳

اسکندر محیی‌الدین

حضور قبرنده

وطنك سينه‌سنده‌كى يارالر
سنى أولديردى عاقبت ، سامى !
بوافولكده برفجاعت وار ..
بزى ياقدى بوماتمك ألمى .

§

اى ملكسيرت اى بويوك انسان
بيلديكك معبد فضيلتده
شيمدى حسرتله سينه‌زن اخوان ؛
ناله‌مز اولدى عرشه پيوسته .

§

كونشيدك محافل ادبك ،
اغترابكله هيسى قالدى سونوك .
آه اونور وضياى محتجبك
نه يتيملر براقدى ، بوينى بوكوك !

§

برى ، بى شبهه شاعريتدر ،
برى اوندنده بيكس ومردود
وَ بوكون هردريچه‌دن مطرود
برغريب سرچه‌جك .. كه عفتدر .

§

سنك آغوش پاك عرفانك
اوكا يكتا پناه عزت ايدى ؛
برنزاهت حريم وجدانك
جولده برواحهٔ فضيلت ايدى .

§

فقط آرتق وداع ایدوب کیده‌لم ؛
بو امیدسز شکایتك تکرار
سردی ارواحی ایتمه‌سین بیزار ؛
سنی حور وحضوره ترك ایده‌لم .

§

الوداع ای وفالی قرداشمز ،
الوداع ای بدیعهٔ ایمان !
سنی اینجیتمه‌سین بو کوز یاشمز ؛
الوداع ای ودیعهٔ رحمان !

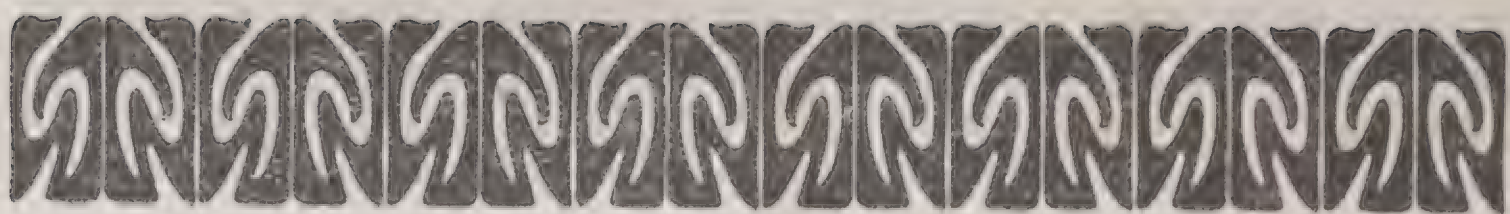
§

الوداع الوداع ای سامی !
ارحم‌الراحمین اولان ربدن
دیلرز که بو قبر محترمی
ابر رحمتله ایله‌سین ریان .

۲۱ تشرین اول ۳۲۳

فؤاد خلوصی

« المؤمنون لايموتون بل ينقلون من دار الى دار »

سامی ، مرحوم سلیمان پاشانك صنو صحیحی و بتون فضائل علمیه‌سنك وارث صریحی ایدی . نقدینهٔ عمرینی کمال سخا وسماحتله استفاضه وافاضهٔ علمه صرف ووقف ونقد صوری‌یه رغبتدن مستغنیانه نظرینی صرف ایتمشدی . اوقدر که منافع ذاتیه‌سنی دائما همنوعنك ترقی وتعالیسنده آرار ومعین ومحدود معاشیله ضیق معیشت ایچنده یاشاردی . تعلیم علوم واخلاقیات ایچون وجدآلود برجهد وجدانی ، ناقابل اطفا برعزم آتشین ایله چالیشیر ، وتکاملك تدریجی اولدیغنی بالطبع بیلدیکی حالده صبروصومنی قیره‌رق غایهٔ کماله عاجلاً وصول ایچون تعب وحیرت ایچنده چیرپینیردی . هیچ شبهه یوق که جهالتك وفساد اخلاقك انتاج ایتدیکی فلاکت ونکبتلردن تخلیص گریبان ایچون میانهٔ مظاهردن نهان اولدی ، و بوسببله ظاهراً دائرهٔ منورین ومتفکرینده بیوك بررخنه عیان اولدی . انجق اونك اثر فضیلتی و آثار فاضلانه‌سیدر که اقتفا واستقصاسی رخنه‌یی تعمیره کفایت ایدر . مرحوم توحیده وروحك ابدیتنه علم‌الیقین قانع وقائل ایدی . آثاریله بقاده وفکریله ، روحیله بزم وفاده اولدیغندن آکا حسن مثال اولمغه غیرت واعمال ومساعیٔ تکاملپرورانه‌یه بذل مقدرت ایدرسه‌ك غیابندن متولد الم واضطراب صوری‌یی تسکین وانشراح وانبساط قلبیمزی تأمین ایده‌جکمز بدیهیدر . صانع اعظم کائنات رحمت واسعه‌سنه مظهر بیورسون نیازیله روحنه وداعخوان اولورم .

هلال احمر مؤسسلرندن

دوقتور محمد علی

۲۲ تشرین اول ۹۱۷

سامی بك مرحوم ...

سن ده کیتدك ، سنلده آرقاکدن آغلادم .
آغلادم ، آغلادم ، خراب اولدم .
ت . ف .

سلیمان پاشا زاده سامی بکك وفاتیله عثمانلی عالم عرفان وادبیاتی پك قیمتدار بر دماغ دها غیب ایتدی. بو، مادیاتده اولدیغی کبی فکریات ومعنویاتدهده پك فقیر اولان مملکتمز ایچون ألیم برحادثه‌در . ناصل بیلنه‌مز ظالم وقهار بر تصادف ایله ئولوم ؛ اکثریا بویله گزیده ، نادر وجوهردار خلقتلری آرایور وبولویور .

سامی بکك أك زیاده تألیم ایدن اسباب ماتمندن بری‌ده ملتنه ومملکتنه داها پك چوق خدمت ایفا ایده‌جك بر یاشده ایکن ترك حیات ایتمه‌سیدر . أکر یاشامش اولسه‌یدی، أك زیاده سودیکی تربیه مسائلنه ومعارف عثمانیه‌یه خادم بر آبدهٔ لایموت وجوده کتیره‌بیلمه‌سی محتملدی .

سامی بك،عثمانلی معارفنك أك‌مهم نقاطنه نفوذی، تربیه‌پره‌نسیپلرینك قواعد وغوامضنه معنای تامیله وقوفی ، وبالخاصه مملکتنه ، وطننه حقیقی بر عشق ، جدی برعزم وایمان ایله پرستش ومحبتی ایله تمیز ایتمشدی .

ملتمزك فضائلنه ، عنعنات تاریخیه‌سنه دائر بر بحث کچمزدی‌که جداً متقی وعفیف اولان سامی بکك کوزلری برشعلهٔ وطن پرورانه ایله پارلایاراق ، وطننك پرشعشعه وجاب حرمت وتعظیم اولان مناقبنی، مسعود ماضیسنی حرارتلی برلسان ایله آکلاتماسین... وبومسائلی بوتون وثائقیله ایضاح واثبات ایتمه‌سین ...

مختلف معلملکلرده ومعارف مدیریتلرنده لیاقت ودرایتنی ابراز ایتمش اولان سامی بك بالآخره دارالفنون مدیریت عمومیه‌سنه کتیریلمش واوراده فیضلی ونورلی ایزلر وأثرلر براقمایه موفق اولمش ودارالفنونك تنسیق وتنظیمنده بویوك بردرایت ابراز ایلمشدی . دی‌یه‌بیلیرم‌که ملتمزك معارف خصوصنده‌کی تکاملاتنده سامی بکك شایان دقت برتأثیر ونفوذی اولمشدر .

سامی بك عثمانلی ـ تورك معارفنك صوڭ ثلث عصرلق ترقی وتعالیسی تاریخنده أك خیرکار ، أك فعال رول اوینامش برشخصیتدرکه تربیه ومعارف تاریخمزده باشلی باشنه برفصل اشغال ایتسه یریدر . ذی حیات وزنده وصنعتکار اسلوبیله یازدیغی او جداً عالمانه مقالات متنوعهٔ نفیسه بوتون عثمانلی شبابنی تغدیه ایتمشدر. تربیه مسائلی حقنده‌کی مقاله وکتابلری جداً انافس آثاردن معدوددر . سامی بك ؛ شناسی ونامق کمال ایله باشلایان وخالد ضیا وتوفیق فکرت ایله نقاط انکشافنك منتهای کمالنه واصل اولان لسانك اڭ ممثل ، أك أبی ، أك پروزسز

مقلدلرندن ، رقیق وحساس تلمیذلرندن ایدی . ادبیات جدیده عائله‌سنه انتساب ایتدیکی کون لسانه حاکم ، قوتلی اسلوبنی ، اینجه حساسیتیله تأنیس ایتمشدی . فی‌الحقیقه بو لسانی ادبیات جدیده عائله‌سی ارکانندن داها زیاده برصافیت ، برسادکی ، بروضوح ایله افاده ایدییور ، اوکا بوصورتله جزئی برشخصیت‌ضم وعلاوه‌سنه جداً موفق اولویوردی. حتی‌صوك کونلرده، طاتلی خاطره‌لرینی یاد وتذکار ایله بر انشراح وسرور دویدیغمز ماضیدن بر بوی نزیه ایله یاشایان ، موجودلری پك آز اولان ذواتدن بری‌ده سامی بك ایدی .

سامی بك، نه‌خالد ضیا کبی خیال پرست ونقاش‌تراکیب برشاعر، نه جناب قادار اینجه، تراشیده خیالنده‌کی ثروتله مغرور برشاعر، نه محمد رؤف کبی محلل ومشرح برشاعر، ونه‌ده سلیمان نظیف کبی احتشامه آشنا ، آغیر اسلوبیله تفرد ایدن کلمه‌جی برشاعردی . اومرحوم فکرت کبی افاده‌سی سلیس وتمیز ، صفوت وعصمت اخلاقله متمایز اخلاق بر شاعردی . شعرلرنده عظمت خیال وحشمت الفاظ ایله کسب معروفیت ایدن نفی‌یه، ویسی‌یه، شفیق‌نامه صاحبنه رحمت اوقوته‌جق ترکیبلر ، کلمه‌لر ، خیاللر وغریب انموذجلر یوقدی . او هیچ بر زمان کهنه دماغ اولانلردن ده‌کیلدی . أفاده‌سنده بروقار قدما پرستی ، بر بطائت لسان آشنائی اصلا محسوس ده‌کلدی. معمافیه حساسیتنك قینه‌لی پارماقلریله‌عشق وهجرانی ترنم ایدن فضولی‌یی ، تصورات شاعرانه‌نك أك پارلاق ، أك رقیق وأك شوخلرینی شعشهٔ بیانیله تصویر ایده‌رك ناقابل تنظیرجوهرلر صاچان‌ندیم‌کبی صنعت‌کارلری درین برذوق‌ادبی ایله سه‌وردی. حتی او حس ونشوه‌یه مستغرق بر چوق غزللر وجوده کتیرمشدرکه ، بر قاچلری یدیمده محفوظدر .

سامی بك آثارینه بویوك برأفاده ، بویوك بر فکرت ، بویوك بر شخصیت وبویوك بر حساسیت نقش ایتمکله تفرد ایتمشدی . « سلیمان نسیب » نام مستعاریله اوته‌دن بری نشر ایتدیکی دقیق ورقیق ، آهنکدار وطنان شعرلرنده درین بر حساسیت وانسانلق شفقت ومحبتیله دائما بنی نوعنك آلام واکدارینه متألمانه اشتراك ایتمش ، سفالت بشره آغلامش ؛ دائما حقیقت ، انسانیت وزواللی بشریت مضطربه ایچون فریاد ایتمشدر. قلبنك رحیم وصاف، لکه‌سز وتمیز سسلری؛ شعرلرنده‌دائما انسانیتك عمومی مصیبتلرینی، بومعنویتی پریشان‌وخراب ایدن مصیبتلرك ، سفیل وعادی احتراصلردن هیچ بریله شائبه‌دار اولمایان کونش قادار لکه‌سز قلبنده حاصل ایتدیکی انطباعلرك آجیلرینی ترنم ایتمشدر :

أی ظلمت اعصار ایله کمراه اولان انسان !
أی قارداشم ، أی قلب ألمدیده ومجروح ...
کل عرش حقیقت سکا ، هردم سکا مفتوح ...

*

آرتیق یتش أی دست کرم ، دست رهاور ،
آکلات بزه أی نور حقیقت ، بزی قاندیر .
آکلات‌که یالان ، هپسی یالان ، هپسی یالاندر .
آکلات‌که عدالت ، مدنیت کبی سوزلر ،
دیرکن ینه قان ، قان ، ینه حق نامنه قوت .
آرتیق یتر ، انسانلره انسانلنی اوکرت !.

صوکره آشاغیده‌کی سوزلر نه قادار علوی ، نه‌قادار سفالت بشریه‌یی مترنمدر :

برآقشام اوستی .. بوتون طوکمش اورته‌لق ، هرکس
تلاش ایله متوجهدی کندی خانه‌سنه ،

ألنده بريه‌جك نقل ايدردى لانه‌سنه .
ايرشدى كوشمه يك انجه ، پك كوچك برسس :
اوقارلر اوستنه دوشمشدى برزواللى ملك ،
مورارمش آغزى ايله ديردى : « برديلم اكمك ! »

سامى بكك قلمنده وقلبنده مؤسسات علميه واجتماعيه‌يه قارشى ، ملتنك عرفانسزلغندن متولد برعشق بى پايان ، برمربوطيت حرارت ناك حكمفرما ايدى . بوحقيقتى برچوق شعروبازيلرنده كوره‌بيليرز . معمافيه سامى بك برعشق وهجران شاعرى اولماماقله برابر سورمه‌لى كوزلرى ، برلب مجمومه عرض تسليميت ايدن خنده‌لرله سوسلى دوداقلرى ، شوخ غمزه‌لرى ترنم ايدن ، صميميت وحساسيته دلالت ايده‌جك چيلغين وعصبى شعرلرى ، ترانه‌دار نغمه‌لرى يوق ده گيلدر . باقيگز ؛ آتيده‌كى پارچه‌لر نه‌قادار رنكدار ، نه قدر ظريف ، نه درجه آهنكدار ، نه‌قادار زنكين وفعال برمخيله‌نك محصوليدر :

هانى ؟ يوق ... شيمدى هپسى ، هپسى خيال ...
دها علوى فقط بورنك ملال
شيمدى سن بارى بختيار اولسه‌ك !
آه ، برنشئه بربهار اولسه‌ك ؛
بن ده ماضى اولان امللره يته
تتره‌سه‌م ؛ تتره‌سه‌م سعادتكه ...

وَ :

بروجدجنونسازه دوشوب أل أله صيقه‌ق
يوكسكلره ، يوكسكلره ، يوكسكلره چيقه‌ق !
خاكيلره مخصوص اولان عادتلرى ييقه‌ق ...
يوكسكلره ، يوكسكلره ، يوكسكلره چيقه‌ق !
قورقوتميور آرتيق بنى باق فسحت ابعاد ؛
يالكز ايكيمز ، برده خدا ، مست وسر آزاد ،
عشقكده‌كى علويتك اجابنه منقاد
يوكسكلره ، يوكسكلره چيقه‌ق .

سامى بكك شعرلرينك ، مقاله‌لرينك روحنده‌كى وحدت اصليه دائما برنقطه‌ده تمركز ايدر وبوتون يازيلرينى يازاركن اونك دماغ نوارينه يالكز بر انديشهٔ نجيب حكمران اولوردى : انسانيت ، انسانلرك عمومى سعادتلرينه خدمت ايتمك . ايشته بو تمايل ، بواحتياج دولاييسيله سامى بك هم حيات روحيه‌يى ، هم حيات خارجيه‌يى تدقيق ايتمكدن بردقيقه فارغ اولمامشدر . اونك حياتى علوى ، پك كنيش وواسع ايدى . ايشته بونك ايچوندركه سامى بك ميزان مزايانك هرايكى كفه‌سنده‌ده آغير ايدى .

شعرلرينك قسم اعظمنده شخصيتنده‌كى حلم وملايمت ، حال وحركتنده‌كى عفت وفضليت ايله برابر دائما برنخبهٔ اخلاقيه وفكريه ، برنخبهٔ فلسفيه واجتماعيه بولونور . واثرلرينك دلبر سينه‌سندن طاشان نور وضيا شلاله‌لرى ايله مفتون وپرستش كار قارئلرينى كنيش ويوكسه‌ك ، پررايحه‌وباكر افقلره يوكسلتيردى . برده حريت وسربستى شاعرى كمالدن ، خاطره‌سى آرامزده كوندن كونه فيضلى انطباعلر حصوله كتيرن توفيق فكرتدن صوكره سامى بك قادار حريت وسربستى‌يه ، اخلاق وفلسفه‌يه أهميت ويره‌ن ، قارئلرينك سويه‌لرينى يوكسلتمك آرزوى صميميسيله يازى يازان وموفق اولان هيچ برشاعر ، هيچ برأديب كوسته‌ريله‌مز .

نامق كمال ناكهان قرا كلقلرك سينه‌سنده مهيب بر خط ضيا وانتباه چيزه‌رك پارلايان بر شمشك اولمش ، محيطنى ، كنج دماغلرى وطن ومليت حسلريله نورلاندرمش ، توفيق فكرت كثيف ظلمتلره مستغرق وطنى نور دهاسيله تنوير ايتمش ، كنيش وسالم ، آزادهٔ قيود وتحكم فكرلرندن جيدوجداً حر فلسفه‌لرندن بوتون تورك خدمهٔ ادبياتى وقارئلرى ناصل متأثر ، متحسس ومستفيد اولمش‌سه ، سامى بكك يازيلرندن‌ده عينى درجه‌ده حصه مند استفاده اولمشدر .

عثمانلى ـ تورك ادبياتنى ، عثمانلى ـ تورك معارفنى بوكونكى بلند وبالا كير مرتبه‌سنه اصعاد ايدن ترقى وتكامل اسبابنك ايلرى كلنلرندن هيچ برى بولونامازكه اوراده سامى بكك مؤثر ونافذ خدمتلرندن بويوك بويوك اثرلره تصادف اولونماسون . تك بر مثال آلمش اولماق ايچون « ملى تعليم وتربيه جمعيتى » كوستريله‌بيلير . عثمانليلرك استقبالنك تربيه وتعليمده اولديغنى كورن سامى بك ملتى تربيه‌يه وتربيه‌جيلكه تشويق ايچون بوتون قوت وهمتى ايله اوغراشمش ، كشادينى پك صميمى آلقيشلرله قارشيلاديغمز جمعيت بالخاصه بويوكسه‌ك ادراك وغيرتك محصولى بولونمشدر .

سامى بك مرحوم توركلرك مربى ومرشدى صفتيله ده‌كيل ، معارف وتربيه مسائلنده فعال وعزم‌پرور بر سيما اولاراق‌ده طانمشدر . افكار منوره واخلاق فاضله‌سنه كوره بوتون مدت حياتنده انسانيتك وبالخاصه شبابك دوست وخير خواهى موقعنده قالمش وبو صورتله كنديسنه برمنصهٔ دلنشين تأمين ايده‌بيلمشدر . سامى بكك بركزيده ، يوكسه‌ك مزيت‌لرى ايچنده ايلكه ، فضيلته ، كوزلكه ودوغرولغه مفتونيتى ، عفت پرورلكى ، انسانيتك آسايش وسكون ايله انكشاف وانشراحه مظهريتنه طرافدارلغى الك كاشف خصاتلرندن برينى تشكيل ايدر .

سامى بكك أثرلرنده‌كى معظم افكار اخلاقيه واجتماعيه‌يه نظراً يازيلرنده‌كى اينجه‌لك ، اسلوبنده‌كى كوزللك وساده‌لك جداً خارق‌العاده‌در . دينيله‌بيليركه سامى بكك اثرلرنده نفيس وجاذب بر سحراسلوب ، بر شوق صنعت براهتزاز شوخ ونوشين ايله رقص ايدر . بونك ايچون كرك منظومه‌لرنده وكرك آثار منثوره‌سنده اسلوبك كوزللكى ونفاستى ايله فكرك درينلكى موازى اولاراق يورور .

سامى بك افكار حريت پرورانه ، جديت وناموس پرورلكله جداً تميز ايتمش نزيه ، فداكار ، خير خواه ، متين اخلاقلى ، معنوى قدرتنى ، نفسنى ، حياتنى غيره مفيد اولماق ايچون حصر ايتمش نجيب وجوانمرد بر وجود ايدى . كنديسنده اويله جاذب ، اويله عفيفانه برحالت روحيه واردى‌كه وطننك ترقى وتعاليسى ايچون سوز سويله‌ديكى زمان آرزوى مفرطندن كوزلرى ، شيمدى ابدياً قاپانان كوزلرى ياشاريردى .

سامى بكك يكانه‌دوشونجه‌سى تعصبدن عارى ، ترقيات علميه‌يه متوجه ، عنعنات وسوابق عظمتيله مفتخر ، موجوديتنى مدرك وهر زمان مدافعه‌يه حاضر بويوك وشانلى بر وطن كورمك ايدى . بو وطن آنجق توركيا ايدى . اونك عندنده دنيانك الڭ نجيب والڭ كريم وشفيق انسانلرى توركلردى .

سه‌ن سيمون وتولستوى كبى سامى بكده هر صنف اجتماعينك حياتنى ياشادى . بويوك وقهرمان بر عائله‌دن دنيايه كلن سامى كنجلكنده چوق يرلرده بولوندى ، برچوق سياحتلر ايتدى . حياتك ذوقنى‌ده أثنى‌ده طاتدى . مكتب مديرى اولدى ، معلم اولدى ؛ صوكره معارف مديريتلرنده بولوندى . شعر يازدى ، مصاحبهٔ ادبيه‌لريله شهرت قازاندى . صوكره استبدادك تغلبندن انواع فلاكتلره معروض قالدى . جميع محروميتلر ، أملر ايچنده ؛

یوکسلمك ایچون مطلقا اکیلمك لازم کلن بو مملکتده ، یوکسه‌ك ونجیب آلنی شـائبه‌دار اولمادن یاشادی . شو قادار وارکه انسانلری منفعت پرست یابان حیات ، سامی بکی بالعکس رحیم ، شفیق ، مظلوم یاپدی . او ، فلاکت وشجاعت یاشـامش بر وجودده تمیز ، مهتاب قادار صاف ولکه‌سز بر روح ، بر وجدان طاشیردی .

بو حساس ومفتون معالی استادك اخلاق حقنده‌کی نظریه‌سی انجیلککنه پك بکزر : فنالغه قارشی فنالق یاپمامق ، هر درلو احتیاجات حیاتیه‌یی کندی تدارك ایتمك ، اکمکنی آلننك تریله قازانوب یه‌مك ... دینیله‌بیلیرکه سامی بك اللی سـنه‌لك حیاتی ایچنده قطعیاً بو نظریه‌سندن خارج بر یاشایش قبول ایتمه‌مشدر .

بعضاً بولوشدیغمز زمانلر اکثریا ماضیدن ، ادبیات جدیده عائله‌سندن ، رجائی زاده استاد اکرمدن بحث ایدر ، حامدك منظومه‌لرینی ، خالد ضیانك رومانلرینی ، بالخاصه سما ـ قرین شاعرمز توفیق فکرتك اشعارینی أڭ عمیق بروجد وطن پرورانه ایله مدح ایدر ، جاذب ونجیب کوزلرینی بر شوخئ نشوه ایچنده ، سامعلرینك اوزرنده کزدیره‌رك ، هیچ بر کیمسه‌نك مقاومت ایده‌میه‌جکی شفیق برصدا ایله ادبیات جدیده نسلنك الك یوکسه‌ك شاعری عد ایتدیکی فکرتك ، بو پك سودیکی ، تعبد درجه‌سنده حرمت ایتدیکی بلند اوزلو ، بلند یوزلو ، انسان شاعرك بر شعرینی کندیسنه مخصوص بر شیوهٔ تلفظله او قدر پروجد واستغراق اوقوردی .

بعضاً امور معارفده بر انتظامسزلغه ، بالخاصه تتبعات ادبیه‌ده بر مخالفته تصادف ایلدیکی زمان « ... تربیهٔ اجتماعیه‌مزی اصلاح ایتمه‌زسه‌ك آدم اولمایز ... » دیر وترقیات علمیه وادبیه‌یه قارشی کوستردیکمز عظیم لاقیدیدن ، بیکانه‌لکمزدن کمال سوزشله شکایت ایلردی . سامی بك فرانسزجه‌یه حقیله واقف اولدیغی کبی انکلیزجه دخی بیلیردی . اوروپا محررلرینك تورکلر حقنده‌کی تدقیقاتلرینی فوق‌العاده بر دقتله تعقیب ایدردی . تکامل وترقی ایتمش ملتلر صیره‌سنده کندیمزی کورمك واجتماعی وعلمی ترقیمز ایچون اصلاحنی ألزم عدایتدیکی بر شئ وارسه اوده معارف تشکیلاتمز ایدی . حتی بو سببدن سامی بك « ملی تعلیم وتربیه جمعیتی » نك تأسیسنی تورکلر ایچون یکی بر خطوهٔ ترقی عد ایتمش وجمعیتك ریاستنی پك نجیب بر آرزو وآمالله درعهده ایتمشدی .

سامی بك بویوك بر وطن پرور ایدی . خالصانه أفاده‌سی ، وقوف عالمانه‌سی ایله همان هر کوروشدیکنك قلبنی تسخیر ایتمشدی . خلاصه سامی بك معلم اولماق صفتیله قیمتدار ، جدی ، غیور ، تنف ناپذیر ، مکمل بر معلم ، ادبیات اعتباریله ساده وصمیمی بر شاعر ، مربی اولماق اعتباریله سویملی ، خوشکو ، ظریف بر وجود ایدی .

انسانلغی جهتیله سـامی بکده ، اخلاق متینه‌دن ، رقتدن ، نازکیدن باشـقه بر شیئه تصادف ایدیله‌مزدی . جوال وآتشین ذکاسنك نه اینجه ، نه ظریف ، نه قیمتدار شاقه‌لری ، مضمون طرازلقلری واردی . هیچ برشی دوشـونولمزسه انسان اولماق اعتباریله مملکتك جداً نجیب ، خیر خواه ، فعال وعزم پرور بر وجودك ضیاعیله متألم اولدیغی دوشونمك کافیدر .

بزدن سنك پاك روحکه فاتحه‌لر ، رحمتلر ،
اونودولماز خاطره‌که قلب طولوسی حرمتلر !..

§

سامی بکدن بایرامدن بر قاچ کون اول ، توفیق فکرت حقنده یازمش اولدیغی شعره دائر اوزون اوزون کوروشمش وبایرام ایرتسی بولوشمق اوزره آیریلمشـدم . جمعه کونی

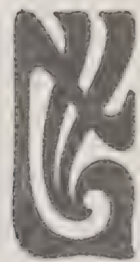
...دك فاجعهٔ أفوانی پك محترم بر آرقداشم خبر ويرديكی زمان بويوك بر فلاكت قارشی -
...ده حس ايديله‌ن بر زلزلهٔ اضطراب ايله بوتون معنويتمك صارصلديغنی حس ايله‌مشدم .
... ضياع قلبمده پك بويوك بر جريحه ، بر جريحهٔ ماتم حاصل أيلمشدی . سامی بكك وطنمز
ومعارفمز حقنده‌كی سوزلری وتمنی‌لری قولاقلرمده طنين انداز اولويور، معصوم وپاك سيماسی،
طولغون‌وجودی ، پك اوزون دئميه‌جك بويی ، پارلاق كوزلری نظرلرم اوكنه كليوردی .

سامی بكك ؛ كوموش بخوردانلرده توته‌ن عود آغاجنك روحی بر خشوع ديندارانه
انچنده مست ايدن معطر قوقوسيله مشبوع تابوتنی كوزلرم ياشارمش ، دعا كولرك تيز و
آهسته، بر آز ئولوم‌حسی ويرن‌دعالرينك‌قلبه‌ويرديكی فرط تأثرله قلبم پرهيجان، پرستش‌كارلری
ومفتون فضائلی‌آراسنده تعقيب ايله‌ديكم بو معزز ومكرم استاديمی بر قاچ طلبه‌سيله رفقاسنك
صرك نظرهٔ احترام ايله سلاملاديغنی كورويور ، سامی بكك آجی ، فقط دوغرو سوزلرينی
متصل تخطر ايديورردم :

« ... تربيهٔ اجتماعيه‌مزی اصلاح ايتمه‌زسه‌ك آدم اوله‌مايز ! .. »

خور خور — ٢٣ تشرين اول ، ٩١٧

منير سليمان

سامی بك

برقاچ کون اول سسسزجه آرامزدن چه کیلن بوبویوك ذاتك حیاتنی تحلیل ایتمك، یالکز ادیب وشاعرلرك وظیفه‌سی دکل؛ عینی زمانده معلملرکده وظیفه‌سیدر. چونکه اوشاعر اولدوغی قادارده معلم‌دی. سامی بك مکتبدن چیقدقدن صوکرا، استعدادینك ادبیاتله اشتغاله مساعد اولدوغنی حس ایتمشدی. فقط بزم مملکتده شعر یازمقله کچینمك غیر قابل اولدوغندن سامی بك‌ده معلملك حیاتنه آتیلمشدی. بونکله برابر بو حیات کندیسنه هیچ یابانجی کلمه‌مشدی. خصوصیله بو حیات اونك روحنه، ملی مفکوره‌سنه‌ده توافق ایدیوردی. باباسی قدر وطنپرور اولان سامی بك، مملکتك سلامتنی، ترقیسنی الك مفرط بر شکلده تمنی ایتمش وبونك ایچین‌ده معارفی بو مقصدی تأمین ایده‌جك الك بویوك بر واسطه کبی قبول ایتمشدی. نه قادار تأسف ایدیلسه آزدرکه؛ سامی بك أپی اوزون مکتبجیلك حیاتنه عائد بویوك براثر بیراقمادن کیتمشدر. نته‌کیم بوحساس شاعری استقبال کنجلرینه تقدیم ایتمك ایچین؛ ألمزده برشعر مجموعه‌سی‌ده موجود دکلدر. یالکز غزته‌لرك کوشه‌لرینه صالانان شعرلری واردرکه، بوکون آنجاق اونلرله متسلی اولابیلیورز.

یالکز ادبیات ساحه‌سنده دکل، مکتبجیلك ایشلرنده‌ده تجددك لزومنی تقدیر ایده‌نلرك ایلك صیراسنده سامی بکی‌ده بولورز. سامی بك حریتی الك أیی معناسنده آکلایان برمکتبجی کبی حرکت ایده‌ردی. ایشته بو حریتپرورلکی دولاییسیله خصوصیله بی پایان شفقت ومرحمت حسلریله، کندیسنی، طانیانلره، ومحیطنه پك زیاده سه‌ودیرمشدی. هله چوجوقلر اوزرینه یاپدیغی تأثیرلر پك قوتلی وساحرانه اولوردی، هرچوجوق اونده شفقتلی برباباکوزی ومرحمتلی برآنا قلبی بولمشدر. دارالشفقه بیله اونك بویوك شفقت ومرحمت صاچان روحندن سنه‌لرجه خیرلی اسلیلر طوپلامشدر. اوچوجوقلری الك حساس بر رباب کبی فرض ایده‌ر واونلرك اوفاق بر ضربه ایله قیریلماسندن قورقاردی. امینم‌که حیاتنده الك مسعود دقیقه‌لری، چوجوقلرله قونوشدوغی، واونلری سربستجه‌اوینارکن کوردیکی زمان یاشامشدر. سامی بکك حریتپرورلکنه عائد اوفاق برواقعه‌یی ذکر ایتمه‌دن کچمه‌یه‌جکم. برکون برمکتبده امتحان یاپیلیوردی. پك حدتلی برسیما طاشیان معلمك، صیقیلان وترله‌ین چوجوقلری امتحان ایتمکله مشغول اولدوغی بر صیراده سامی بك ایچری‌یه کیرمشدی. چوجوقلرك پك زیاده صیقیلدقلرینی کوره‌ن سامی بك بوحاله تحمل ایده‌مه‌مش‌وچوجوقلرك اوداپه آلتیشر وسکزر کشی کیرمه‌لرینی وکندیلرینه ممکن اولدوغی قادار قولای صورولماسنی تأمین ایتمسی‌ایچین‌معلمه وممیزلره رجا ایتمشدی. بالذات کندیسی‌ده چوجوقلری ممنون ایتمك ایچین بیك تورلو طاتلی وسه‌وملی سوزلرسویله‌مشدی. سامی‌بك یکی تربیه‌یی مملکتده پك قولای‌واك دوغرو معناسیله قبول ایده‌نلردن بریدر. دارالشفقه‌یه أل ایشی درسلری کیرمه‌سنی ایلك اول دوشوننلر

آراسنده سامی بگی بولاجغمز کبی ، یکی مکتبلر پروغرامنی یاپان قومیسیونده‌ده ینه سامی بگی کورورز . خلاصه گه‌نیش تواضعی وصمیمیتیله ، ایمانی قادار قوتلی حافظه‌سیله پك اینجه ذکاسی ، چوق بویوك وحساس روحیله سامی بك بو مملکتك حیات عرفانده پك قیمتلی وده‌رین ایزلر بیراقمشدر . البته بوگونك ویارینك گنجلری ، کندیلری ایچین صاچنی آغیرتان ، آغلایان ودیدیشه‌ن بوبویوك انسانی واونك یوکسك مزارینی حافظهٔ احترامنده ابدیاً صاقلایاجقلردر .

بهاءالدین توفیق

سلیمان نسیب بکك افولی مصائب ملیه یکوننه دهشت وفجاعت علاوه ایتمش اولدی . بختسز ومظلوم وطنك اك زیاده محتاج اولدیغمز برمربئ فضل وادبدن محرومیتی ، طالعسزلکمزك یکی بر تجلیسی‌در .

سلیمان نسیب بکك حیاتی شعرلری قدر پرصمیمیت ، مماتی ، حیاتی قدر پرشعر وسکونت اولدی . بن افق شعرمزده زنده‌برشعشعه ایله پایدار اولاجق اولان سلیمان نسیب بکدن زیاده وهر شیئدن اول کندی طالعسزلکمزه آجیرم .

۲۳ تشرین اول ۳۳

فرید عزت

سامی بك ، ادبادن اولمسه رغماً اوقوریازار برذات ایدی . پدراولمامسنه رغماً ده اولدیکی زمان بر چوق یتیملری قالدی .

۲٤ تشرین اول ۳۳۳

مدحت جمال

مرحوم سامی بك

[سلیمان پاشا زاده]

محترم نائل رشید بك افندی‌یه :

بیلمم هنوز اون آلتی یاشلرنده وارمی ایدم . ادبیاته ، صنعته قارشی روحمده تسکین ایدیلمز برعشق واردی. استثناسز الیمه‌کچن هرکتابی اوقویور، بالخاصه هفته‌لق ادبی مجموعه‌لری داها حار براشتیاقله مطالعه ایله‌یوردم. اوزمانلر، ادبیاتده اهمیتلی، کوزه چارپان ایکی جریان واردی: ادبیات جدیده، ادبیات عتیقه!. ایکی طرفك‌ده مروجی غزته‌لری واردی؛ بوغزته‌لرده متمادی مناقشه‌لر جریان ایدییور ، یکی جریانك قوتی کوندن کونه آرتییوردی . بالخاصه کنجلرك اکثریتی ، منور قسمی بوراده بولونییوردی . بن‌ده چوجقلقدن هنوز قورتولان کنجلك روحمك اولانجه حرارت وغلیانیله، یکیلکه قارشی طوتوشان احتیاجیله درحال مفرط برادبیات جدیده طرفداری اولمش ، حسی بر قناعتله همان بو یکی « ادبی پارتی » یه التحاق ایلمشدم . ذاتاً بوحرکتم براز طبیعی ایدی . زیرا یکی جریانلرك ، یکی مفکوره‌لرك طبیعی علمدارلری هرمحیطده، هرملتده دائما منور کنجلر اولمشدر. بوتاریخی وَاجتماعی حقیقته قارشی، بنم بر استثنا تشکیل ایتمکلکم قابل اولامازدی . طبیعتك بو سحرلی قانونی ، بکاده ادبیات جدیده‌نك داها بشری یولنی کوستریبور : — « ایشته کیده‌جکك یول.. صنعتده مفکوره بوالك ! » دییوردی . بوکیزلی سسك معنوتی اوزرنده اویاندیردیغی درین برعشق وهوس، بویوك برایمان واعتمادله آرتیق صنعت غایه‌می چیزمش ، کنجلکك ایلك دوره‌لرینه مخصوص خیالی محاکمه‌مله ادبیات جدیده مکتبنك فضله جوشغون بر مدافعی کسیلمشدم . طبیه‌لی ، حربیه‌لی، ملکیه‌لی برچوق کنج مکتبلیلر هپ بو« یکی جریان » ك اطرافنده.. فکروحس برلکنك انسانلری یکدیکرینه یاقلاشدیران فسونلی قوتی اوكنده طوپلانییور ، بربریمزله داها یاقیندن طانیشییوردق. مثلا: مرحوم عمر ناجی، معلم وحی ، دوقتور سعدالدین وداد، عمر سیف‌الدین، عزیزهدایی، محمدسعدی، مرحوم الیاس‌ماجد بکارله باشلایان آرقاداشلغمز، اوغلیانلی کنجلك دوره‌سنك اونوتیلماز صمیمی خاطره‌لرندندر .

هفته باشیلری، بالخاصه « ثروت فنون »ك، دیکر ادبی رساله‌لرك نشری کوننه تصادف ایدن « پرشنبه » لر ، روحمزده ادبی بر بایرام نشئه‌سی حاصل ایدییوردی . اوکون ، بوتون آرقاداشلریمز مکتبلرندن چیقیورلر ، آرامزده تقرر ایتمش معین یرلرده برله‌شییور ، ثروت فنونی ، اوهفته ظرفنده قره‌لادیغمز یازیلری بربریمزه بویوك برذوقله اوقویوردق . اوزمانلر بزم ایچین یکانه ذوق وَحیات، ادبیات ایدی . دیه‌بیلیرم‌که ، باشقا هیچ برمادی دوشونجه بزی اشغال ایده‌میوردی. حیاتك مادیتلرینی، آجیلقلرینی خیالی برپرده ایله اورتونی کورییور،

اوندنده آیریجه برشعر ذوقی دویوردق. اوقادارکه، حقیقی حیاتله تماسمز یوق کبی ایدی. بوتون دوشونجه‌لریمزك محصله‌سنی ا پرشنبه ، ثروت فنون ا کلمه‌لری تشکیل ایدییوردی . اوزمان بزی تطمین ایدن یگانه مجموعه، بوایدی . بوتون ادبیات جدیده شاعرلری، ناثرلری بومجموعه‌نك اطرافنده طوپلانمشلردی . صنعت عشقیله چالیشییورلر ، هرهفته نشر ایتدیکاری شعرلرله، کوچك حکایه‌لرله، تنقید وحکمت بدایعه دائر مقاله‌لرله مکتبلرینك خصوصی وعمومی خطلرینی‌داها واضح، داهاشعورلی برطرزده — معارضلرینك کورلتیلرینه اهمیت‌ویرمیه‌رك — تثبیت ایتمکه اوغراشییورلردی .

مرحوم توفیق فکرتك ریاستی آلتنده طوپلانان‌بوزمره‌نك، مملکتمزك ادبی جریاننده مهم بررول اوینادیغنه قانعم . ایشته سلیمان پاشا زاده مرحوم سامی بکده [سلیمان نسیب] نام مستعاریله بوادبیات‌جدیده حرکتلرینه قاریشان، مونس وحسلی نشیده‌لرینی یکّی براسلوبله یازان ، طنطنه‌دن زیاده ساده‌لکه میـال ، تمیز روحندن قوپان اینجه نغمه‌لری ترنم ایدن برشاعر اوله‌رق ، اوزمان طانیمشدم .

اثرلرینی اوقودیغمز وَسودیکمز شـاعر وَ ادبیلرك شخصلری حقنده معلومات ایدنمك ، مطالعلر ایچین عادتا درونی براحتیاجدر. بواحتیاجی، مطلقا تطمین ایتمك ایسترلر. بزکنجلرده اوزمانلر، ثروت فنونده یازیلرینی اوقودیغمز وَبکندیکمز سیمالرحقنده‌معلومات طوپلایوردق. ینه ثروت فنونك برهفته باشی ایدی . اونسخه‌ده مرحوم سامی بکك روحه خطاب ایدن نزیه برشعری واردی . اووقته قادار ، شخصیتنه دائر تدقیقده بولونمادیغمز بوحساس‌شاعر، نه وَارقاداشلریمك داها زیاده نظردقتنی جلب ایتمشدی. تصادف اوگمزه مرحوم عمرناجی‌یی چیقاردی . سـامی بکك شخصیتی وَعائله‌سی حقنده بول بول معلومات آلمشـدق . حریت بانیلرندن مرحوم سلیمان پاشانك مخدومی اولماسی ، بالخاصه کندیسنی داها فضله سومك‌ایچین ایی بروسیله تشکیل ایدییوردی .

مشروطینك اعلانندن صوکرا بالذات کوریشدیکم سـامی بکله غیابی معارفه‌مز ، ایشـته بو صـورتله باشلار . مرحوم ایله آرامزده تأسس ایدن صمیمی دوستلق ، حیاتنك صـوك دقیقه‌سنه قدر دوام ایتمشدر . ذاتاً سامی بك مرحوم ، هرکیم ایله اولورسه اولسون بردفعه دوستلق تأسیس ایتدکدن صوکرا ، قابل دگیل بودوستلغی اخلال ایده‌جك الك اوفاق بر حرکت، کندیسندن صادر اولمازدی. طانیدقلرینه قارشی‌لزومندن فضله امنیته شایان بردوست اولدیغی کبی ، حتی هیچ طانیمدقلرینه قارشی بیله حقیقی معناسـیله ازلدن حسبی بر دوست ، برخیرخواه ایدی . سامی بکك بوکوزه‌ل اخلاقنی ، بویوکـك طبیعتنی افاده ایچین : « تام وَکامل برانسـان » جمله‌سندن داها ایی تعریف ایده‌جك برتعبیر بوله‌میورم . دوشونجه‌لری ، دائما انسانی وَاییلکه معطوف ایدی. غرض ، خصومت، کین کلمه‌لری سامی بك ایچین ، اصلی (قاموس) ده موجود اولمایان کلمه‌لردن ایدی . بالخاصه هرکسی سومك ایچین خلق ایدلمش بر شخصیت ، فانی انسـانلر آراسنده ملکیت اخلاقنی تمثیل ایتمك اوزره یارادیلمش قیمتلی بر موجودیت ایدی. اجتماعی مذهبی: « حب غیر » ایدی؛ تفریقسزهرکسه : « اییلك وَیادرم » ایتمك ایدی .

مرحوم سامی بکك اییلك باقیشده هرکسك نظرینه چارپان، اساسی اوچ صفتی واردی: انسانیتچی ، شاعر ، تربیه‌جی . مرحومك برنجی صفتی اولان انسانیتچیلکنی لایقیله تصویر ایده‌بیلمك ایچین برچوق صحیفه دولدیرمق ایجاب ایدر . اییلك وَانسانیت ، سـامی بکك الك بویوك مفکوره‌سی ایدی. شاعرلك جهتیله‌ده اهمال ایدیله‌جك سیمالردن دگیل ایدی. اونك شعرلرنده ، دیگر بعضی آرقاداشلرنده اولدیغی کبی ، اویله فضله رنك ، بویا وَآهنك یوقدر.

بالعکس شعرلرینه حاکم اولان ممیز وصف: ساده‌لك، اینجه‌لك، سلاستدر. اثرلرنده، بعضی بویوك شاعرلرده کوریلن جوشغون، یوکسك الهاملر یرینه، دائما مونس وحنی برجریان واردر. بوتون اثرلری، برصوك بهار چیچکی قادارحزین وصمیمیدر. ذاتاً شاعرك شخصیتیله یازیلری آراسنده اوقادارصیقی بررابطه کورولورکه، مثلا برشعری اوقوندقله شاعرك شخصیتی، بوتون مونسلکیله نظرده ترسم ایدر.

تربیه‌جیلکنه کلنجه: مرحوم سامی بك اسکی برمکتبجی اولقله برابر، صوك زمانلرده بوتون حیاتنی «تربیه‌جی» لکه حصر ایتمش، مملکتمزك تعلیم وتربیه عالمنده کزیده وچالیشقان برشخصیت اوله‌رق طانینمشدی. تربیه مسأله‌لریله اوغراشمق، سامی بك ایچین — یوروجی بیله اولسه — یوکسك برمفکوره ایدی. دائما مختلف مکتبلر طرفندن ترتیب ایدیلن تربیوی مسامره‌لره کیدر، دقتله تدقیق ایدر، نوطلر آلیر، مکتب مدیرلریله خصوصی حسبحاللر ایدر؛ حاصلی حیاتنك صوك زمانلرنده، سامی بکك بوتون دوشونجه‌سی: تربیه مسأله‌لری ومکتبلردی، دینیله‌بیلیر.

* *
*

شیمدی، آرامزدن ابدیاً آیریلان بوتمیز، قیمتلی وناموسلی انسانك یوقلغنی دوشونورکن، بلا اختیار نظرلرم محیطمزه دونیور — بعضی یوکسك روحلری آییرمق شرطیله — اورته‌ده بوتون کوردیکلرم: کین، خصومت، احتراص.. برمنفور فردیلك اولویور. بردقیقه اول یوزیکزه کوله‌نلر، الیکزی صیقانلر.. آرقه‌کزدن سزه الك ظالم کمندلری حاضرله‌مقدن چکنمه‌یورلر. انسان بوایکرنج منظره‌لری کوردکجه، مرحوم سامی بکك ملکی شخصیتی، نظرلرده بیك قات داها یوکسلیور، یوقلغنی درین برالمله تکرار ایدیور: «سن بزی نیچین یالکز براقدك؛ کینلریمزدن، احتراصلریمزدن نفرتمی ایتدك؟ بویوك انسان!..» دیور.

٦ تشرین ثانی ٣٣٣

فهمی رازی

سامی بك واخلاقی

انسان انسانلغنی غریزه‌لرینك فوقنده آرایور. بوساحه‌ده نه‌قدر یوکسله بیلیورسه اوقدر تبجیل‌واحترامه اوغرایور. نسل بشر (نامتناهیلکی قاورامق) میلنی اکتساب ایتدکدن صوکرا حیوانیتدن آیریلابیلمشدر. بومیل انسانی طبیعت ماده‌سی‌فوقنده دولاشدیرییور. حقیقت، فضیلت، حسن هپ بوساحه‌ده موجوددر. فضیلتکار، صنعتکار هپ بونامتناهیلکی تحقق ایتدیرمکه اوغراشان شخصیتلردر.

اسلام عالمنده درویشلك فردی نامتناهیلکه دوغری یوکسلتمکه مصروف طریقلردن بری ایدی. یالکز بونلرك تعقیب ایتدکلری اصول سقط، کوردکلری افق پك محدودیدی. بونلر ظن ایتمشلرکه انسان حیاتك ایجاب ایتدیکی غریزه‌لره تابع اولدقجه فضیلت وحقیقت ساحه‌سنه یوکسله‌مز. اونك ایچون بوتون آرزولر، سوق طبیعیلر ریاضت ایله قابل اولدیغی قدر امحا ایدلملیدرکه «فنا» مرتبه‌سی اولان غایه‌یه ایریشیله بیلسین. بونلرجه فضیلت یالکزروحی بوصورتله تصفیه‌دن عبارتدر. انسان بویله برتصفیه ایله کندیسنه لازم ومقدراولان مرتبه‌یه یوکسله بیلیر. حالبوکه فضیلتی طبیعت ماده‌یی امحاده آرامق یا کلش اولدیغی کبی ساده‌جه روحی تصفیه‌ده بشریتك غایه‌سی دکلدر.

شرقده چوق زمان اخلاق بو «فضیلت صوفیانه» نك پك دار ساحه‌سنه تابع قالمشدر. تلقیات اخلاقیه‌ده بزه یکی افقی آچان نامق کمال ایله فکرتدر. کمال‌مرحوم فردی اخلاق یاننده بروطنی اخلاقك موجود اولدیغنی اثری وحیاتیله اوکردیکی کبی فکرتده فضیلتك دار معناسنی کنیشلتمشدر.

هیچ امید ایتمدیکمز بر زمانده افول ایدوب کیدن سامی بکك متحلی اولدیغی فضیلت وپك یوکسك اخلاق کندیسنه قارشی ابدی بر پرستش اویاندیرییوردی. بن بواخلاقده ایکی عنصرك تفریقی قابل اولاجغنی ظن ایدییورم؛ سامی بك برکره فضیلت صوفیانه‌یی روحنده دویمش برشخصیتدی. اونده شایان حیرت درجه‌ده انکشافه اوغرایان تواضع، قناعت وشفقت اخلاق صوفیه‌نك برر تجلیسیدی. سامی بك نه کبی سائق وتربیه ایله بواخلاقده یوکسله بیلمشدی؟ بوسؤاله حیاتنك بوتون تفصیلاتی بیلنمدکجه جواب ویریله‌مز. یالکز پك کنج یاشنده بغدادده تکیه‌لره

دوام ایتمك ایسته‌مسی و بو یوزدن پدرندن تکدیر وتعذیره اوغرامسی دها اوزمان روحنده فضیلته ونامتناهیلکه ایریشمك میلی اویاندیغنی کوستریور. احتمالکه پدرینك اوغرادیغی ظلم کندیسنده لوث اخلاقی‌یه قارشی بویوك بر نفرت اویانمسنه سبب اولمشدی.

سامی بك استانبوله کلوب‌ده فکرت ادبیاتیله تماسده بولونمامش اولسه‌یدی فردی اخلاقده، شفقت وتواضعده ینه بوقدر یوکسك برموقعی بولونه‌جقدی. فقط احتمالکه انسانلق حقنده بویوك برایمان صاحبی اولمیه‌جق، وطنی حقنده اوقدر درین اعتلا عشقی دویمیه‌جقدی. سامی بك وطن وانسانیتی عادتا مرادف عد ایدییوردی. وطنی ازیلیر، وطنداشلری حریت وسعادتدن اوزاق بولونورسه؛ اونلرك ملّی دویغولری سونر، اسیر اولمغه مجبور قالیرلرسه البته انسانیت سقوط ایتمش اولوردی. وطننه قارشی یاپیلان هرجنایت عینی زمانده انسانیته قارشی ارتکاب ایدلمش برجرم ایدی.

«انسانیت» مفهومنك مقابلی خارجده‌کی تشکیلاتده دکل، وجدانده‌کی تمایلده آرایانلر وطن وانسانیت فکرینی تألیفده هیچ کوجلك چکمزلر؛ انسانیتك الك یقین جزئی اولدیغی ایچون وطنلرینه پرستش ایدرلر؛ وطنك حریت وسعادتی دیمك اولدیغی ایچون انسانیتی مقدس طانیرلر. انسانیت مفکوره‌سی فردك حریت وشخصیتیله یعنی یالکز کندی مقدساتنه تابع اولمسیله قائم وپایدار ایسه البته «وطن» ده بوکا داخلدر.

فکرت اخلاقی بوایکی مفهومی بوصورتله تألیف ایدییوردی. بناءً علیه فکرتده وسامی بك کبی عینی اخلاقی غایه‌نك معقبلرنده انسانیت ووطن ترنماتی هیچ برزمان بر تخالف و تناقض دکلدر. بونلر بوایکی مفهومی روحلرنده پك کوزل تألیف ایتمشلردر. بو تألیف خیالیمیدر؟ ظن ایتمیورم. بن مدنیتك وانسانیتك بویله برتألیفه دوغرو کیتمکده اولدیغنه اینانییورم.

سامی بك متدیندی. فقط اونده‌کی دین بر «بیلکی» محصولی دکلدی. دیانتی کتابدن برطاقم نصوص وقضایایی ازبرلیه‌رك اوکرنمه‌مشدی. فضیلتی کتابدن اوکرنمدیکی کبی. نصل اخلاقی اعتلایی براحتیاج روحی اولارق دویمش ایسه عینی ضرورت اونی متدین قیلمشدی. بویله بردینك ماهیتنی آنجق سامی بك کبی روح طاشییانلر بیلیر. سامی بك ایله غائب ایتدیکمز الك بویوك شی‌درین برشفقت، بویوك برفضیلتدر. کندیسینك تذکیر نامیله قازانه‌جغمز شی‌ده یوکسك براخلاق اولملیدر.

۸ تشرین ثانی ۳۳۳ — دارالفنون تاریخ فلسفه معلمی

محمد امین

سلیمان نسیب بك

بروسه‌ده سلیمان نسیب بكك اوزاقجه ماضیٔ مأموریتنك بعض منقبه‌لرینی دیكله‌ردم . بونلرك هپسنی بر برینه باغلایان مشترك رابطه‌لر واردی ؛ دیرلردی كه : سلیمان نسیب بك چوق صمیمی‌در ، چوق شفقتلی‌در ؛ چوق خیرخواهدروالحاصل او ، چوق « بابا » بر آدامدر .

استانبولده « تألیف وترجمه‌ده اونی ایللك دفعه كوردم . قونوشدق . بكا اویاشلی قلب ، بردن بره اوقادار صیجاق ، اوقادار هیجانلی وكنج كلدی كه . . .

صوكره ، نره‌ده ونه وسیله ایله خیردن ؟ طوغرولقدن ، علو جنابدن بحث اولونسه یادمده سلیمان نسیب بكك بیاضلرله چرچوه‌لنمش پاك سیماسی دیریلیردی .

غزته‌لرده وفاتنی اوقومق ، بنده برصاعقه تأثیری یاپدی . اوفكراً پك كنج ، پك حساس وهیجانلی سلیمان نسیب بكك بویله ئوله‌جكنه ایناناميوردم ؛ فقط ایشته بو برآجی حقیقتدركه سلیمان نسیب بك آرتیق آرامزده یوقدر وبز اونك افولنه آغلایورز .

۸ تشرین ثانی ۱۹۱۷

نافع عطوف

موت وسامی

أی ظلم اکبر بشریّت ، عُقاب موت ،
میلیونلرك نعوشنه قونمش وَقانمامش
برحرص افتراس ایله هرگون هجوم ، أوت ،
هرگون هجوم ایدوب طورویورسك — ایناممامش ،
منکر براعتقاد ایله — میّال اعتلا
هرحقّه ، هرفضیلته ؛ أی پنجهٔ فنا ،
أی موت غیظ وکین ،
أی قهر درکمین
دون فکرتك ؛ او آبدهٔ فکر و صنعتك
طیرناقلادك وجودینی ، بی قید مرحمت ،
قییدك بوگونده برمتشخّص فضیلتك
روح نجیب پاکنه . لکن ، بوسرگذشت ،
وجدانلرك اساسنی صارصان بوهائله
أك محترم وأك متفکّر وَمقتدر
سیمالرك ضیاعنه عائد دلائله
برذیل خون نثارمی‌در ؟ یوقسه ، مستتر
برقصد خائنك اثر اعتیادی‌می ،
ظلمك عنادی ، مرحمتك ارتدادی‌می ؟..

لکن ، ناصل ، نیچین بوتجاوز ، بوالتقام
انسانلغك تکاملنه ، خیرینه ، مدام ،

برعزم بی فتور ایله وقف حیات ایدن ،
شعرك حریم نازینه — حسّاس ونشئه‌دار —
ألك انجه نغمه‌لر اوچوران ، صوكرا ، مضطرب ،
آلودهٔ خسار ،
رنجیدهٔ محن
هرلوحهٔ حقیقته — نومید وملتهب —
هپ قانلی گریه‌لر دوكن استاد شعروحق
سامیّه ؛ آه ، سویله ، روامیدی ، أی عدم ،
برحشر یكنسق ،
برحفرهٔ ستم ؟...

آرتق یتر دیدیكله‌دیگك ، أی عقاب شر ،
آرتق یتر بوسلسلهٔ وحشت وقتال ،
طورسون بوماجرا .
گرگین قانادلرگده برآز یوقمی انحنا ،
برنبذه رحم وشفقت ایچین میل اعتدال ؛
برکرّه انقلاب ، برآز نیّت ثبات
« أی سن ناصلسه‌ك اویله طوران كهنه كائنات ،
أی سن ده هرزمان ده کیشن خودستا بشر » ؟ !..

۹ تشرین ثانی ۱۹۱۷
نائل رشید

سامی بك حقنده

بایرامك ایکنجی کونی قدیم آشنالری زیارته چیقمشدم . یولم ، ایام شبابمده یاشادیغم سمتلره دوشدی . یارم عصرلق فانی عمرمك پك بلیرسز کذرانه شاهد اولان اویرلربنی اورکوتدی . تنها سوقاقلردن شهرك دها ولوله‌لی ، کورولتولی جهتلرینه قاچمق لزومنی حس ایتدم . حافظه‌مده دالغالانان حزنلی خاطراتی داغیتمقله مشغول ایکن قدیم رفقادن جمال بکله قارشی قارشی‌یه کلدم . وضع وطورمی ساکت وهیجاندن آزاده بولمش اولملیکه «زواللی سامی‌دن خبرك یوقمی ؟ » دیدی . بومشئوم ، بوسیاه استفهام ، دوستلرینی برر ایکیشر غائب ایتمکدن اورکمش مفکره‌مه هرشیئی آکلاتمغه کفایت ایتدی .

بایرامی متعاقب نشر اولنان غزته‌لرده ، عالم ادبیاتمزك اعلان ماتم ایلدیکی کوریلییوردی . قدرشناس ارباب قلم ، سامینك علمی وادبی مزایاسندن هفته‌لرجه بحث ایتدیلر . بن شکسته ، مبهوت آغلامقدن بشقه هنوز برشیئه مقتدر اوله‌مییوردم . برآرالق برلکده کچیردیکمز وقتلرك معزز خاطراتنی یازایم دیدم . فقط نه ممکن ! برچوق شمدی کوزلرمك اوکنده تراب نسیانه منتهی ، وقتیله نیجه معصوم امللرله بزه‌مش مشترك ماضیمزی قارشدیرمغه هنوز پارمقلرمده قدرت حس ایده‌مییوردم . زمانك شهپال بیقراری ، تأثرمك شدتنی ، مسکن کولکه‌لری آلتنده برآز تعدیل ایتمدکجه برشی یازمغه الم وارمیاجقدی . بوکونه قدر سکوتی اختیار ایتدم . فقط بوصوك مبجل تشبثده قاچیریر ایسه‌م سامی ایچین افکار عمومیه حضورنده برقاچ دامله یاش دوکمك وظیفه‌سندن ابدیاً محروم قالاجقمی آکلادم شو سطرلری قرالامغه جبر نفس ایتدم .

* * *

سامینك آثاری ، حیات ادبیه‌سی ، قدرت علمیه‌سی حقنده واقفانه یازیلر ، نفیس نشیده‌لر یازلدی . هله سلیمان شوکت بکك «ادبیات عمومیه» مجموعه‌سنده انتشار ایدن مقاله‌سی مرحومك بوتون ماهیت ادبیه‌سنی ، نمونهٔ امتثال اولاجق برطرز واسلوبده تحلیل ایلدی . یالکز اومبارك ذاتك شمدی‌یه قدر تحلیل ایدله‌ین برروحیاتی قالدی . اومصنی ، او شایان دقت سوکیلی شفیق قلبك انجه ، صمیمی تللرینه پك آز دوقونلدی . بن‌ده سامی‌یی اوزون مدت پك یاقیندن طانیمق نعمتنك بخش ایتدیکی صلاحیتله برآز بوجهتلردن بحث ایده‌جکم :

اونجیب روح تحلیل ایدیلیرکن ، نیجه بوتون مزایاسنك الك قیمتلیسی اولان معصومیتندن باشلامق ایجاب ایدر . اوت ، اونك سعیی ، فضلی ، عرفانی یاننده برده پك ملکانه عصمت وجدانی واردی . هریوزینه باقانه اختیارلامش ، بیپرانمش چهره‌سنی بیله ، برچوجق کبی اوقشامق هوسنی ویرن ، بوصاف خصلتی اونکله برلکده دوغمش ، یاشی ایلریلدکجه تناقص ایتمش دکل ، بالعکس آرتمش ، درینلشمشدر . هرنه دنسه ، ضعف عد ایتدیکی بوحالنی کندیسی

دائما کیزلەمك ، اوریمك ایستردی ؛ [زواللی سامی !] بن اونك اصیل روحندەکی بومعنایی تفسیر ایدەجك بوندن کوزل برتعبیر بولەمیورم؛ محترم برپدرك تحت تربیەسندە کوردیکی فضلە اهتمام، اونك روحنی قویو برحجاب ایلەدە معلول قیلمشدی. شرقلك اك یوکسك علامت اصالت طانیدیغی ، بومحجوبیت ، سامینك سیماسندە ، صحبتندە ، هرحال وطورندە پك بارز بر حالدە کوریلوردی، حق وحقیقت اوغرندە هرزمان مهیای فوران دوران اوعالی، فداکار، قهرمان قلبی ، بودرجە مطیع ، اویصال ، حلیم برظرف، دائما شفیق ومتبسم برسیما آلتندە کیزلەمك موفقیتنی ، اومعند ، اوقیرلماز حجابنە مدیوندر .

زواللی سامی ، دنیا امللری ایچندە اك زیادە عائلە تشکیلنە مجلوب ایدی . ناساز طالعی بوآرزونك حصولنە مانع اولمش، ایکی دفعە، صافیانەدویغولرلە تشبث ایتدیکی تأهلدن امیدسز، ثمرەسز برحالدە رجوعە مجبور اولمشدی. حالبوکە عائلە اوجاغی اونك ایچین برمعبد وجدان، کوچك چوجقلر پرشعرحیات بربدیعۂ محبت ایدیلر. سنەلرجە برلکدە چیکنەدیکمز بروسە سوقاقلرندە بوتون بوحسی ضعفلرینی هرزمان کوستردی . معتادی وجهلە ، بوتون حرارت بیانیلە دالدیغی علمی وادبی مناقشەلر آرەسندە یانمزدن برچوجق کچەمزدی‌کە . مرحومك نظر دقتنی جلب ایتمسون ؛ مناسبت آلانلرینی سور ؛ اوقشار ؛ باغرینە باصار؛ برقسمنك‌دە آرقەسندن حیران . مفتون برنظرلە دالوب قالمادقجە یورویەمزدی . « نە جانم سامی بك هایدی . . . صکرە . . . » دیە ایقاظ ایدیلنجە برآز شاشالار ؛ نجیبانە کولر ؛ بللی ایتمەمك ایستدیکی حالدە درین برکوکس کچیرمدکجە یوانە وسوزینە دوام ایدەمزدی . بعضاً دە کندینە خاص صوت‌واداسیلە « نەیاپایم، کوچك‌چوجق کوردمی دایانەمییورم...» دیە افشای حسیات ایدردی .

طفولیتە قارشی کوستردیکی بوشاعرانە ابتلا درجەسندە ؛ أوینەدە مربوطیتی واردی ؛ سما قدر صاف کوکلندن صمیمیت ؛ محبت ایچین انشعاع ایدن حساس تللرك هربری خسران ایلە بوکولدکجە ، همشیرەلری اوزرندە طوپلانیر ، یالکز اونلرك قلبندە نعمتشناس بیرر جای قبول بولوردی . مرحومدە بوتون روحیلە ، حسیلە ، انسانی وظیفەلریلە اونلرك اوزرینە تترر ، اورادە ، أوت ، یالکز اومحرم محیطدە ، بوی وفا ، برآز شمۂ تسلی دویاردی . اوغلنك بوفطری فداکارلغنی البتە بیلن [سلیمان] پاشا قدر هیچ کیمسە کوزلرینی مستریح قپایامامشدر . نجە رقتلر ، شفقتلر ، محرومیتلرلە بیپرانمش ، متوکلشمش ، قلبندە هیچ بر تأثیر ایلە تعدیل ایدیلەمز برعزمی ، بروظیفەسی واردی کە ، اودە پدرینك عصمت وجدانی نظر عالمدە اثبات ایتمك، بوخصوصە دائر وثائق طوپلامق. عمرینك کتبخانەسندن، کتابلرندن آییرابیلدیکی بویوك برقسمنی ، بومقدس وظیفەسی اوغرندە صرف ایتمشدر . سامینك دالغین نظرلری ملك رفتار چوجق تعقیب ایتیورسە مطلقا پدرینی دوشونور، همشیرەلرینە کورلەیور، صمیمی ارقداشلرینە کولومسەمیورسە ، شبهەسز سلیمان پاشا فلاکتنە آغلاردی ؛ هرتأثری تعدیلە مقتدر اولان زمان ، یالکز سامینك کوز یاشلرینە قارشی اظهار عجز ایتمشدی .

مرحومی وفاکار مشغلەلری ، رقیق حسلری ؛ کتابلری باخصوص بونلرك هپسندن مؤثر ، ییرتلماز حجابی پراتیك حیات آدمی اولەبیلمکدن آلی قویمشدر . پارەقزانمق، دنیا مالنە اهمیت ویرمك اونك هیچ خاطرینە کلن شیلردن دکلدی . سخاسنك افراطی اونی مادةً بویوك زیانلرەبیلە اوغراتمشدر . مملکتمزدە خاطری صایلاجق درجەدە برثروتە توارث ایتمش ایکن صوك زمانلرندە یالکز معاشیلە کچنمکە قاتلاناجق درجەیە کلمشدی. اونك یانندە ضرورت ایچین دوکولن یاشلر هیچ بروقت ثمرەسز قورومامش ؛ مال واملاکنی قطرە قطرە اریتمش ؛ توکتمشدر .

کرم وسخاسنك درجه‌سنی آڭلاتمق ایچین آتیده‌كی وقعه‌یی حكایه ایتمه‌دن كچه‌میه‌جكم : ۳۱۶ تاریخلرنده معارف مفتشی ایدم . نصلسه بركون ایشسز قالدیغم دقیقه‌لرده نظارت قوریدورلرینی دولدیران اصحاب مراجعتك حالات روحیه‌لرینی تدقیق ایدییوردم . كوزیمه دیكرلرینه بڭزه‌مه‌ین ذكی ، كوچك برچوجق ایلشدی . یأسدن صارقمش ایریلی اوفاقلی سیمالر آره‌سنده بوفطین چهره پارلیور ، مشكلاته اوغرادیغجه آرتان ، یوكسه‌لن براراده ، بزم محیطلره پك یابانجی برعزم كوستریوردی . آرتق نظریمی آندن آییرمق امكانی یوقدی ؛ اوپولاد طینت بنی برمقناطیس كبی تاباننه جذب ایتمشدی . دها بركلمه صرف ایتمه‌دن مقصدینی آڭلادی ، متأثر فقط سلیس ؛ آقیجی برافاده ایله حالنی اڭلاتدی . بش اولاد صاحبی معلول فقیر برپدرك اوغلی اولدیغی حالده قباطاش اعدادیسنده برنجیلكله انتساب ایتدیكی صنفه مجاناً قبول ایتمیورلردی . بودردینی نصلسه نظارتده‌ده كیمسه‌یه آڭلاتامامشدی . ایشی آڭلادم ، درحال لازم كلن یرلره بن‌ده مراجعت ایتدم ؛ بردرلو امكانی بولنه‌میوردی . اوانناده مرحوم ملیح سیماسیله كوزیمه ایلشدی ، درحال یاننه قوشدم ؛ « سامی برآز شوطرفه كل ، سكا قوجه برمكتب دكر برچوجق كوستره‌جكم » دیدم . برقاچ دقیقه آغلایشیدن قولاقلریله چوجغی دیكله‌دیكجه اوده بنم كبی عزم وفطانتنك حیرانی اولدی . درحال بوصافی آرزونك اسعافنه چالشمغه باشلادی . فقط ممكن دكل ، اوكون برایش كوریله‌میوردی . نهایت غنای قلبنك یكانه استنادكاهنه مراجعت خاطرینه كلدی ؛ مستریح كولومسه‌دی ؛ جبندن یكرمی لیرا چیقارارق بكا اوزاتدی . چوجغی حدیقهٔ مشورته كتوروب لیلی قید ایتدیرمه‌می رجا ایلدی . اوكوندن اعتباراً مرحوم بوچوجغی عائله‌سی افرادندن قطعیاً آییرمامش ، خاص اولادی كبی معامله ایتمشدر . چوجق بركون‌ده محمود شوكت پاشانك نظردقتنی ذكاسیله جلب ایتمش ، مكتب حربیه‌یه نقل ایدلمشدی . اوغرادیغی هرلطفك شكرانی سعیی وحسن خلقیله اوده‌مش اولان بوكوچك كمال ، او محیط جوالده‌ده كندینی كوسترمش ، صنفنك ینه آزوقتده برنجیسی اولمشدر .

سامینك رحم وشفقتی هیچ تعداد اولنمقله بیترمی ؟ بركون مكتبمزه آرقه‌سنده قوجه ، مستعمل مرانغوز دستكاهی یوكلی برحمال ایله كلمشدی . « بونه‌در سامی بك؟ » دیمجه « بن نه بیله‌یم ، شورادن كچركن برفقیر دوغراماجینك مالنك مزایده ایدلدیكنی كوردم . بوكون بش آلتی یوز غروشه آلنمسی قابل اولیان دستكاه اوچ مجیدیه‌یه كیدییوردی . دایانه‌مدم ، آرتدیرمغه باشلادم . نهایت اوزرمده قالدی . بونی نه‌یاپاجغمی دوشنونمكه باشلانجه درحال سن ومكتبك خاطریمه كلدی . آل ، عملیات خانه‌یه قوی ، البته برایشیكزه یارار » دیدی . دستكاه الیوم مرجان سلطانیسی دمیر باش اشیاسی میاننده دورمقده ، خیرخواه آرقداشه وسیلهٔ رحمت اولمقده‌در .

حامد حسن جان بك ، هرزمان آڭلادیر : « بروسه‌ده برآقشام برمعتاد سلیمان نظیف بكك اونده ایدك . بعض عقار وچفتلك آلیم صاتیمندن طولایی بویوجك پاره‌لردن بحث اولندی . بن‌ده لطیفه ایله سوزه قارشدق ، جریان كلامی خوش بر مجرایه دوكمك ایچین [یاهو سز نه قدر بختیار آدملرسكز ، بیكلرجه لیرالر آغزكزدن معتاد براستیناس ایله قایوب كیدییور ، حالبوكه بن بو یاشه كلدیكم حالده حالا جبمده قرق ، اللیسنی برآراده كورمه‌دم] دیمش بولندم . طبیعی كولوشدك . فقط شمدی خاطرلایورم ، سامی دوشونیوردی ؛ ایرتسی صباح هنوز اویقوده ایكن (اوتل بروت) ك قارشوسنده‌كی دائره‌مك قپوسی شدتله اورلدی ، همان فرلادم . پنجره‌دن باقدم ، آ ، سامی كلمش ! سبحان‌اه ، دیدم - قوشوب قپویی آچدم . « خیر اوله سامی بك ؟ » دیه‌رك صالونه آلدم . اوبكا جواب بیله ویرمیور . متصل جبندن

زور ایله طیقلمش بویوجك بریا کت چیقارمغه چالیشیوردی ؛ نهایت موفق اولدی . درین برکوکس کچیردکدن صکره « آل‌حامد ، اقشام پك رقتمه دوقوندك ، سکا یوزلیرا کتیردم » دیمه‌سونمی ؟ بوغیر منتظر حال قارشوسنده عادتا آلیقلاشدم، اوصباح پاره‌سنی تکرار کندینه اعاده ایتمك ، سوزك لطیفه‌دن بشقه برشیئه حمل ایدلمك احتمالی اولمدیغنی آکلاتمق ایچین ایچه یورولدم . ظن ایدرسه‌م برآزده جعلی حدت علامتی بیله کوسترمکه مجبور اولدم . »

ایشته سامینك رقتی ، دوستلرینه دوشکونلکی باخصوص سخا ومروتی ، مقاومت سوز براتلا ، غیرارادی برخسته‌لك درجه‌سنده ایدی . هله برکیمسه‌ده جزئی شمهٔ علم ومعرفت ، سعیه ومملکته قارشی حب ومودت حس ایتمسون. درحال اونك جان وکوکلدن دوستی اولور ، خیروسلامتی اوغرنده راحت وحضورینی ترك ایدردی . سامینك بوممملکته ایتدیکی خدمتلردن بری‌ده فکر ومسلکده کفو اولان ذواتی بربرینه طانمتماغه میلی ایدی . بوغیرتی یوزندن پك مشکور مناسبتلر ، صمیمیتلر حاصل اولمش ، خدمتلر ایدلمشدر .

سامی ادبیاته دها زیاده متوجه اولدیغی حالده فنی‌ده هیچ اهمال ایتمز ، دائما آنکله‌ده توغلدن خالی قالمازدی ، بروسه‌ده ایکن نه‌وقت بکا کلمك خاطرینه کلسه جیلرینه « ره‌وو آنسیقلوپدیك » دن ویا « لەزانال » دن برقاچ نسخه صوقوب برقاچ جلد کتاب بوکلمدکدن صکره یوله‌چیقمازدی . هیچ اونوتمام ، ره‌وو آنسیقلوپه‌دیکك اوزمانکی نسخه‌لرینك برنده لغارتمه یرینه « تریبانکولر جدوللرینك استعمالی » محسناتندن بحث ایدیلیوردی . مقاله‌ده جدوللرك نمونه‌سی وفضله معلومات اولمدیغندن مراقنی دفع ایچون کونلرجه اوغراشارق بر کوچك تریبانکولر جدولی میدانه کتیرمدکجه یقه‌می الندن قورتارامدم . والحاصل علمه‌حرمت ومراقی زیاده ایدی . فرانسزجه‌یی پك ایی بیلور ، انکلیزجه‌یی‌ده آکلاردی ؛ ملی لسان وادبیاتنه درین وقوفی، هرشعبهٔ علمیه‌ده (آنسیقلوپه‌دیك) معلوماتی هرکسجه مسلم اولدیغندن بحثی اوزاتمغی بیله زائد عد ایدییورم .

*
* *

اینانلمز غرابتلردن‌درکه بوقدر عالی مزیتلر ، درین حسلر ، نورلی معرفتلرله مشبوع اودولغون دماغی اداره ایدن روحی هر زمان برملك ، بر قوزی ، هیچ اولمازسه برچوجق قدر هرنوع شائبهٔ لوثدن آزاده قالمشدی. یمین ایده‌بیلیرمکه کندندن اول وفات ایدن بعض ارقداشلرینه اقربالری بیله سامی قدر جاندن آجیوب آغلایامازدی. بویوك توفیق فکرتك وفاتندن صکره سامینك یوزی کولەمش ، یاشی قورومامشدر .

سامی روحاً ، نسلاً ، دیناً هر زمان بو مملکتك حقیقی آدمی قالمش ، غربك محیط عرفاننه دالان کوزلری صافیت ایمانی اصلا غائب ایتمه‌مشدر .

کلال ویرمه‌مك ایچین سامینك دها نیجه معزز خاطراتی ایله مالی اولان ماضیمی آرتق فضله قارشدیرمیاجغم ، ارباب مطالعه‌یی مرحومه برلکده بر فاتحه اتحافنه دعوت ایده‌رك سوزی کسییورم .

۹ تشرین ثانی سنه ۳۳۳

عبدالفیاض توفیق

هوَ الموتُ لا يُبقي من النّاس باقيا
وما ان أرى حيّاً لهُ اللّهُ واقيا
قضى الموتُ ان لا يتّقى بتميمة
ولا هاربٌ يلفى من الموتِ ناجيا
فذاك سليمانٌ ، ونوحٌ ، وآدمٌ
واحمدُ كلٌّ جاءه الموتُ داعيا
وافنى ملوكا ، ثم بأساً وقوّةً
فلم يبقِ ذا امرٍ ، ولم يبقِ ناهيا
ولم يبقِ ذا علمٍ ، ولم يبقِ ذا غنى
ولم يبقِ جبّاراً ولم يبقِ طاغيا
وصالَ علينا حاملاً كلّ غيظه
فهدَّ من الأطواد ما كان راسيا
دهانا فلم يتركْ لنا بعد ما دها
اماناً ، ولا للشامتين امانيا
بدي ناشئاً بالشعر فابتزَّ (فكرةً)
وعادَ على الأخلاق فاستلَّ (ساميا)
عظيمين لا تحوي الصدورُ سواهما
اذا عقدَ الأقوامُ للبحث ناديا

فهذا الّذى قد كان للحق ناصرا

وذاك الّذى قد كان للعلم حاميا

فلولا يراعُ الشّهم (توفيق فكرة)

لما جاء بيتُ الشّعر للشعر حاويا

ولولا (ابو الخيرات) ماعاش بائس

ولابات ذوهم عن الهمّ ساليا

فمن ذا الّذى ابقيته بديارنا

ـ اذا ضلّت الآراء ـ ياموتُ كافيا ؟!

* * *

فيا (سامياً) ابكيت كلّ نجيبة

وكلّ ابن انثى لايعين البواكيا

فقد نابك الاخلاق ، والعلم والحجى

جميعاً ، كما انّا فقدنا المعاليا

لقد كنت يا (سامى) اماماً وحجّة

وقد كنت مهديّاً ، وقد كنت هاديا

وقد كنت برّاً باليتامى وراحماً

مجيباً الى الخيرات فينا ، وداعيا

وقد كنت بالبأساء خير مجاهد

تردّ به البلوى غنيّاً وعافيا

يهمك شأن النّاس طرّا كأنما

ولدت جميع النّاس برّاً ، وجافيا

رَؤُوفاً ، رَحيماً ما أَصابَتْ مُصيبَةٌ

أَخا شَجَنٍ الاّ وكُنْتَ المُواسِيا

وللتَّنكُّرِ ، والخُلْقِ الذَّميمِ ، وللخَنا

أَبَى اللهُ الاّ أَنْ تَكُونَ مُعادِيا

وَكَانَتْ تُلَبّيكَ العُلَى في سَمائِها

وتَجْثُو احْتراماً حَيْثُما كُنتَ جاثِيا

فَلَمّا نَعَتْكَ النّاعِياتُ تَحَجَّبَتْ

ولَمْ تَبْدُ الاّ أَنْ تُعِينَ النَّواعِيا

فَطَوْراً أُعَزّيها وأَعْلَمُ ما بِها

وطَوْراً تُعَزّيني وتَعْلَمُ مابِيا

وَصَبَّرْتُ نَفْسي خِيفَةً وتَجَلُّداً

ولَوْلا عِقابُ اللهِ أَصْبَحْتُ عاصِيا

***

عَلِمْتَ بِأَمْراضِ القُلُوبِ مُشَخِّصاً

لَهَا كُلَّ تَشْخيصٍ فَكُنْتَ المُداوِيا

وحارَبْتَ بالأَقْلامِ كُلَّ رَزِيَّةٍ

فَاصْبَحتَ بالعُقْبَى شَهيداً وغازِيا

وحَلَّلْتَ أَسْرارَ الطَّبيعَةِ كاشِفاً

دَقايِقَ كانَتْ قَبلَ ذاكَ خَوافِيا

وعُدْتَ عَلَى الآدابِ ، والشِّعْرِ ناهِجاً

مَناهِجَ غُرّاً بَلَّغَتْنا المَراقِيا

وكانت تناغيك البدايع حيثما

خطوت بهذا الكون سهلاً ، ووادياً

فتوحي اليك الشعر حسناً مجسماً

فتلبسه ثوباً من الدر ضافيا

فلم ار الفاظاً تميس كواعباً

ولم ار حسناً قسموه معانيا

لذلك ان بادرت وصف حقيقة

سبقت بذاك الوصف من كان رائيا

تصور للعينين ـ ان شئت ـ لوعة

وان شئت دمعاً ، او يتيماً ، وعانيا

فتجذب نحو الشعر من كان معرضاً

عن الشعر لايهدى ، ومن كان واعيا

ارى الناس صرعى حول شعرك سجداً

ينوحون مرثيا لديهم ، ورائيا

ومثلت فى تلك المعانى خلائقاً

طلعن شموساً ، وانتظمن دراريا

خلائق لو ان المعالى تهتدى

اليها لكانت للمعالى معاليا

خلائق جاء الدين فيها مبشراً

وناهيك بالدين الحنيفى هاديا

وَلَوْ كُنْتَ تَهْجُو كانَ هَجْوُكَ حِكْمَةً
ولـكِنْ مِنَ الأَخلاقِ ما كُنْتَ هاجِيا

فَواحَزَنِي وَالشِّعرُ بعدَكَ نجمه
بآفاقنا ـ وَيلاه ـ أَصبحَ هاوِيا

* *
*

وَلَمّا رَأَيتَ النّاسَ ضَلّتْ عقولُهم
وكُلّاً بِهذا القرنِ أَصبحَ باغِيا

وَأَنَّ دماءَ النّاسِ شَرقاً ، ومغرِباً
تُراقُ بِلا إثمٍ ، وَلَم تَرَ ناهِيا

وَلَمْ تَرَ مِنْ تِلكَ العلومِ زواجِراً
وَلا مِنْ دُعاةِ الحَقّ للحَقّ داعِيا

وَلا الموتَ يَثْنيهم ، وَلا الدِّينُ حاجِزٌ ،
وَلا صارِمٌ عَضْبٌ يَرُدُّ الدَّواهِيا

وَضاقَ على المرءِ الفضاءُ فَلَمْ يَجِدْ
لَهُ مَهرَباً كَيما يَعيشُ مُصافِيا

وَفي الجَوّ ، أَوْ قَعرِ البحارِ ، وفي الثَّرى
إذا ما احتَمى لاقَى الرَّدى ، والرَّوامِيا

وما أَبقَتِ الأَيّامُ ـ يا وَيْحَها ـ لَنا
كُهولاً ، وَلا أَبقَتْ لَدينا ذَرارِيا

سَئِمْتَ مِنَ الدُّنْيا جَميعاً ، وأَهْلِها
وَغادَرْتَ هَذا العَيشَ لله غادِيا

وَلوكانَ عَقلُ النّاسِ للنّاسِ هادياً

لَما كانَ بعضُ الناسِ للناسِ ماحيا

وَأنتَ الّذي أعرَضتَ عَنْ كلِ مُنكَرٍ

فاصبحتَ للموتِ المُفرّقِ داعيا

رَضيتَ مِنَ الدُّنيا بثَوبٍ وَلُقمةٍ

وغَيرُكَ مهما نالَ لَمْ يكُ راضيا

خَرَجتَ مِنَ الدُّنيا نَقيّاً، مُطَهّرا

تَحُفُّ بكَ البُشرى كما كُنتَ جائيا

تَساوَى لَدَينا بعدَ دَفنكَ في الثّرى

مِنَ الناسِ مَنْ يُنعى رَخيصاً وغاليا

*
* *

تُخبّرُكَ التاريخُ مِنْ نَسلِ آدمٍ

ـ لصدقكَ بالأخبارِ ـ شَيخاً وَراويا

فكانَتْ تُباريكَ الحقيقةُ دائماً

فَهلْ كُنتَ في حِجرِ الحَقيقةِ رابيا ؟

تنزّهتَ عَنْ سمعِ الخَناء ولكَ الهَنا

نَجَوتَ وَما انْ كانَ غَيرُكَ ناجيا

تُصيبُ اذا ما كُنتَ تَرمي لحاجَةٍ

ولَستَ الى غَيرِ المكارمِ راميا

تُطَأطأُ عِندَ الحَقِّ رَاسَكَ مِثلَما

تُغذِمُر انْ شاهدتَ أمراً مُنافيا

يَهابُكَ مَنْ يَلقاكَ كَهلاً ، ويافعاً
وشَيْخاً ، وذاحلمٍ ، وغِرّاً ، وغاويا

تَنازعَتِ الاَقْوامُ فيكَ كَأَنَّما
لِكُلٍّ مِنَ الاَقْوامِ قَدْ كُنْتَ حاميا

لكَ التُّركُ ، والاَعْجامُ ، والعُرْبُ ، والوَرَى
جميعاً لَقَدْ اَضْحوا خَليلاً مُواليا

يَحِقُّ ـ يَميناً ـ عِندَ فَقْدِكَ اَنَّني
اَشُقُّ فؤادي لا اَشُقُّ ردائيا

بَكَيْتُكَ مَلْهوفاً وحَقَّ لِيَ البُكا
ولَسْتُ عَلى مَيْتٍ مِنَ النَّاسِ باكِيا

بَكَيْتُكَ اُسْتاذاً خَبيراً ، وصاحباً
غَيُوراً ، وشَهْماً في المُلمّاتِ وافيا

اُقَلّبُ طَرْفي في الاَنامِ فَلَمْ اَجِدْ
لَشَخْصِكَ في تِلْكَ المَناقِبِ ثانيا

رَجَحْتَ بَني الدُّنْيا وَفاءً وعِفَّةً ،
وَعَزْماً ، واقْداماً يَدُكُّ الرَّواسيا

فلو اَنَّنا قِسْنا بِشَخْصِكَ ذا الوَرَى
لَكُنْتَ لِذاكَ الكُلِّ فَرْداً مُساويا

وَلَوْ كُنْتَ تُفْدَى بالنُّفوسِ ، وبالغِنَى
فَدَيْتُكَ يا (سامي) بِنَفْسي ، وماليا

ولكنْ قَضَى ذُوالعَرْش أنَّكَ مَيّتٌ

ولا دافِعٌ يُلْفَى لِما كانَ قاضيا

*

* *

أَنَنْسَى لكَ الفَضْلَ العظيمَ ولَمْ نَجِدْ

سوًى فَضْلِكَ السّامى على الناس باقيا ؟

كأنّى أرَى فى كُلّ شَخصٍ نَظَرْتُه

بعيْنَيَّ شَخْصاً مِنْ مَعاليكَ ناعيا

فاطْرِقُ اجلالاً ، وأُرْسِلُ أدْمُعاً ،

وأَشكُو منَ البَلْوَى ، وأُمْلِى المَراثيا

وسَوَّدْتُ فيكَ الصُّحْفَ، والعِيْدُ شاهِدٌ

علَى أنّنى سَوَّدْتُ فيكَ نَهاريا

وما انْ أرَى للعيد ماعشْتُ ـ عَوْدَةً

تُعيدُ زَمانَ اللهوِ بَعْدَكَ ثانيا

لَقَدْ كُنْتَ مِصْباحاً بِكُلّ مَضَلّةٍ

وكُنْتَ على الباغِى حُساماً يَمانيا

فَقَدْناكَ فَقْدَ الرّاضعات منَ الحَيا

سوارِىَ وَبْلٍ تارَةً ، وغَواديا

وَرِيّا تُرَوّى العُودَ كُنْتَ بأرْضنا

فَلَمّا أستوَى أمسَى بِفَقْدِكَ ذاويا

وَما انْ فَقَدْنا يا (نَسيبُ) أخا عُلًى

ولكنْ فَقَدْنا أُمَّةً ، وأعاليا

فتلك ديارُ العلمِ بعدكَ اقفرتْ

وتلك ربوعُ المجدِ امستْ خَواليا

وكيفَ أُسلّي النّفسَ بعدكَ والأسى

يُلاحظني من حيثُما كُنتُ ماضيا

فيا ناعياً رفقاً بنا : انّ نعيهُ

يُهدّمُ رُكْناً للمعارفِ عاليا

ولَمْ ادر هل ابكي المعاهدَ، والتُّقى ؟

أمِ الخيرَ ؟ أمْ ابكي العُلا ، والمَساعيا ؟

أمِ الشّعبَ ؟ أَمْ - ياعَينُ - ابكي شقيقةً

به فقدتْ - ويلي - وَليّاً ، وواليا

* * *

ويا بانياً للقومِ بيتاً مُصمّداً

تداعتْ أواسيه فديتكَ بانيا !

ايجمعُنا يوماً - وهيهاتَ - جامعٌ ؟

فالثُم كفّاً علّمتني المعاليا

وفي الحشرِ هل القاكَ ؟ - ياخلُّ - انّني

أُحاذرُ يومَ الحشرِ انْ لا تلاقيا

وهلْ عالَمُ الأرواحِ يجمعُ بيننا ؟

فتخبرَنا : انَّ الحقايقَ ماهيا ؟

فقدْ ضاقَ صدري عن احاديثَ لم اجدْ

سواكَ اليها في البريّة صاغيا

أَحاديثَ أيّامٍ خُلقنَ بلا ضُحىً

فَمَرّتْ طِوالاً كلّهنّ لياليا

أَحاديثَ تُمليها عليَّ من الدّما

جِناياتُ أقوامٍ ملأْنَ الفيافيا

أَحاديثَ شتّى عن جرائمَ سوّدتْ

وُجُوهَ بَني الدُّنيا خَبيثاً وَزاكيا

أَحاديثَ عَنْ عَصْرِ التّمدُّنِ ذكّرتْ

بتاريخ أعصار التّوحّشِ ناسيا

أَحاديثَ دهرٍ كلّهنّ مصائبٌ

نُشِرْنَ فلمْ يَخْلُقْ لها اللهُ طاويا

أَحاديثَ أوطـاني، وأهْلي، وعترتي

وأبناء نَوعي، ثم نَفسي، وماليا

أَحاديثَ أرضٍ ما رضيتُ بغيرها

مقيلاً، ولا عَنْ أهْلِها كُنتُ ساليا

عَرَفْتُ الهوى فيها، وعانقتُ ظِلّها

وقضّيتُ أوطاري بها، وشبابيا

أَحاديثَ عن وادي الفُراتِ، ودجلةٍ

ومَنْ ذا رأى — قُلْ لي — كدجْلةَ واديا

نسيمُ الصّبا ما هبَّ في جنباتِه

رأيتَ نعيماً في الجوانب جاريا

وَمَنْ ذَا الَّذى يَنْسَى الرّصافَةَ ، والمَها ؟
وَيَنسى شَذا جَنّاتِها ، والمَغانيا ؟
فَلِي كَبِدٌ حَرَّى اذا ما ذَكَرْتُها
وَطَرْفٌ مَتَى نَبَّهْتُهُ كانَ داميا
بِلادى أَراها فى البلادِ عَزِيزَةً
وَلا ارْتَضَى فى العَيْشِ الّا بِلاديا
فَهَلْ أَنْتَ مُصْغٍ لِلحَديث ولِلنّدا ؟
كما كُنْتَ تُصْغى ، اوتُجيبُ ندائيا ؟
أَمْ أسْتاءَ ذاكَ القَلْبُ مِنّا فَلَمْ تَرُمْ
لِقاءَ بَنى الدُّنْيا بَعيداً وَدانيا
وَهَلْ أَنْتَ سالٍ اخْوَةً ما تَرَكْتَهُمْ ،
ولا عِشْتَ يَوْماً عَنْهُمْ قَطُّ ساليا؟
أَجِبْنى ! فَانّى قَدْ عَهِدْتُكَ دائماً
تُجيبُ اخَا البَلْوَى قَرِيباً ، ونائِيا

* * *

يَعِزُّ عَلَى الاخوانِ تُحْشَى بِاغْبَرٍ
فَتُصْبِحَ فى خَطٍّ مِنَ الأَرْضِ باليا
فَيا قَبْرَهُ بِاللهِ رِفْقاً بِنَعْشِهِ
فَقَدْ كانَ هَذا النَعْشُ لِلحَقّ هاديا
أَيُبْلِى الثَرَى كَفّاً عَهِدْتُ بَنانَها
اذَا اسْتُنْجِدَتْ أَحْيَتْ عِظاماً بَوالِيا ؟

وصدراً حوى علماً ، وفضلاً ، وحكمة
ونفساً ابت فى المجد الا التناهيا
نعم ، هذه الدنيا حيواة معارة
ولابد يوماً ان نرد العواريا
فلا تبعدن ان المكارم خلدت
لك الذكر فى التاريخ ماكان باقيا
وما مات من ابقى المحامد بعده
يذكرن اياماً به ولياليا
اعزى بك الاقلام ، والصحف ، والنهى
وارجع مكروباً اعزى القوافيا
فصبراً جميلاً ايها الشعب : ان ذا
مصاب به قد خاب ما كنت راجيا
هلم بنا ياشعب ! نجمع شتاتنا
وناسوا قروحاً فى الضمير دواميا
فآلامنا شتى ، ووقتك ضيق
وما ضل من — ياشعب — شمر ساعيا
عليك سلام الله ياقبر ! كما
علا الغصن قمرى وغرد باكيا

شيشلى ، ١٢ صفر ٣٣٦

فهمى المدرس

سلیمان پاشا زاده سامی بك مرحوم ایچون

غالبا ۳۲۵ اوخرانده ایدی، سلیمان نظیف بکی بصره والیلکنه تشییع ایچون واپوره کیتمشدم . واپوره تشییعه کلن یوکسك سیمالر میاننده طانیه‌مادیغم بر تك سیما واردی . اویله برسیماکه الك مردمکریز قلبلره ، الك یابانجی نظرلره بیله القای حرمت ایده‌جك صورتده مونس ونورانی . کیمدر دیه صوردم ، سادەجه سامی بك دیدیلر - بو قدرجق برایضاحله دفع مراق ایده‌میوردم. چونکه کندیلرینه قارشی حرمتکارانه أکیلمش باشلرك ، مشتاقانه اوزاتیلان أللرك فائقیت وتعددینی کورونجه هر حالده ، دییوردم ، بو پك محترم بر ذات اولاجق ، هر کس طرفندن بو درجه سویلن بر ذاتك اسمنه آفاق شؤنده پك‌ده صیق تصادف ایده‌مه‌یشمی یامستعار نامله یاخود آنونیم بر روحله یشامش اولماسنه حمل ایتدم . مع مافیه بو آره‌لق نظیف بکك لطف دلالتلریله پره‌زانته ایدلدم . او تاریخدن اعتباراً استانبولده بولندقجه مشارالیهك دامن فیضنی ، طشره‌یه چیقدقجه خیال فضیلتنی تعقیبدن کیری طورمزدم . اوندن آلدیغم انسانلق قوقوسیله شمدی‌یه قدر شامهٔ روحم آلوده‌در .

* * *

تشرفمدن هنوز چوق زمان کچمه‌مشدی . بر سبیله قضازده اولدم ، اویله که موجودیت حال واستقبالم بر تزلزل معنوی ایله صارصلمشدی . کیفیتدن خبردار اولونجه قوجه انسان درحال ریاست ایتدیکی مجلسی ترکله مسئله‌ده علاقه‌دار سابق حربیه مستشارینه ، دوقتور عدنان بکه بالذات قوشدی . برات تخلیصمی أللیه امضالاتدیروب یدمه ویردی وبنده سایه‌سنده دوقتور چیقدم. کیم بیلیر بنم کبی قاچ بیك طلبه‌نك، ملتجینك شفیع وخلاصکاری اولمشدر . جیبنده قرق غروش بولنورسه نصفنی‌بهمه‌حال بریتیمی یا مکتب صنایعه یا دیکر برمؤسسه‌یه مجاناً قید ایچون آرابه اجرتنه صرف ایدردی . هله فضلی پاشایه طاشندقدن صکره بر کون اولسون کندیسنی کندی ایشیله مشغول کوره‌مدم . صاچلرینی تعب فضیلتله آغارتدیغنه شبهه‌م یوقدر . اونك نسباً اولدیغی قدر حسأده ناصل یوکسك یارادلدیغنی آکلامق ، آکلاتمق ایچون اوصاف ملکیتی کوز اوکنه کتیرمك لازمدر . بن مرحوم حقنده بر غزته مقاله‌سی یازمقله نه‌تطمین تأثر نه‌ده تأدیهٔ دین ایده‌بیلیرم. آنجق نامارینه اتحافاً حاضرلادیغم «تربیهٔ استقلال» اثرمی طبعه موفق اولورسه‌م بر درجه کندیمی متسلی ایده‌بیلیرم ظننده‌یم . اثری برای تصحیح کندیلرینه تقدیم ایتدیکم زمان « یکی کوزدن کچیره‌یم ، فقط اسممی یازمه ، صکره داریلیرم » یوللو عتابده بولندیلر . عتابنده بیله بر خطاب صمیمیت محسوس اولان مرحومك

بودرجه محب فضیلت ، نجیب ، متواضع ، بر او قدرده مفتون بدایع اولیشنی - چکه‌مینلر - حال مرضی عد ایتك ایسترلردی ، ثبوت انسانلغك کندینه مخصوص اویله بر ذوقی وارکه اوندن ذائقه‌دار اولانلره بعضاً جنت مقدسه کلمز دکل ، لکن مشارالیه کندیلرینی پك او قدر افراطه قاپدیروب‌ده محالات وغیر ممکناتله اوغراشمازدی . بو سببله جنت مقدسه وصفی کندی حقلرنده وارد اولاماز .

* * *

مبارك سیمالرینه بو صوك سنه‌لرده آثار ضعف وفتور عارض اولمغه باشلامشدی . بونی کندیلری ده حس واعتراف ایدییورلردی . اونی اختیارلاتان بر جهت واردی : انانیتك انسانیته غلبه‌سی، جدالك فلاکتی. اونك حساس ، آلتون قلبی بو آتشلره دایانه‌مدی، أریدی .

* * *

فکرت ، شعیب ، سامی آره‌سنده بعض نقطه‌دن بر قرابت ذهنیه موجود اولدیغی ادعا اولنه‌بیلیر. چونکه هراوچنی‌ده بشریت مضطربه ایچون عینی حسله، عینی سسله کرچکدن آغلار کورردم . نه حزین برتجلی که بوکون هراوچی‌ده تراب وسراب اولدی .

* * *

سامی بك کبی برولی انسانیتی اونوتمق، غیبوبتنی برنسخهٔ مخصوصه نشریله کچیشدیرمك کافی دکلدر . مرحومك مسلك وخیالنی نظر اخلافده یاشاته‌جق برآبده انشاسی لازمدر. انسانیت نامنه یاپیله‌جق بویله برتشبثك برخدمت وطنیه وبروظیفهٔ وجدانیه اولاجغنه قانعم .

۹ تشرین ثانی ۹۱۷ — دیار بکر بلدیه دوقتوری

فؤاد ابراهیم

مرحوم سامی بك

سامی بكده فكرت گبی ایچمزده اصل اولدكدن صوكرا یاشامایه باشلایانلردن بریدر . امینمكه فكرتك بلند پایه‌سنی حقنده‌كی نشریات وتظاهراتی گوردكدن صوكرا ادراك ایده‌بیلنلر اولدیغی گبی سامی بگك ألماس قلبنی ، یوكسك روحنی‌ده آنجاق بوقبیل نشریات ایله طانییه‌جقلر بولونه‌جقدر .

بویوك نامق كمالك وفاتی اوزمانك مطبوعاتی « ردوس متصرفی كمال بك دوچار اولدیغی خسته‌لقدن رهایاب اولامایه‌رق ارتحال داربقا ایلمشدر » طرزنده نقل واعلان ایتمشلردی. اوزمان چوجوق عد اولونه‌جق برسنده بولوندیغم حالده كمالك برپرستشكاری اولمق صفتیله بوحادثه‌نی كمالك وفاتندن زیاده متأثر ایتمش ایدی. داها صوكرالری « اسحق سكوتی » نك اوروپاده ، « اسماعیل صفا » نك سیواسده‌كی منفاسنده وفاتندن بالطبع هیچ بحث اولونمادی . یاشایان اولولری ایچین آغزینی آچامایان بوملت ، اولدوریلن عزت نفسی ، غصب اولنان حقوقی ، چیكنه‌نن حریتی ایچین‌ده، دیلسزدی . بویوك اولولرمزك ایچمزده گزه‌جك خیالتلرینی بیله قیصقانان اومشئوم گونلرك بزدن گیتدكجه اوزاقلاشدیغنی گورمكله متسلی اولا- بیلیرز . فقط بوقاداری كافیمی ؟ فكرتی ، سامی بگی بوندن صوكرا كیم گیدوب‌ده مزارلرنده زیارت ایده‌بیلیر ؟ أیوبك او نهایتسز مزارلری ومزارلقلری آره‌سنده بووجودلری اورتن طوپراغی ، حتی كندیلرینی اوأبدیت قاپیسنه قادار تشییع ایدنلر بیله ، بولابیله‌جكلرمیدر ؟ گوگل ایسته‌یوركه بزمده بر « پانته‌اون » مز اولسون . قبه‌سی (۸۰) متره ارتفاعنده اولامایه‌جقمش، ضرری یوق. أك بویوك رساملرك ، فیرچه‌لریله تزیین ایدیله‌میه‌جكمش ، ضرری یوق . فقط اوزرنده شوعباره گورولسون:

« ملتك بویوك أولولرینه وطنك شكرانیدر! »

ایشته اوزمان اوراسی؛ قبه‌سنده، دیوارلرنده‌قوجه برملتك‌دورادور شكرانلری

عکس ایدن اولو برمعبدکبی، سزی جذب ایدر وسزمحاط اولدیغکز بویوك روحلرك حضور معنویتنده قلبی دعالرله اونلری تعزیز ایتمك احتیاجنی دها ای دویارسکز.

سامی بکله ایلك دفعه اوله‌رق بوندن دوقوز سنه أول رادوسده طانیشمشدق. گوله‌رك وباشنی صاللایه‌رق «وای سز صفانك قارده‌شیمیسکز؟» دیدیکی زمان حالنده اویله بر ممنونیت واردی‌که بوندن آغابکمی نه‌قادار سودیکنی آکلامق بنم ایچین قابل اولدیغی گبی اومحبتدن بویوك برحصهٔ ارثیه‌ده بکا دوشه‌جکنی استدلال ایتمك کوچ دکلدی. صوکرالری آکلادم‌که اونك قلبی دنیانك بوتون انسانلرینه قابل تقسیم اولاجق قادار بویوك، محبتی اوقیانوسلر گبی ده‌رین ومحیط، سمالر گبی صاف وجهانشمولدر.

طانیشمه‌مز پك اسکی دکلسه‌ده کندیسنی پك ای طانیمق ایچین دوشن فرصتلر چوقدی. اولا «جمعیت تدریسیهٔ اسلامیه» هیئت تدریسیه‌سنده، صوکرالری «ملی تعلیم وتربیه جمعیتی» هیئت اداره‌سنده هرهفته بولوشور، برلکده چالیشیردق. سنه‌لرجه دوام ایده‌ن بواسبوعی ملاقاتلرمز آرامزده‌کی معارفه‌یی ماضی‌یه دوغروده سنه‌لرجه اوزاته‌بیله‌جك بر ماهیتی حائزدی. ذاتاً روحلر آراسنده أزلی معارفه‌لر حاصل اولدقدن صوکرا، بزم دنیامزله کونشك مناسبت دوریه‌لرندن چیقان، زمان مقیاسلرینك نه حکمی قالیر؟

شبهه‌سز برچوقلری گبی بن‌ده سامی بکدن أول «سلیمان نسیب» ی طانیدم. وسامی بکی طانیدیغم زمان اونده أك اول آرادیغم شی سلیمان نسیبده بولدیغم حساس ورقیق شاعر اولدی. آرادیغم شاعری بولدم واوقادار داعیه‌سز بولدم‌که محویتك بودرجه‌سی «سلیمان نسیب» ك شهرتنه نقیصه ویرمك لازم کلیرکن اونی داها نزیه، داها علوی برپایه‌یه اصعاد ایتدی. ساده شاعر دکل، سنه‌لر کچدکجه اونده قوتلی برتربیه‌جی، متفکر بر مورالیستده بولدم. ایشته سامی بك آیری آیری بر ر قیمته صاحب اولان بواوچ شخصیتك برمحصلهٔ امتزاجی ایدی.

شعرلرنده سودالرینی ترنم ایده‌رکن عصمت وبکارتك بوأزلی محکومنی آدیم آدیم تعقیب ایده‌بیلیرسکز. او، شبابنك هیچ سونمه‌ین آتشی، وتسکین ایده‌مدیکی عطشیله قوشار قوشار، فقط انجه بیله‌جکی بر آق صولرك یاننده بی قدرت دوشونجه ده‌رین ده‌رین ایکلردی. بوایکلتیلر هپ برر گزیده شعر اولدی.

تربیه‌نك کتاب ساحه‌سندن یعنی لاف وکذاف حالندن چیقه‌رق اعتیاد حالنده یرلشدیریله‌سی وفکرك عملی مشاغله اسیر ایدیله‌رك ضروری برتربیه مواجهه‌سنده بولوندورولماسی گبی فکرلرینی تطبیقات وادیسنده کورمك ایچون ناصل دیدینیر وچیرپینیردی. هله بواسلره برطرفدن دوقونولسون! اوزمان اودائمی حلمیت

ومحویت ایچندن مبهور بر شخصیتك فورانی گورولور . متواضع سسنك اهتزازاتی دائما گوز یاشلری صاقلارکن ، باقارسکز بردنبره اوسس قورو برطلاقتله یوکسلمه‌یه باشلار . فقط نه‌غریبدرکه هرکسك حدتی مخاطبنده برعکس تأثیر حاصل ایدرکن سامی بگك حدتلری اطرافنده کیلرك نشئه‌سنی آرتیرردی . اوبوگا قیزماز ، شخصه متعلق اولان هرشیئی عفو ایدر ، فقط دوغرو بیلدیگنه یاگلیش دیمه‌سنی عفو ایده‌مزدی .

مورالیست صفتیله طاشیدیغی أفکاری حیاتنك بوتون أفعالی ایضاح ایدر. حیاتنده هیچ برفنالق ایتمه‌ینلره « پك أیی آدامدر » دیمك ممکن اولونجه سامی بك گیبی یالگز أییلکه وقف وجود ایدنلره نه‌دیمه‌لیدر ؟ چونکه سامی بك شوزمانده نوعی شخصنه منحصر عداولونه‌جق درجه‌ده عالیجناب ایدی. داها مکتب ملکیه طلبه‌سندن ایکن سامی بگك حسابنه گیئوب قوشانان، گزمك ایچین اوندن خرجلق آلان آرقداشلری بولوندیغنی أك عزیز برصنف آرقداشندن دویدم .

ایشته بویله سامی بك کندیسی ایچین پك آز ، باشقالری ایچین پك چوق یاشامایه، بوتون کیمسه‌سز چوجوقلره آنا بابا اولمایه چالیشه‌رق یاشادی وبوگا مقابل هرکسك اهمال ایتدیگی قلبلردن باشقا برقازانجی اولمادی . ینه بونك ایچین آرامزده بیراقدیغی بوشلغی هیچ دولمایاجق گیبی بویوك گورویورم .

۱۳ تشرین ثانی ۳۳۳

علی کامی

سلیمان نسیبك روح صافنه

بیلیرمیسك كه حیاتمدن آرتق ایكره‌ندم ،
یانكده بریر آچارسه‌ك بوأك بویوك نعمت .
س . ن .

سنك ده گلدی اودردلر ، زهرلی ماتملر ،
زاواللی روحكی هرآن دیدیكله‌ین حسلر
سنك ده گلدی بوتون
سن ایكله‌دك ، ئولدك
گورونجه گوزلری یاشلی شوخسته یاورولری
یوزگده پاصلی صاری ،
گوروندی یأس ایله منسوج ورملی برهاله !..
برانطباع كدر !..
شو قویتو ایزبه‌لر آلتنده ایچقیران ناله
براوقشاییش بكله‌ر ..
شوماوی نیلوفر ،
شوباغچه‌لرده صارارمش ورملی نركسلر
بردر یتیم باقیشی
تأثریله أزه‌ردی اوانجه حسلریكی
أسه‌ن صباده دویاردك برانسان آغلاییشی
بوایكله‌تیردی سنی ..
باشك وقور ومعلا ، سه‌ویملی برداغدی
گونش ده گل اوكا ظلمتلی شهقه‌لر یاغدی
صارارتدی عمریگی تكمیل بهار ایچنده بوقیش !..

سنك ده گلدى أملر ، سنك ده گلدى خايير
سن آغلادڭ بوسفالت ايچنده هركس ايچين
زهرلەنوب گيتدڭ .
ئولوم ده گل بوشهادت ؛ بوخلق ايچين ييقيليش
بوبر فضيلتدر .
سن ايگرەنوب ياشامقدن جهانى ترك ايتدڭ
دويار فقط يينه روحڭ يتيملرڭ سسنى ،
مزاريكڭ باش اوجنده سوروكلەنن مزمن
برئوكسوروكلى فغانڭ بوخسته بستەسنى ...

روم ايلى حصارى ، ١٥ تشرين ثانى ٣٣٣

ا . حكمت

مرحوم سامی بك

ایلولك یکرمی سکزنجی کونی مملکتمزك تربیه وتدریس عالمی محترم وقیمتلی برعضونی غائب ایتدی . سلیمان پاشا زاده سامی بك ، نجیب وخلوق بروطنداش ، یکیلکی سودر برادیب وشاعر اولمقله برابر بالخاصه تعلیم وتربیه مسلکنك أسکی ومهم بر خادم واستادی ، کنجلکك کورولتوسز ، فقط دریندن یانان برمشعل ارشادی ایدی .

او سەوکیلی مسلکداشی ابدی استراحتکاهنه تشییع ومعارف تاریخمزه تودیع ایدەرکن خدمتلرینی وفضیلتلرینی یاد ایتمك بر وظیفه وبر تسلیدر .

بلکه تعلیم وتربیه مسلکنه منتسب برچوق کنجلریمز کبی ، أبی خاطرلیورمکه بنده ایلك دفعه تربیه مسئلەسنه عائد ألمه‌لکجن کتاب سامی بك مرحومك کوچوك جلدی اولدی . بعض تلقیات ومطالعاتمز واردرکه مادون شعوریمزده بنالکمزله ائتلاف ایدەر وبزی بردن بره خبردار ایتمیەرك معنویتمز اوزرنده دکیشیکلکلر یاپار . ذهنمز ؛ روزکارلرك سرپدیکی تخملردن غافل طوپراقلر کبی ، تصادفی اطلاعلر نتیجەسنده اولجه هیچده آشنا اولمادیغی تمایلاته صاحب اولور . بنده بوندن سکز اون سنه قادار اول مکتب حقوقه مداوم وایلك منظومەلریمی یازمقله مشغول ایکن داغینیق ومتنوع مطالعاتم آراسنده مرحوم سامی بکله ساطع بکك یازیلرندن ، شیمدی تحلیل ایدییورمکه ، بو قبیلدن انطباعات آلمشدم . او زمان یك مینی مینی اولان یکنمی یالکز محبت ونوازشلریله احاطه ایدەرکن یاواش یاواش تدقیقه لایق بر موضوع کبی تلقی‌یه باشلادم . اووقته قدر یالکز غرامیاته ومحیطمدەکی بعضی تحسساته منحصر اولان یازیلریمك « چوجوق شعرلری » ندەکی تربیوی ماهیتی آلماسی ، حقوق وعدلیه مسلکنك ادبیات معلملکنه تحول ایتمەسی ، اسوبحره‌یه ادبیات تحصیلی ایچون کوندەریلشکن بونك تربیه تحصیلنه انقلاب ایتمەسی بوتون او انطباعاتك بندەکی مادون الشعور بر تأثیر وحاکمیتی نتیجەسیدر .

دیمك كه سامی بك مرحوم مملكتمزده تربیه‌یه عائد اولارق ایلك نشر ایدیلن (علم تربیهٔ اطفال) ی ایله بنم كبی بر چوق كنجلر اوزرنده تأثیر براقمش وتربیه عالممزك ایلك استادلرندن اولمشدر.

اعتراف ایتملی كه سامی بك حقیقی بر استاد تربیه اولمق ایچون لازم اولدیغی قدر مبذول اثر ترك ایتمدی. (علم تربیهٔ اطفال)، (فروبه‌ل وپستالوجی اصول تدریسی) كبی ترجمه‌لر؛ بوتون بر حیات محصولی اولارق پك آزدر. ذاتاً ادبیات ساحه‌سنده‌كی متروكات قلمیه‌سی، یعنی (سلیمان نسیب) شخصیتی آلتنده‌كی آثاری ده بوندن فضله دكلدر. فقط مملكتمزك بوتون مساعیٔ فكریه‌سی بویله محدودوارباب قلمی پك آز ولود اولدیغی وبالخاصه فكری مشغله‌لر صاحبلرینه هنوز حضور ورفاه تأمین ایده‌مدیكی دوشونولورسه سامی بكك بر آز مشكلپسندلكنه ومعروف اولان اهمالكارلغنه قارشی توجه ایدیله‌بیله‌جك سرزنشلر خیلی‌دن خیلی‌یه تناقص ایتمك لازم كلیر.

سامی بك آثارندن زیاده افعالیله، دائما خیر وحق ایسته‌ین اقوالیله‌ده مملكتك معارفنه خادم اولدی. یاریم عصره بالغ عمرینك معلملكده، كتابلر آراسنده ومعارف مسئله‌لری ایچنده كچمش اولماسی بوكا شاهددر.

روشن اشرف بك كچنده نشر ایتدیكی مقاله‌ده مرحومك جانلی بر تصویرینی وجوده كتیره‌ن شو سطرلری یازییور: «اورته‌دن اوزون بویی وطولغون وجودیله قیرانطه صاقاللرینك یووارلاق چرچیوه‌سی ایچنده‌كی معصوم سیماسیله بوآدم بنده جانلانیور: اونی اقشام اوزری، قلم دونوشو، سلطان محمود تربه‌سی كوشه‌سنده كوریورم. صول الی قالچه‌سنده، ازلی یول ارقداشلری اولان درت بش كتاب بوكرنده، صاغ آووجنی قولاغنه سپر ایده‌رك كنج وكیمسه‌سز بر ولایت معلمنك دردلرینی دیكلیور. وصاقالنی قاشییاقاشییا، قیصیق، ایقینتیلی سسیله اوكا تسلی ویرییور. صوكره آكسزین كیری دونیور. آلتون كوزلكنی دوزه‌لته‌رك نظارت قپوسنه باقیور. ناظرك اوتوموبیلی اورده‌یسه همان كنجی قولندن چكوب «حضور نظارتپناهی»یه قدر چیقارییور. وبالذات شخصنه بر ایش ایسترکبی او كنج ایچون یالوارییور. وبر دها كورسه بیله طانییامایه‌جغی او كنجك كوكلنی ایدوب یوللیور...»

روشن بكك شو موفق تصویرینی اوقورکن التی‌یدی سنه اولكی خاطره‌لریمی دوشوندم. بن‌ده ولایت معلمی اولان بر كنج ایدم. طربزوندن استانبوله، عائله‌مك نزدنده تعطیلی كچیرمك ایچون دوندیكم زمانلر سامی بك مرحوم «صاغ آووجنی قولاغنه‌سپرایده‌رك» دردلریمی قاچ دفعه دیكله‌مش وبنم ایچون قاچ دفعه‌یورولمشدی. حالبوكه او زمان كندیسیله معارفه‌م پك آز وتصادفلرنده سلام ویرمكدن، یكی بر

منظومه‌می سومشسه ألمی صیقه‌رق صمیمی بر مبالغه ایله تلطیف ایتمکدن عبارتدی.
آوروپایه تحصیله کیتمك آرزوسیله قاورولدیغم زمان دردیمی ناظر. اصعاد واسماع ایده‌جك کیمسه‌م یوقدی. بالذات مراجعته جسارت ایتدم وکندمجه مدلل بر مکتوبله آوروپایه کیتمه‌مه مساعده ایتمه‌لری رجاسنی یازدم. فقط رجامی تقویه وبنی ناظر نزدنده تشخیص وتوصیه ایچون بر دلیله احتیاجم واردی. هیجانلریمه اشتراك ایده‌رك دلالتنی اهمیتله وعد ایدن سامی بك أیلکنی سویله‌مك طبیعتنده اولمادیغی ایچون بالآخره نتیجه‌یی بکا بیلدیرمدیسه‌ده دلالتنه اونوتغانلغندن باشقه بر مانع اوله‌مازدی.
ظن ایدییورم‌که حیات معارفه آز چوق قاریشمش هر کنج یاقین ویا اوزاق بر وسیله ایله مرحومك خیر خواهلغندن مستفید اولمشدر.
سامی بك «علم تربیۀ اطفال» مقدمه‌سنده شوقلبی توديعاتده بولنمشدی: «بنی حیاتمده الك زیاده اشغال ایده‌ن چوجوقلردر. نرده بر چوجوق کورسه‌م بلااختیار اونك حالنی، ماضیسنی، استقبالنی، صورت معیشتنی والحاصل بوتون حیاتنی دوشونیرم. بوتون چوجوقلری فنالغه قارشی مدافعه ایله أیلکه دوغرو سوق ایتمکی آرزو ایده‌رم. ایسترم‌که بو معصوملر کافةً أیی اولسون.»
چوجوقلق عالمنه قارشی صمیمی قرابت ورابطه‌سیله طانیلان وبیاض صاچلرینك تقویه ایتدیکی حرمتله حقیقی «چوجوقلر باباسی» اولان سامی بك، چوجوقلرك الك‌زیاده سویندیکی بایرام کونی خبرسزجه غائب اولدی واونلری بالکز بیراقدی. آرزو ایدیلیردی‌که اونك تابوتی هیچ اولمازسه برقاچ یوز کوچوك مکتبلینك رفاقتیله تشییع اولنسون ومعصوم سسلر قبرینك حضورنده اونك اصیل وتمیز روحنه برنشیدهٔ وداع اوقوسون.

ابراهیم علاءالدین

سامی بك

— بعض خاطرات

حیاتك مرارتلرندن ، خشین وچیركین احتراصاتندن بی خبر ، كنجلكك بوتون امید وخیاللریله مشبوع بولندیغمز زمانلرده ، پایتختدن اوزاق ، مظلم بردورك تضییقات واعتسافا. تندن اولدقجه مصون ، آسوده بر حیات كچیردكن ، روحلریمزه قطره قطره علوی ونزیه فكرلر ویرهن زمرهٔ متفكرین وادب میاننده ، سلیمان نسیب بك مستثنا برموقع اشغال‌ایدییور ایدی . بشریتك بوتون آلملرینه اشتراك ایدن ، مصارعهٔ حیاتك قبا وییرتیجی شدتلرینه ، سفالتك منظرهٔ اسف انكیزینه عصیان ایله‌ین بو نزاهتپرور شاعرك ، كنجلك آره‌سنده درین درین تأثیرلر براقماسی ممكنمی ایدی ؟ سلیمان نسیب : عبدالحق حامد ، كمال وفكرت كبی شعرك وخیالك سماپایه شاهقه‌لرنده طیران ایدن بر شخصیت ادبیه دكل ایدی . مرحوم حیاته دها یقین ، مادی ومعنوی آلام بشره دها زیاده آشنا بر ادیب ایدی . بو اعتبار ایله سلیمان نسیب ، دها انسانی ، دها مونس ، روحلره قولایلقله نفوذ ایدر بر صاحب فكر وقلم عدایدیله‌بیلیردی . «انسانلره‌انسانلغی اوكرەت !» دین شاعرك ، حیات خصوصیه. سنده‌كی عفت وخالصیت صنف شبابك كندیسنه قارشی پرورده ایتدیكی مجلوبیتی ، حرمتی بر نوع پرستشه قلب ایدییوردی .

* * *

سامی بكله ، حیاتده پك آجی تجربه‌لر كچیردكدن ، انسانلرك احتراصاتی ، كوتولكاری ، چیركین ومنفور امللری حقنده ، فعلی والیم مثاللر كوردكدن ، یعنی حقیقت حیاتیه ایله بحق تماس ایتدكدن صوكره ، ایلك دفعه دارالفنونده تألیف وترجمه دائره‌سنك واسع صالوننده كوروشمش ایدم .

كاظم نامی بك برادریمزك لطف دلالتیله شرف ملاقاتنه نائل اولدیغم سلیمان نسیب ، سویملی وخلوق سیماسی ، حلیم وساكن اطواری ایله قلبمده كنجلكك یرلشدیردیكی بوتون مجلوبیتی یكیدن احیا ایتدی . ایلك تماسده ، قارشیمده ، انسانلغك بوتون نزاهت وتمیزلكلرینه صاحب ، حرصدن ، طول املدن ، هله فنالقدن تماماً منزه ، یوكسك وكامل بر انسان كورییور ایدم . « علم تربیه » قاموسنك روسیه‌یه‌عائد اولان مقاله‌سنی ترجمه ایدوب ، مرحوم ایله یان‌یانه ترجمه‌یی‌اصلی ایله مقابله‌یه باشلادیغمز زمان ، سلیمان نسیبه قارشی حرمتم آرتدی . چونكه بیلیرمیسكز : بزده بعض ترجمه ایشلرنده ، تدقیق وتعمقدن اجتناب ایله‌مك ، باشلادیغمز وحتی ختامه ایردیردیكمز مسئله‌لرده لزومسز ومعناسز استعجال كوسترمك پك فنا براعتیاد حكمنده‌در . حالبوكه مرحوم ، یازیده ، الك كوچوك تفرعاته قدر فوق‌العاده بیوك ومدققانه

بر دقت اثری کوستریور ، یازیلرینی ایشلهمك، برلساندن دیکرینه، عینی فصاحت ومکملیت ایله ترجمه ایلهمك خصوصنده ، موشکافانه بر اعتنا کوسترمك کبی جداً شایان تقدیر بر خصلت صاحبی بولنیور ایدی .

* * *

بالآخره سامی بکله پك چوق کوروشدك . مرحوم ، سوقاقده ، ساکن وحلیم طوریله وقتندن اول قیرلاشمش صاچلریله ، اکثریا صول الندهٔ طاشیدیغی کتابلری قلبی حذاسنده طوتهرق کیدرکن ، انسانی تکلفسز جلب وجذب ایدییور ایدی . او ، هوای وهوی حیاته بیگانه کیدییور ؛ یوانی ، بویوك حکیملری آ کدیراجق بر جدیت ووقار ایله تعقیب ایدییور ایدی . کویا ، طبیعت بو نزیه وپاك قلبی، اطرافندهکی حرصلردن ، دیدی قودیلردن . بشری کوچوکلکلردن آزاده بولوندیرمق ایچون اونك قولاقلرینی طیقامش ، اوکا باشقه بر عالم ، کوزللك ، ایییلك ، دوستلق ، علویت وسائره ایله بزهنمش بر جهان بخش ایلهمش ایدی !.. او ، بو عالم نزاهت ایچنده وطننه ، ملتداشلرینه ، بوتون انسانلره علمیله ، عرفانیله ، قلمیله ، تشکیل ایتدیکی نمونهٔ ناموس وعفت ایله دائما ، دائما خدمت ایلهمشدر .

* * *

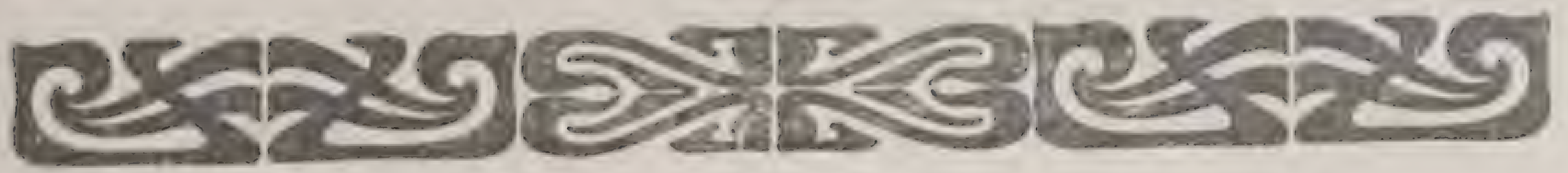
افول ابدی وناکهانیسندن بر قاچ کون اول ایدی . سلطان محمود تربهسی اوکنده حربیه ترامواینی بکلهیور ایدم . سامی بکی ، اوزاقدن کوردم . مرحوم ، یواش یواش بر آز دها اختیار ، برآز دها یورغون کورونهرك ترامواى موقفنه تقرب ایتدی . سلاملاشدق .

— حربیهیهمی کیدییورسکز ؟ سوألیله باشلایان مکالمه نهایت معیشتك مشکلاتنه ، اسعارك غلاسنه انتقال ایلهدی. بوتمیز وجود بدل ایجارك ترفعی حسبیله استیجار ایتدیکی کدیك پاشادهکی خانهدن چیقمق مجبوریتنده قالهجغنی سویلهدی . آه ! بیلمم بو بر حس قبل‌الوقوعمی ایدی ! .. أوت ، سلیمان نسیب بر قاچ کون صوکره ، متأثر ومتألم اولان یاران واوداسنك اوموزلری اوزرنده ، اقامتگاه ابدیسنه نقل ایدیلیور ایدی ! آرقهسنده ، بویوك بر انسانی ، رقیق وتمیز بروجودی غیب ایدهن یاران آغلایور ، آغلایور، همم سلیمان نسیبه همده اونی ضایع ایلهین وطنه آجییور ایدی !..

١٦ تشرین ثانی ٣٣٣

یوسف عثمان

سامی حقنده‌کی قناعتم شودرکه، اونك روحنه اتحاف ایدیلن شو مجموعه‌ده هر فکر دیگرینه بگزه‌یه‌جك، هر سطر عینی فکری سویلیه‌جکدر :

سامی هر شیدن اول و هر شیدن زیاده « فضیلت » ایدی.

وَبن ایسترم که سامینك « محض فضیلت » طانیدیغی فکرتله بنم و هر کسك « محض فضیلت » طانیدیغمز سامینك مزاری، بو قوجاق قوجاغه یاتان ایکی وطنداشك مزاری، فضیلتی سودنلرك اللریله یوکسلسون وَاو مزار هر وقت وَدائما باغیرسون: « هر وقت وَدائما فضیلت ! »

۱٦ تشرین ثانی ۳۲۳

نزهت ثابت

سلیمان پاشا زاده مرحوم سامی بك حسیاتنی تصویرده ذی قدرت برشاعر انسانیت اولدیغی قدر وبلکه آنك فوقنده محاسن وفضائل اخلاقیه‌نك برمجموعهٔ نجیبهٔ کمالی وعرفیٔ هندی‌نك :

چنان بانیك وبدسر کن که بعد ازمردنت عرفی
مسلمانت بزمزم شوید و هندو بسوزانت

دستور اخلاقیسنك تمثالی ایدی .

علائق ظاهریه‌یه قارشی اودرجه استغنا پرور برطبیعه مالك ایدی که فضولی‌نك

فقیر پادشه آسا کدای محتشمم

ادعاسی تماميله وصف حالی ایدی.

ابنای جنسی حقنده عالیجنابانه برخیرخواهلقله متحسس اولان روح پرفتوحنه شو بیتلری تودیع ایده‌رم :

سامی فیوض رحمت رحمانه مظهر اول
بول عالم بقاده حقیقی سعادتی
کوسدك جهانه ، کیتدك اسف کورمه‌دن بنی
ای یار جان حشره براقدك بوحسرتی
یوکسل حضور حقه کمال خضوع ایله
رفع ایت اوبارکاهه ندای شکایتی
عرض ایت که هر دقیقه‌ده اولاد بوالبشر
چکمکده‌در مصیبت ورنج وفلاکتی
نکریه مظهر ایلدیکك نسل محترم
بردرده دوشدیلر که کورنمز نهایتی
برگیردار مدهش فاجع که دمبدم
تخریبه سل سیف ایدییور آدمیتی
تأدیب ایسه مراد الٰهی یتر یتیش
افتادکان امته آچ باب رحمتی

۱۶ تشرین ثانی ۳۳۳ حیدری زاده
ابراهیم

✽

« سلیمان نسیب »

ولوله‌سز حیاتی ایصسز وباکر اورمانلر ایچنده متخیلانه آقوب کیدن براق بر دره کبی کچدی ، کیتدی ....

حریم سکونته نفوذ ایده‌رك اوروح نرمینی یقیندن کوروب طانیمامش اولانلر قلبمزده نه اونولماز آجیلر ، نه سیلنمز انطباعلر بیراقدیغنی تقدیر ایده‌مزلر . مرحوم سامی بك بویوك برانساندی . رقت، شفقت، صمیمیت ومحویت .... ایشته سامی‌بی بوتون علویت ونزاهتیله پیش خیالمزه کتیره‌جك درت کلمه . محویتکاراداسنده ، نوازش پرورصداسنده ، حرارتلی باقیشنده ، محترز یه‌رویشنده ، اوانجه ، اودرین شعرلرنده هپ اوسجیه‌لره تصادف ایدیلیردی .

أوده ، مکتبده ، واپورده ، ترامواده ، جیبلرنده، قوللرنده طاشیدیغی جلد جلد کتابلر آراسنده اونی مشغول، دائما مشغول بولوردیکز. کیم بیلیرقاچ‌ساعتدن بری سیاه سطرلر ایچنده محبوس قالمش یورغون ودالغین نظرلری نهایت سزه منعطف اولنجه الك حار ، الك لطفکار بر تبسمك بر چفت عدسه اوزرنده سزه تیتره‌دیکنی کورورديکز . مونس ومشفق سسیله همان صورار ، مسرت وتألمکزه اشتراك ایدر، هیچ برعوض بکلمکسزین سزه مطلق ، مطلق نافع اولمق ایستردی. قلبکزه نهایتسز برانشراح بخش ایدن طاتلی حسبحالی اثناسنده تخیلکار نظرلرینك دائما برنقطه‌یه معطوف ، برشیلر آراشدیردیغنی کورور، او توده توده مجلدات اراسنده یووارلانان بومتفکرك جهان معرفت وشهرتده کیم بیلیر نه‌ولوله‌لر قوپاراجق نه معظم اثرلر احضاریله مشغول اولدیغنی ظن ایدردیکز. او ایسه قاچ کیجه‌در اویقوسنی آلان اجنبی برکلمهٔ فلسفیه‌نك مقابلنی آرایور ویاخیالنده قاله‌رق انتشار ایتمیه‌جك ظریف برسونه‌سنه‌قافیه بولویوردی؛ سلیمان‌نسیب صنعت‌وعرفانه‌الك‌صاف، الك ریاسز برمحبتله عاشقدی . صنعتی سودیکی قدر صنعتکاری دوشونمش ، دها جوال وعزمکار برقلمله اظهار شخصیت وموجودیته چالیشمش اولسایدی، امینم که ، او

نافذ ومؤثر رباب تحسسیله نظم جدیدك اك بویوك ممثللرندن بری اولوردی. حیفا كه آز یازدی؛ اومستثنا شخصیتی اولانجه نكات وملكاتیله تجلی ایده‌مدی. ناصل ایده بیلیردی كه رحیم وحساس قلبنك مأثرمشفقانه‌سنی دائما یادندن سیلن سلیمان نسیب صنعته اتحاف ایتدیكی شعرلرینی‌ده هركسدن اول كندی اونودوردی.

ولوله‌سز حیاتی ایصسز، باكر اورمانلر ایچنده متخیلانه آقوب كیدن براق برده‌ره كبی كچدی، كیتدی ...

١٦ تشرین ثانی ٣٣٣

م. رؤف [*]

سامی بك

سامی بكك صانكه یالكز وجدان وعرفانك حاكم اولدیغی بردیار، بردیارشفق آرییور اندیشه‌سیله یورغون كورونن نظرلری ابدیت افقنده سوندیكی زمان، اویله ظن ایدیورم، بزتزیه واصیل برشاعردن زیاده شفیق وخیرخواه بر (Apôtre)، برراهب انسانیت وفضیلت غایب ایتمش اولدق .. فی‌الحقیقه سلیمان نسیب وسط درجه‌ده برشاعر، فقط سلیمان پاشازاده سامی بك یوكسك درجه‌ده برانسان، بر « أیبلك قهرمانی » ایدی .. هیأت اجتماعیه‌مزك شدتله محتاج اولدیغی اوعفیف وصمیمی انسانلردن، قهرمانلردن ایدی كه « ئه‌غوئیزم »ه، شارلاتانلغه، خصوصیله ریا واحتراصه تماماً دشمن قلبی، متواضع وپرستشكار، یالكز انسانیت، یالكز علم وصنعت ایچون تیتردی ...

اوكجه فكرته، شیمدی‌ده نسیبه كوستریلن حرمت نشانه‌لری، كه نامارینه ركز ایدیلن برر معنوی آبده حكمنده‌در، استقبال ایچون برتسلیت، وحتی بلكه بربشارتدر !..

١٨ تشرین ثانی ٣٣٣

رائف نجدت

[*] زواللی كنیج، ذكی شاعرلرمزدن [فریق متقاعد عاطف پاشازاده، صدارت شیفره قلمی مدیری [رؤف بك مجموعه‌مزك اكمال طبعندن اول [٢٣ شباط ١٩١٨] وفات ایتدی، ونك‌ده ولوله‌سز حیاتی ایصسز وباكر اورمانلر ایچنده متخیلانه آقوب كیدن براق برده‌ره كبی كچدی، كیتدی ...

سامی بك

ثروت فنون ادبیاتنك بو نزیه شاعرینی استانبوله كلدكدن صوكره [بالقان حربندن برآز اول] طانیدم ؛ دفعةً حالنك ، قالنك مجلوبی اولدم . اووقت معارف نظارتنده « مجلس كبیر » ده ایدی ؛ امرالله افندی مرحوم ، « لاهی » ده انعقاد ایده‌جك اخلاق قونغره‌سنه برراپور حاضرلامق اوزره ، كندی ریاستی آلتنده برقومیسیون یاپمش ، بزی‌ده اورایه مأمور ایتمشدی . اورایه كیتدكجه سامی بك مرحومله فكرلریمزی مداوله ایدردك .

بالقان فجیعه‌سی ظهور ایتدی ؛ بوتون طشره مأمورلری كبی بن‌ده آچیقده قالدم ؛ یاری معاشله معیشت تأمینی بكا كوج كلیوردی . بویله برصره‌ده بركون جغال اوغلنده مرحومه راست كلدم ، یاننده ایكی ذات واردی‌كه بری مصرلی ایدی . بنی (قاهره) ده انتشار ایده‌ن (الشعب) جریده‌سنه مخابر اولمق اوزره مصرلی ذاته توصیه ایتدی . بومخابرلك بكا، آیده سكز اون انكلیز لیراسی تأمین ایدییوردی .

براز صوكره كوجوك سعید پاشا قابینه‌سی استعفا ایتدی ؛ غازی احمد مختار پاشانك تشكیل ایله‌دیكی قابینه‌نك معارف ناظرلغی كلنبوی زاده سعید بك عهده‌سنه آلمشدی . سامی بك بنی آلدی ، سعید بكه تقدیم ایتدی ؛ حقمده لیاقتمدن چوق فضله ثنالرده بولوندی.

داماد شریف پاشانك نظارته كلسی اوزرینه‌ده بكا عینی ایلكی یاپدی ؛ بو صورتله بنی اوچ دفعه كوچ ، قرارسز موقعلردن قورتاردی . بوایلكلری هیچ بروقت اونوتمام ؛ كندیسنه ، خاطره‌سنه ابدی شكرانلرله مربوطم . ایكی سنه اول ، « قاموس تربیه » نك ترجمه‌سنه باشلادیغمز وقت ، اونك بویله ایشلرده نه‌قدر مدقق نه قدر مشكلپسند اولدیغنی‌ده اوكرندم ، اونك یرنده باشقه بری اولسه ایدی ، معامله‌سنده‌كی طرزه كوجه‌نیر ، برلكده چالیشمقدن واز كچردم .

زواللی سامی بك .. قلبنك بویوكلكی قدر كیسه‌سی‌ده كنیش اولسه‌ایدی ، لطفیله احیا ایتمدك كیمسه براقمازدی . برچوجوق روحی قدر عصمتلی، نزیه دوشونوردی. ظن ایده‌رم، « بیلكی یوردی ایشیغی » نك دعوتنه اجابت ایدن بوتون قلم صاحبلریمزله بونقطه‌ده مشاركز.

شاعرلكی حقنده سوز سویله‌مك صلاحیتم خارجنده‌در ؛ كوره‌بیلدیكم شعرلرینی سوه سوه اوقودم . قلبنك نزاهتی شعرلرندن‌ده ظاهردر . بنجه اونك اك بویوك مزیتی ، حسی بروطن پرور اولوشنده‌در . وطننی ایستدیكی كبی ترنم ایده‌مه‌مش ایسه بیله اونی هركسدن چوق سومش‌در. روحنك اك اینجه تللری، وطن حسی آلتنده بردن‌بره اهتزازه كلیردی؛ چوق دفعه بویله حاللرده كوزلرینك یاشاردیغنی كوردم .

سامی بك، شبهه‌سز، برتربیه عالمی دكل‌در؛ فقط نظری تربیه‌ایله‌اوقدر اوغراشمش‌دركه بوخصوصده مملكتمزك صلاحیتلی تربیه‌جیلرندن بری عد ایدیله بیلیر. تربیه ایشلرندن استعداد

وسعینی کوردیکی، کندیلرندن مثبت برفائده مأمول ایتدیکی کنجلری حمایه وتشویق‌ایدردی . خاصةً دینی تربیه‌یه بویوک برقیمت ویریردی . « ملی تعلیم وتربیه » جمعیتنك رئیسی‌ایدی؛ بوجمعیتك متشبثی ، الك فعال عضوی‌اولان اسماعیل حق بکی ، چوق سوه‌ر، تقدیر ایده‌ردی . جمعیتك نظامنامه‌سنده‌کی غایه‌لرك تصور وترتیبنده سامی بکك بویوك بر اشترك حصه‌سی اولدیغنه قانعم . اونك شفیق قلبی ، فقیر چوجوقلرك عرفان نوریله آیدینلاتیلماسنی نه قدر اشتیاقله ایستردی .

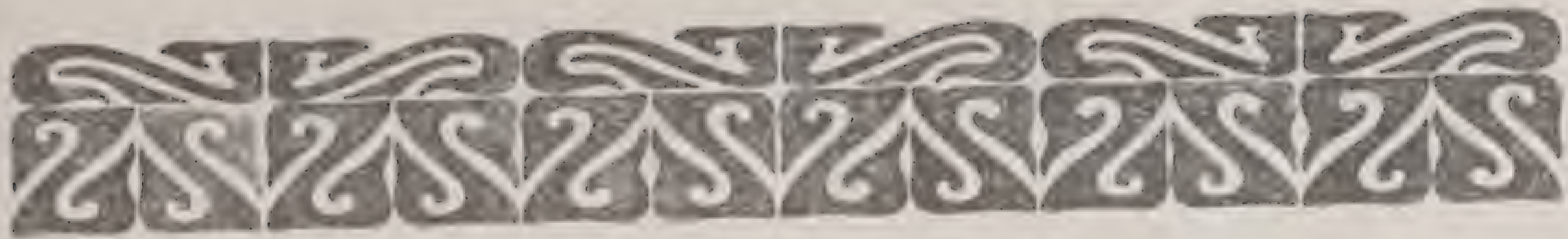
سامی بك ، دیناه‌بیلیرکه ، باباسنك عاشق ایدی ؛ صوك کونلرنده کندیسنه تصادف ایتمشدم ؛ بکا دنیاده یالکز براملی قالمش اولدیغندن بحث ایتدی : باباسنك هنوز طبع ایدیلمه‌مش اولان اثرلرینی طبع ونشر ایده‌بیلمك . « بوکا موفق اولمادن الله جانمی آلماسین! » دیبوردی . یازیق ! بوتمنیسی یرینه کلمه‌دی . امید ایده‌لم که محترم عائله‌سی بواملی تعقیب ، موفقیتلی برنتیجه‌یه ایصال ایتسین . اووقت هم مرحومك روحنی شاد ایده‌رلر ، هم‌ده ملی برخدمت کورمش اولورلر .

سامی بکی برعصمت وشفقت نمونه‌سی ، حقیقی بروطن پرور وانسان تمثالی اولارق خلفلریمزه طانیتمق لازمدر . کله‌جك نسل بزدن، فضیلت وحمیت‌وادیسنده تعقیب ایده‌بیله‌جکلری کوزل مثاللر بکلرلر . زمانمزده اندر بولونان بومثاللردن بری سامی بکدر . ناصل حیاتنده ، کوروشدکلرینه حرمت واعتماد تلقین ایتدیسه ، اولدکدن صوکره‌کی حیاتنده‌ده خلفلریمزه فضیلت وکمال تلقیننه یارایه‌جق برصورتده تصویر وتثبیت ایده‌لم .

۱۹ تشرین ثانی ۳۲۳

کاظم نامی

سلیمان پاشازاده سامی بك مرحوم اوصاف جمیلهٔ انسانیه‌یی شخصنده جمع ایتمش طبیعتك پك اندر یاراتدیغی بر وجود ایدی. سنیله برابر کماله ایرمش اولان مکتسبات علمیه و تجربویه‌سندن مملکتك حقیله استفاده ایده‌جکی بر هنگامده افولی بادیٔ تأسف عظیمدر. صباح غزته‌سنك ۳ تشرین اول ۳۳۳ نسخه‌سی باش مقاله‌سنده پك واقفانه ایضاح ایدلدیکی وجهله مملکت پك قلتده اولان اعاظمنی کثرت و سهولتله غائب ایدیور و بو ضیاعك اهمیتی حقیله تقدیر ایدیله‌مامسندن اسباب ضیاع حقنده تدقیقات لازمه اجرا ایدلمیور، بو ایسه عفو اولونماز بر خطادر. بر ملت اعاظمیله یاشار، اعاظمنی، رجالنی یاشاته‌میان بر ملت حیاتندن امین اولاماز. مرحومی بوندن اوتوز اوچ سنه اول مکتبه یازلمق اوزره بغداددن استانبوله کلدیکی تاریخده طانیمشدم. اووقت کوچك یاشده ایکن مملکتك مقدراتندن و تعالیسی ایچون بسلدیکی یوکسك امللردن بحث ایدردی.

پدر عالیقدرلری بویوك سلیمان پاشا که یالکز عسکرلکده دکل معارف خصوصنده‌ده مملکته مهم خدمتلر ایتمش، حتی معارف عثمانیه‌ده بر دورهٔ ترقی آچان عسکری رشدیه‌لرینی تأسیس ایله‌مشدی سامی بك مرحومده‌کی خصلت معارفپرورینك اصل مورثی ایدی. مرحومك غایهٔ املی حیاتندن چوق سودیکی وطن و ملتنی عالی و مسعود کورمك و بو مقصدك حصولی ایچون مطلق علم و عرفان ملتك یوکسلمسنه چالیشمقدی. بو عمومی غایه‌یی تعقیب ایدرکن تصادف ایتدیکی محتاجینه دریغ عاطفت ایتمز، اوکسوز چوجوقلری، دوشکون فقط قیمتلی ذواتی، محروم قالمش عائله‌لری، وفات ایدن دوستلرینك اولاد و عیالنی صیانت و حمایت اوغورنده علی التوالی اوغراشیر و بو خصوصده‌کی آرزو و سخاسنی تطمین ایده‌جك قادار سرمایهٔ نقوده مالك اوله‌مایشندن چرپینیر، خیرچینلانیر، اوزولوردی. مرحوم علماً و اخلاقاً متین اولدیغی قادار ایمان و اجتهادنده رصین، دیندار، تورکلکیله مفتخر بر مجاهد ایدی. مرحوم فرانسز، انکلیز لسانلرینه واقف اولوب تتبعاتی

منابع اجنبیه‌دن ایدنمش اولدیغی حالده اعتقادنده، اخلاقنده، تربیه‌سنده، عاداتنده هیچ برتردی کوسترمامش، دینی وملی منبعلردن آلدیغی تربیه‌یه صادق قالمش، فضل وکمالی آرتدقجه ملتنه اولان ارتباط ومحبتی تزاید ایتمشدر. بوکا الڭ بویوك دلیل مؤسسلری میاننده بولوندیغی ملی تعلیم وتربیه جمعیتنڭ ریاستنی درعهده ایده‌رك صوڭ نفسنه قادار تکمیل موجودیتیله چالیشمسیدر. وظائف رسمیه‌سندن باقی قالان زماننڭ مجموعنی حتی استراحت زمانلرینی دخی جمعیته حصر ایتمش ایدی. جمعیتڭ بدایت تأسسنده اقتحامی ضروری اولان مشکلات وموانعی برطرف ایتمك ایچون شیرانه مقاومت، خداپسندانه سعی وغیرتلر ابرازیله، اساس تملاری وضع وتحکیمه موفق اولمش ایدی. ملی تعلیم وتربیه جمعیتی میرمشارالیهڭ ضیاعیله متألم وماتم زده‌در. متسلی اولدیغی برجهت وارسه مرحومڭ آثار خاطراتی الڭ محترم برموقعده جمعتله یاشایه‌جق وجمعیت مملکته بوکبی قیمتلی ذوات یتشدیرمك اسبابنی احضاره چالیشه‌جقدر.

۲۰ تشرین ثانی ۳۳۳ — کوز طبیبی
اسعد

مرثیه

یورکمده ینه بر داغ درون قویدی نشان
اولیور آه ایله ایواه ایله آنم کذران
باق افول ایتدی او دهاش کرمکار جهان
بزم فانیدن اولوب عازم کلزار جنان
ایتدی آفاق نزاهتده بویوك بر جولان

کیتدی استاد ادب سامیٔ عالی همت
ایتسون اجرای ماتم ادبای ملت
افق آدابی بوکون صاردی سحاب ظلمت
داغدار ایتدی بزی بو ابدی غیبوبت
هر کسك قلب حزیننده برافدی خلجان

بلبل خلد سخن شاعر فرخنده سمات
رونق بزم ادب طائر قدسی نغمات
آنی شاد ایتمدی بو چرخ دنی کیج حرکات
مهر کردون کرم مبدع کلك خدمات
داور ملك سخن داهیهٔ تیغ زبان

بزم لاهوت صفاسنده مکین اولدی بوکون
رهرو کاشن فردوس برین اولدی بوکون
یعنی زهرابه کش چرخ مهین اولدی بوکون
مظهر مغفرت رب معین اولدی بوکون
مرغ لاهوت سخن منشیٔ نایاب زمان

متحیر عرفا عزم بلندانه‌سنه
سوزی برهان جلی مشرب رندانه‌سنه
نوعی مخصوص قلم نکته پسندانه‌سنه
دینسه شایسته‌در اطوار لوندانه‌سنه
محتشم شاعر آزاده‌دل نادره‌دان

تنکنا اولسه کرك ساحهٔ پهنای سخن
زیر خاك اولدی بوکون کتلهٔ شفقت اوبدن
ارجعی امرینه لبیك زن او ملفوف کفن
ایلسون موتنه افواج ملائك شیون
او بویوك ناصیه‌یی محو وتلف ایتدی زمان

قیلدی دنیایه وداع ایلدی عقبایه سفر
نابدید ایتدی آنی دغدغهٔ رنج وکدر
مست وسرکشتهٔ پیمانهٔ سرشار قدر
بکر مضمون بلاغتدی کلامی یکسر
روح معنای شعر ایلی شمدی فغان

ایشیدنلر خبر موتنی اولدی مدهوش
نامیدر محفظهٔ خاطره‌مزده منقوش
خوابکاه ابدیتده او سیمای بشوش
نشوهٔ ذوق سرودیله ایدر جوش وخروش
قلب ملتده مبجل اثری شعله فشان

دیوریکلی معلم
طاهر نادی

سامی بك ایچون

دیمك كه سن ده خیال اولدك ، آه سن ده دیمك
بو گون شوطوپراغك آلتنده‌سك .. ایناممیورم ،
بو برحقیقته پك بكزه‌یور ، فقط كوچك
بو زهری بن ینه بردرلو طوغرو صانمیورم ..

اوحزن ایچنده مسرت ویرن أصیل چهره‌ك ،
دیمك كه طوپراغك آلتنده بوسبوتون صولاجق ،
بوحاله شیمدی بنم منطقم ایناناماز كن
دیمك یارین او، أوت برآووج غبار اولاجق..

چیچك ، بولوت ، كلبك .. هپسی آه هپسی صولار ،
بوتون هوسلر ، أملر ئولومله طیرمالانیر ،
بو گون گولن شونظرلر یارین أمله دولار ،
بو گون حقیقته خولیا دیین یارین ایناتیر ...

دیمك ایناناماليیم بن سنك ده فرقتكه
بوماتمك بنی مجنون ایدن حقیقتنه ...

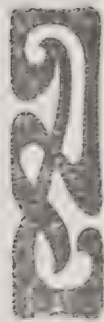
سن آه سن باباسیدك بوتون زواللیلرك ..
صولوق بكزلی یتیملر بولوردی سنده شفا ..
بولوردی لطفكی هرآغلایان زواللی قادین ،
قاپكده هرگیجه برسس ایدردی خیر دعا ...

بو گون دیمك كه خیال اولدی هپ او خاطره‌لر ..
قاپكده ایشته نه بر سس ، نه بر دعا .. بر یاد ..
سكون ایچنده او یوللرده شیمدی ظلمت وار ،
وباشقه هیچ .. نه حزین بر صدا .. نه بر فریاد ..

فقط یارین بن امینم سنكده همتكی ،
سنكده نامكی تقدیس ایدر بوتون ملت ،
سنكده هیكلكك حشمت وجلادتی
گورور ، گورورده دویار ملتم شرف ، عظمت ...

قالامیش ، ۲۸ تشرین ثانی ۱۳۳۳

حفظی توفیق

ملی تعلیم و تربیه جمعیتنده ویریلن
و مجموعه‌مزه اهدا ایدیلن قونفرانسدر:

سامی بك

تربیه حقنده‌کی فکرلری، نظریه‌لری

افندم،

قونفرانسك موضوعی، جمعیت رئیسی سلیمان پاشازاده سامی بكك تربیه حقنده‌کی فکرلری، نظریه‌لری‌در. شو حالده موضوع علمی و تربیویدر، هر علمی و تربیوی موضوع کبی مستقل و بی طرف اولمق کرکدر. لکن بنم کبی سنه‌لرجه مرحوم ایله برلکده یاشامش، دیمك‌که اونی ضرورتیله دویمش، سومش و اولوسندن چوق متأثر اولمش بر آرقداشك بویله بر بحثده تمامیله مستقل و بی طرف قالماسی ممکنمیدر عجبا؟.. فقط نه اولورسه اولسون اوجك یتدیکی قدر بی طرف قالمغه چالیشاجغم. اکر بو غیرته رغماً ینه فکرمك استقلالنی محافظه ایده‌مزسه‌م بنی معذور کوریکز.

بو موضوعی حاضرلامق ایچین مراجعت ایتدیکم منبعلر مختلف‌در. سامی بكك «علم تربیهٔ اطفال» اسمنده بر کتابی وار. صوکرا، بروسه ولایتنده معارف مدیری ایکن یازدیغی بر لایحه. برده ملی تعلیم و تربیه جمعیتی مجموعه‌سنك ایلك نسخه‌سنده جمعیتك رسم کشادنده سویلدیکی نطقك متنی... فقط اصل منبعم خاطره‌لرم‌در. اونك تربیه حقنده‌کی فکرینك، نظریه‌لرینك چوق قسمنی دوغریدن دوغری‌یه کندیسندن اوکرندم. چونکه بو زمین اوزرنده برابرجه چوق دوشوندك و چالیشدق.

موضوعی باشلیجه اوچ قسمه آییردم. برنجی قسمده سامی بكك روحندن، قفاسندن بحث ایده‌جکم. ایکنجی قسمده سامی بكك تربیه حقنده‌کی فکرلرینی، نظریه‌لرینی سویلیه‌جکم. اوچونجی قسمده سامی بكك تربیه‌یه دائر اولان تشبثلرینی، خدمتلرینی آکلاتاجغم. بو صورتله مرحومك مربیلك و تربیه‌جیلك شخصیتنی تعریف ایتمش اولاجغم.

هر شیدن اول سامی بكك روحنی تعریفه چالیشاجغم. بر مربی‌یی آکلایابیلمك ایچین اولا اونك روحنی، ذکاسنی و قلبنی بیلمك لازم دکل‌میدر؟ اصل‌که تربیه‌جی‌یی آکلامق ایچینده اولا فلسفه‌سنی، حیاتی، حیاتك غایه‌سنی تلقیسنی بیلمك لازم‌در. بنجه سامی بكك ذکاسنك اك مهم سجیه‌سی خیالپرستلك، خولیالره، بدیعه‌لره قارشی بسله‌دیکی ابتلادر. خیاللرنده بکارت، بکارتلی خیاللرنده غریب صفوت واردی. افقنك خیاللریله قانماز، خیاللری ایچین

افق طانیمازدی ... مثلا سامی بك بر خیاله کندیسنی ایناندیرمشدی . اونی دوشونیور ، اوکا وارمق ایستیوردی . « بنم دنیاده اك بویوك بر املم جامدن بر أو یاپدیرمق ، اونك ایچنده اوطورمق ! » دییوردی !.. « جامدن بر أو ! » أوت ، چیویسز ، تخته‌سز ، دمیرسز ، هر طرفندن کونش کیرن ، بیاض ، پارلاق ، تمیز ، جامدن بر أو ... ایشته سامی بك قلبنده بو أوی یاشاتییوردی ، بو أوی ایستیوردی . بکا بو « جام أو » دن مکرراً بحث ایتمشدی . بن مرحوم آرقاداشمك او خیالنده هپ قلبنی، روحنی کوروردم، بو چوجوقجه ایسته‌کنی اونك ایچین تقدیس ایدردم !..

لکن سامی بك قورو بر خیالپرست دکلدی ، او امید وایمان آدامی ایدی . مشاهده‌لرینی مفکوره‌لرینه قادار اوزاتیر، مفکوره‌لرینی امید ایله، ایمان ایله تجهیز ایدردی. نومیداولماز. چونکه دائما حیاتنك وتجربه‌لرك حدودینی آشار ، بعضاً ازلیته قادار یوکسه‌لیردی. اونی امیدسز، ایمانسز کورمه‌دم . بالقان محاربه‌سنك کونلری ـ که کنجلرك بیله جسارتنی قیراجق درجه‌ده شئامتلی ایدی ـ او کونلرك برنده سامی بکله باغچه قاپوسنده مملکتك مقدراتنه علاقه‌دار بر کنجه تصادف ایتدك . کنج یأسلرینی ، مملکتك فلاکتلی آتیلرینی سویله‌مشدی . سامی بك اوکا تسلی ویردی . تسلی ویرمه‌دی ، تسلی دکل ، صانکه امید وایمان ویردی . کنجك قیریلان روحنی یکی بر قالبه دوکمشدی ...

سامی بك ذکیدی . ذکی‌یی نه معناده قوللانییورم ؟ بونی ایضاح ایتملی‌یم . ایکی نوع ذکا دوشونورلر : بعضی انسانلرده عقل ، محاکمه، استدلال قوتی غالبدر . بو قوتله مجرد علمی مفهوملره ایریشیرلر . مثلا برریاضیه عالمنك ، بر حکمت عالمنك ذکاسی بو نوعدندر . بعض انسانلرك ذکاسی‌ده بویله، محاکمه‌لره ، مفهوملره یوکسه‌له‌دن ایشلر . بو کیبلر فکرلری استدلال طریقیله دکل ، داها زیاده حس طریقیله ، حدسی بر قدرت ایله بولورلر . یعنی بونلرك عقل سلیمی ، حس سلیمی غالبدر . صنعتکارلر بودرلو ذکی انسانلردر . سامی بك ذکیلرك بو ایکنجی نوعنه عائددر . ذاتاً اونده بر صنعتکار دهاسی واردی . فی‌الواقع سامی بك بویوك بر محاکمه قابلیتی کوسته‌رمزدی ، لکن عقلنده‌کی ، حسنده‌کی سلامتله اك صاغلام محاکمه‌لی ذکالرك بیله اوستنه چیقاردی . ذکاسنك حدسی قدرتی پك غالبدی . بز حقیقتی محاکمه‌مزله بولمغه اوغراشیرکن او حسیله دویاردی . اونك ایچین اوزون ملاحظه‌لرمزك ، درین محاکمه‌لرمزك کور طوپل یاراتدیغی بیچاره چوجوق فکرلرمزی اونك تربیه اللرینه تسلیم ایدردك . صانکه اونك اوزرمزده فکری برنبوتی واردی ...

سامی بکده کورکو قوتی ، سزمه قابلیتی‌ده واردی . طبیعتی تدقیق ایتمك خصوصنده چوق موفق اولوردی . اونده‌کی درین استبصارك براثباتنی شو وقعه ایله اوکرندم : سامی بك کنجلکنك بر قسمنی بغدادده کچیرمشدی . اوراده لیلکلر یاشارلر ، یووا یاپارلرمش . وقتیله یووالری نهرك بر کنارنده ایمش ، صوکرا او بر کنارینه کچمشلر واوزاقلاشمشلر . سامی بك بو هجرتك لیلکلرك سوق طبیعیلریله اولان مناسبتنی اوزون اوزادی‌یه تدقیق ایتمش وهمان رطوبت عالمت اینی کورمشدی. مشاهده‌لری یالکز طبیعت اوزرنده قالمیوردی. چوق دفعه روح وجمعیت اوزرینه‌دوشییور وبوایکی طبیعتك اك کیزلی، اك قاچیجی قسملرینی ضبط ایدییوردی. انسانلرك روحنده‌یاشایان قوتلری بولور، ملتلرك مقدراتنی حالندن، روشندن آکلاییوردی. اونك ایچین سامی بکك قارشیسنده نه‌فضیلتی اخفا، نه‌ده دنائتی انکار قابل اولامایوردی. بوتون روحلری یاقالایان برکراماتی واردی ...

سامی بکی چوق حساس برآدام اولارق طانییورم . اونك طاشغین روحنی کوسته‌رن وقعه‌لر بیلیورم . برتاریخده شهزاده باشنده « حدیقهٔ مشورت » مکتبنی زیارته کیدیوردق،

آرابه‌یه بینمشدك. یولده صیجاقدن جلدی تنفس ایدن آتلرك قوقوسندن اوقادار متأثر اولدی، اوقادار خویسزلاشدی كه ... حساسیتنی بعضا سینیر حالنه كتیریر، أوزولور دوروردی. قلبنك معنویاتندن متأثر اولان قسمی داها بویوكدی. اوزونتیلری اخلاقه، معنویاته، فردلرك، عائله‌لرك، ملتنك، انسانیتك یارالرینه دوشونجه اورحیم قلبی قانادردی. بر تیاترو وقعه‌سی بیلیورم كه غیرك المرینی نه‌قادار دویدیغنی بزه اثبات ایده‌جكدر. بركون خیرلی بر تشبثه یاردیم ایتمك امیدیله بر تیاترو خدمتنه قوشمشدق. بن اوراده بیلت صاتیشنه باقق وظیفه‌سنده بولونیوردم. تیاترو قادینلره مخصوصدی. ایشم مهمدی، بر دقیقه آیریلامازدم. او آرالق سامی بكك قولمدن چكدیكنی كوردم. كوزلری یاشارمش، باشی اوكنه دوشمش بر حالده «حقی بك، كل! سكا برشی سویلیه‌جكم!..» دییوردی. بن اعتراض ایتدم. «رجا ایدرم، بنی بورادن آییرمایكز!» دیدم. فقط او اصرار ایتدی؛ داها بویوك قوتله بنی چكدی. برآز ایلری، آغاجلرك آراسنه كیردك. دییوردی كه «باق، نه اولمش، سكا آكلاته‌یم؛ بورایه دمین فلانك اسكی قاریسی كلمش، اوطوریوركن یكی قاریسی‌ده كلمش. اونك كلدیكنی كورنجه صارارمش، صولمش. زواللی آرتق اوطورامامش، تیاترویی ترك ایتمش، كیتمش... حقی بك، كوریورمیسك اوقادینك قلبنی. كیم بیلیر زواللی نه‌قادار بدبخت اولدی!.. زواللی قادین!.. آه بو انسانلرك نه بویوك یارالری وار!..» ایشته او بو اوفاق وقعه‌یی قلبیله، وجدانیله تحلیل ایده ایده اوندن كندیسی ایچین بویوك الم یاراتدی و آقشامه قدر دالغین ویقیق برحالده تیاترونك قاپوسنده دولاشدی..

سامی بكك أك بویوك سجیه‌سی محویتكارلغیدی. اوتوركلرك بوتون تمیز وبویوك انسانلری كبی متواضعدی. كبر، غرور نه‌در بیلمز؛ هركسه قارشی محویتكار بولونور، زنكین فقیر، كنج اختیار هر فرده تواضع كوستریردی. هركسه ایلیكله، اینجه‌لكله معامله ایتمك، هركسی ممنون ایتمك، هركسی كندی جانبنه چكمك ایسته‌یوردی. لكن اونك هرمحویتنده صانكه برعظمت واردی. هركسه‌قارشی باشی وأللری اكیلدكجه هركسك ذهننده خاطره‌سی یوكسه‌لیردی.

سامی بكده توركلرك أك الهی برسجیه‌سی داها تجسم ایتمشدی: حسبیلك... سامی بك غایت حسبی برآدامدی. اودرجه‌ده‌كه غیری دوشوندیكی زمان نفسنی اونوتوردی. اونی كورنلر وطانیانلر اونی غیر ایچین خلق ایدلمش ظن ایدرلردی. حسبیلكی اوچ شكلده تجلی ایدییوردی: آرقاداشلق، عائله‌پرورلك، وطنپرورلك. بن كندی حسابمه آرقاداشلق نه‌دیمك اولدیغنی دوغرو معناسیله ایلك دفعه سامی بكدن اوكرندم. آرقاداش وآرقاداشلق حقنده‌كی اخلاقی فكرلرم كندیسیله ملاقاتمدن صوكرا كنیشله‌دی. عائله‌مك، داها صوكرا حوجالرمك افكارمده، اخلاقمده براقدیغی برچوق نقصانلری اونك سایه‌سنده اتمام ایده‌بیلدم. سامی بكك آرقاداشلرندن بری ارتحال ایتمش، ایكی چوجوقله برقادین براقمشدی. سامی بك بو چوجوقلرك مكتبی، تحصیلی، قادینك تداویسی، استراحتی ایچین فداكارانه اوغراشدی. اوغراشمه‌یی كندیسنه وظیفه بیلدی ودیدیندی.

چوجوقلره محبتی پك زیاده ایدی. چوجوقلرك باباسی، چوجوقلرك حامیسی، چوجوقلرك آرقاداشی، چوجوقلرك حرمتكاری ایدی. اونك «چوجوق» حقنده دوشوندیكنی آكلامق ایچین كتابنك مقدمه‌سنی اوقومالی‌یز. سامی بك دییوركه «بنی حیاتمده أك زیاده اشغال ایدن چوجوقلردر. نرده‌ده برچوجوق كورسه‌م بلا اختیار اونك حالنی، ماضیسنی، استقبالنی، صورت معیشتنی والحاصل بوتون حیاتنی دوشونورم. بتون چوجوقلری فنالغه قارشو مدافعه ایله ایلیكه طوغرو سوق ایتمكی آرزو ایدرم. ایسترم‌كه بومعصوملر كافةً ایی اولسون.» شهزاده مجید افندی حضرتلرینك قیزی درشهوار سلطان حقنده یازدیغی منظومه چوجوقلر حقنده‌كی محبتنك

دلیلیدر . سامی بك یالكز سلطان چوجوقلری دكل ، بوتون چوجوقلری سه‌ویوردی وچوجوقلری سلطان اولدیغی ایچین دكل ، یالكز چوجوق اولدیغی ایچین سه‌ویوردی . بو چیلغین سه‌وكیسنك اثرلرینی چوق كوردم . اكثریا برلكده نور عثمانیه جاده‌سندن كچردك . اوراسی چوجوقلرك اویناديغی ، قوشدیغی بریردی . بعضاً بوجاده‌ده دقیقه‌لرجه دوردیغمزی خاطرلایورم . سامی بك او آرالق چوجوقلری اویونه ونشئه‌یه تشویق ایدییوردی .

سامی بك ملتپروردی . ملتنی ، ملیتنی سه‌وردی . فقط بو سه‌وكیسی سه‌وكیلرك أك خالصی ایدی . بونك أك بویوك دلیلی كبرلی ، چاورلی اثوابلریله سوقاقلرده دولاشان خلقدن ایكره‌نمه‌مسی ایدی . ملتنك بویوكلكی حقنده بویوك برایمانی واردی . هیچ بركیمسه اونك قادار تورکلرك شهامت وفضیلتنی ایی توصیف ایده‌مه‌مشدر . ملی تعلیم وتربیه مجموعه‌سنده مندرج نطقنده‌كی سوزلری بونی اثبات ایدییور . سامی بك ملتنی تعریف ایدركن دییوركه « تورك عنصری ، دنیاده هیچ برملتله قابل قیاس اولامیه‌جق بر خاصه‌یه ، فطری خالصت وصلابتی هنوز پیرانمامش برقوهٔ حیاتیه‌یه مالكدر . » ... « ایلك تخم فطرتنی آسیانك دائما سمالرله اوپوشه‌ن صاف وباكر ، كریم وعلوی تپه وییایلالرندن آلمش وَ بوعلویت وكرمله او صفوت وبكارتی ، زمان وادارەنك هر درلو تخریباتنه رغماً ، حالا ایلك صلابت ومتانیله محافظه ایتدیكنی صوك دفعه چناق قلعه‌ده چلیك‌قلعه‌لردن رهارصین برثبات وتحمل كوستره‌رك اثبات ایتمش اولان تورك بدنی »... « ایلك تخم خلاقتنی آسیانك دائما سمالرله اوپوشه‌ن صاف وباكر وَ كریم وعلوی تپه وییایلالرندن آلمش ، بوكرم وعلویتله اوبكارت‌وصفوتی دین‌اسلامك طبیعت اشیا اوزرینه مؤسس اولان علویت وكرمی وصفوت وبكارتیله مزج ایتمش، كندندن وكندی دینداشلرندن باشقه هركسك ظلم وتعدیسنه وبالخاصه ایشته چناق قلعه‌ده مدنیت حاضره‌نك ظلم وعدوان نامنه ایجاد كرده‌سی اولان هرواسطهٔ اعتسافنه هدف اولدیغی حالده ینه شیمهٔ كرمنی اونوتمه‌مش ، ونهایت شهامت فطریه‌سی وایمان قویسیله بوتون نامردوییقیجی قوتلره غلبه چالمش اولان تورك اخلاقی»... « ایلك تخم‌فكرتنی آسیانك دائما سمالرله‌اوپوشه‌ن صاف وباكر وكریم وعلوی تپه وییایلالرندن آلمش ، وبونی بدن واخلاقنك فعالیتلریله تنمیه ایتدیكی مدتجه ، ادراكاتنده‌كی سلامت ، رأی ومحاكمه‌لرنده‌كی اصابت ومتخلیه‌سنده‌كی وسعت وجیادتله كوچوجوك برعشیرتدن شرق وغربه حاكم بردولت معظمه تشكیل ایتمش، وبالخاصه فكریات ومجردات ساحه‌سنده وصنایع عالمنده دخی‌زمانمانك أك عالم وصنعتكار ملتلرینه رشك آور اوله‌جق فحول حكما وصنعتكاران یتیشدیرمش اولان تورك مفكره‌سی » ...

ملتی ایچین بویوك برایده‌آلی واردی . ملتنی ذهنك تصور ایده‌بیله‌جكی قادار یوكسه‌لمش كورمك ایسته‌یوردی . بویوكسلتمه‌نك واسطه‌سی تربیه اولدیغنه قناعت ایدییور . نطقنده‌ملتی حقنده‌كی ایده‌آلنك مختلف شكللرینی شویله تعریف ایدییور : « تورك بدنی ، اویله بر حاله كتیرمكه، اوندن اویله برقوت حاصل اولسنه چالیشه‌جغزكه، راه حركتی اوكنه چیقه‌بیله‌جك طبیعی ، صناعی هر قوت اوكا ابدیاً حرمتكار اوسون ، اونك حتی بر قیلنه ادنا بر ضرر ویره‌مسین.. اونی ازلی وابدی بربازوی حق وحقیقت بیلسین »... « تورك اخلاقنه اویله بر ساحهٔ فعالیت آچه‌جغزكه ، سوكیسی، عزمی، جزمی، ثباتی، متانتی، جسارتی، فداكارلغی ... الحاصل فردی ، اجتماعی والٓهی ایمانی بوتون انسانیتی قاوراسین ، بوتون عالم انسانیتی كندینه رام ایتسین ؛ بشرك هر درلو احتراصی اونك شهامت فطریه‌سی وایمان قویسی حضورنده دوصسون ؛ اونی ازلی و ابدی برحارس حق وحقیقت بیلسین » ... « تورك مفكره‌سنه ، اویله برطریق انبساط وانكشاف اعداد ایتمكه غیرت ایده‌جكزكه ، تورك دوشونشی ، تورك محاكمه‌سی ، تورك محصولات خیالیه‌سی : تورك علمی ، تورك فنی ، تورك صنعتی ... بوتون

مفکره‌لره ، بوتون علم وفن وصنعت عالمنه حاکم اولسون ؛ بوتون بشریت ، حملهٔ ایجاد واختراعنی تورك دماغندن آلسین ؛ تورك بدنی ، تورك اخلاقی کبی ، تورك مفکره‌سی ده بوتون مفکرهٔ عالمه وبوتون مساعئ بشریه‌یه رهبر رشاد اولسون ... بشر اونی ازلی وابدی برمبلغ حق وحقیقت بیلسین ... » سامی بك ایده‌آلنی سویله‌مکله قالمایور ، بوتون بو ایده‌آللرینه اینانییور وهرکسی ایناندیرییوردی .

سامی بك دیندار ایدی . اللهی سه‌وه‌ر ، اللهی تقدیس ایدردی . اللهی أك دوغرو معناسیله تعریف ایدییوردی . اخلاقدن بحث ایدرکن « بوتون موجوداتك فوقنده اولان جناب حقه ، هرشیده استقامت وسلامتك قصوای کمالی اولان وبزی دائما او کماله طوغرو دعوت ایدن قدرت مطلقه‌یه ایمان ایتمك ، جناب حقی ، یعنی استقامت وسلامت مطلقه‌یی سومك ، اوکا هرشیدن زیاده اینانمق وکووه‌نمك ... » دییوردی . « علم تربیهٔ اطفال »ك مختلف یرلرنده ینه اللهدن بحث ایدرکن شو ایمانلری صاچییور : « جناب واجب‌الوجودك عین حقیقت‌در ، یالانه نظر نفرتله باقار » [صحیفه ١٥٤] . « ایلك قانون الٓهی‌در . یاخود عمق قلبمزده منحوت ومحکوك اولان ارادهٔ الٓهیه‌در » [صحیفه ١٩١] . « ایلك حال حرکته قونولمش حقیقتدن بشقه برشیمی‌در ؟ ایلك قانون الٓهی دکلسه نه‌در ؟ » [صحیفه ١٦٠] . « جناب حق حسن مطلق‌در » [صحیفه ١٥٨] . ایشته سامی بك الٓهی « حقیقت ، ایلك ، حسن » صفتلریله توصیف ایدییور وبزی « استقامت وسلامت مطلقه »یی تعبده دعوت ایدییور . سامی بکك دینی اعتقادی بوقادار تمیزدی ...

هرانسان کبی قصورلیدی . تفرعاتجیلغی غالبدی . چوق دفعه موضوعلرینك آنا خطلرینی غائب ایده‌رك تفصیلاتنه قاریشدیغی کورولوردی . معلوماتی پك متنوعدی . ذهنی قاموسی بر معلومات خزینه‌سی کبیدی . معلوماتنده‌کی بوتنوع تفصیلاتجیلغیله برلشنجه اونی حقیقةً تقدیری کوچ بر قیمت حالنده براقیردی . فکرلرینی قاریشیق دولاشیق صورتده افاده ایدردی . اونك ایچین هرامی قولای آکلاشیلمز ، اکثریا اعتراضلره معروض قالیردی . غریب برمحافظه‌کارلغی ده واردی . کرچه تجدد دشمنی دکلدی . فقط تجددی معقول وسالم برمجرا ایچندن آقار کورمدکجه اعتراض ایدردی . ایمان ایتدیکی هر تجدد خصوصنده ده أك کنج بر روح کبی صولتلر کوستریردی . اونی چوق کیمسه فوق‌العاده برمحافظه‌کار بیلیردی . فقط سادهجه بربصیرتکار ایدی . چونکه کندی عالمنده برانقلابجی اولمایی ده بیلمشدی .

ایشته ، سامی بکك روحیتی حقنده سویلیه‌بیله‌جکلرم بونلردن عبارتدر . شیمدی موضوعمك ایکنجی قسمنه کچیورم : تربیه حقنده‌کی فکرلرندن ، نظریه‌لرندن بحث ایده‌جکم . سامی بکك بزه براقدیغی أك قیمتلی فکر ارثیت حقنده‌در . معلوم اولدیغی اوزره تربیه‌جیلر ایکی قسمه آیریلابیلیرلر . برقسم تربیه‌جیلر ارثیتك حاکم اولدیغنه وتربیه‌نك ضعفنه قانعدرلر . بر قسم تربیه‌جیلرده داها زیاده تربیه‌نك مؤثرلکنه ایمان ایدرلر . سامی بك نه برنجیلرك قدرجیلکنه ، نه ده ایکنجیلرك مطلقجیلغنه باغلانمایوردی . بلکه ارثیت حقنده خصوصی بر اعتقاده مالك بولونیوردی . دییوردی که « هرچوجوق عائله‌سندن عضوی برورائتله دنیایه کلیر . بووراثت حیاتك ایلك دورلرنده ضعیف‌در . مغلوب ایدیله‌بیلیر . بناءً علیه عقلك اداره‌سی آلتنده ویریله‌جك برتربیه ایله ارثیتك نقصانلرینی تلافی ایتمك ، فردك روحیتنی تصحیح وترمیم ایتمك ممکن‌در . لکن یاش ایلریله‌دکدن صوکرا تربیه‌نك بونفوذ وحاکمیتی سقوط ایدر . » سامی بك بویله‌دییه‌رك هم وارثتك معینیتنی ، هم ده تربیه‌نك مؤثریتنی ادعا ایدییوردی . شوتقدیرجه چوجوقلره ، چوجوقلرك تربیه‌سنه بیوك بر اهمیت ویرییور ومربیلری نیکبینلکه دعوت ایدییوردی .

سامی بككك ممتاز برفكری‌ده روحیت بحثنه عائددر . سامی بك فكرلرك خالقیتنه چوق قانع بولونیوردی . « فكرلر حسلره ، حسلر فعللره انقلاب ایده‌رك فعللر وجوده كلیر؛ تربیه اخلاق ، اعتیاد تأسیس ایدر » دییوردی . بوقناعتیله، فرانسه‌لی فیلسوف «آلفره‌دفوییه» یه التحاق ایدییوردی. فوییه بوكا بكزردر برنظریه، « فكر ـ قوت Idée-Force نظریه‌سی» نی اورتایه قویمشدی . فوییه‌یه كوره هر فكر برقوت‌در ، عمله قلب اولور . سامی بك‌ده اویله دییور ، انسانلرك فكر وفكری تعلیم سایه‌سنده ماهیت وشخصیتلری تبدیل ایدیله‌جكنه قناعت ایدییوردی .

دیكر جهتدن سامی‌بك آمریقالیلرك « فعالیت‌فلسفه‌سی Activisme » ندن ملهم‌اولییوری. یعنی سامی بك « ویلیه‌م‌جه‌یمس » كبی برپراغماتیست Pragmatiste ایدی. پراغماتیزم یاخود آقتیویزم فلسفه‌سی فعله ، عمله استناد ایدر وبوتون معلوماتمزك مبدأنی فعالیتده ، ایشده بولور . سامی بك‌ده بویله بر اعتقاد طاشییور ، دماغ ایله تجربه‌نك فعالیتك بویوك ارتباطنی قبول ایدییوردی . حتی پك شایان دقت‌دركه، ملی تعلیم وتربیه جمعیتی مجموعه‌سنك برنجی نسخه‌سنده مندرج نطق ـ مقاله‌سنده جمعیتك تربیه غایه‌سندن بحث‌ایدركن « فكرك‌مكتسباتنی، حقیقی اكتساب عمللری اولان بدن واخلاق اوزرینه قوره‌جغز . » دییور . دیمك‌كه سامی بك بدنله اخلاقی فكر ایچون مصدر اولارق قبول ایدییور. بویله برقناعت طاشییان كیمسه‌نك بدنك ، اخلاقك فعالیتنی ایجاب ایدن هر شیئی هر موضوعی فكرك تكاملنه واسطه قبول ایتمه‌سی طبیعی‌در . سامی بك‌ده رسم ، أل ایشی كبی تدریساتی فكرك تربیه‌سنده بر عامل‌در دییور وبونلری شدتله ترویج ایدییوردی .

شیمدی‌تربیه‌نك اشكالی وانواعی‌حقنده‌كی قناعتلرینه كچه‌بیلیرز. سامی بك بدنك‌تربیه‌سنه، بدنك تكملنه‌پك بویوك براهمیت ویریوردی. نره‌ده‌تربیه‌دن بحث ایتمشسه اولا بدنی موضوع ایتمش‌در. مثلا ملی تعلیم وتربیه جمعیتی نظامنامه‌سنك ایكنجی ماده‌سی كندیسی طرفندن تعدیل ایدیلمشدی . اوراده یتشدیریله‌جك عنصری « وجودی ، اخلاقی صاغلام » دییه توصیف ایدییور . ینه ذكر ایتدیكم نطقنده « اولا بدنی نظر مطالعه‌یه آلاجغز » دییور . تربیهٔ بدنیه‌یه حرمتندن‌ناشی چوجوقلر وكنجلر ایچین آچیق‌هوا حیاتی ایسته‌یوردی. یاز تعطیللرنده چوجوقلری قیرلرده یاشاتمق ایچین « تعطیل اوبه‌لری » تأسیس ایتدیرمك ایسته‌یوردی . بو تعبیری كندیسی بولمشدی . بونكله « Colonie scolaire » تعبیرینی ترجمه ایدییوردی . سپور عشقی پك زیاده ایدی . قاضی كوی اتحاد سپور قلوبنه دوام ایدنلر اونك هر جمعه وبازار ، یاز وقیش منتظماً مسابقه سیر ایتمه‌یه كلدیكنی كورورلردی . بكا مكرراً دیمشدی كه « مملكتك حالندن چوق متأثر اولییورم ؛ لكن شو كنجلرك فعالیتنی كوردكجه ایدله‌نیورم ، سه‌وینیورم . اونك ایچین اونلری سیر ایتمه‌یه كلییورم ... »

قلوبك‌مدیری‌راشد بك بر كون كنجلر ایچین مدار تشویق اولسون دییه ایزجی البسه‌سیله فوطوغرافنك چیقاریلماسنی كندیسنه رجا وتكلیف ایتمشدی . سامی بك بو تكلیفی تردد‌سزجه قبول ایتدی وسه‌وینه‌رك كیندی . ایزجی صوباسنی كمال حرمتله أله آلدی. فوطوغراف چكلدی . بر ایكی كون صوكرا باب عالی جاده‌سنده بر آرقاداشه تصادف ایتدك « ایزجی البسه‌سیله فوطوغرافكزی چكمشلر ، قلیشه یاپدیرمشلر ! » دیدی . سامی بك بردن حدتله‌نیر كبی اولدی ، لكن « شهبال » ده بو قیافتله رسمنك طبع ایدلدیكنی كورونجه هیچ اعتراض ایتمدی . بلكه‌ده سه‌ویندی . بدن تربیه‌سی نامنه آرزو ایتدیكی شیلردن بری‌ده مكتبلرده اوكله‌دن صوكراكی زمانك ایشه تخصیص ایدیلمه‌سیدر. سامی بك بوندن بدنی وحیاتی منفعت كورییوردی .

فکر تربیه‌سی خصوصنده‌کی نقطهٔ نظرینی آکلامق ایچین فکری تعریف ایدیشنه باقمالیدر. سامی بك نطقنده جمعیت مؤسسلری نامنه قناعتندن بحث ایدرکن دییورکه « بزجه فکر دیمك انسانك صرف کندی فعالیتلریله، یعنی بدننك، اخلاقنك ودماغنك فعالیت منتظمه ومطرده‌سیله، اکتساب ایتدیکی بیلکیلرك هیئت مجموعه‌سی دیمکدر . بناءً علیه تورك فردینك بدنی ، اخلاقی ودماغی دائما وسطیله، یعنی علی‌الاطلاق کندیسی احاطه ایدن شیلرله تماس ومناسبتده بولندیره‌رق ، بو تماس ومناسبتلری کیتدکجه طبیعی وتدریجی بر صورتده کنیشله‌تره‌رك وچوغالته‌رق کرك محیطك بدن ، اخلاق ، ودماغ اوزرینه وکرك بونلرك محیط اوزرینه صورت طبیعیه‌ده واقع اولان تأثیراتنی بر نظام واصول آلتنه آله‌رق محیط ایله بدنك ، اخلاقك ودماغك ، بر نظام واصول تحتنده ، بلا انقطاع والی نهایة‌العمر تفاعل وتعاملنی تأمینه غیرت ایده‌جکز . دماغی یالکز باشنه چالیشمقدن وبو منفرد ومجرد مساعیسیله ، هم صورت مطلقه‌ده ضلالته دوشمکدن وهمده عبث یره یپراتمقدن قورتاره‌جغز. وصکره هر فردی ، بو تمللر اوزرنده غیرك سابق ولاحق مساعیٔ فکریه‌سندن استفاده ایله ، کندی کندینه ، صاغلام وشخصی بر بنا قوره‌بیله‌جك حاله کتیره‌جکز . » سامی بك فکر ایچین فعال ، تجربی ، شخصی ، ابداعی بر تربیه ایسته‌یور ، فکرك دائما مناسبتنی شرط قوشییوردی ، اونك ایسته‌دیکی تربیه بوتون معناسیله مثبت ، حقیقی وتکاملی بر تربیه‌در . تربیه‌ده مشخص واسطه‌لره اهمیت ویریله‌سنی موهوم ومجرد اصوللردن صاقینلماسنی کتابنده هپ توصیه ایدییور ومعلوماتك هضم ایدیله‌رك فکره مال اولماسنی طلب ایدییور . حتی بو طلبنده بعضاً چوك درجه تعصب کوسته‌ریبوردی .

« شمس‌المکاتب » ده درس ناظری ایکن کندیسنی هندسه امتحانه چاغیرمشدم . هندسه درسمز ضررسزجه ویکیجه ایدی . بر سنه ظرفنده چوجوقلرك استفاده‌سی ایچین آلدن کلدیکی قادار چالیشیلمشدی . خصوصیله معلممز یکی قافالی فعال برکنجدی . فقط سامی بك چوجوقلرك امتحان اوطه‌سنده پك طبیعی اولان ترددلرندن خوشلانمایارق یولده بکاشو سوزلری سویله‌دی : « دیمك که‌حقی بك، بوتون غیرتلرکزه رغماً چوجوقلره فکر ویردیره‌مه‌مشسکز ! چوجوقلر ویریلن معلوماتی هضم ایده‌مه‌مشلر ، قورقاق ومتردد بولونییورلر !.. » ایشته سامی بك بو لهجه اعتراضدن هیچ چکینمه‌یوردی . مکتبلرده رسم وأل ایشی تدریساتنك انکشافنی آبرنجه ایسته‌یوردی . بك یکی اولایان کتابلرك مختلف یرلرنده « فروبل » ایشلرندن ورسمك اصول تدریسندن واقفانه بحث ایتمشدر .

اخلاق تربیه‌سی خصوصنده‌کی قناعتی اخلاقی تلقیسنه مربوط . سامی بکه کوره « اخلاق ؛ اولا نفسنه ایمان دیمك ، یعنی کندینی سومك ، کندینه ایناندق، کووه‌نمك وحرمت ایتمك دیمك ، عزم وجزم دیمك، ثبات دیمك، متانت دیمك، مدنی جسارت دیمك، استقامت، حیا، امانت دیمك ؛ ثانیاً عائله‌سنه ایمان دیمك، یعنی عائله‌سنی سومك واوکا کندندن زیاده ایناندق، کووه‌نمك ، حرمت ایتمك، افراد عائله‌سنك منفعتنی کندی منفعتنه تقدیم ایتمك، هر اخلاقی حرکتلرنده اونلره معین وظهیر اولمق دیمك؛ ثالثاً ملتنه، عرقنه ، ووطننه ایمان دیمك، یعنی ملتنی، عرقنی ، ووطنی کندندن وعائله‌سندن زیاده سومك، ملتنه عرقنه ووطننه کندندن وعائله‌سندن وکندیله عائله‌سنك بوتون مالملکندن زیاده ایناندق ، کووه‌نمك ، حرمت ایتمك، ملتنه، عرقنه ووطننه هر عزمنده ، جزمنده ، ثباتنده ، مدنی جسارتنده ، استقامتنده ، حیاسنده ، امانتنده ، الحاصل بوتون واجباتنده معین وظهیر اولمق ، ملتنی ، عرقنی ووطنی هر ملتدن ، هر عرقدن هر وطندن دها عزیز ومحترم کورمك ، اونلرك مادی ومعنوی بوتون منفعتلرینی ، کندینك وعائله‌سنك منافعنه تقدیم ایتمك ، وطننه ، عرقنه ، ملتنه او منفعتلری تأمین وتأیید ایتمك ایچون

عندالايجاب ، كنديني وعائله‌سني فدا ايتمك ديمك ؛ ونهايت ، نفسك ، عائله‌نك ، ملتك ، عرقك ووطنك ، الحاصل بوتون موجوداتك فوقنده اولان جناب حقه ؛ هر شيده استقامت وسلامتك قصواى كمالى اولان وبزى دائما او كماله طوغرو دعوت ايدن قدرت مطلقه‌يه ايمان ايتمك ، جناب حقى ، يعنى استقامت وسلامت مطلقه‌يي سومك ، اوكا هر شيدن زياده ايناتمق وكوومك ، نفسك ، عائله‌نك ، ملتك ، عرقك ووطنك هرسوكيسني ، هرعزمني ، هرجزمني ، هر ثباتني ، هر جسارتني ، هر فدا كارلغني ، هر خيرخواهلغني ... الحاصل بوتون فردى واجتماعى واجباتي حق وحقيقت مطلقه‌يه ، يعنى اللهك امرلرينه توفيق ايتمك ، اللهك امر ونهيني بوتون منافع وواجباتك فوقنده كورمك . حق وحقيقتي ، اللهك امر ونهيني وجه ايله ، نفسندن ، عائله‌سندن ، ملتندن ، عرقندن ووطنندن زياده سومك ، وبو سوكي يي بوتون بشريتك فكر ووجداننده تحكيم ايتمكه چالشمق ديمكدر . »

كوروليپوركه سامى بك اخلاقى نفسه ايمان ، عائله‌يه ايمان ، ملته ، عرقه ، وطنه ايمان ، اللهه ايمان مقامنده تلقى ايديپور . واخلاقى غايت حسى اساسلره استناد ايتديريپور . بونكله برابر سامى بك فردجيلكدن آيريلمايور ، فردك ، نفسك تقديسني اونوتمايور . اودرجه‌ده‌كه فردى ، فرديتى انكارايدن ، فردى حاكميت وجبريتله‌اداره‌ايدن قوتلره زمان زمان عصيان بيله ايديپوردى . بعضاً بوعصيانلرى اعتدال حدودلريني كچردى ...

سامى بكك اخلاق تربيه‌سنده‌اك‌چوق‌مهم كورديكى نقطه دينه ، دين تربيه‌سنه ويريله‌جك موقع ايدى . سامى بك اخلاقك دينسز قالماسنى ، دينك اخلاق تربيه‌سندن خارج براقيلماسنى قطعياً تجويز ايتمه‌يوردى ، دينى وايمان واعتقادى بوتون قوتلرك اوستنده محترم كوريپوردى . كتابنده دين تربيه‌سى حقنده توصيه‌لرده بولنيور . فقط بو خصوصده بر چوق كيمسه‌لر كبى دوشونمه‌يور ، غايت نزيه ووجدانى دوشونييور ، دينك جبر وتحكمله دكل ، وجدان ايله سه‌وديريله‌سنى ايسته‌يور ، « محبت امر اولنمز ، فقط سارى‌در . » ديپور [صحيفه ١٧٩] . صوكرا دين تربيه‌سنده كوزللك وتقدير حسندن استفاده ايديلمه‌سنى ، تاريخه ، مثاله مراجعت ايديلمه‌سنى توصيه ايديپور . سامى بك عملسز بر ايمانى آكلامايور ، عملسز ايمانك ايمان اولامايا جغنه قناعت ايديپوردى . مليتجيلكك دينسزلك صورتنده تجليسنه شدتله اعتراض ايديپور ، منكرلريني ارشاد واقناع ايديپوردى .

سامى بكك اخلاق تربيه‌سنده اصولى اقناع ايدى . اقناع ، سامى بكك انسانلرى تربيه واصلاح ايچين طانيديغى مؤثر واسطه ايدى . بريسنى اقناع ايتمك ايچين ساعتلرجه چاليشيور ، اقناعه مقتدر اوليپوردى . بر كون چارشى قاپوسنده آننه‌سنك سوزينى ديكله‌مين بر چوجوغك خيرپالانديغنى ، آغلاديغنى كورمش ، قادينك يانينه ياقلاشارق « خانم ! چوجوغك اوزرينه وارما ، بلكه بر زورى واردر . بو طرفدن كيتمك ايسته‌مه‌يور . سن‌ده زورلاما ! ايسته‌ديكى طرفدن كوتور ، صوكرا دولاشديره دولاشديره ينه ايسته‌ديككك طرفه كتيررسك ! ... » ديمش ، چوجوغك اوزونتيسنه مانع اولمش ... ايشته انسانلره رفق وملايمت كوسترمك ، دائما خوش واتى معامله ايتمك صورتنى اخلاق تربيه‌سنده يكانه واسطه بيليوردى .

سامى بك اخلاق تربيه‌سنك ملى اولماسنى‌ده ايسته‌يوردى . مليتى اخلاقك برعنصرى كبى قبول ايديپوردى . سامى بكه نظراً مليت تربيه‌سى تاريخلى ملتك تاريخى مفاخريله‌ويريله‌جكدى . برملتك ديريلمه‌سى ايچين اك مؤثر چاره اوكا بويوكلكنى آكلاتمق ، وارلغنى اثبات ايتمك ، بوننده يولى تاريخنه ، ملتك ماضيسنه مراجعت ايتمك ايدى . فكرنجه صنايع نفيسه‌ده ملى تربيه‌نك ، ملى انتباهك مهم برعاملى اولابيليردى . ديپوردى‌كه « توركلر صنايع نفيسه‌لريني ادراك ايتمك صورتيله مليتلريني هر واسطه‌دن زياده تقويه ايده‌بيليرلر . » توركلرك صنايع

نفیسه‌سی صیراسنده معماریلرینی، چینیلرینی ویازیلرینی ألك چوق تقدیر ایدییور وبونلرك ملی تربیه ایچین قوللانیلماسنی آرزو ایدییوردی ..

مکتبده مسلك تربیه‌سی ویرلمه‌سنه طرفداردی . سامی بك « حقیقه‌جی (Réaliste) تربیه‌جیلردن ایدی. مکتبك هرعمومی بحثی تعلیم ایدوب مسلکی ایمان مسلکی معلومات ویرمه‌سنه راضی اولمایوردی . کرچه بونکله مکتبلرك برر فابریقا حالنه کلمه‌سنی ایسته‌مه‌یوردی . آنجاق عمومی وتربوی موضوعلرقادار مسلکی، اختصاصی موضوعلرده‌اهمیت‌ویرلمه‌سنی‌ایسته‌یوردی. ناصل که مکتبلرده أل ایشی‌نك بومقصده خدمت ایده‌بیله‌جك مهم برواسطه اولدیغنی تقدیر ایده‌رك أل ایشی تربیه‌سنك تعممنه چالیشیوردی . بومقصدینی تأمین ایتدیرمك ایچین‌ده‌واسطه معلملر اولدیغنی دوشونه‌رك اولا بر « أل ایشی دارالمعلمینی » تأسیس ایدیلمه‌سی خصوصنده‌کی فکرینی معارف ناظری شکری بك افندی‌یه‌ده قبول ایتدیرمشدی. بودارالمعلمین وفاسلطانیسی قارشیسنده معارف نظارتنه عائد بوستان عرصه‌سنده انشا ایدیله‌جکدی .

آرتق اوچونجی قسمه ، سامی بکك تربیه‌یه عائد خدمتلرینه ، تشبثلرینه کچه‌بیلیرز . سامی بك یالکز بر تربیه‌جی‌الك دکل ، بالذات معلم ومربیلك ایتمش‌در . طشره‌لرده حکمت طبیعیه وکیمیا معلملکنده بولونمش‌در . « علم تربیهٔ اطفال » اسمنده بر کتاب یازمش ، بو کتابیله او زمان ایچین مهم بر خدمتده بولونمش‌در . علم تربیهٔ اطفال بوکون ایچین بیله استفاده‌لی بر اثردر .

بالخاصه « افکار » سرلوحه‌لی قسملرنده شخصی فکرلری کورولور . بوندن باشقا سامی بك معارف نظارتی طرفندن نشر ایدیلن « اصول تدریس وتربیه تعلیماتنامه‌سی » نك « نظام، انضباط ، صحت » قسملرینی یازمشدر .

سامی بك اداره آداملرینك قیمتلی برمرشدی ایدی. حیاتك برقسمی مأمورلری وآمرلری ارشاد ایله کچمشدر . نصیحت ویرمکدن ، یول کوسترمکدن بردقیقه کری دورمامش‌در .

معارف نظارتی طرفندن تشکیل ایدیلن « تدریسات ابتدائیه پروغرام قومیسیونی » نك رئیسی ایدی : مشروطیتی متعاقب مملکتده یکی بر معارف حرکتی باشلادی . بو حرکتك مرکزی استانبول دارالمعلمینی ایدی . حرکت باشلامش ، فقط هنوز تعمم ایتمه‌مشدی . مکتبلرده ، افکار عمومیه‌ده ، بالخاصه اوزمان استانبولك ابتدائیلرینی تشکیل ایدن وقف مکتبلری معلملرنده آز چوق مقاومت واردی . یکی حرکتی تعمیم ایچین قوت لازمدی . بو قوت حکومتك رسمی بر پروغرامندن باشقا اولابیلیردی . ایشته سامی بك بو یکی حیاتك پروغرامنی وجوده کتیرمك ایچین چالیشدی . او پروغرام ألك یکی موضوعلری ألك بویوك برقیمتله احتوا ایدییوردی .

سامی بکك قیمتدار برخدمتی‌ده قادین انقلابنه تأثیری‌در . اکر قادین بزده بر انقلاب کچیرییور وبو انقلاب مملکت ایچین مفید اولییورسه بتجه اونك ربانیسی‌ده سامی بك‌در . ایلك دفعه قادینلر ایچین دارالفنونده عمومی وسربست درسلر کشادینی تصور ایده‌رك موضوعنی ومعلملری تصریح ایله معارف ناظری شکری بك افندی‌یه مراجعت ایتمشدی . دارالفنونده سربست درسلرله باشلایان عالی‌قادین معارفی حرکتنی قادین دارالفنونك‌کشادی تعقیب‌ایتدی. دیکر جهتدن دارالفنون درسلرینه دوام ایدن خانملرك برقسمی حکومت مأموریتلرینه داخل اولارق اجتماعی حیاته قاریشدیلر .

سامی بکك مملکتنه یاپدیغی خدمتلردن بری‌ده « ملی تعلیم وتربیه جمعیتی » نك تأسیسنده کورولییور. اولجه‌جمعیت «شمس‌المکاتب هیئت حامیه‌سی» شکلنده و رشیم حالنده موجوددی. هیئت حامیه‌نك ملی برجمعیته قلبی فکرینی سامی بك سرعتله تصویب وتشجیع ایتدی .

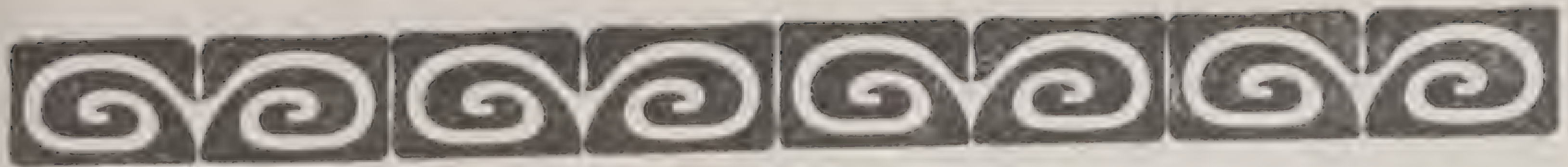
تأسسندن صوكرا بالذات رئيسلكنی درعهده ایدەرك بووظیفه‌یی یاتاغه‌دوشدیکی کونه قادار یاپدی . جمعیتك حیاتنده یاپدیغی بویوك خدمتلردن بری‌ده کچن رمضان شریفده قادین‌وارکك سامعلرك برچاتی آلتنده طوپلانماسی، ارککلرکبی قادینلرکده عمومه علمی، تربیوی موضوعلر اوزرنده خطابتده بولونماسی ایدی . سامی بك برخیلی تردد ومناقشه‌دن صوکرا بوفکرك اصابت ومشروعیتنی تصدیق ایدەرك تشبثده بولوندی ویاپیلان اعتراضلره سیأتدن منزه شخصیله قارشی کلدی . واجتماعلرك حقوق ومقدساتمزی رنجیده ایتمیه‌جك برنزاهت‌واصالتله دوام ایتمه‌سی ایچین بالذات بدناً چالیشدی .

ایشته بو بویوك آدامك مملکتنه برمعلم ، مربی وتربیه‌جی صفتیله ایفا ایتدیکی خدمتلردن بیلدکلرم بونلردر . کندیسنی اخلاقك وانسانیتك طانییابیلدیکی انسانلرك أك بویوکلرندن بری فرض ایدەرم . أولومی عائله‌سی ایچین تلافی ایدیلمز برضیاع ، مملکتی وجمعیتی ایچین تعمیری پك کوچ اولان برفلاکتدر. جمعیتمزده بوش براقدیغی یرایسه الی‌الابد اشغال‌ایدیلمیه‌جکدر. امید وتمنی ایدەرم‌که مملکتك بوتون کنجلری واختیارلری اونك معزز خاطره‌سی قارشیسنده حرمت ومحویت دویسونلر واوخاطره‌نك بویوکلکی قارشیسنده اکیلسینلر ...

بیك بردیرك ـ ٦ کانون اول ٣٣٣ دارالفنون مدرسلرندن

اسماعیل حقی

سامی بك

طانیدیغم متکامل انسان نمونه‌لرندن بری‌ده سامی بگدی ... سامی بگك وفاتی بوتون بویوك آداملرك وفاتی گیبی روح انسانیتده قاپانماز بریارا آچدی دیه‌بیلیرم . بلکه سوزلریمده برمبالغه بولونديغنه، بلکه حرمت ومحبتك سائق افراط اولدیغنه حکم ایده‌نلر بولونابیلیر ...

فقط بن حکممده حقلی اولدیغمه ، قناعتمده مبالغه‌لی بولونمادیغمه أمینم . شو وطن انسانیت اولان دنیاده پك گوزه‌ل، پك جاذب اولارق طانیدیغمز چهره‌لر آراسنده بوتون معناسیله «انسان» نام بلندینه حق قازانانلر پارماقله گوسته‌ریله‌جك قادار آزدر، دینه‌بیلیر... ایشته سامی بك او ، پارماقله گوسته‌ریله‌جك قادار آز اولان انسانلردن‌دی .

کندیسنی صوك دفعه ترامواىده گوردم .. فکرتك تجلیل روحی ایچین یازیلمش بر ایکی مسوده‌یی «معلم» مجموعه‌سنه تودیع ایتمك اوزره گوتورویوردم . برابراوقودق . بعضی فکرلری مناقشه ایتدی . صوکرا بر مدت دوشونجه‌یه دالدی .. بردن بره بو دالغینلقدن چیقارق آتشلی بر افاده ایله فکرتی یاده باشلادی ..

« فکرتی آکلامادیلر .. اونك نه‌قادار بویوك ، نه قادار تمیز، نه قادار أیی روحلی بر آدام اولدیغنی آکلامادیلر ، آکلایامادیلر. یازیق اولدی .. » دیدی، ینه سکوت ایتدی . بو ده‌رین سکوتنده ده‌رین برمعنای تأثر اوقونویوردی .

بروضع نومیدانه ایله ألینی صاللادی . آجی آجی گولدی .. « فکرت گنجلرك باباسی ایدی » دیدی . سوزی گنجلره ، گنجلگه نقل ایتدی . هر زمانکی آجی نشئه‌سی ، هر زمانکی آجی املیله گنجلکدن بحثه باشلادی .

— سامی بك نچین ، دوشوندکلریکزی سویله‌مه‌یورسکز ؟ هیچ اولمازسه یازسه‌ڭز دیدم .

متأثر بر نظرله باقارق : شیمدی عالم چوق .. اونلر سویله‌یور .. بزلره سوز دوشمه‌ز .. » دیدی وگولومسه‌دی .

أوت سامی بگك روحنده گنجلگه قارشی بسله‌نه‌ن عشق کولله‌نوب قالمشدی .. واسع بر مقیاسده گوسته‌رمك ایسته‌دیگی آثارینی ، مع‌الأسف ، گوسته‌ره‌مه‌مشدی .

بوتون أمللرینی ، بوتون عشقلرینی بوتون بویوك آداملر گیبی اوبویوك روحنه گوموب کندیسیله برابر گوتوردی .

سامی بك اوچ بویوك فضیلته ، طاپارجه‌سنه ، عاشقدی . ثویله ایسته‌ردی‌که بوتون انسانیت ، بوتون شبابت بو اوچ بویوك فضیلتله متحلی اولسون ... خصوصیله وطنی ، وطننك گنجلری ..

هیچ اونوتمام گچه‌ن سنه ایدی . قاضی کوی سلطانیسنك برمسامره‌سندن دونویوردق. سامی بك‌ده برابردی .

هوا أیجه قارارمش ، گیجه یاقلاشمشدی . استانبوله گچمك اوزره واپور بكله‌یوردق. سامی بك گوگرته‌ده اوطورمق آرزوسنی اظهار ایدییور « هیچ اولمازسه تمیز هوا آلیرز .. » دییوردی . أوت تمیز هوا .. ایشته سامی بگك طاپدیغی « فضیلت » لردن بری تمیزلك .. مادی ، معنوی تمیزلك‌دی .

او بوتون انسانیتی ، بوتون انسانلری وجهاً ، حساً ، روحاً تمیز گورمك ایسته‌ردی ..

محاوره جریان طبیعیسنی بولابیلمك ایچین دولاشییور ، دولاشییوردی. سامی بك پك أسکیدن بری ذهننده قوتلی بر یرطوتان بر أملنی، عادتا چوجوقجه براشتیاق ایله ، آگلاتدی ..

یوكسه‌ك بر یرده ، مثلا ، اسكدارك ده‌گیزه ناظر تپه‌لرندن برنده « بلور بر كوشك » یاپدیرمق ایسته‌یوردی .

بوگا دائر دوشونجه‌لرینی ، نه صمیمی بر تحسر، نه معصوم بر تمنی ایله آگلاتییوردی . ضیادارو تمیزاولاجق .. دیركن گوزلری، روحی گولویوردی . كوشكك اوستنه وضع ایدیله‌جك بویوك بر ألكتریق لامباسی ده‌گیزی ، قارانلی آیدینلاتاجق، قارانلغی سیله‌جكدی ..

بلور كوشكمی یازمق ایسته‌یورم .. بلكه كندیم یاپدیرامام؛ فقط برگون زنگین بر آمریقالی یاپدیرابیلیر . بوده بنم ایچین برتسلی‌در .. دییوردی .

بلور كوشك سامی بگك روحی، سامی بگك فكری ایدی ... اوبوتون گنجلگی تمیز، پارلاق وگوزه‌ل ، گونش گیبی تمیز ، گونش گیبی پارلاق، گونش گیبی گوزه‌ل گورمك ایسته‌ردی .

سامی بك بوتون چوجوقلغك باباسی، بوتون گنجلگك مربیسی ایدی .

حیاتی تدقیق اولونسون.. منفعت‌جولق، موقع پرستلك، ظاهر پرورلك گیبی احتراصات خسیسه‌دن هیچ برینه أسیر اولمادیغی گورولور . بالعكس هر درلو نفسانیتی أسیر ایتمش بر آدام ، بر انساندی . بونك ایچین بویوكدی .

أییلگی سه‌ودیگی ایچین معارفه ، گوزللگه طاپدیغی ایچین شعره انتساب ایتمشدی . گنجلگی تقدیس ایتدیگی ایچین‌ده مربی قالمشدی .

سامی بك تربیه‌نك معناسنی حقیله تقدیر ایده‌ن مربیلردن ایدی .

دیه‌بیلیرم‌كه فكرتله برابر حقیقت وعدالت حسلرینی ، انسانیت دستورلرینی انسانلره تلقین ایدن سامی بك ، یالگز سامی بگدی . چونكه اونك مزیتی بر چوق سویله‌یه‌نلر گیبی یالگز دوداقلرنده قالمایور ، روحنه ، فكرینه ، وجدانته عكس ایدییور ، حركاتنده تجلی ایدییور ، نفسنده أك جدی ساحهٔ تطبیقی بولویوردی .

سامی بك جهانه مؤكل خیر اولارق گله‌ن انسانلردندی . یاپدیغی أییلگی خلقه گوسترمك قصدنده اولمادیغی ایچین كندنی حقیله طانیمایانلر ، طانییایانلردن پك چوقدر .

سامی بك بر شهاب ثاقب گیبی سس‌سزجه سوزولوب گیتدیگی ، افولی ولوله‌دار اولمادیغی ایچین ، گورمه‌یه‌نلر ، گوره‌مه‌یه‌نلر پك چوقدر .

فقط دیدهٔ انسانیت اونی گوردی . اونك ایچین آغلادی . نه بویوك مظهریت .. سامی ؛ یاشادیغی مدتجه بوتون انسانلر گیبی فانی ایدی .. شیمدی بقایه نامزد اولدی .. نه بویوك فضیلت ..

آرتیق یتر انسانلره انسانلغی اوگره‌ت

دیه‌ن دوداقلری بوتون انسانیتك دوداقلری تقدیس ایده‌جكدر . سامی بگك بلور كوشكی حسنك ، صفوتك ، عدالتك مشخص بر تمثالی ایدی. اونی گورمه‌دن گیتدی . فقط حیاتنی وقف ایتدیگی معارف او آبدهٔ عرفان ووجدانی اونك نام بلندینه ركز واتحاف ایده‌جك..

سامی بگك طاپدیغی فضیلتلرله مجهز گنجلر یتیشدیره‌ن برمؤسسهٔ عرفان تأسیسنده گجیکمه‌جك، سامی بگك روحی ده گنجلکده، مملکتده ایسته‌دیگی نورلری سرپه‌ن او الوز کوشکی مسترغ نظرلرله تماشا ایده‌رك الی الأبد شاد اولاجقدر.

روم ایلی حصاری، ۱۵ کانون اول ۳۳۳

ا. حکمت

سلیمان نسیب بك

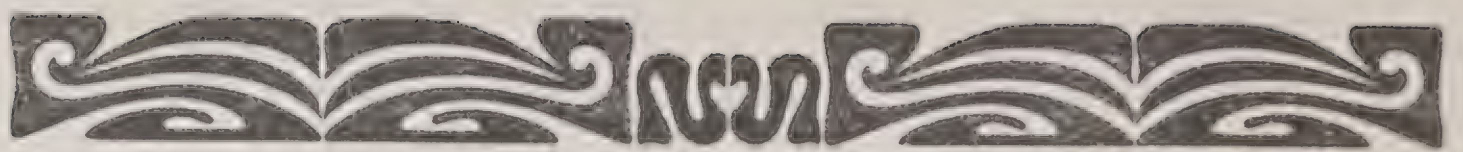
شاعر و تربیه‌جی سلیمان نسیب بکی هرشیدن اول چوق تمیز برانسان اولارق بیلیورم. درت سنه اول طانیدیغم بوذاته هرکچن کون بنی داها قوتلی برحرمت ومحبت حسیله باغلادی.

سامی بکك تربیه علمنده‌کی وقوفینك کنیشلکنی — مسلکم اولمادیغی ایچین — ایجه بیلمیورم. لایموت فکرتك تأثیری آلتنده قالان ادبی محصولاتینه کلنجه، بوشعرلرده یاراتیجی برمخیله‌نك یوکسك تموجلرینی، عصیانلی برقلبك جوشقون فریادلرینی بولامایز. مرحومك کناهسز، صاف حیاتینك نزیه ساکنلکی اثرلرنده‌ده آشکاردر.

ئولومینه أك چوق آجیدیغم انسانلردن بری اولان سامی بکك اسمی ومزاری ئوننده حرمتله اکیلیرم.

بکلربکی، ۱۷ کانون اول ۱۹۱۷

یوسف ضیا

سامی بك

« اوجوشغون برقلبدی ، شن بر فکردی :
« سودیکی وطندی ، سوکیسی بردی .
« شاعردن زیاده او بر شعردی . »
ض . پ

زواللی مدیحه !

کچن بایرامك ایکنجی کیجه‌سی ایدی . کیجه یاریسندن صوکرا قالدیردیلر . تحسین بك کلمش ، مطلق کورمك ایسته‌یورمش ، دیدیلر . بو محترم کنج معلم ایله قارشی‌یه اوطوردیغمز زمان کندیسنی ازلمش ، زبون بر حالده بولدم . قوت وتسلیت آرار بر صورتده شو فجیع حقیقتی تبلیغ ایچون کلدیکنی سویله‌دی : سامی بك أولدی .

ایلك برقاچ ثانیه لال ومبهوت ، عاصی حسلرله دولو اوله‌رق کچدی . هر کون آرامزده ، روحمزده ، بزه بزدن‌دها یاقین ودها آشنا یاشایان بودوغرو آدامك شوابدی فراقی تأثرلرله‌ده دولدورولاماز بربوشلق براقیوردی . فقط حیف که تأثره‌ده امکان وراحت یوقدی ؛ حقیقت قاپویه کلمش ، کوزلرینی آچمش بکله‌یوردی :

جنازه دورماز . اونك احتیاجلری ، خدمتلری واردر . او ، تابوت ایستر . تابوتك هرقولنه کیره‌جك برر آدام ایستر . اوده ؛ دونه قدر حرمتکارلری اولدیغی حالده شیمدی کندیسندن ابدی اوزاقلاشمش اولانلردن ، کندیسنك وجودندن اورپره‌جك ، ایکرنه‌جك اولانلردن اوده آیرلمق ، ونهایت طوپراقلرله اورتلمك ایستر .

تابوتی ناصل ونرده‌لره ایصمارلارلر ، اونك ایچنه آتلمق ایسته‌دیکی طوپراغی نرده‌ده وناصل کرالارلر ، بیلمه‌یورز . بایرام . غزته‌لر چیقماز . استانبول داغینیق . آرابا یوق . ترامواپلر‌درد . تلغراف ! فقط تلغراف خطلری تبریکار ، جمیله پردازلقلرله مشبوعدر ؛ دوستلرك هر بری شهرك آیری برکوشه‌سنده‌در .

هم دوستلرده کیم ، بو برمسئله‌در ؟ بویوکار ، معروف کیمسه‌لرسه اونلر هرکون کندیلرینی برخیره سوق ایتمك ایچون باشلرینه مسلط اولان بو عزیز روح حقنده ایسته‌یه‌رك ایستمه‌یه‌رك یاپدقلرینی کافی کورمزلرمی ؟ کوچوکاره ، هرکون برصورتله برلطفنی کورن بیچاره‌لره کلنجه بونلری آرایوب ، کیم ، نرده‌ده بوله‌بیلیر ؟

اوت ، کیملره وناصل خبر اوچورمالی ؛ بوسوأللری کندی کندیمزه وبربرمزه وینه کندی کندیمزه صورویوردق . ایشته بو سؤالی صورمقده حقلی اولدیغمزی وبونی صورمامزه لزوم اولدیغنی آ کلادیغم صرده‌ده ، تام بوصره‌ده ، عقلمه سن کلدك : ـ زواللی مدیحه ! دیدم .

حال بوکه بونلر برر بیسود تکلف ایمش . اونك وفاکار ، شاعر ، عالم ، ناظر دوستلری کلدیلر . چوق کیمسه‌لر دویدی وهردویان کلدی . أوینه ، یولده ، سرکه‌جی اسکله‌سنه ، واپوره کلدیلر . بوبویوك أولونك بوتون حیاتنده مستغنی قالدیغی هرشی یاپلدی .

استانبولمزك ایوب جوارنده یاتاشدیغی اسکله بر بایرام یری ایدی . آلاجالی بولاجالی اثوابلریله ، رنکلی چارشافلریله ، بیتمز توکنمز چوجوقلردن، قیزلردن ، قادینلردن مرکب برجماعت کبرا ؛ شرقیسیله ، داووللیله ، زورناسیله اور جقده مست ایدی . هوا لطیف ، اورته‌لق سرین ، دنیا ممنون ایدی . بونلر تابوتك آرقه‌سنه دوشمه‌دیلر. بونلر هر بیلمه‌دیکی کیمسه‌نك‌ده دوستی اولان ؛ عمری متمادی ومتوالی شعردن ، ایپلکدن ، نجابتدن عبارت بولونان وکندیلرینك دنیاده مطلق الك بویوك دوستلرندن بری اولان بوأولویه حتی باقادیلر. تصادفاً باقانلرصالینجاقلری، آتلی قارینجه‌لری، شکرجیلری، طورشوجیلری، قوش‌لقوجیلری، فستیقجیلری آراسندن بویله بربایرام کونی کچمکده نه معنا وار کبی برباقیشله باقدیلر . فقط بزاصلا قصور ایتمدك. اونی اعزاز ایله، تبجیل ایله، مملکتك علماسی، شعراسی، قیمت شناس ناظریله هپ برابرکوتوردك. صاغ‌ایکن نه‌طرفه کیتمك‌ایسته‌دیکنی سویله‌مشیدی. اوراىي بولدق، ذاتاً صیق‌صیق قازیله‌قازیله خفیف برحانده بولونان‌اوطوپراقده برچقور قازدیردق وکندیسنی ایچنه براقدق . حتی غالبا چابوق چوروسون دیه تابوتك قوللرندن صوکره، اوستنی‌ده پك آجی برسس چیقاران بردستره ایله کسدیلر . بوآرالق اوراده چالیشانلر جداً متوکل، وظیفه شناس آدملردی . کیم بیلیر صباحدن بری ، کیجه‌دن بری بویله‌مهم‌مهم قاچ ایش کورمش اوله‌جقلرکه بومحترم‌أولونك مزارینی‌ده شمدی‌حالسزحالسز، ـ بزهپمز اورایه کلدکدن ومبارك آدامك آز صوکره یرك آلتنه ایندیریله‌جك اولان تابوتنی یرك اوستنه براقدقدن صوکره ـ قازییورلردی. «برینك مزارینی‌قازمق»ده بروظیفه اولدیغنی وبوتعبیرك‌ده سائر برچوقلری کبی مناسبتسز برمعناده قوللانلدیغنی بووسیله ایله اوکرندم .

اوراده، همان اوصیراده پیدا اولیویرمش، کندینی‌کورکوسترن برسائل دکنکنی‌قاقاراق « شوراجقده ایچمدن بریس شریف ختم ایده‌یم ! » دیور ؛ یوزی کوزی یارادن بره‌دن کوروئمز بربرونسز الـٰهی برمبعوث وضع وحشمیله صاغی صوللی قاقاراق‌کندینه بریر آچوب « بن‌ده برتبارك‌اوقویه‌یم!» اداسیله کوزه‌کورونه‌جك برصورتده اوکه‌صوقولوب یرله‌شیوردی.

فائق عالینك‌کوزنده یاشلروارد‌ی. جناب‌شهاب‌الدین « نه‌طبیعی حال؟ نه‌بسیط برحقیقت!» دیبورکبیدی. سلیمان‌نظیف آغلامغه‌ده وقت‌بولامایور، هرشیئه یتیشیور. فقط عین‌زمانده، ینه مرحومك‌وفاتندن برقاچ کون‌اول‌فکرت‌ایچون یازدیغی « بیلیرمیسك‌که‌حیاتمدن آرتق‌ایکرندم . یانکده بریر آچارسه‌ڭ بو الك بویوك نعمت ! » مصراعنی ترتیل ایدییور . اسماعیل حقی دیم‌دیك، مرحومك تربیه حقنده‌کی نظریه‌سنی دوشونیور؛ حسین زاده نهایتسز مطالعه‌لرینك ویردیکی قوتدن استعانه ایله بلکه‌فلسفه آمیز برمرثیه ترتیب ایدییور؛ ناظر شکری بك بروقار وتمکین هیکلی ، تسلیم وقبول ایتدیکی بوتون حقیقتلر آره‌سنه بوعریب اولوم حقیقتی‌ده ضم ایدییور وحیات ═ ممات اولونجه هرهانکی‌مثبت ویا منفی برکمیتك‌ده صفره مساوی اوله‌جغنی ═ ۸ . اوله‌بیله‌جکنی دوشونه‌رك غریب‌معادله‌لر یاپیور کبیدی . نهایت هپمزوظیفه‌مزی ، انسانلق ومدنیلك وظیفه‌مزی یاپمش اولمقدن متولد برحظ واطمئنان ایله آلنمز آچیق،یوزمز کوله‌رك وقتندن آز اول باشلایان مدهش بررحمت آلتنده دوندك .

یاغمور متصل یاغیور ، هپ یاغیور، ودائما بارداقدن بوشانیر کبی یاغیوردی . شیمدی بز چوغمز شمسیه‌سز قوشویورکن آز اول اوکندن کچدیکمز سیر یرندن صیرصیقلام اولمش چارشافلرینك ماتمیله قاچیشان قیزلرله ، قادینلرله قارامبول ایتدك ؛ وبریله اویله بر مصادمه ایتدك ، زواللی قیزجغز اویله برقاقیلدی‌که مرحومك روحی بوندن متأذی اولمقله برابر بزدمین کچرکن اونلرك عمومنك کوستردیکی لاابالیلكك انتقامنی آلمش اولدق . ایشته قیزم ، قرده‌شم مدنیجه ! کورویورسك‌یا، هپمز وظیفه‌لرمزی‌یاپدق . آرتق سن‌ده آغلاما، واوندن سکا یکانه میراث اوله‌رق قالدیغنه شبهه اولمایان ایپلك فعالیتلرکه قالق ، کرمی ویر !

هم نه ایچون آغلایاجقمشسك ؟ اوذاتاً هرکون أولمه‌یورمیدی ؟ هرکون براز دها ، برپارچه دها اولمه‌یورمیدی ؟ بونی هیمزله برابر سنده کندی کوزلرکله کورمه‌یورمیدك ؟ اوکا هرکون براز دها فضله کمیریجی ؛ بطی وتدریجی فقط متمادی صورتده أریتیجی برکابوس مسلط اولمه‌مشمیدی ؟ بونی سنده کورویوردك . کورمسه‌ك اوتسلیمیتك، بربرکزه [آمان، قاچماسین !] مألنده‌كی مربوطیتلرکز نه‌ایدی؟ اوت، بربرکزه ، مینی مینی بر یاورونك مهربان آنه‌سنه صوقولماسندن دها صمیمی اولان التجالرکز نه ایدی ؟ هپمزله برابر اوکا سنده ، برازده کندینه باقماسنی سویله‌میورمیدك ؟

تعلیم وتربیه جمعیتنك بایرامدن برهفته اولکی بازار ایرته‌سی اجتماعنده ایلك‌دفعه اوله‌رق یرینی بوش کوردیکمز زمان حیرت ایتمش و«سامی بك نره‌ده؟» دیمش ایدك. یری بوش ایدی. وفاکار دوست اسعد پاشا باشنی صاللادی : ـ ایکی کوندریاتیور ، آغیرجه‌در ! دیدی . پاشا حالیله طوریله «آغیرجه‌در!» تعبیرنده صاقلادیغی وخامتی افشا ایتمشیدی. «قونسولتاسیون یاپلسه ، فلان فلان وفلان‌ده چاغیرلسه! » دیدك. هپسی یاپلدی، یاپیلیور ، دیدی وینه باشنی صاللادی . اوکیجه بك اوغلنه جیقیله‌جق، هپ برابر یمك نیتوولیده ینیله‌جکدی . محاربه‌دن صوکرا هر هفته برعزك أونده ینلمك اوزره شمدیلك نیقولیده یمك ایچون تماسمزی تمادی ایتدیره‌جکدك. حتی نیتولی‌یه تله‌فونه ایدلش ، سفره حاضرلاتلمشیدی .

ــ ایی اولسون ، اوبله‌باشلایه‌لم ! دنیلدی . پاشا (خسته‌نك یانته بزده کله‌بیلیرمی‌یز ؟) سوألنه میدان براقه‌مق اوزره تقدم ایده‌رك : دوستلرده زیارتلری تأخیر ایتسه‌لر . بن هیکمز طرفندن کورورم .... دیدی ، آیرلدق . حالاده نه نیقولی‌یه ، نه بر یره کیتمدك . یری بوش ایدی، حالاده بوشدر وهرنه‌ده اولسه بوش قالاجقدر !

* * *

او تاریخدن بر آی قدر اولدی ، بر کون هر ناصلسه سمیرامیس ایله جمیتده جمعیتك مرکزنده بولونمشلر . مذاکره صالونك یانده‌کی اوداده اوطوروركن قولاقلرینه قرده‌شکلك : . افندیم آکلامایورم‌که. . . افندیم آ کلامایورم‌که. . . صورتنده برتقراتی عکس ایتمش. صوکره بکا صوردیلر : ـ عادتا تظلم ایدیوردی ، بك افندینك آکلامادیغی نه‌در ؟ دیدیلر . زواللی چوجوقلرم ! اونی ، اونك او ایکله‌یه‌رك ، کریان بر سسله سویله‌دیکی « افندیم اکلامایورم‌که ... » شکواسنده‌کی انجه‌لکی ، نزاهتی ، نجابتی باباکزده لایق اولدیغی درجه دویمامشدرکه سزه تفسیر ایتسین : مذاکره اولنان مسئله قسماًمادی برموضوعه، خلقك‌حقلی حقسز محتمل بر تلقیسنه ، جمعیتك وقعنه تماس‌ایدییوردی . چالیشقان ، منور بر کنجك قونفرانس ویرمه‌سی مناسب کورولمش ، کندیسنه مراجعت ایدلمش ، اوده قبول ایتمشیدی. شمدی برسببله اوکا قونفرانس ویردیرمه‌مك ایسته‌نیوردی. او کنجك لطفاً قبول ایتدیکنی وحتی حاضرلاندیغنی اوکره‌نمش ایدك . چوق چالیشقان ، چوق‌طانمش برکنجدی . بز اورتایه آتیلان برطاقم سببلردن دولایی بوندن وازکچیوردق ؛ برینه‌ده باشقا برموضوعله ، باشقا برینی بولمشیدق. حالبوکه اوکنجك نامنه اعلانلرده یاپلمش ایدی. وکندیسنك برشیدن‌خبری یوقدی. قرده‌شك بزم مقصدمز آلتنده‌آزچوق‌منفعتجیلك، حتی‌اوده‌دکل، حق صرفه قارشی نوعما برمبالاتسزلق سزمشیدی . آکلامادیغی ، ایکله‌دیکی، تپندیکی بو ایدی وبونی قبول ایتمه‌مکده او قدر ایلری کیتدی‌که، الك عزیز یرندن وورلمش کبی مدافعه ایتدی ، حتی ؛ حتی آرایه مراجعت واکثریته تبعیت لزومنه قارشی بیله عصیان کوستردی .

* *

قیزم مدیحه! بونلر ماصال، بز بونلری براقالم، شمدی سنکله باش باشه ایشك فلسفه سنه، ایچ یوزینه کله‌لم. اکلامشسکدرکه حیات اضطرابدن عبارت. سن یاشده برقیزك بونی آکلامش اولماسی بوس بوتون آجی ایسه‌ده حقیقت بودر: حقیقت بودرکه سن وقرده‌شـك حیاتی درددن، المدن، اضطرابدن مرکب کوردیکـز. سزلر ایچون سعادت وار اولان کندی دردلرمزی یالاندن اونوتمغه چالیشمقدن یاخود صحیحدن اونوتمغه موفق اولمقدن، ونهایت دیکرلریـك‌ده اضطرابلرینی کویا خفیفلتمکدن عبارتدر. شو حالده بزی براقوب کیدنلرك نه‌سنه آجیورز؟ قورتولدقلرینه‌می؟ اونلری جداً سویبورسـه‌ق کیتدکلرینه آجیمایه‌جغز. آجینه‌جق وارسـه کندیمز دکلمی‌یز؟ بز ایسه دنیاده‌کی بوتون ایشلری تنظیراً آجینه‌جق دوروورکن هیچ بر محل اولمادیغی حالده قورتولانه آجیورز. حال‌بوکه اونده آجیدیغمزده «او» دکل، کندیمز. بزه قوت اولان، بزه تسلی ویرن بری الدن کیتمش؛ ایمدی اوکا دکل کندی زیانمزه آجیورز. اونی دکل، کندیمزی سوییورز. هم بواونك قورتلدیغنی، مظهریتنی اونوته‌جق بردرجه‌ده بویله! هم اونده آجیدیغمز اودکل، کندیمز ایکن کندیمزه‌ده آجیقدن آجیغه دکل؛ ریا ایله، عالمی‌ده، چوق کره کندیمزی‌ده آلداته‌رق آجیورز. وبو بزده اوقدر کوکلشمش‌که بونی، بونك بویله اولدیغنی فرق ایتمکسزین، بلا شعور، یاپیورز.

کیدن ایسه کوزلرینی قاپامش، قولاقلری بوس بوتون دولمش. بزی ایکله‌تن ایندن تماماً بیخبر. شو حالده آجینه‌جق البته بزز. بوحقیقت! بوکا، تسلیم اوله‌لم. حال‌بوکه سنك البته بزم قدرده آجینمغه حقك یوقدر. بویله عموم ایچون کندینی ویرمش، هرکس ایچون قوشمق عزمیله کندینی‌فدا ایتمش او بویوك آدمك قرده‌شیسك! بونی دوشون، آغلاما، انجق آغلامغه حقك اولمادیغنه بلکه آغلایه‌بیلیرسك! ایشته انسانلق بودر. انسانلر ایچون حقیقتلرك حقیقتی، وفلسفه بودر؛ یاخود بوده بر نوع تفلسفدر؟

شیشلی، ۲۱ کانون اول ۹۱۷

حیدر رفعت

مرحوم ومغفور سامی بکی تخمیناً یکرمی سنه‌دنبری طانیر، کندیسنی سەور وفضائل عدیده‌سنه حرمت ایدر ایدم. چونکه حسن نیتی، نزاهت وجدانی، رقت طبعی، شرافت نفسی ووقار وتمکینی بنی بوحرمت ومحبته مجبور ایلردی. مرحوم آرامزدن کیتدی وامینم که یری بوشدر. ذاتاً برمدتدنبریدر بوجمعیت وجماعت ایچنده بویله نوادردن عد ایتمکلکمز لازم کلن اصحاب فضل وادب عالم بقایه کوچدکجه هپ یرلری خالی قالیور. بیلمم بو نه‌طالعدر!

هزار مرد کریم ازوجود شد بعدم
که یك کریم نمی آید ازعدم بوجود

(سامی) نك قبرینه هرکسك معظم برگلدستهٔ تبجیل ایله کلدیکی بویله برزمانده نم بر ایکی بیت ذلیل‌ایله کلمکلکم نه‌آجی برجلوهٔ شدائد شؤندر.

تومپندار آنکه از نسبش — سامی اندرجهان گرامی شد
گرچه عالی نژاد و دانا بود — درحقیقت ازآن نه‌نامی شد
دست افتاده گیر بود وسلیم — ضعفارا، همیشه جامی شد
بادلی بی نیاز وطبعی راست — محرم خاص و یار عامی شد
دل‌رادش هرآنچه کفتی شو — بی‌خلاف وستیزه آزمی شد
بود دیندار ودینپرست، آری — رهنمایش نبیّ امّی شد

هرکسی نی چنین تواند زیست
این سعادت نصیب سامی شد

رحمةالله رحمةً واسعةً.

قاضی کویی ۲۰ کانون اول ۱۹۱۷

حسین دانش

سامی بكك وفاتنی ایشیتدیکم زمان قره‌مرسلده ایدم؛ معالتأسف خسته‌لغندن هیچ بروجهله آكاه اوله‌مامشدم.

غریبدر!. بوفـا خبری کمال یأس ایله تلقی ایدر ایتمز، مرحومی ـ مکتب ملکیه‌ده ایلك دفعه اوله‌رق طانیمش اولدوغم چهرهٔ بشوش ایله ـ بردفعه دها نظرکاه خیالمده عیاناً کوردم. اوندن صوکره حیاتنك ـ نجه معلوم اولان ـ بوتون صفحاتی، برسینه‌ما کیبی کوزمك اوکندن کلدی کچدی؛ واویله ظن ایتـدم که اوبر ایکی دقیقه ظرفنده بویکرمی بش‌سنه‌لك عزیز دوستمی، اولکندن دها ای طانیدم، اوسویملی چهره‌نك شمائل ممتازه‌سنی دها یاقیندن کوردم.

مکتب ملکیهٔ شـاهانه‌ده مرحوم ایله برابر ارقاداشدق؛ اوبندن برصنف اوستون، و ـ ظن ایده‌رم ـ برياش‌ده بويوكدی. مکتب، بوکـونکی طنین وثروت فنون اداره خانه‌لری قارشیسنده‌کی بنا ایدی. امینم که اوزمان بومؤسسهٔ مشهوره، منور کنجلرك فیاض برمنبع عرفانی ایدی. مستثنا برهیئت تدریسیه‌دن حدّ مزجه مستفیض اولویوردق.

بالخاصه شـعر.وادبیات مراقی هرشـیئه غالب ایدی. رجائی زاده اکرم بك مرحومك امر تدریسده خارق‌العاده کورونن موفقیتی ـ ذاتاً شعره مفتون اولان ـ بو مملکت کنجلرینی جذب ایده‌رك برمهم جریان ادبی‌یه وجود ویرمش ایدی صانیورم.

بن‌هنوز ادبیات صنفنده دکل ایدم. بناءًعلیه اکرم بك مرحومك درسلرینی دیکله‌یه‌میوردم. اوزمانلر طلبه‌نك روحنده حاصل اولان آثار انتباه حکومت‌سنیه‌یی جدّی اندیشه‌لره دوشوردوکی ایچون، محترم ومشهور خواجه‌لرمزك برچوغی برر وسیله ایله مکتبدن چیقارلمش وکنجلرله مناسـبتلری فك ایدلمشـدی. بناءًعلیه اکرم بکدن مستفید اوله‌بیلمك نعمتندن بن، الی‌الابد محروم قالدم.

لکن سامی، اونك الك ممتاز طلبه‌سندن ایدی.

ادبیات صنفی طلبه‌سی (یعنی اوچونجی سـنه افندیلری!.) تنفس زمانلرنده اکثریا بر کوشـه‌یه، یاخود بر آغاجك آلتنه طوپلانوب بعضی شعرلر اوقورلر

ومناقشه ایدرلردی . بز اونلرك مباحثه‌لرینه مراق ایدردك ؟ فقط مكتبجه مرعی ومعتبر اولان آداب معاشرت براز آریستوقراتجه اولدوغی ایچون برصنف ، مادوننده‌كی صنف افرادی ایله پك اویله لا ابالی كوروشمز واونلره علی السویه معامله ایتمزدی . یالكز اویونده بوقاعده‌یه رعایت اولونمادیغنی خاطرلیورم .

بن ، براز ادبیات ایله الفت ایتمش اولدوغم ایچون او جماعته یاناشه بیلیردم . اومجلسده بزم یازه‌بیلدیكمز شیلر تنقید اولونور و بوكبی وسیله‌لرله بحث ومناقشه‌یه میدان آچیلیردی .

ایشته اوزمان طانیمش اولدوغم (سوزی كچر) كنجلردن ابن الرشاد علی فرخ ، سامی ، عرفان ، علی كمال واردی .

بوذكی ومقتدر كنجلردن یالكز علی كمال ـ حمد اولسون !. ـ صاغدر .

مرحوم سامی ایی برمنقد ایدی ؛ فضله اوله‌رق ایی برشاعردی ! سجیهٔ ممتازه‌سنی تشكیل ایدن اوصاف ممدوحه‌یی شعرلرنده عیاناً كورمك ممكندر . شعری حیاتنك صادق برترجمانی‌در . حسیاتی‌ده پك انسانیتپرورانه وپك نجیبدی . طور واداسی (خلوص sincerité) لك بلیغ براسلوبی‌در . بوآدمك صفت ممتازه‌سی خیرخواهلق‌در. هركسی سومك پك كوچ برشی‌در؛ (انائی égoïste) لر نظرنده‌ده هركسی سومك ، عشق‌دكلدر . عوام و ـ ایسترسه كز معهود خواص ! ـ بونی آكلایه‌مازلر . لكن الك بویوك وخیرخواه آدملرك عشقی جهانشمول بر (شفقت انسانیه) شكلنده جلوه كوستریر . عالمی اصلاحاته سوق ایدن ، اداره‌لری ده‌ویرن ، وجدانلره میل انسیت [یعنی فیض انسانیت !.] ویرن ، هپ اوبویوك حس‌در . بواویله برعشق‌دركه ـ دوام ایچون ـ مقابله دخی ایسته‌مز . كندی املندن فیض حیات آلیر وفدا كارلقده ـ ناقابل تعریف ـ برنشئهٔ سعادت طویار .

عشقك (اخلاقی éthique) شكلی وبلكه الك یوكسك معناسی بنم اعتقادمجه بودر . وجدان اخلاقی ایچون بوقابلیتدن ایی معیار اوله‌ماز .

سامی‌نك بوعشقدن نصیبی واردی . اونك ایچون هرشیده بروسیلهٔ خدمت آراردی . كیمسه‌یه حسد ایتمز ، كیمسه حقنده كین كوتمز ؛ كیمی كورسه خیرلی برخدمته تشویق ایدر ؛ هله براز اونده قابلیت كورورسه عادتا مسلط اولور پشنی براقماز ، برغریب آدمدی . فقط پك خیر خواه ، پك ایی (هم الك طوغرو معناسیله ایی !.) برآدمدی . مثلا :

بوندن ایكی اوچ سنه اول ، برطرفدن آووقات عادل بك ، برطرفدن مرحوم بنی ـ قاموس یازمق ایچون ـ تشویق ایدییورلردی . نهایت تضییق ایتمكه باشلادیلر . كتابك برنجی جزئی انتشار ایتدكدن برقاچ كون صوكره مرحوم سامی بـ معارف

نظارتی اوکنده تصادف ایتمشدم . بنی کورونجه همان قوجاقلادی مصافحه ایتدی ، خلق بزه باقیوردی .

بوخالص آدمك شو حرکتنی بویوك برمکافات معنویه عد ایتدیکم ایچون اویله غریب بررقت حس ایتدم ایدی‌که اکر او حالت روحیه‌یی سوزله تعریفه بوکون مقتدر اوله‌بیلسه‌یدم ، بویوك وخیرخواه برکوکلك انسانلر اوزرنده اجرا ایده‌بیلدیکی تأثیر معنوی‌یی تصویر ایتمش اولوردم . کوکل قوتنك قدرت ذکایه فائق اولدوغنی — ایسته‌دیکم کبی — آکلاته‌بیلیردم . هرحالده اعتقادم اودرکه کوکل اربابی ، عقل اربابندن زیاده انسانیته خدمت ایتمشلر و شفقت وفداکارلقلری ایله هم کندیلرینی هم‌ده همجنسلرینی — ممکن اوله‌بیلدیکی قدر ! — مسعود ایده‌بیلمشلردر . اونك ایچوندرکه بنم نظرمده اك علوی خصلت انسانیه ینه (ایی‌لك bonté) در . مرحوم سامی ایشته بوخصلت جلیله ایله ایچمزده صحیحاً ممتاز وهپمزدن سرافراز ایدی . ینه اونك ایچوندرکه بن ، مثلا ، هرزمان هرکسك خاطرینی صایمادیغم حالده سامی‌نك خاطرینه رعایتسزلك ایده‌بیلمکدن پك قورقاردم . اونك قدر خلوص قلب ایله وخیرلی نیتله واقع اولان برتکلیفی رد ایتمك بویوك برکناه وبویوك برعیب اولور صانیردم ؛ وحقم واردی .

بوکون سامی وفات ایتمشدرده اونك ایچون سزه بر سرّ افشا ایده‌جکم که منحصراً بکا عائد برحالت روحیه‌در :

یاپمق ایسته‌مه‌دیکم ، اشتراك ایتمك ایسته‌مه‌دیکم برایشی سامی واسطه‌سیله بکا حواله ایدرلر دیه قورقاردم . چونکه مرحوم اونی درعهده ایدنجه اوقدر خالصانه وخیرخواهانه برنیتله التزام‌ایدردی‌که تکلیفنی رد ایده‌بیلمك صحیحاً قابل‌اوله‌مازدی .

فضله اوله‌رق — موجب خیر اولمق حیثیتله — حقیقتنه اعتقاد ایتدیکی برشیئك پشنی اصلا براقماز ؛ نیتنی تعقیبدن ذرّه قدر اوصانماز یورولماز ؛ بویولده تصادف ایده‌بیله‌جکی موانعك طبیعت وماهیتندن ییلماز برآدمدی . اونك‌ایچوندر صانیرم‌که بوخصوصده کیمدن خدمت مأمول ایده‌بیلیرسه — هرکیم اولورسه اولسون !. — اونك یاقه‌سنه یاپیشیر ، بردها براقمازدی .

طبعاً یوموشاق ، مزاجاً اوصلو برآدمده بودرجه‌ارادت، متانت و — شیمدیکی تعبیره کوره — (فکر تعقیب esprit de suite) خارق عاده بر قوهٔ معنویه‌نك جلوه‌سی‌در .

پك زیاده غبطه ایدیله‌جك بر حالی‌ده (سکینت روح serénité d'âme) ی ایدی . حقسز برطالعك ستمنه اوغرامش ، چکمه‌دیکی اذیت قالمامش ونهایت مشروطیتك اعلان اولونماسی اوزرینه استانبولده اوطوره بیلمك حقنی تأمین ایتمش

اولان بو آدمك ، بركون طالعندن شكايت ايتديكنى ايشيتمه‌دم ؛ حتى اعتقادينه ذرّه قدر ضعف كلديكنى حس ايتمه‌دم . كنديسى منورالفكر، ايى تحصيل كورمش ، خيلى اوقومش برآدم اولمقله برابر صدق وخلوص ايله ديندار و (عامل pratiquant) ايدى . چوق دفعه‌لر كرك بنم ئه‌ويمه كلديكى زمان ، كرك بنم اونى ئه‌ونده زيارته كيتديكم زمان ، برخيلى بحث ايتدكدن، گولوب قونوشدقدن صوكره ، سامى ، همان قالقار اوطه‌نك بركوشه‌سنده نمازينى قيلار وصوكره ينه بحثه دوام ايدردى. مع‌مافيه پك‌ده (حر فكرلى libre penseur) ايدى. هيچ كيمسه‌يه ــ اعتقادندن طولايى ــ دخل وتعريض ايتمش اولدوغنى نه كوردم، نه‌ده ايشيتدم. حالبوكه الك خطير مسائل اعتقاديه وفلسفيه‌يى تتبع ايدر، موضوع بحث ايدر و بحثك نره‌لره پيوسته اوله‌جغنى پك ايى آكلاردى .

ظن ايدرم كه ايى قلبلى، تربيه‌لى، منور، خالص برمسلمان، اولسه اولسه سامى كبى اولمق كركدى . بوحيثيتله مرحوم ، مملكتمزده اندر كوردوكم بر نمونه‌در.

صوكره اونده برده تميز ، صاف وشن (چوجوق روحى) واردى . اوسببله چوجوقلرك لسان‌وجدانى پك ايى آكلاردى ومينى‌مينى‌لرله الفتى‌ده پك سوردى. تقريباً ايكى سنه اول بركون بكا اوكله يمكنه بيكه كلمشدى . چوجوقلرك تربيه‌سنه دائر انكليزجه قوجه‌مان بر اثرده كتيرمش ، اوكا دائر بعضى مذاكره‌لر ايده‌جكنى خبر ويرمشدى. بزم كوچوكلرى كوروبجه بنى اونوتدى؛ اونلرله قونوشمغه، گولوب شقالاشمغه باشلادى . اونلرله الفت ايده‌جك برچوق وسيله‌لر بولويوردى. بن بو حالنى ، خصوصا معصوم روحلرله آشنالغنى دقتله تتبع ايديوركن كنديسنى مشهور (پستالوچى pestalozzi) يه بكزتدم. هيچ شبهه يوق كه سامى‌ده بومربىٔ داهى‌نك روحى‌ايله برقرابت سزييور ايدم، چونكه اوده‌اويله‌ايدى . صفوت‌طبع‌ايله شوخئ روحك بومناسبت معنويه‌ده برصفت مشتركه واساسيه تشكيل ايتديكنى آكليوردم .

مرحوم سامى‌نك تربيه ايله وكوچوكلرك تربيه‌سيله جداً علاقه‌دار بولونماسى بوخصوصيت مزاجندن منبعث برميل فطرى ايدى ده‌يه‌بيليرم .

خاطرمه كليبوركه مرحوم مكتبده‌ده اويله ايدى . تنفس زمانلرنده هراويونه مطلقا اشتراك ايدر واكثريا (ايل باشى) اولوردى . صوكره درس اثناسنده الك جدّى مباحث علميه‌ايله اوغراشير ومذاكره‌يى سودر، پك‌چاليشقان برافندى‌ايدى.

هرشيدن زياده نه‌يه‌مستعد اولديغنى اير كندن آكلايوب اويوله قطعياً سلوك ايدن كيمسه‌لر اندردر . اونك ايچون برچوق قابليتلى انسانلر كنديلرينى كشف ايدنجيه قدر برچوق ايشه باش وورورلر ، ونهايت آرادقلرينى يعنى قابليت فطريه‌لرينى بولدقدن صكره طورورلر .

مرحوم ، بنم ظنمجه پك ایی بر (مربی pédagogue) اوله‌بیلیردی . نهایت بومسلکه توجه ایتدی ، نظریاتیله اوغراشیور ، ونه‌اولورسه اولسون خدمت ایتمك ایستیوردی . یازیق ، چوق یازیق که تو کنمز برغیرت ایله زنده دل ایکن ، تام کندیسنه محتاج بولوندوغمز برزمانده اویله مقتدر ، چالیشقان ، حمیتلی وجداً ایی بر آدمی ضایع ایتدك !..

هله بنم ایچون ضیاعی، ئوكسوزلكدر . بن یكرمی بش سنه دها یاشایه‌مام كه اونك كبی ایی بر آدمی دوست ایدینه بیلمك احتماله اینانه‌بیله‌یم ا. بنم یاشمه واصل اولمش بولونانلر بوسویله‌دیكم سوزلرك حسرت انكیز معناسنی لایقیله آكلایه‌بیلیرلر.

مرحوم بنم سركذشت حیاتم ایچون پدرمدن و برادرمدن دها یاقین برشاهد ایدی ، برآشنا ایدی . چونكه اونكله یكرمی بش سنه‌لك ارقداشدق . حالبوكه پدرمله ، برادرمله آنجق اون‌طوقوز یكرمی سنه برابر یاشایه‌بیلدك !..

اسكی دوستلرمی بویله برر برر غائب ایدوبده عاقبت ئوكسوز قاله بیله‌جكمی دوشوندكجه اویله بر(ملال melancolie) حس ایدییورم كه سوزله‌تعریفی قابل دكلدر.

بوكون بوفلاكت مناسبتیله اسكی خاطراتمی احیا ایدركن مرحومك بنی شعره تشویق ایتمش اولدوغنی‌ده تخطرایدییورم. نته‌كیم بوصوك زمانلرده ـ یازی‌یازمقدن كلیاً فراغت ایتمش ایكن ـ ینه اونك تشویقیله خیلی غیرته كله‌رك بعض اثرلر یازمغه موفق اولدوغمی‌ده دوشونویورم وحیرت ایدییورم . دیمك كه سامی‌نك بكاده پك بویوك خدمتی اولمشدر.

صوكره شعرلرینه باقیورم؛ بوكون دها زیاده تقدیر ایدییورم. مرحوم حقیقتاً ایی برشاعر ایمش. بنم ذوق آلدیغم طرزده‌ده بعض شیلر یازمش كه پك كوزل ، پك قصورسز وهله پك صمیمی‌در . مثلا بویوك طویغو نسخهٔ ممتازه‌سنده مندرج اولان ایكیلتی عنوانلی تركجه شعر، او یولده یازیلان شیلرك الك كوزل نمونه‌لرندندر .

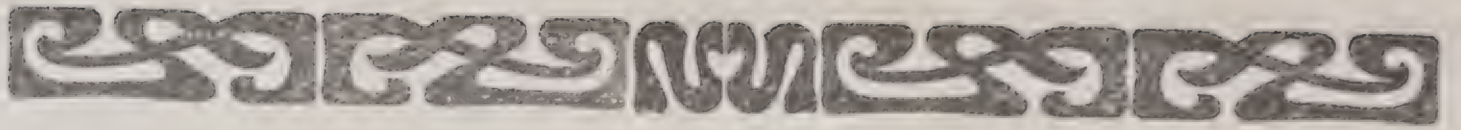
هلال احمر خانملر تقویمنده كوردوكم برمنظومه‌ده واردر كه هم عالی برشعر نمونه‌سی‌در، همده متضمن اولدوغی فكرحكمت اعتباریله بنم اعتقادمی كمال بلاغتله ناطق‌در .

سامی‌نك خاطره‌سی تبجیل اولونمالی‌در. خصوصا كوچوكلره بوآدمك نه ایی ، نه خالص بر كوكل صاحبی‌اولدوغنی آكلاتمق ، پك تمیز برانسان نمونه‌سی‌كوسترمكدر. امر تربیه‌ده ایسه نظریاتدن زیاده ایی بر نمونه كوسترمك یكدر دیرلر .

ارناوودكویی ، ١٥ شباط ١٣٣٤

رضا توفیق

آ.. ه سامی !

(مرحومه عائد اثر منظومهدان)

یازدیلر : (فکرت) ایلهمیشدی وفات !
بونی بن دویدیغم زمان هیهات :
« دین ، حمیت ، وطن .. خصوصینده
دینییور چوق قصورك اولمشدر .
نجه لا کین قصورك ای شاعر !
آرامزدان ظهورك اولمشدر ! .. »
دیبه (توفیق) ه آغلایوب سامی !
سانا دیکدمدی هپ تسلّیمی .
نهحزین دردە مبتلا شو وطن !
سن ده کیتدك !.. نه کچدی باق آرادان .
وطنك سینهٔ شئوننده ،
بر زمان (ثروت فنون) ینده
عین مفکورهیه محبتله ،
برخیال شفیقه حسرتله ،
آ.. ه ! حمای فرقتیله اونك
مست امید ، نشئه دار فسون
یاشایوردق . فقط بوکون ؟.. افسوس !
برصورتسیز حقیقتك !.. صوص ! صوص !
زیر قهرینده اورسهلنمکدن ،
بویله هرآن کبرمهدن معنا
مستریح اول که اولمك اولادر .
صانمه یاران فکرتك صاغدر :
ایشته بینمده بردرین اوچوروم
قعر صمتینده بن ده مدفونم ..

احمد کمال

سامی

وجود محترمی مملکتمك [*] سینهٔ حارینه وَنام مخلدی تاریخ ملیمك آغوش نوقیرینه مودوع شیبقه قهرمانانك نجل نجیبی حقنده اوته‌دنبرو دەرین وَغیابی بر حس حرمت پرورده ایتمکده‌یم. پدرینك داستان شهامتندن موروث حمولهٔ مفاخری شخصنك مزایای علویه‌سیله تزیین ایدن سامی‌نك یاد جمیلنی بن هرکسدن وَ هر زمان ایشیدیردم. سامی ایله کوروشمش، سامی‌یی طانیمش هیچ بر ذاته تصادف ایتمدم‌که بوسیمای نجیبك ستایشکار فضائلی اولماسون. بن بو تقدیرات صمیمانه‌یی الك زیاده استاد فضائلپناه سلیمان نظیف بکدن طویمشدم. نظیف بك سامی‌نك ذکری کچرکن کندینه خاص اولان حشمت بیانله روح صمیمیسنه اوبله ترجمان ولورکه مخاطبنی دادر وجدانك مفتون خصائلی ایتدیرمامك ممکن دەکلدر. فقط نه غریب بر مظهریتدرکه بو موضوع علوی هرکسه عین قدرت بیانی الهام ایدییور.

سامی، پدرینك صوك آرامکاهی وَ خوابکاهی اولان بغدادده مکرر واولدقجه اوزون سورن مدت اقامتنده بو اقلیم خاسر وَ متحسرکده حرمان وَ آلام ایچنده قاورولان روح نالانه انیس تسلیتساز اولمشدی. دنیادن نصیب موعودمی هنوز ادراك ایده‌مدیکم او زمانه عائد مناقبی وطنداشلرمدن صیق صیق ایشیدیر وَ کمال حرمتله دیکله‌ردم.

کچن سنه بورایه کلیرکن وطنمك میان متفکرینده کورمك وملاقاتلرینه مظهر اولمق ایسته‌دیکم اعاظم آراسنده سامی بر موقع مخصوص اخذ ایدییوردی. بو مربئ فضیلتە ایلك دفعه اوله‌رق رمضانده تعلیم وَ تربیه جمعیتنده - بر قونفرانس مناسبتیله - ملاقی اولمشدم.

سامی حلیم وَ ساکن طوری، نجیب سیماسی، متواضع وَ روحی بر حس شـفقتله اوقشایان نظریله هر قلبه وَ هر حسه دەرین بر حرمت الهام ایدر. هر حال و طورنده وَبوتون مساعیسنده بویوك بر اطراد وصمیمیت واردی. فکرمجه هیچ بر نظر سامی‌نك جدیتندن شبهه ایتمز وَ هیچ بر قلب بو روح صاف وصمیمی‌یه ایصنمق احتیاجندن استغنا ایده‌مزدی. تعلیم وَ تربیهٔ ملیه‌یی غایه اتخاذ ایدن ذی شرف برجمعیتك بومؤسس وَ رئیسی؛ کندینی تشیید ایتدیکی پناه فضیلتك الك وضیع بر خادمی عد ایدییور وَ اوصورتله چالیشیوردی.

سامی وطنك اقسام مختلفه‌سنده عرفان ملی‌یه مسبوق خدماتی وَمملکتمزده «تربیه‌جیلك» نامنه‌مصروف مساعیسی ایله ملتك افق عرفاننده لایق اولدیغی موقع احترامی احراز ایتمشدر.

انسال مستقبله «مربی» سامی‌یی تجلیل ایده‌جکی قادار «شاعر» سامی‌یی دخی تقدیر ایلیه‌جکدر.

سامی‌نك افولیله ملت عثمانیه بویوك بر وطنپرور، صاحب عزم بر مربی، حساس بر شاعر، بشریتده بر «انسان کامل» غائب ایتدی.

شیشلی ۱٦ شباط ۳۳٤ — دفتری زاده

محمود صبحی

[*] بغداد

نشان طاشی ، ۲۲ شباط ۱۹۱۸

کرمکار نائل رشید بك افندی عزیزم ،

ذاتی ادراك ومزیاتنی تقدیر ایتمش اولانلرك هیچ برزمان اونوده‌میه‌جغی وهرزمان حرمت وتلهّفله یاد ایده‌جکی سلیمان پاشازاده سامی بك حقنده سزمستثنی برنشانهٔ مودت ووفا کوستردیکز. بنم نظرمده محبتلرك اك نجیبی ، موضوع ومظهرینی مزارده‌ده تعقیب ایدنی‌در . جسملری طوپراقده چورومه‌دن اسملری حافظه‌لرده محو ومنعدم اولمش نه‌قدر ونه‌قدر دوستلر کورلدی !.. سز علماً ، فکراً ، قلماً ممتاز اولدیغکز کبی ، قیمتلی دوستمز حقنده ابراز ایتدیککز مأثر اخلاص وهمتله قلباً‌ده سرافراز بولندیغکزی برکره داها اثبات بیوردیکز. پیش یادنده سزك کبی آغلایه‌جق وچالیشه‌جق دوستلره مالك اولان هرآدام ، کوزلرینی اطمئنان ایله قاپار وصوك نفسنی اللهه حظ وشکران ایله اعاده ایدر .

سامی ، بنم اوتوزسنه‌لك آشنام ویکرمی برسنه‌لك‌ده رفیق برادر ـ ماهیّتم ایدی. هرکسه قارشی عمیق وبی پایان برشفقتله آچیق طوران اوحساس قلبك ضربانده بن کندیم ایچون داها خصوصی برتمایل طویاردم. بو ، احتمال که ، خودکاملقدن متولّد برظندر . فقط بوده محققدرکه بتون افراد بشری شامل اولان محبتنده سامی بکا برموقع مخصوص ویرمشدی . کوردیکی أیلکلره دائما کفران ایله مقابله ایدن برنمکبحرامك شئامتی، وفاتندن اوچ ، درت آی اول سامی ایله آرامزی ایلك وصوك دفعه اوله‌رق ، برپارچه شکررنك ایتمشدی . بومسئله حقنده بکا یازمش اولدیغی تذکره اونك روح رقیقنی ارائه ایده‌جك وثائقك اك مهملرندندر . بك شخصی برموضوعه تعلق ایتمسه‌یدی ذات عالیلرینه تودیع ایله نشر ایدلمسنی تمنی ایدردم . درحال زائل اولان بواغبرار برطرف ایدیلیرسه طانشدیغمز کوندن ، وفات ایتدیکی ساعته قدر دائما سوشدك . مجادله‌لرمزك اصوات صمیمیه‌سنده بیله بیوك برمحبتك عکسی اهتزاز ایدردی . هله صوك دفعه خانه‌مه کلدیکی زمان نه‌لر سویلشمش، نه‌قدر کولوشمش ونه‌قدر دردلشمشدك !.. اوکون بکلربکنه ، اسیر فراش اولان برمحبّب مشترکی زیارته کیتدك . وصوکره‌ده غلطه‌ده برچوق طولاشدق .

سامی ، بنم ایچون قاردش اولان بر آرقاداشدی . بروسه‌ده ، استانبولده اونکله برابر کچن سنه‌لرك یاد مناقبنی بن الی آخر العمر اونوده‌مام . او آرتق بنم حافظه‌مده کوزلرم مؤبداً قاپانجه‌یه قدر آغلایه‌جق بر کوز و قلبمده ، طورنجه‌یه قدر قانایه‌جق بر جریحه کبی یاشایه‌جقدر .

داها اوزون یازمغه نفسمده طاقت بوله‌میورم . حقیقی ماتملر ، یالکز سکوت ایله افاده و ترنّم اولنور . بکا اویله کلیورکه مرحومه عائد حسیاتم کاغد اوستنه دوکولدکجه ، حریم صمیم یادمده‌کی صفوتنه خلل طریان ایده‌جك . سزه مختلف زمانلرده یازلمش مکتوبلرندن برقاچ دانه‌سنی تودیع ایدییورم . طبع و نشری امر واختیاریکزه تابعدر . ذات برادریلرینی هم کندیمك هم پك عزیز بر دوستمك محبّ معزّزی اولمق اوزره ایکی کره سلاملارم افندم بکم .

سلیمان نظیف

کونش هرزمان معین وقتلرنده طلوع وغروب ایدر . بهار ، یاز ، خریف ، قیش منتظماً یکدیکرینی تعقیب ایدر . کون ، کیجه ساعات سیر ودورانتی اجرا ایلر . لکن آنلری کورنلر ، کچیرنلر هپ اوانسانلر دکلدر .

نظارتی قیرلره ، دکزه ممتد اولان برمحلدن تماشای طلوعده شمسك افق مرئیدن ظهورینی رؤیت کویا دکزدن باشنی چیقاروب یوکسلدکجه کیسوی زرتارینی بحردن قورتارمقده اولان بر پری پیکر کبی تعالیسنده دکزك مائی رنکی اوزرینه سردیکی کونا کون الوان لطیفه ایله ممزوج آلتونی صاچلرینی آهسته آهسته طوپلایه‌رق سمانك مائی رنکی اوزرینه چکیلدیکنده ارتق کوزلرك باقه‌مدیغی برلطافت نورانی عکسلرینی ، پرلانته دانه‌لری کبی پارلداتدیغی چمنلر ، چیچکلرك اوستنده‌کی شبنملرك اوزرنده ، یالدیزلادیغی طاغلرك ذروه‌لرنده . آغاجلرنده سس ایلیان کیمسه بو لطائفه قاتیلان بلبللرك نغمه‌لرینی ، طیور سائره‌نك جیویلدیلرینی ، چاملرك وچیچکلریله دونانمش سائر اشجارك ، کالك وزمزمه ترنم ایدن طرح چیچکلرنك روایح لطیفه‌سی کندیسنه نفوذ ایلدکجه بتون لطائف طبیعیه‌یی مص ایتمك ایسته‌یورمش کبی تنفس ایلدیکی هوای معطر اوبله برحظ وذوق حصوله کتیررکه اکا طویله‌بیلرق کندیسی حرا شوق و شادی کسیلمك ایسترکبی اولور . غروبده اشعهٔ شمسك رنکارنك یالدیزلرله تلوین ایلدیکی بلوطلر التنده زلف زرتارینی دکزك اوزرینه سرمش کبی افقدن ارتق یاری چهره‌سنی کوسترن شمس تابانك بومنظرهٔ لطیفه‌یی ایرتسی اقشام ایچون‌ده وعد ایله یورمش کبی برظرافتله چکیلیشی‌ده انسانی حیران ایدر ! اکر بدرتام زمانی ایسه بریاندن شمس زرین ضیالریله غروب ایتمکده ایکن قرسیمین ضیالر نشر ایده‌رك طلوع ایلر . کوندزك های هوی شماتتندن قورتلمش اولان سکونت ماهتابده ایرماقلرك آهنك جریانی دها ایی اکلاشیلور . نورانی شعله‌لرله یالدیزلانان موجه‌لر حاره‌لر ترسیم ایلیه‌یوب صانکه شعر ترنم ایلیه‌رك چاغلر ! بومثللو لطائف طبیعیه انسانه دنیایی ، حیاتی سودیرر ! نیجه عصرلردنبرو طلوع اوطلوع ، غروب ینه اوغروب ، لطائف طبیعیه هپ او !... لکن بونلری نیجه زمانلردنبرو سیروتماشا ایله محظوظ اولان نه‌قدر انسانلر کلمش ، کچمش ! عین زمانده سیرایلیانلرك دخی بوتماشادن تحسس واستفاده‌سی هپ بردرلو دکل ! مسعود اولان ، استقبالندن امیدوار اولان کیمسه‌لرده لطائف طبیعیه‌نك حصوله کتیردیکی حظ وذوقی ، آلام واکدار ایله دنیاسندن بیقمش ، حیاتی استحقار ایلمش ، کندیسنی یأس صارمش اولان کیمسه‌لرده آرامق بیهوده‌در . فلاکتك تسمیم ایلدیکی برحیاتی طاشیبیانلر ایچون حیات بر بارکران اولور ! او هرشیئی بورونديکی رنك ماتمله کورر . ارتق انده حظ وذوق وشادی حسلری منجمدکبی اولور !

کرهٔ ارضك برجهتنده سورلر . اکلنجه‌لر ، سازلر وشوقلی سوزلر ایله ذوق ونشئه‌لر صاچیلورکن دیکرطرفنده‌ده اکدار ویأسك حصوله کتیردیکی ناله وانینلره کوز یاشلری قاریشور !

ارض انسانلری بسلر ، بیودر ، کندی محصولاتیله میدانه کتیریلان مسکنلری ، چیچکلری ، میوه‌لری سودیرر . انسان قوش توکیله طولمش مندرلردن آلمیه‌جغی حظی

آنك پاریل ، پاریل پارلایان قوملری ، زمردین چمنلری اوزرینه سریلمکدن آلور. ارض انسانه برچوق نشئه‌لر ، سرورلر اکرام ایدر . لکن صکره آنلری یوتار، کمیرر ، اریدیر ! طویمق بیلمز . بعضاً طوفانلریله ، طغیانلریله ، فورانلریله بیکارجه ذیروحی بردن بغرینه چکر یوتار ، اوزرنده حصوله کلن برفتنه‌دن حربلردن دره‌لرکبی آقان قانلری ایچر ، سوموررر! چوجوق دیمز ، کنج دیمز، قیمتدار دیمز ، لزوملی دیمز هپ یوتار!

انسان طوغار ، بیور . اسکیر، اولور ! نه‌چاره ؟ قانون طبیعتمش دیرلر. لکن اسکیمك هرکسه نصیب اولورمی ؟ سامی بك مرحوم کبی وطنك کندیسندن دها نه‌قدر خدمتلر بکله‌یوب امید ایلدیکی برموجود قیمتدارك وطن وملتی نفعنه صرف ایده‌جك دها نیجه سنه‌لری وار ایدی . کونده نه‌قدر کیمسه‌لر فوت اولیور . بونلردن چوق کیمسه‌لرك خبری اولمیور. آجیلری ، ماتملری کندی عائله‌لرینه ، تعلقاتنه منحصر قالیور . سامی ایچون بتون برملتك قلبی یانیور ! جهان علم وادب آنك ماتمنی طوتییور ! سامی بك مرحومك حسن اشتهاری یالکز ذکا و عرفانی وعالم معارفده مساعی وخدماتی ایله قالمامشدر . حسن اخلاق وعفت واستقامتی وقیمتشناسلغی ایله‌ده اشتهار ایله‌یوب کمالات بشریه‌یه واصل اولمش برانسان کامل ایدی . منفعت شخصیه‌سنی دوشونمکسزین انجق وطن وملتی ایچون چالیشان، اوکونمك وکندینی کوسترمك ایسته‌مکسزین انجق مفید خدماتده بولنمق خلوص نیتیله برخصلت عالیه کوسترن علم ایله فضیلتی کندیسنده جمع ایله‌مش برذات قیمتدار ایدی . هنوز کنج دنیلان برسنده واصل اولدیغی بومرتبهٔ معلایه نه قدر چوق یشامش انسانلر وارکه یاقلاشه‌مامشلردر . کیمسه‌یه بر فنالق ایتمدیکی حالده الندن کلدیکی مرتبه ایولك ایتمش همنوعنه معاونته ، عالم انسانیته خدمته چالیشمش ، استراحت وجدان نه‌اولدیغنی طاتمش برمرد عاقل ایدی . کرهٔ ارض اوزرنده ثنا کارلری چوق اولدیغی حالده برشکایتجیسی بولنمیان سامی بك مرحومك ارضدن آیریلوب یوکسه‌لن روح نزیه ومقدسنه خالق مطلق حضرتلری برمقام عالی نصیب ایله‌مشدر.

۲۳ شباط ۳۳٤

فاطمه علیه

سامی بك

مرحوم ایچون شاعر ، محرر ، متبحر کبی صفتلر ایکنجی صفده قالیر ؛ سامی بك ، اسمیله مسمی، عالی فطرتده ، یوکسك ، بناءً علیه رحیم بر قلبه مالك بر (انسان کامل) ایدی .

بزده دیگر کاملغه برانموذج کوسترلمك لازم کلسه رأیلر مطلقا سامی بکده اجتماع ایدر . طانیدیغی وطانیمدیغی انسانلره قارشی جبلی وحسبی او قدر خیرخواه وخیرکار بر آدم آز بولونور ، بلکه هیچ بولونماز ..

سامی بك چوق کزردی ، وبو کزینتیلری اکثریا شونك بونك نفعنه عائد خیرلی بر ایشی تعقیب ایچوندی . یا مکتبه قونوله‌جق بر چوجوق ، یا کندیسنه مناسب بر ایش بولونه‌جق بر کنج آنی کونلرله مشغول ایدردی . بو عالی جناب آدم ، کندی ایشنی براقیر، بونلرله اوغراشیر ، اوغراشیر – هر یرده وهرکس نزدنده بحق مرعی الخاطر اولدیغی ایچون – اکثریا موفق اولوردی .

بر کون ، مشار الیه معارفك قارشیسنده مصادف اولدم . اوراده قونده‌ره بویاجیلغی ایده‌ن برچوجوغی غزته صاتمغه تشویق ایده‌یور ، سرمایه‌سنی‌ده کندیسی ویره‌جکنی سویله‌یوردی ؛ او بیچاره‌یی اقناع ایچون بلکه یکرمی دقیقه اوغراشدی . حیرتله سببنی صوردم . (غزته صاتدقجه اوقومغه یازمغه هوس ایدرده آدم اولور ، بوصنعت خسیسه‌دن قورتولور) دیدی !.

واقعا آمریقالی متفنن مشهور (ئه‌دیسون) ایشه غزته بایعلکیله باشلامشدی . مرحوم بوچوجوغی طانییور ، بیلمه‌یوردی ؛ لکن ناصیه‌سنده بر اثر ذکا کورمش ، آجیمش‌دی ..

نزاهت ورقتنی مدت حیاتنده محافظه ایتمش بر قلب ، نفسنه قارشی ، صغار وکباره قارشی یالکز عفتك وحق وحقیقتك طرفداری پاك وعالی بر وجدان، منور وصاغلام بر دوشونجه ، ایبلك ، هرشیده ، هریرده هرکس ایچون ایبلك ، دائما ویالکز ایبلك ... ایشته سامی بکك تصویری !.

قلبنده‌کی رقت وصفوت شعرلرنده بارز ومنعکس‌در .

سامی بکك کیمسه ایچون (فنا) بر سوز سویله‌دیکنی ایشتمدم . صوك سنه‌لرده بر از اعصابنه ضعف کلمش اولمالی‌که بعضاً بردن بره انفعال ایدردی . لکن آنی وسریع الزوال اولان حدتنده بیله بر لطافت وار ایدی. تنقیداتنه ، اعتراضاتنه کیمسه کوجنمزدی . سامی بك ، ذاتاً ، ادیب ومؤدب ایدی .. هیچ بر زمان هیچ بر کیمسه علیهنه آغزندن (فنا) بر سوز چیقدیغنی کورمدم . یاشادیغی محیطده دشمنی اولمایان بر آدم وار ایدیسه مطلقا سامی بکدی .

فنا خویلر ، فنا عادتلر ، فنا سوزلر ، فنا ایشلر سامی بك ایچون مبغوض ومنفور دکل بلسکه‌ده مجهول ایدی . آنك نظرنده حیات بشریه (انسانلق) دن عبارتدی . انسان، ناصل ایبلك ایتمز ، ناصل ای بر ایش ایشله‌مز ، ناصل ابنای نوعنی دوشونمز وسومز .. اکلاشیلمایان بر شیدی .

انسانی ، انسانیت ایچون بیلیر ، ایبلکی ، ایبلك اولدیغی ایچون سور ویاپاردی [*] .

سامی بکه کوره ، انسان هرکسی سومه‌لیدی ؛ قاموس انسانیت (حُب وو داد) ك تفسیرندن عبارتدی . اورادە (خصومت) کلمه‌سی یوقدی؛ واوله‌مازدی .. چونکه اوزمان، انسان، انسانلقدن تعری ایدەرك (بهیمیت) درجه‌سنه‌دوشه‌ردی . سامی بك بوسقوطه راضی دکلدی . انسان ، یالکز شکلاً وقولاً دکل فکراً ، ذوقاً واخلاقاً بر مخلوق (متعالی) ایدی ؛ (احسن تقویم) دن مقصد محاسن صوریه وجعلیه اولمایوب کمالات معنویه وحقیقیه ایدی ..

سامی بك ، عطالتی‌سومز ، متصل چالیشیر ، چوق اوقور ، مدققانه مطالعه ایدردی. مدقق بر راصد ، معمق بر متفکر ایدی .

بر کون اوروپایه اصمارلایوب آیلرله بکلدیکی بر کتاب ، بن یاننده ایکن ئدانه واصل اولدی. سامی بکك اوآنده‌کی سوینجی ، کندیسنه یکی بر اویونجاق ویریلن بر چوجوغك نشئه‌سی کبی صاف ، شدید ولطیف ایدی .

مرحوم ، علم وعرفانه عاشق‌اولدیغی کبی مبادئ اخلاقیه‌یه‌ده صوك‌درجه رعایتکارایدی. بر کون ترامواید‌ه کندیسنه تصادف ایتمش ایدم . یاننده بولونان طانمدیغم بر ذات ، پاره‌سنی ویروب بیلت آلمامق طورینی کوستردی . سامی بك درحال اعتراض ایتدی ؛ و (قوندوکتورلری‌سرقته آلیشدیرمه‌ییکز) دیدی . بو ، اخلاق عمومیه نامنه نه قدر طوغرو بر نصیحت ایدی .

زواللی سامی بك ، مزیات علم‌وعرفانیله، هله مکارم اخلاقیله ؛ شو وطنك ـ کیدنجه برینی بوش براقان ـ خیرلی اولادندن ایدی .

کندیسیله هر تماسده قلبمده بر انشراح حس ایدردم . او جداً محترم آدمده باشقه بر روح ، باشقه بر نور وار ایدی ؛ ناکهانی افولی یوره‌کمزه بویوك بر آجی براقدی .

او کزیده وعالی فطرت ، شو دنیای دنینك صحنه اولدیغی چیرکینلکلردن ، فنالقلردن بیزار ومتنفر ایدی ؛ چوق جفا چکدی . مبارك طائر روحی ـ وجوه ایله لایق اولدیغی ـ فردوس برینده آشیانساز صفای سرمدی اولمق ایچون وقتسز اوچدی ، کیتدی .

ماجد شوکت

---

[*] چوجوقلره عائد بر مقاله‌ده (ایبلکی سویکز) دیمشدم . مرحوم بونی (ایبلکی ، ایبلك ایچون سویکز) شکلنده یاز ، دیدی .

برقاچ آی اول ، اڭ صميمى وَحزين برلسان ابتكا ايله فكرتڭ عزلتكاه ابديسنده برپناه سكون ايستهين سامى بكڭ اوروح علوى يه پيرو اولدوغنى ايشيتديكم زمان ، مملكتڭ بومشترك كدرندن متولد حصهٔ يأسمى پايلاشدن باشقه ساكت برشهقهٔ كريه ايله اورپردم . كوزلريمڭ اوكنده صانكه برعالم طيوف آچلدى : مقدس ومعتنا برمجلس ارواح ، كمالڭ روح پروقارى ، سرير اخرويسى رياستنده ديار ولوله‌دارڭ قهر وآلامندن تنزه ايتمش برطيف پاكه منتظر كبيديلر . بواقليم صمدانى ، بوسكون جاودانى ايچنده بويوك ونجيب فكرتڭ خيال أثيريسى بياض وباكر بركولكه ايله تلاقى ايتدى . . .

معتقد ومتسلى روحم بولوحهٔ مباركه برسلام تقديس ايله سجده ايدركن .. سامعه‌م يتيم وكنج برهمشيره‌نڭ أنين خسرانى ؛ قهر دهرى طاتمش بياض صاچلى وفادار بويوك برقيزقارداشڭ سس سز شهقات هجرانى ، آرقداش يادكارى برقاچ بيكس كنج قيزڭ سرشڭ ماتمزارى ايله تتره‌يه‌رك بورؤياى اخرويدن اويياندم ...

سامى بكڭ كمالات فكريه‌سنى پك ياقين طانيامادم . كنديسيله آنجاق برايكى دفعه كوريشمشدم . مرحومه اولان حرمتم داها زياده نجابت اخلاقيه‌سنڭ الهاماتى‌در . سامى بك هيچ شبهه‌سز برمتفكردى . فقط هرحالده ذكى اولمقدن زياده حساس ، مدعى ومتحكم اولمقدن زياده متواضع ، نزاكت فطريه ، علويت اخلاقيه‌سى نسبتنده ملول وسريع التأثر برذات ايدى . سسى ، كنديسنى اكلايانلر ايچون دويولمش اولان بومحاسن پرست شاعرڭ كرڭ غرامى ، كرڭ وطنى اشعارنده حامد بكڭ ، فكرتڭ اثرلرنده‌كى قائلنى خبر ويرن وجازت بيان ، سطوت افاده‌دن زياده يالكز حس ايتديكنى ياشاتان بر سياليت ممتازه ، براسلوب كبارانه ، برادای متواضعانه‌واردى .

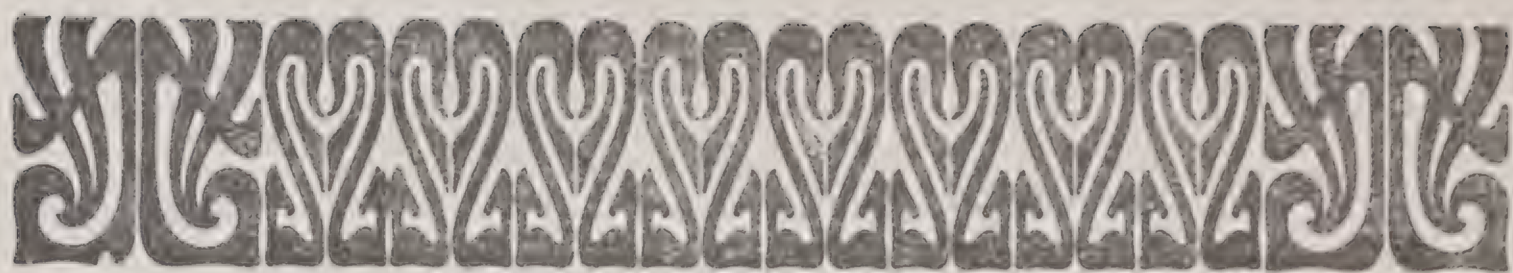
سامى بكى معصوم ناصيه‌سنده‌كى افادهٔ ملال ، كوزلرنده‌كى معناى كلال ، ياشلى دكلكن اوموزلرينى أزه‌ن بارپيرى ايله كورنلر ، محيطنڭ ، ارقداشلرينڭ وكنديسنڭ آلام واكدارينى و قهرلرينى ، حساس ومريض برمرارت روحيه ايله دويمش اولدوغنى اكلامقده هيچ كوچلك چكمزلردى . مرحومڭ مزايا وفضائلندن « وفا »

الك علوى بروصفنى تشكيل ايديوردى . كوچك همشيره‌سنى بربابا شفقت ورقت تحسسيه‌سيله سوه‌ن سامى بك دوستلرينك اولادلرى ايچونده اوزون سنه‌لردنبرى حقيقى و اوز برباba ، برحامئ شفيق ، برآبدهٔ صدق ووفا ايدى .

سامى بك فاضل ، نجيب ، انسانلغى برانسان كبى سومش ، باكر روحلى برشاعر اولمقله برابر عين زمانده مملكتك احوال اجتماعيه‌سيله مشغول اولدوغنى فعلياتيله اثبات ايتمش برمربى ايدى . صوڭ دفعه تأسيسنده بويوك واساسلى برهمت وحصه‌سى اولان تربيه جمعيتنك پلانلرى مملكتك احتياجات حقيقيه وتربيه‌سى حقنده نه‌متين وشموللى برذهنيت ، نه‌تميز عشقلى برأمل طاشيديغنى اثبات ايدن بر شاهددر . فقط ينه تكرار ايده‌رم : بن سامى بكى برمتفنن اولمقدن زياده برأديب ، برمتشبث اولمقدن زياده بر فاضل ، برمربى اولمقدن زياده برمحب انسانيت اولمق اوزره طانيدم وَاويله سودم . شمدى ينه سامى بك اومتواضع وَكبار طوريله ، اونازك وَملول چهره‌سيله بياض صاچلى واصيل ناصيه‌سيله كوزلريمك اوكنه كلدى . بكا ايلك دفعه مسلك حياتنك يوللرينى كوسترن محترم أللرينى روحمك بوتون تقديسيله اوپمك ايچون صميمى برتحسر ايچنده‌يم .

نزيهه محيى‌الدين

خاطره‌لرم، احتساسلرم

برچوق سنه‌دن بری سامی بگك صحتنی اوزاقدن ویقیندن درین براندیشه ایله تعقیب ایدییور، تدریجاً حس ایدیلن ضعفنی، بوس بوتون بیاضلاشان صاچ وصقالنی، اوملحموجودك عادتا نارین برشکله کیردیکنی کوردکجه پك متأثر اولییوردم. وفاتندن اون بش، یکرمی گون اقدم جغال اوغلنده کورمشدم. پك ضعیف وبی تاب بولدم، پاك واصیل چهره‌سی صارارمش، بشوش وسویملی سیماسی درین برحزن وتأثرله محاط، مونس ورحیم نظرلری سونوك وفرسز.. استفسار خاطر ایتدم. آجی آجی گولدی، صاغ النك شهادت پارماغیله همان اوراجقده برکوشه‌یه بوزولمش، ایکی رنکسز، جیلیز وخسته چوجوقلرینی قوجاغنه یاتیرمش، چهره‌سی أولوم رنکی باغلامش زواللی وسفیل بر والده‌یی کوستره‌رك اهتزازکار ورحیم بر صدا ایله: — جانم افندم، دیدی، ایشته باق، بو سفالت و محرومیت قربانلرینی گوروب متأذی ومتأثر اولمامق ایچین خیلی زماندر أودن چیقمیورم، بونلر بکا پك دوقونیور، الیمدن هیچ برشی گلمیور، بکا انعطاف ایدن بوآچ وسفیل نظرلرقارشوسنده قلبمك اریدیگنی، آجی، پك آجی صیزلادیغنی حس ایدییورده اوقدر فنا اولیورم که....

برآز طوردی، پارماقلریله صقالنی قاریشدیردی، درین، درین ایکلیه‌رك علاوه ایتدی:

— نه‌یالان سویله‌یه‌یم، مصائب حربك بویوره‌کلر یاقیجی لوحه‌لری بنم ذاتاً یاره‌لی اولان یوره‌کمی قاناتیور، وَبیلیورم که بواحوال صحتمی‌ده اخلال ایدییور، مجالدن، وَقوتدن دوشوریور. باقالم، الله نه کوستریر، برمدت‌ده بویله کوشهٔ عزلتی اختیار ایده‌جگم...

تسلیت آمیز سوزلر سویله‌دم.

— أوت، هپسی کچر، فقط هپسی کچنجیه قدر غالبا بن کندمدن کچه‌جکم.

دیدی وَ آیرلدق.

ایشته سامی بگله صوك ملاقاتم....

*
* *

قربان بایرامنك ایکنجی گونی ایدی، اسماعیل کامی پاشایه، صوکره سامی بکه تبریکه کیده‌جکدم. أوده اسماعیل کامی پاشایی یالکز بولدم. فقط پاشا پك طالغین ومأیوسدی، صبیحه خانم افندی‌یی صوردم، بوسؤالله بردنبره صارصیلان پاشا، النده‌کی تسبیح دانه‌لرینی عصبی پارماقلری آره‌سنده لاینقطع چویررکن باشنی صاللادی، درین برکوکس کچیردی، وَ تیتره‌ك برسسله:

— غالبا، دیدی، سزك برشیدن خبرکز یوق... بن متحیر وَمتردد اوکا باقیور،

گوزلرنده دالغه لانان ایری ، ایری قطره‌لرك ضخامتله دوغرو آز فاصله‌لرله دوكولدیكنی كورمكله مدهش برخبرفلاكتك مواجهۀ مرارتنده بولندیغمی حس ایدرك تیتریوردم .

پاشا ، آغلایه ، آغلایه علاوه ایتدی :

— أوت ، عزیزم ، گیجه صباحه قارشی بزم سامی بكی غائب ایتدك . همشیره‌سی وهپسی اوراده ، بوبزم ایچین بویوك ، هم‌ده پك بویوك برفلاكت ...

اكمال ایده‌مه‌دی ، هیچقرقلر ایچنده سسی كسیلدی .

آرتق بن صاعقه ایله وورولمش كبی طوندم ، قالدم . خسته‌لغندن بیله خبردار اولامادیغم بونجیب وعفیف انسانك وقورآلنی ، كبار واصیل چهره‌سی ، سویملی وصاف قلبی ، منبع فضیلت وعرفان وجودی كریان گوزلرمك اوكنده بلیرمكه باشلادی ، اعماق قلبمدن قوپه‌رق گوزلرمه هجوم ایدن یاشلره اوآرالق شدتله یاغان یاغموروده اشتراك ایتدی . پاشا ، بن وسما بوگون طوپراغه دوشن بروجود اكملك ضیاعنه آغلادق ، آغلادق ، مشئوم خبر فلاكتله بی مجال مردیوئلری اینركن بنلگمی أزه‌ن بوضربۀ ماتمله چیلدیرمش گبی حلیم گرای‌ك :

قلب علیلی هجرك ایله پرنم ایلدم

ایل عیدا كبرایلدی ، بن ماتم ایلدم

مصراعنی یوتقونیوردم .

* * *

۳۱۸ یازنده ایدی ، او سنه سامی بك بویوك دره‌ده اقامت ایدییوردی . بن‌ده صاری یارده ایدم . بومناسبتله همان ، هر گون گوروشوردك . بر آقشام بازارباشی باغچه‌سنه گیتمش ، بوغازك لطیف وبی قرار مناظرینی بر استغراق حزین ایچنده سیره دالمشدم ، باغچه‌نك چاقیل طاشلریله تصادم ایدن خفیف بر آیاق سسنك یاواش ، یاواش یاقلاشمقده اولدیغنی حس ایدنجه دوندم ، قولتوغنده بر قاچ كتاب ، رساله ، وغزته‌یی حاوی صاری چانطه‌سیله سامی بك بر آز یورغون وَ متفكر یانمه كلدی . بر خیلی دیكله‌ندی ، صول پارماقلریله گوزلكنی دوزه‌لته‌رك بوغازه دوغرو باقینیركن سبب تأثرینی صوردم ..

— شیمدی چارشیدن گچیوردم ، دیدی ، تصادف ایتدیكم بروقعه بنی پك متأثر ایتدی ، انصافسز بر آدم فقیروَ بیكس بر كوفه‌جی چوجوغی دوگیور ، اما بیلسه‌ك نه فنا بر صورتده دوكیوردی ، چوجوق جان آجیسندن ، آننه‌جكم ، آننه‌جكم ، دیه متمادیاً حایقرییور ، باغرییور ، فقط ظالم حریف متصل سیلله ، توقات ، تكمه‌لرله توزلرك ، طوپراقلرك ایچنه یووارلایور ، صوكرا جانم افندم ، اورادن او قدر خلق كلوب كچیور ، دكانلرده ، قهوه‌لرده اوطوریورده هیچ بری اوخائنك الندن چوجوغی قورتارایم دییور .

حریفی برطرفه فیرلاتدم ، اوتانمیورمیسك به آدم ، اللهدن قورقمازمیسك ، شو كوچوجوك چوجوغی دوكیورسك دیدم ، نه ایسه دفع اولدی كیتدی . چوجوغه صوردم آغلایه ، آغلایه ، آكلاتدی :

بو آدم بكا بویوك دره‌ده بریوك ویردی ، بن‌ده ایكی غروش ایسته‌دم ، پكی دیدی ، یوكی بورایه قدر كتیردكدن صوكرا اولكی سوزندن جایدی ، بو سفرچیقاردی بكا قرق پاره ویردی . بن‌ده حقمی ایسته‌نجه قوتنه كوكنه‌رك هم بنی دوكدی هم‌ده پاره‌می ویرمدی .

بابام یوق ، آننه‌م‌ده اون گوندر خسته ، قولوبه‌ده یاتیور . آرتق تحته‌یه ، چماشیره كیدوب پارا قازانامایور وَبزه باقامیور . اونك ایچین بن‌ده هم آننه‌مك سودینی هم‌ده كندیمله بندن كوچوك قرداشمك اتمكنی قازانمق ایچین كوفه‌جیلك ایدییورم . بوگون هیچ بر شی

قازانامادم ، بو پاره ایله آننه‌مه قرق پاره‌لق سوت وَ کندیمزه‌ده بر اوقه اتمك آلاجاقدم فقط .....

چوجق اکمال ایده‌مه‌دی ، همان اوراجغه ییغلدی ، قالدی . بو منظرهٔ سفالت او قدر اعصابمه طوقوندی که... چوجق دیلنجیلك ایتمیور، آلن تریله قازاندیغی ایکی غروشك نصفیله آننه‌سنك غداسنی، نصف دیکریله‌ده کندیسنك وَقرداشنك اتمکنی تأمینه چالیشیور ، صوکرا حیدود کبی نامرد بر حریف یاورو جغك نجزندن . نصه‌ندن بالاستفاده قرق پاره‌سنی ویرمیور ، حتی ایسته‌مك ایچین آغزینی آچنجه بو دفعه‌ده دوکیور ...

صوکرا حیات حقیقیه‌نك الیم و مرارت انکیز بیك دورلو صفحاتنه ، بالخاصه حق وَقوت مسئله‌لرینه دائر بر مدت قونوشدق. « حقیقته دوغرو » عنوانلی اثرینی کندیسندن دیکله‌مك آرزوسنده بولندیغمی سویله‌دم؛ نظرلرینی بوغازك بدرتامك خفیف وملایم اشعه‌سیله چیرپینن خاره‌دار سینه‌سنه دیکدی، قلبی بر صدای رقتله ، بشریتك تجلیٔ الیمنه آغلایان وبوتون انسانلر ایچین بر دورهٔ مسالمت وَحقیقت دیله‌ین شعرینی اوقودی .

بن ، بو ، بویوك وَانسانی شاعرك تاحریم قلب مجروحندن قوپه‌رق دیکله‌ینلرك اعماق روحنه بر زمزمهٔ ارغنون کبی دوکولوویره‌ن بو بستهٔ صنعتك فسون استغراقی ایچنده عادتا کندمدن کچمش ، درین بر وجد حیرتله بیهوش قالمشدم. سامی بك‌ده همم اوقویور ، همم حقلی ایکن قوته قارشی زبون، یرلرده یووارلانان، خسته‌لغك ظالم پنچه‌سنده ایکله‌ین، نینه‌سندن استمداد ایدن مظلوم چوجوغك فجاعت حالنه قیر صقاللرینه سوزولن ایری قطره‌لر ایله کویا تسلیتساز اولیوردی .

* * *

سامی بکك وفاتندن برقاچ کون صوکرا فلاکت‌زده همشیره‌سنی تعزیه‌یه کیدییوردم . آرتق ایصسز ، سسسز قالان آشیان شاعر بوتون قسوتیله قلبمی تیترتدی، درین ، درین ایکلرکن سته‌سی قدر دلسوز وحزین اولان شو کفته‌یی خاطرلادم:

سیسلندی هوا ، طرف چمنزاری نم آلدی ،
بلبل یووادن اوچدی کلستانی غم آلدی .

سامی‌یی سینه‌سنده صاقلایان بو قوناق بر دها اوکا ، اونی سه‌ونلره مؤبداً قاپانمشدی. یوره‌کم صیزلایور ، بردرلو رعشه‌دار پارمقلرمی قاپونك زیلنه دوقوندرمغه جسارت ایده‌میوردم.

بر مدت متردد قالدم ، صوکرا یاواشجه زیله طوقوندم، سس یوق. برداها، ینه سس یوق ، آرتق باشمی قاپویه دایامش ، آغلایوردم ، یانمده‌کی بر أوك جامی آچیلدی ، اهتزازلی بر سس :

ـــ بك افندی، دیدی، مدیحه خانمی بویوك همشیره‌سی آلدی ، شیشلی‌یه کوتوردی ، قوناقده کیمسه یوق ....

لطفاً بنی خبردار ایدن سسه دوغرو آغلار بر صدا ایله تشکر ایتدم . کریان کوزلرمی قوناغك پنجره‌لرینه کزدیره‌رك اوراده سامی‌نك بنی وهرکسی تبسملرله قارشیلایان نظرلرینی آرایوردم.

آرتق اوروح آفاقك یاد الیمیله اوزاقلاشدم، فکراً اوقدر طالمش ، حیات یوللرینك شاد وناشاد ارتساماتنی، وصوکرا برهیچدن عبارت قالان انسانلك عاقبتنی دوشونه، دوشونه اودرجه کندمدن کچمشم که، ترامواى قوندوکتورینك

ـــ هایدی آفندیلر سیشلی ! ...

صداسی بنی ایقاظ ایده‌بیلدی ، غریب و بی مجال أوه یاقلاشیرکن قلبم چارپیوردی .

رنكى اوچوق بر خدمتجى قيز قاپويى آچدى . أوڭ ايچنى بر بوى اخروى بورومش ، صانكه بوتون اشيا بو أوڭ محيطندن مؤبداً اكسيلن نزيه بر روحك ، رقيق وحساس بر سسڭ افول حزيننه قارشى آغلايوردى . گوزمه سليمان پاشانڭ تصويرى ايليشدى .

عاقبت جمله‌منڭ منزلى خاك اولسه روا .
كيمه ايتمش بوفلك كام ومرام اوزره وفا .

بيتنى اخطار ايدييور كبيدى . استخوانپارۀ معصومى عراقڭ بر كوشه‌سنده بر آووچ قاره طوپراقدن عبارت قالان وَوقتيله ملت ومملكتنڭ عرفان وتجددينه چوق مهم خدمتلر ايدرك اولادينه ناموس وحميت، عرفان وفضيلت ميراثى براقان بوكالاتپرور بابانڭ چهره‌سنده‌بوگون بدبخت‌عائله‌سنى ازه‌ن وَبيتيره‌ن الم وماتمه قارشى كويا آجى برخنده دولاشيوردى . دوداقلرنده روحنڭ يكانه اوغلجنى سامى‌يه قاووشمسندن متولد براهتزاز مسرتڭ تيتره‌ديگنى كوريور كيبى ايدم ...

قوناغڭ هرطرفنده درين برسكون‌ماتم فيصلديور، اشيايله برنك الم‌بورونمش، سياه قانادلرينى بوآشيانۀ غريبڭ محيط يتيمنه گره‌ن أولوم، تكميل حرارت قسوت انكيزيله‌هريره سينمش ، كويا بوراده دوكولن تحسر قطره‌لرى ، آيريليق گوز ياشلرى ايچنده خيال ميال قاراران پاك ومعصوم برچهره‌نك، أوت ، اون بش ، يكرمى گون اول اهتزاز ايدن رقيق برصدانڭ آرتق مؤبداً فقداننده متولد برصمت حزين دلخراش حكمران اولمشدى .

بودوشونجه‌لر آره‌سنده گوزلرمى قاپويه نصب ايتدم .. همان اورادن بليره‌جك بر خيال آرادم ، شيمدى قوريدوردن خفيف بر آياق صداسنى متعاقب سامى بك او بشوش ، پاك وَدرخشان چهره‌سيله ، اوطه‌يه كيره‌جك ، اللرينى بكا دوغرو اوزاته‌رق التفات ايده‌جكدى ظن ايتدم . هيهات ، حقيقتڭ آجى ومستهزى چهره‌سى قارشوسنده متأثر ونوميد بوينمى بوكدم :

اوچمه قوشلردن ، بلوطلردن پيام ..
گلميور فانى‌يه عقبادن سلام .
آغلاسون قلبك ، يوزڭ پرابتسام
آل بوصورتله اولومدن انتقام
كيتدى آرتق بردها كلمز كرى
بكله روحم ، بكله روز محشرى .

نوحه‌لريله چارپنتيلريمه جريان خونين ويردم .

بن بو بحران ايچنده چرپينيركن سامى بكڭ معزز آبلاسى صبيحه خانم افندى صالونه تشريف بيورديلر . نجيب واصيل سيماسنده فلاكت وماتم ارتساماتى دالغه‌لانان خانم افندى‌يى اختيارلامش ، دوچار ضعف اولمش برحالده بولدم .. تيتره‌يه ، تيتره‌يه آكلاتدى :

— سامى‌يى رقت‌قلبى، بيكسلرڭ انيننه‌قارشى موجوديتنى‌صارصان وخيرپالايان‌فرط شفقت ومرحمتى بيتيردى .... زواللى قرداشجغم هرگون برپارچه اريبور ، اكسيليور ، بشريت ايچين صيزلايان ، ده‌شيلن جريحۀ قلبى هرگون برمنظرۀ رقت ومرحمتله قانايه ، قانايه مزاره دوغرو سوروكلنوب كيديورمش‌ده بزم خبرمز يوقمش !....

خسته‌لغندن برايكى هفته اولدى ، قرداشم سامى ، سنى خسته كوريورم ، رنكڭ بوزولمش ، حالڭ يوق ؛ رجا ايدرم كندكه باقدير . ديدم . بنى تسليه‌يه اوغراشه‌رق هيچ برشيئم يوق، يوقوشلرى چيقيورم، برآز كوكسمده برآغرى، آزيجق‌ده ديزلرمده‌درمانسزلق

حس ایدییورم، یوقسه بشقه برشیئم یوق، اونلرده کچرسه هیچ برشی قالمیه‌جق.. دیه جواب ویرمشدی .

حالبوکه او بنم قارشیمده اریبه ، اریبه سونرکن بیله بنی تسلیه‌یه چالیشیور وبکا متانت ویرمکه اوغراشیوردی ...

مدیحه خانم افندی‌یی صوردم .

— نه‌اولاجق، دیدی، فلاکت کونندن بری خراب وپریشان برحالده، اونی صوصدورمق، گوز یاشلرینی دینددیرمك ، متسلی ایتمك ممکنمی ؟... یاوروجغك .. آغابکجکم ! .. فریادینه یوره‌کلر تحمل ایتمیور. پك ایی بیلیرسك که، سامی اوناك ایچین یالکز بربرادر دگل عینی زمانده مشفق بر پدر ، رحیم بر حامی ، بر پناه شفقت ایدی ... اوناك نزیه ورحیم قلبی پك کوچوك بریاشده باباجغنی غائب ایدن بوبدبخت یتیمه قارشی برbaba حسیله‌ده متحسسدی، اوکا هیچ برزمان بیکسلکنی ، یتیملکنی حس ایتدیرمیوردی . آرتق شیمدی زواللی قیزجغزك بنای امیدی ییقیلویردی ، او قورویجی، اسیرکه‌یجی صیجاق قنادلرده مؤبداً قیریلیویردی . اوناك سعادتلر وایلکلرله چارپان رقیق قلبی طوردی. اونی هر شیدن صاقلایان وبرکولکه کبی اوزرنده طولاشان رحیم ومشفق نظرلر سونیویردی. شیمدی کندی المرمی اونوته‌رق، کوز یاشلرمی کوسترمه‌مکه جبر نفس ایدرك اونی تسلیه‌یه ، کوز یاشلرینی سیلمکه ، انینلرینی دینددیرمکه چالیشیورم ..

محترم قادیناك حار ودلسوز هیچقرقلری قارشوسنده طوکدم قالدم؛ مبارك اللرینی کوز یاشلرمله ایصلاته‌رق وداع ایتدم .

*
* *

سامی بك ناموس وفضیلتله متصف ، اخلاق پاکیزه وخصائل حسنه ایله متحلی، نزیه ، متواضع ، حلیم ، سخی ، کریم برشخصیت گزیده ، متقی ، متدین ، روحنی ، قلبنی حب دین مبین وعشق جناب محمدالامین ایله تزیین وتصفیه‌یه موفق اولمش اخیار وابرار امتدن ایدی...

سامی بکده الڭ زیاده تقدیرلرله مشاهده ایلدیکم مزایادن بری‌ده عربجه‌سندن قوتلی فرانسزجه وانکلیزجه‌یه واقف اولدیغی وحافظه‌سی غرب علما وحکماسنك دساتیر ونظریاتیله مشبوع بولندیغی حالده آثار علمیه وتربیویه‌سنی ، آیات کریمه واحادیث نبویه ایله وحکمای اسلامیه‌ناك ، خصوصیله امام علی‌ناك اقوال حکمیه‌سیله تأیید واستشهاد ایتمسی‌درکه اصول تدریس وتربیه تعلیماتنامه‌سی بوکا شاهددر .

*
* *

بو ملك خصلت شاعرڭ دنیاده امل نامنه تعقیب وپرورده ایله‌دیکی یکانه هدف وغایه ایدیلاك ایتمکدن ، بوتون انسانلری حضور وسعادت ایچنده کورمکدن عبارت ایدی . ملتنی ، مملکتنی الڭ درین برحس محبتله سور، عرقناك ویوردیناك فکراً، علماً، اخلاقاً یوکسلمه‌سنی ایستر ، قلبی بو سعادته برآن اول مظهریت قایغولریله چیرپینیردی . اودرجه‌ده‌که بتون علائق خودکامانه وتمایلات نفس اندیشانه‌دن تماماً بری ومنزه ایدی .

سامی بك مقدس وطنمزڭ الڭ خیرلی اولادی ، الڭ تجدد پرور بر فردی ، انسانیت وفضیلتك، ناموس وعفتك متبارز ومتکامل، پاك ناصیه وپاکنهاد بر مدافع ابداشتهاری‌در .

عموملك قلبنده عمیق برحس حرمت اویاندیرمش، صمیمی ویوکسك برموقع حرمت قازانمشدی. الڭ بیوك ذوقی بیچارکاناك امدادینه قوشمق، ضرورت وفقر وسفالتك پنجهٔ قهرنده ایکله‌ینلره یاردیم ایتمك، مأیوس ومحزون گوزلرینه نصب انظار تحسر ایدن یتیملرڭ سرشك غربتنی سیلمك ، کندیسنه عرض حاجت ایدن بر بدبختی سویندیرمکدی .

افراد ملتی قارداشندن ، اطفال وشبان مملکتی اولادندن ، حتی جانندن زیاده سور، بویوکلر وکوچوکلر اوزرنده طولاشان نظرلرنده درین برنور شفقت ، برغرور امید بلیرر. وطنی وملی مسائلده قطعیاً راحتنی ، صحتنی بیله نظر اهمیته آلماز ، مملکتك اجتماعی ، مدنی وعلمی احتیاجاتنی بر طرف ایتمك مقصدیله نه‌رده بر جمعیت ومؤسسه آچیلسه هرکسدن اول سامی اوراده‌در . هیچ بر جمعیت خیریه وملیه یوقدرکه سامی بك اوکا قالاً ، قلماً ونقداً معاونت ایتمه‌مش ، اونك تکمل وترقیسنه چالیشمامش اولسون . بویوك همشیره‌سی صبیحه خانم افندینك ریاستی آلتنده درت بش سنه اقدم تأسس ایدن روم ایلی مهاجرین اولادیله شهدا قیز چوجقلرینه دیکیش ، چیچکی وال ایشلری کبی صنایعك تعلیمی مقصدیله آچیلان « اسیرکه‌مه درنکی » نك تأسیس وکشادنده سامی بکك ابراز ایتدیکی حمیت وخدمتك بالذات شاهدی ایدم .

*
* *

حیات ومجادلات اجتماعیه‌ده‌اك بسیط بر حادثه ، اك اوفاق بر مسئله ، صنوف مغدورهٔ بشرك خوار ، ذلیل ، سفیل ونا کام هیچ بر صفحه‌سی یوقدی‌که سامی بکك حس تعان وتناصرله‌چیرپینن قلبنی صیزلاتمامش اولسون. سامی بك خزانك خیرچین وعصی روزکارلریله تیتره‌یه ، تیتره‌یه‌یرلره‌دوشن صارارمش یاپراقلرك مغرور ولاقید اوکچه‌لر آلتنده چیقاردقلری شکوا آمیز خیشیلتیلرك معنای حزین تحسرینی ناصل درین بر صورتده حس ایدر وآجیرسه بوینی بوکوك ، غریب ، کیمسه‌سز بر یتیمك روح نجیبنه افشای راز محرمیت ایدن سونوك نظرلری، نومید ومأیوس چهرهٔ ملالی قارشیسنده‌ده اویله متأثر اولور وتیتره‌ر .

بنی نوعنك برنظرشفقت ومرحمتنه ایلیشه بیلمك ، اونلرك اوزاته بیله‌جکی دست معاونت ومروتله آچلمغی کیدرمك ایچین فرسز نظرلریله قلبلرك حسیات عالی جنابانه‌سنه خطاب ایدن برزواللی‌نك انین استمدادینه قارشی قولاقلرینی طیقایه‌رق لاقید واستهزا کار بوکولن مغرور دوداقلر سامی بکك قلبنی پارچه‌لار .

سامی بك آرتق بوکون بزم ایچین ماضینك مظلم وپرنسیان بوشلقلری، ماتمی واسرارآلود کردباد هیچی نودی ایچنده مؤبداً غائب اولدی، جسم پاکی قاره طوپراقلرك آغوش لاینتده برخیال، برسراب حکمنه کیردی، فقط اونك حیات صاف ونزیهندن بریادکارسرمدی قالان اثرلرنده، بالخاصه باشدن باشه رقت وحساسیتدن مصنوع شعرلرنده اونك خلاص بشر ایچین ایکله‌ین .. وچیرپینن ، انسانیت، حق وحقیقت قایغولریله صیزلایان جریحه‌دار ومعصوم قلبنك بکاآلود شهقه‌لرینی دیکله‌مك بزم ایچون هرزمان مدار تسلیتدر .

*
* *

سامی بکك روح صنعتنی تحلیله کلنجه : بن نه زمان اونك براثرینی اوقوسه‌م نرمین ومونس کلمه‌لرك دوش احتساسنده دائما حزین ورقیق برقلبك اهتزازکار نوای ملالنی طویارم، اسلوبنده‌کی نزاهت ومتانت، بالخاصه موضوعنك اك روحلی وکریزان انجه‌لکارینی اوقویانلرك اعماق قلبنه نقل ایتمك خصوصنده‌کی موفقیتنه انضمام ایدن کلمه انتخابنده‌کی اصابت واختصاصی قارشوسنده مفتون وحیران قالیرم ..

سامی بکك اثرلری حیاتی کبی صاف وساده ، طنطنه‌دن ، احتشامدن آزاده ایدی . شعرلرینی مهتابلی برکیجه‌نك سکون مدید اخرویسی ایچنده تا اوزاقلردن آرا صیرا عکس ایدن آواره وشیدا بر بلبلك حزین فریادینه، یاخود بر ایالك بهار آقشامی سکودلرله محاط بردره‌دن طاغلره، قیرلره، اوواره سرپیلن برقاوالك مهتز ورقیق انین غریبنه بکزه‌تیرم. أوت ، برقسم ادبامزك محتشم وپرآهنك اثرلری یاننده سامی بکك شعرلری متلاطم برسلسلهٔ

نغماتك جوشان وخروشان آهنکی آردسنده کیزلی اینلر ، قابی ألملرله اهتزاز ایدن پست وسینه‌چاك نغمه‌جکار کیدر ...

سامی بکك ، بشریت مضطربه وعاجزه ایچین هرزمان قانایان نجیب قلبنك بوتون معانیٔ علویه‌سنی « دیلنجی قیز » عنوانلی شعری اثباته کافیدر ، محترم بویوك همشیره‌سی صبیحه خانم أفندی ، بکا :

— سامی یمکده ایکن قاپوسنه برفقیر کاسه بهمه‌حال اوکنده‌کی یمکنی کوندرمزسه راحت ایتمز ، بومعاونتی یاپامدیغی ، اوبیچاره‌یی بوش بر حالده دوندیردیکی زمان متأثر اولور وآغلاردی ...

دیمشلردی ، بوحساسیت والهام قارشیسنده سامی بکدن شبهه‌سز بشقه صنعت وحرکت بکلنه‌مزدی ...

«آطه‌دن عودت» منظومه‌سی برآز دقتلی اوقونورسه روحی بوتون درینلکاریله قاورایان بدیعی برذوق ایله تیتره‌تن برآقشام لوحه‌سنك تجلیٔ غریبی بوتون وضوحیله حس ایدیله‌بیلیر...

سامی بکك حماسیاته عائد شعرلری ده شایان دقتدر . بونلرده رقت ومرحمتله ممتزج بر شدت کورولور. عثمانلیلرك بوتون جهانی شمشیر حماست وشجاعتلرینه رام ایدن بطش‌سطوت وهمتلرندن متشکل ماضیسنك صحائف شان وشرفنه نصب انظار تحسر ایلدین سامی‌بك مدنیت والسانیت نامنلری آلتنده استثمار ایدن اعدای دین وملتك مظالم خونخوارانه‌سی اوکنده فوران ایدر . هرکلمه‌سی یاره‌لی برارسلانك صدای مهیبی کبی ولوله‌دار برآواز غیظ وحدتله باغیرر . قافقاسده، عراقده، چناق قلعه‌ده دشمنك جهنمی کولله‌لرینه کوکس کره‌رك وطنك عرض وناموسنی جانلری بهاسنه قورویان شجیع وجسور عثمانلی دلاورلرینی تشجیع ایچین بوتون عصبیت ملیه ودینیه‌سیله ترنم ایدر :

یاشا ای شانلی عسکر ، ای مؤمن ،
یاشا ای دست آهنین وامین ،
یاشا ای حکم عدله جانلی کواه ،
لفظهٔ لااله الاالله
یردوز کرك دکلمی ؟ غالبسك ،
چونکه سن وجه حقه طالبسك ...
ویدالله فوق ایدیهم
سکا بردستکیردر دائم .
یاشا نورکله ظلمی تاراج ایت ،
حقی یکسر جهانه سرتاج ایت .
قاپلاسین کونی عشق وایمانك
پارلاسین آفتابی رحمانك ...

* * *

سامی بکك تأیید وتجیل نامنه خدمت ایدن باشلیجه موفقیتلرندن بری‌ده کنجلری تنویر وحمایه خصوصنده‌کی فداکارلغیدر . علمه ، ترقی وتجدده مستعد کوردیکی شبان مملکتی تشجیع ایدر ، استعداد وقابلیتلرینی تنمیه ایدرك هربرینك وطن وملت ایچین فائده‌لی، متشبث وفداکار برر عنصرقیمتدار اولارق یتیشمه‌لری ایچین اوغراشیر، نومید، جسارتسز وارده‌سز کوردیکی کنجلره متانت ، عزم ، فکر تعقیب وغیرت توصیه ایدردی .

ریاستنده بولندیغی « ملی تعلیم وتربیه » جمعیتی — که مرحومك زادهٔ حمیت وکمالاتیدر —

سامی بگك بوتون ملی ووطنی آرزولرینه بر ساحهٔ فعالیت وموفقیت تشکیل ایدییوردی . نه چاره‌که أجل بوتون بوگزیده امللرینه مساعد برزمان بولارق چالیشه‌بیلمك سعادتنی سامی بکه، دولاییسیله‌ده بوزواللی وبدبخت ملته چوق گوردی، بز نه‌قدر :

أولدورمه ای عوالمك الله اکبری ،
نورگله کشف راه صواب ایلینلری

دیسه‌ك ینه احکام قضایه تسلیم گردن انقیاد ایتمکدن بشقه چاره یوقدر. یازیق ویازیقلرکه :

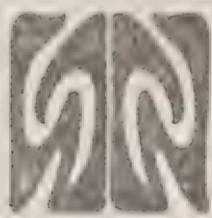
ارباب کمالك یری خاکستر غمدر
خاك اوزره دوشر میوه کمالیله اولونجه .

بن، هرزمان والی‌بد سامی‌نك بریتیمك گیزلی انینلری، بربدبختك قلبی شهقه‌لری، برقوزینك یانیق فریادلری قدر مؤثر برصورتده قلبلرك حساسیتنی تهییج ایدن شعرلرینك زمزمهٔ صنعتنده روح ملائك آشیانئك انسانی وخیراندیش نوای حق وحقیقتنی دیکله‌یه‌جگم .

بوتون حیات پاکنده نوروضیایی، حق‌وفضیلتی نشروتعمیم ایچون آغلامش، سویله‌مش ویازمش والـٔ صوکرا انسانیت وعلویتی تحقیر وتذلیل ایدن احتراص ومنفعت چرکابه‌لرینك مواجههٔ لوث ودنائتنده حیاتندن ایکره‌نه ، ایکره‌نه هر شیئی اورتن طوپراقلرك آغوش نسیاننده قوافل ابراره التحاق ایتمش اولان بومجسم انسانیتی هیچ بروقت اونوتامیه‌جغم . پك قیمتدار اسمنی ومعزز خاطره‌لرینی قلب تکریم وحرمتمده دائما طاشیه‌جق واونك یاد فضائل ومحاسنیله مؤبداً گوز یاشی دوکمکی اك بویوك ومقدس بروظیفهٔ وجدانیه طانیه‌جغم ....

سلیم پاشا یوقوشی ، ٥ شباط ٣٣٤

نژاد تحسین

سامی بوسهٔ مادردن پك آز حصه‌داراولدی؛ پدرینه همان دائما متحسریاشادی. بشیکی اوزرنده ایکی نظر پك ایرکن بری برندن وپك چابوق سامیدن آیرلدیلر. برینی مزار، دیکرینی منفا کندیسندن مهجور ایتمشدی.

دها چوجوقکن سامینك مینی مینی قلبی اطرافنده کیلرك دیدهٔ شفقتی ایله‌دکل، وطنك مناظر حیاتی ایله چارپدی. دینه‌بیلرکه باباسنك معشوقهٔ روحی «وطن»دی؛ بونك ایچون سامی چوجوقلغندن اعتباراً وطنی «آنا» بیلدی. سلیمان پاشا اوغلنی چوق سور، فقط اوقشایه‌جق یرده تشجیع ایدردی.

کندیسنی ایلك طانیدیغم زمان سامی، قیرمزی زرهلی سیاه البسهٔ رسمیه‌سیله، برمکتب ملکیه شاکردی ایدی. او صره‌ده مرحوم معلم ناجی ایله طرفدارلری، حقسز اولدیغی نسبتده قابا، تعریضلر وتهزیللرله «صحرا» یی، «دیوانه‌لکلرم» ی، وحتی «مقبر» ی دیدیکلیورلردی. سوکیلی ومحترم «عبدالحق حامد» لك هدف اولدیغی بو مهاجمه اودورك کنج روحلرنده درین برتهور وعصیان تولید ایتدی: کوکللو برمدافعه بولوکی حاضرلاندی. زواللی علی فرخ، زواللی عبدالحلیم ممدوح وزواللی سامی بوبولوکك فعال وآتشین اونباشیلری ایدی. باب عالی جاده‌سنده بر کوچك قرائتخانه ـ شفق قرائتخانه‌سی ـ برنوع ادبیات قشله‌سی اولمشدی. ابن الرشاد ذکی ومستهزی، عبدالحلیم مفرط وجوال، سامی متین وشدید اوراده، او مقسی ومحدود قرائتخانه‌ده طوپلانیر، فرقهٔ شبابی کمال، حامد، اکرم، وسزائی ادبیاتنه جلب ایدرلردی. «شفق» مداوملری آره‌سنده «کلشن» محرری علی کمال، «نخل امل» صاحبی فهیم، ازمیرلی شفیق، لسقویکلی خیرالدین، دارالشفقه‌دن مأذون فائق، خلیل ادیب واردی. احمد راسم آره‌صره اوغرارادی: او بوکونکی کبی «اعتدال ربیعی» نقطه‌سنده ایدی؛ هرزمره ایله خوش کچینردی. محمد جلال، اسماعیل صفا دها زیاده معلم ناجی طرفنه متمایلدیلر. نابی زاده ناظم براز مغرور ومتحکم بربیطرفلق محافظه ایدردی. منستلی زاده طاهر «غیرت» ی ایله ادبیات جدیده بایراغنی آچمشدی: حامدك «غیرت» ده چیقان هر منظومه‌سی، «هاید

پارقدن کچرکن »، « ناکافی » « برستاره آلتنده »، الی آخره، هر بری « شفق » مداوملری ایچون برعید دماغی اولوردی .

سامی‌بی اودورده کورمه‌لی وطانیمالی ایدی: شن، شوخ، شاقراق، کوزلرنده اینجه وفطین بر تبسم، یوتقونه یوتقونه، شوق وهیجان ایله سویلر، کولر وکولدوروردی. ادبیات عتیقه‌نك « واترلو » سی حاضرلاندیغنی کوردکجه اوقوماندانزاده اویله ممنون اولوردی که ... زیرا سامی حکملرنده کنجلرك بلکه الك صمیمیسی ایدی؛ سوزلرنده خاطره « کوکل کوزنی »، آنجق ازدل‌وجان بکندیکی آثاره « کوزل ! » دردی. بکیلری ترجیح ایدر، فقط اسکیلری هیچ استحقار ایتمزدی: بیلردی که پرلانطه‌نك مختلف ومتعدد « فاچه‌تا » لری واردر؛ شکل دکیشمکله کوزللك اخلال ویا استحصال ایدلمش اولماز. مع مافیه مجادلات قلمیه‌یه بیکانه قالمادی: اون بش، اون آلتی یاشلرنده بزمله برابردی؛ آخر عمرنده ینه بزدن آیرلمادی. وفرقه‌مزك مفاخرندن بریدر .

سامی نه حیاتنده، نه اسلوبنده شعشعه‌یی سومدی. قلمی ده شخصی کبی « کوروغلی »دن مجتنب‌دی. دائما طوغرو یازار، بعضاً کوزل یازار؛ فقط پارلاق یازمق ایسته‌مزدی. شبهه یوق که سامی ادبده جسامت اولاده بر یلدیز دکلدر؛ طریق ادبیاتده شواهقه واصل اولمادی: فقط اورالره طیرمانانلرك اللری اللرنده ایدی. فرخ - ممدوح بولوکنده‌کی موقعنی فکرت - خالدضیا فرقه‌سنده ده محافظه ایتدی. « ثروت فنون »ده محترم برمقامی واردی .

سامینك آثاری قدرده حیاتی کوزل برشعردر: عراق کونشی بتون حرارتی وبتون شعشعه‌سیله جبهه‌سنده انعکاس ایدرکن سامی برچوجوقدی؛ ضعف صباوتدن نتردین باجاقلرینه قضا وقدر منفا یولنی کوستردی: ایلك سیاحتی پدریله برابر بغداده‌در ! .. دیه بیلرم که نجابتی باباسنك قلیجندن آلمشدی. قیننده برقلیچ کبی متواضح ومختفی برقهرمانلغی واردی. چوجوقلغی کبی کنجلکی‌ده منفالرده کچدی: سلیمان پاشانك اوغلنه پایتخت قپالی، نزد پدر ممنوع ایدی. مأموریت عنوانی‌چالان سورکونلکلرده حیاتنك الك عزیز سنه‌لرینی طاغتدی .

بویبراتجی یاشایش اوکا پدرینی شطارت موهوبه‌سنی ضایع ایتدیردی: صوك سنه‌لرده سامی بتون برروح ملول اولمشدی. موجودیتی صانکه هرکون براز دها آجیلاشان برمنظرهٔ خزان ایله ئورتولیوردی. برزماندنبری کوزلری کولمیور، بر استغراق الیم ایله یره دیکیلیوردی: کویا آرتق استقبالی طوپراقده ایدی. بزم کبی اونك انقلاب اوضاعنی تعقیب ایدنلر دییورلردی که: « ایواه، سامی کیدییور.... » فی الحقیقه آغلایان برطور ایله صانکه بزه ماتم کتیرمکه ویا بتون آغلایانلری کورمکه

کیدییوردی. ناصیه‌سنده چوجوقلغندنبری طاشیدیغی عراق کونشی آرتق سونمشدی.

یالکز ایکی شیئ تماملیه محافظه ایدییوردی: حسن اخلاقی، وعنعنهٔ عائله‌سنه مربوطیتی... بواعتبارلرله بشیکنك نفوذی قبرستانه قدر دوام ایتدی؛ منبعندن آلدیغی منصبنه قدر کوتورمشدر.

سلیمان پاشا متدیندی؛ اعضای عائله‌سنی معتقد وعابد کورمك ایستردی. بوجهتله تقوی سامی ایچون بر عنعنه حکمنی آلمشدی: دهریلکك پك چوق روحلره سرایت ایتدیکی بردورده متفنن وهمان‌همان عالم برآرقاداشمزی صائم ومصلّی کورمك هیچده وجدانخراش برمنظره دکلدی.

بوکون، امینم، سامینك آدی کندیسنی طانیانلرك کافه‌سنده درین برحس تعزیت تولید ایدر. سامی هیچ خصمی اولمایان بلکه تك انساندر. چونکه اوهیچ کیمسه حقنده حقیقی برخصومت بسیله‌مدی. هیچ کیمسه‌یه: «فنا!» دیدیکنی ایشتمه‌دم: کندیسنی منفادن منفایه آتان دوراستبدادی بیله معذور کوروردی. قلبی هرکسه کشاده برخزینهٔ انسانیتدی. ارضك وانسانك متساویاً چاموردن خلق ایدلدیکنی بیلمه‌مزنکه کلیوردی: اونك حسیاتنه کوره بتون موجودات انجبی؛ ملك وسیمدی.

سامینك سیمای فضیلتی اوکنده هپمز سرفرو ایله موظفز. عصرمز «مظنهٔ کرام» عصری اولسه ایدی سامی، هیچ شبهه یوق، اونلرك آره‌سنده احرازمقام ایدردی.

سامی مرحوم، اعتقادجه، اخروی بر آدمدی: اویله دییه‌جکم که وطن طبیعیسی جنت‌در. روّح الله روحه ابدا.

۲۶ مارت ۳۳٤

جناب شهاب الدین

سامی یی ابتدای شبابندن وفاتنه قادار، صمیمی بر آرقاداش صفتیله، پك یاقیندن طانیدم ؛ بو محیط ایچنده ، علی الخصوص اخلاقاً ، بویله جهان دگر بر وجود ناصل یتیشه بیلدی ، حیرتده یم . سامینك حیاتی ، بو خلقك فلاحنی جاندن اوزله ینلر ایچون، ادبیاتده دیدکلری کبی، بر مشق تتبع ، بر نمونهٔ امتثال اوله رق تلقی ایدلملیدر. بزدن آرتق اوقدر خیر یوق ؛ کلدك، کچیورز ، یاپابیله جکمزی یاپدق ، فقط یکی نسللریمز فطری ، کسبی هر نه ایسه « فضائل سامی » یی رهبر اتخاذ ایدرك یوریملی، یوکسلملیدرلر . بوسائقدن زیاده بر هیئت اجتماعیه نك ، بالخاصه هیئت اجتماعیه مزك تعالیسنه خدمت ایده بیلیر بر مؤثر کورمه یورز ، اعتقادیمزجه ده یوقدر. چونکه بویله بر حیات بدایعدن بر لوحه کبی یالکز فکره حلول، ذوقه نفوذ ایتمکله قالماز ؛ قلبه ، وجدانه درین بر تأثیر ایله فطرت انسانی کلی دکیشدیره بیلیر ، تهذیب ایده بیلیر . ذاتاً بویوکلرك حیاتلرینی ، تازمان قدیمدن بری بر فن ، بر درس کبی تدوین ایدرك مکتبلردن ، مدرسه لردن اعتباراً اوقوتمق اصولی ، الك زیاده ، بوامنیه سائقه سیله اولسه کرکدر .

عرض ایتدیکم استثنا ، امتیاز ملابسه سیله ، فکرمجه ، « حیات سامی » آرامزده اجتماعیات ایله اوغراشانلر ، تدقیقات اجتماعیه دن بو خلقك فیضنه ، اقبالنه نور آرایانلر ایچون ده کنیش بر ساحهٔ تتبع تشکیل ایلر . بزده دوشن وظیفه ده بو حیاتی هر درلو غل وغشدن آزاده اوله رق صفوتله طانیمایانلره طانیتمق ، بو وادیده دوشوندکلریمزی « سامیانه » بر صمیمیتله ، جسارتله سویله مکدر.

*
* *

شمدی اوتوز اوچ سنه اولدی ، بز مکتب ملکیه نك هنوز ایکنجی صنفنه کچدکدی ، سنهٔ تدریسیه نك ابتداسنده ایدك .. آرامزده شایع اولدی که بغداددن سلیمان پاشانك اوغلی مکتبه کلمش ، برنجی صنفه قید اولونمش .. بو خبر محیطمزی طبیعتیله هیجانه دوشوردی ، بو هیجانی آکلامق ایچون اودورده کی مکتب ملکیه یی مجملاً شویله بر کوز اوکنه کتیرملی یز :

مکتب هنوز برسنه‌دن بری نهاریدن لیلی‌یه تحویل ایدلمشدی . یالکز بناجه، مادةً دکل ، معنیً‌ده بویودلمشدی ، بوممل‌کتده الك باند برمؤسسهٔ علمیه ، برنوع دارالفنون مرتبه‌سنه رفع اولونمشدی، تدریساتجه اوزمینه، اوزمانه کوره فوق‌العاده ایدی ؛ فقط مدرس ، معلم‌اعتباریله دها خارق‌العاده ایدی : مرادبك مرحوم بلکه علماً اودرجه‌لره وارە‌مازدی ؛ لکن اواحرارانه اوضاعیله ؛ اوسربست، اومؤثر تدریساتیله بودارالعرفانده کویا شرقدن غربه برپنجره آچیوردی ؛ بزی فطرةً ده ، فکراً ده تهیجلره اوغراتیور ، باشقه‌لاشدیرییوردی . مثلا مکتبه کیردیکمز زمان مملکت ، ملت نه‌در ؟ بیلمز، سیاسیات ایله اوغراشماز ، ادبیاته عقل ایردیرمز ، مطبوعاته مراق ایتمز ایکن دها ایکنجی سنه‌ده بوتون بواملر ، بواندیشه‌لرحیاتمزی باشدن باشه صارمشدی . درسلریمز قدر ، حتی بعضاً درسلریمزدن زیاده اونلرله مشغول اولوردق ، تحصیلمزه اونلری غایه اتخاذ ایدردك . . اکرم بك کبی کزیده خواجه‌لریمزی دها اوچنجی سنه‌یه کچه‌رك درسلرینی آلمادن‌اول دریندن درینه طانیردق ؛ ادبیاتده ، سیاسیاتده آززمان ایچنده بویوك بهره‌لر ایدینردك ، نامق کمالدن اعتباراً مشاهیریمزی اویله سوه سوه بیلیردك ، اودرجه اوقوردق ، اوکره‌نیردك که بو معلوماتمزه نسبةً چوق دفعه‌لر درسلریمز ایکنجی ، اوچنجی درجه‌ده قالیردی ..

ایشته بغدادده‌کی سلیمان پاشاده بزه‌کوره بویله مبجل معارفه‌لردن ایدی ؛ اول امرده مغدور ، منفی ایدی . بوصفت عندیمزده ، نه‌اولورسه اولسون، بویوکلکدن برنشانه ایدی . چونکه اوادارهٔ مستبده‌یه چوقدن خصم جان اولمشدق .. فضله اوله‌رق ، سلیمان پاشانك فضائل عسکریه‌سنه ، (شبقه) ده یاپدقلرینه دائر ، ولو یالان یا کلیش‌اولسون، املمزه موافق روایتلر ایشتدکدی؛ مغدوریتنی ، منکوبیتنی افکار احرارانه‌سنه عطف ایله‌یوردق، عبدالعزیز خانك خلعنده‌کی خدمتنی نظریمزده پك بویوتیوردق ، حاصلی ، « مبانی الانشا » سنی ، مزایای ادبیه‌سنی‌ده آز چوق تقدیر ایلەدکدی .. آرتق بز بوحالت روحیه‌ده، بواستعدادده ایکن سلیمان پاشازاده سامی آرامزده ناصل تلقی ایدیلیر، تصور بیورلسون ..

أوت، صنفمزده بز، ادبیات ایله، حتی‌سیاسیات ایله چوقجه مشغول اولور برقاچ کنج ، سامی‌یی درحال طانیق ایسته‌دك ، طانیدق وطانیر طانیمازده سودك ، هم‌ده قاردش ، بویوك برقاردش کبی سودك . فی‌الحقیقه سامی سناً بزدن بلکه برنبده مترقی ایدی، فقط بویوکلکی ، بویوك قاردشلکی بویله یاش اعتباریله دکل ، اوضاع، اخلاق جهتیله ایدی. بزده‌کی خفیفلکلره ، چوجوقلقلره بدل بوکنجده هرجهتجه آغرلق، برتمکین واردی. ساخته‌لکدن کلیاً بری اولدیغی ایچون بووقار بزی هیچ

صیقیلادی ، اوركوتمه‌دی؛ آرامزده صمیمی، صاف بررابطه‌نك تأسسنه مانع اولمادی. سودیکی آرقاداشلری ایچون دائما سامی مشفق بر حامی اولمقله قالمازدی ، جاندن بردوست ، بریارجان ایدی ؛ سعادتده ، فلاکتده فداکار بریولداش ، برمعین اولوردی .

سلیمان پاشانك بوفرزندنجیبی خُلقاً وخلقةً یاشندن مترقی کورونوردی، چوجق ایکن کنج، کنج ایکن کامله ایرمش، کاملده ایکن اختیارایدی. فطرت قادارتربیه‌نك، تهذیبك‌ده بوخصوصده تأثیری اولمشدی .

سامی بغدادده صباوتی برمحیط متقی ایچنده کچیرمش، شبابه اویله احتساسات نزیهه ایله کیرمش ایدی، چونکه مکتب ملکیه‌یه کلدیکی وقت حقیقی برمؤمن، صاف برمعتقد ایدی ، دینك ظاهری وباطنی بوتون شرطلریله عامل ، فضیلتلرینه‌ده مظهر ایدی، بش وقت نمازینی برخلوص قلب ایله قیلاردی، حتی صلاتی مذهب شافعیده اوزون اوزادی‌یه ارکان مخصوصه‌سیله ادا ایلردی ؛ فقط اصلا ریا کار دکلدی ؛ چونکه دینك دیکر شرطلرینه ، فضیلتلرینه‌ده بودرجه اعتناایله رعایت قیلاردی ؛ مثلا هیچ یالان سویله‌مزدی، اللهه نه‌درجه تعظیم ایدرسه عباداللهه اومرتبه شفقت کوستریردی ؛ کین نه‌در؟ بیلمزدی، هیچ برمزله برکون بیله دارغین قالمازدی . غرضدن، حسددن ، بتون اوذلتلردن منزه ایدی؛ هپمز ایچون مشفق، خیرخواه ایدی .. آرتق سویله‌مکه حاجت وارمی که مناهیدن صوك درجه توقی ایدردی ؛ کنجلك سائقه‌سیله کیمزك اوغرادیغمز معصیتلردن اودائما پاك قالیردی ..

ایشته سامی‌بی بزمکتب ملکیه‌ده، دهاشبابك اشیکنده بویله طانیدق ، سنه‌لرجه هیچ بویله دکیشمه‌مش بوادق ، سودك ، ساده برعرقدن برنسلدن کبی دکل ، بر قاندن، برعائله‌دن ایمشز کبی سودك . اونادرهٔ وجودك برفضلی‌ده بوایدی که الك صمیمی آرقاداشلرینی روحانی برتأثیر ایله جداً قاردش قیلاردی، اویله حلقهٔ صمیمیتنه آلیردی.

مکتبده ایکن اخلاقاً بویله بلند پایه کوردیکمز سامی عرفاناده مترقی ، پك چوغمزدن مترقی ایدی ، مثلا ادبیاتده هپمزی کچدی، دها بغدادده ایکن شعرلر ، قصیده‌لر سویله‌مشدی ، عربیده ، فارسیده ، ترکجه‌ده باباسندن فیض آلمشدی ، یازاردی ، اوقوردی ، متین براسلوبه مالك ایدی ؛ حتی حسن خطدن بیله محروم دکلدی ؛ فطرةً ذکی اولدیغی ایچون دیکر درسلرینی‌ده مکملاً تعقیب ایدییوردی.. حاصلی، ملکیه‌نك ابتدادن انتهایه الك کزیده طلبه‌سندن ایدی. ایچمزدن علماً، قلماً اوکا یتیشنلر بلکه اولمشدر . فقط اخلاقاً بوتجلی هیچ برمزه میسر اولمامشدر . بو حقیقتی زمان بالآخره دها وضوح ایله میدانه قویدی .

نفسمده تجربه مله سویلرم: بوتون اومکتب آرقاداشلریمك ایچنده فضائل اخلاقیه اعتباریله، سامینك مرتبهٔ بلندنده هیچ برفرده تصادف ایلەمەدم، دییه بیلیرم، هیچ بر فرد ایلەده بویله ربع عصردن زیاده دوستلغمی، آرقاداشلغمی بودرجه شائبەسز، خسوفسز، سورکلی محافظه ایدەمەدم. نیچون؟. بوسؤالك جوابنی سامینك آشاغیده بردرجه دها تشریح ایدەجکمز کمالات فطریەسنده آراملی یز..

*
* *

مکتب حیاتی بویله برقانه برسرعتله کچدی :

حالا اوزمانه طالبم بن
دوندیرمکه عمری اولسه قدرت

محبس، منفا، غربت دیرکن او رفیق مشفقدن سنەلرجه آیرلدق. یکرمی، یکرمی بش سنه ایچنده یالکز بر ایکی کره بربریمزله ملاقی اوله بیلدك، فقط سامی هپ اومکرم، اومعزز سامی ایدی، هرفرصتده بتون آرقاداشلرینه اولدیغی کبی بکا قارشی‌ده سەوقلبنی کوستردی.

وقتا که مشروطیت اعلان اولوندی، وطنه دوندم، فلکك یکیدن برچوق کرم وسردینی کوردم، محیطمزی دها دریندن، دها یاقیندن تدقیق ایلەدم، ایلەدم فقط نظرمده قوجه سامی بویودکجه بویودی، فی‌الحقیقه شعراً، ادباً، علماً چوق یوکسلمشدی، آلایشدن، نمایشدن طبیعتیله چکندیکی ایچون بویوکسکلکنی ممکن اولدیغی قادار صاقلامشدی، کورمك ایستەمەینلره کوسترمکه اصلا چالیشمامشدی. فقط بنم کبی منصفانه باقانلر سامینك بوحدود ایچنده، کندی کندینه بومرتبه تعالیسنی خارق‌العاده بولورلردی. مکتبی بیتیردکدن صوکره، میدیللیده، بورسەده وسائرەده معارف مدیریتلرنده طولاشیرکن بوکنج عمرینی بوش کچیرمەمشدی، طبق اول‌شبابنده، ایام تحصیلنده یاپدیغی کبی اوقومش، اوزون اوزادی‌یه تدقیقلرده، تتبعلرده بولونمش، علی‌الخصوص دنیاه بیلیرکه ادبیاتك برجه اوزمانه قادار آزچوق منسی ومتروك قالمش برشعبەسنده، بدیعیاتده کلی بربهره ایدینمشدی، اوسایەده ایسه شعرینه، شاعرلکنه باشقه، بوسبوتون باشقه برافق آچه بیلمشدی. سامینك صوك شعرلری ادبیاتمزك نجه پك مستثنی بدیعەلریدر.

فقط بکا اویله کلدی‌که بواستاد ادب تتبعلرینك اك بویوك برفصلنی فن تربیەیه، تربیهٔ اطفاله حصر ایتمشدی، بوکاده سائق بریاندن مسلکی ایدیسه بریاندن‌ده فطرتنك لطیف برتجلیسی ایدی. سامی چوجقلری، اومینی مینی معصوملری الٓهی برعشق ایله سوردی، برچوجق کوردیمی، سودادن چیلدیریردی، بعضاً سوقاقلردن

دیلنجی چوجقلرینی طوپلار، درلو درلو چاره‌لره باش اوره‌رق مصیبتدن قورتارمغه چابالاردی . طبیعتك الیم بر جلوه‌سیله لذت ابوتدن ، ذریتدن محروم قالیشدرکه بیچاره سامیده بوسودای معصومیتی بویله رقیق بر مرتبه‌یه چیقارمشدی .

زمان بکا یاراولمادی، اورفیق قدیمله ایسته‌دیکم کبی دوشوب قالقه‌مادم، آرامزده یکیدن حائللر کیردی ؛ آنجاق، صوك ایکی اوچ سنه ظرفنده ، بر بریمزله بویوك آطه‌ده ، ارناود کوینده برقاچ دفعه اوزون اوزادی‌یه کوریشه‌بیلدك .

بوسفرده سامی علمندن، کمالات سائره‌سندن زیاده اونزیه ، اومونس ، اومنعم اخلاقیله بنی مبهوت قیلدی. محیطمزك خصوصی ، عمومی نه قادار کوچکلکلری ، ذلتلری ، زلتلری وارسه بوفطرت ممتازه اونلردن منزه قالمش ، فقط نه پارلاق بر مرتبه‌ده منزه قالمشدی . بر ملك‌ده شیطانلرك ایچنه دوشمش اولسه عصمتنی بلکه بوقادار محافظه ایده‌بیلیردی . ایکی سنه اول برکون سامی بنی زیارت ایچون بویوك آطه‌یه کلمشدی : بز برمعتاد (قلوب) دیدکلری معروف سفاهتخانه‌ده ایدك ، بر طرفده اویون، آدیله صانیله قمار ، اومدهش ، اومستکره ، اوخانمانسوز ابتلاکه حقیقتده الك چیرکین برمذلت اخلاقیه‌در... برطرفده آلتدن آلته عشرت ، راقیلر ، ویسکیلر، سائره‌لر... دها اوته‌ده ایسه کیزلیدن کیزلی‌یه قادین ... حاصلی، قادین ، عشرت، قمار!.. بشریته ازلدن بری مسلط اولمش اوچ بیوك آفت که کرك هپ بردن، کرك آیری آیری اولسون برانسانی صاردیلرمی انسانلقدن چیقاریرلر، ساده افرادی دکل ، جمعیتلری بیله باطیریرلر . اویله اولمقله برابر بز ، بوسفاهتخانه‌نك آقین آقین ، بویوك ، کوچوك ، علمی، عسکری، ملکی هرمسلکدن، هرمرتبه‌دن مدواملری هیچ صیقلمایور، آچیقدن آچیغه بورذالتلری ارتکاب ایله‌یوردق. سامی کبی برعفت مجسمه‌یی آرامزده، بومحیط ایچنده کورنجه بکا بردن بره اوتانمق، کیمسه‌دن دکلسه نفسمدن اوتانمق کلدی.. فی الحقیقه اومجسم فضیلت اومحیط ، اومزبله ایچنده بر پرلانطه کبی پارلایوردی ؛ بوتون اوسیئه‌لره ازلدن بیکانه ایدی ، پاره‌یه قارشی بیله جزئیجه اولسون بر تمایل ، براحتراص اثری کوسترمه‌یوردی ؛ کویا باشقه بر عالمده ، بوزمین سفلی‌یه نسبةً عالم لاهوتده ایدی . (قلوب) ك باغچه‌سنده بر آغاچ آلتنده بکا حیات خصوصیه‌مك الك صاف صفحه‌لرینی آچدیردی؛ خیال میال طانیدیغم غربتده‌کی چوجقلریمی عائله افرادندن ایمش کبی برصمیمیتله، برمراقله صوردی ، صوکره شعردن ، ادبیاتدن ، فلسفه‌دن کندینه مخصوص طور جاذبه دارایله بحث ایله‌دی، سیاسیاته کلنجه حدت وشدت کوستردی، فقط بوتون تظاهرلرنده ، تلهفلرنده شخصنی اصلا قاله آلمایوردی ، شخصیاتدن ذره قدر اثر یوقدی ، لسان حالیله :

باعث شکوی بکا حزن عمومیدر ، کمال !.
کندی دردی کوکلمك بالله کلیر یادینه

دیوردی، حقیقتده اوکزیدهٔ خلقتك کندی دردی بویوکدی. کویا فیاض قدرت بروجود خجستهده اومرتبه محاسن خلقیه‌یی جمع ایتدیکنه نادم اولمش کبی سامی‌یی دها شبابنده مهلك دکاسه‌ده مزعج برایکی ضعف طبیعی‌یه اوغراتمشدی: صاغرلق نه بلا ایدی، اویارجانمزله صمیمی، سودکلی هرالفتمزه ، هرصحبتمزه نه حزین، نه مدهش برسدچکیوردی. اکثریا بویله چتین، بویله یوریجی مصاحبه‌لریمزده تأثرمدن کوزلرم یاواش یاواش یاشاریردی.

مع مافیه بوکوچلکلره ، بوآجیلره رغماً بویله نادراً ملاقی اولدقچه ، اورفیق قدیممدن آیرلمق ایسته‌مزدم، اوکونیده صباحدن آقشامه قادار برابر، باش باشه کچیردك ، بمکی بر بمز کلبهٔ مساعیمه ، کتبخانه‌مه چکلدك .. یازما، باصما ، شرقدن، غربدن او کونا کون، اورنکا رنك کتابلر ایچنده سامی موقعنی بولمشدی، باشقه بر نشئه ، برنشاط ایدیندی ؛ واقفانه برادا ، برمراق ایله یازدقلریمه ، یاپدقلریمه کوز کزدیردی؛ پارماق حسابی ایله شعر سویله‌مکه دائر بکا عادتا بردرس ویردی ؛ ذاتاً شعردن مکتب‌ملکیه‌ده ایکن‌ده خواجه‌مدی؛ دها انتشارایتمه‌دن اول منظومه‌لریمی اوقور، تنقید، بعضاً تقدیر ایلردی، بوسفرده اویله یاپدی، وزن‌ملی دیدکاری طرزده سویله‌مك ایسته‌دیکم برنشیده‌نك شوبیتنی چوق بکه‌ندیکی ایچون دفترینه‌قید ایله بنی تلطیف ایتدی :

عمر بمك کلی، کوله‌دم سنسز ..
کل نه ؟ کولمك نه ؟ بیلمه‌دم سنسز ...

فقط بواستاد کمالاتك اوکون بکا ویردیکی باشقه بر درس ، درس اخلاق بو درس شعر وادبدن دها نافع ، دها مؤثر اولدی ..

دوشوندمکه بوملکده متفکر کچیننلریمز، بوملتك نجاتنه چالیشمق ایسته‌ینلریمز کافهٔ دکاسه‌ده قسماً سامی کبی یاپه‌بیلسه‌یدك، اوپایهٔ اخلاقه یوکسه‌لسه‌یدك ، برمقالهٔ ادبیه‌ده ذکرندن بیله قلمك حیا ایتدیکی اوسیئه‌لره بودرجه ابتلا کوسترمه‌سه‌یدك هیئت اجتماعیه‌مز بودرکه‌ده‌می قالیردی؟ اقبالمز کولر، استقبالمز آچیلیردی.. فی‌الحقیقه بشریتك بوآفتلری باشقه جمعیتلرده ، باشقه ملتلردده بول بولنه موجوددر ؛ فقط بزده اولدیغی کبی صنف متفکرینه مسلط دکلدر . باشدن باشـه غربده بر ادیب ، برشاعر، برسیاسی، حاصلی جدی برانسان کورولمزکه اویله سفاهتلره مبتلا اولسون، اولورسه شاذ قبیلندندر ، مسند باندندن درحال دوشر ، محیطندن طبیعتیله مهجور اولور، برنوع قوغولور .

بويله اولديغى ايچوندركه عشرت ، قمار وسائره غربدن زياده شرقيزى خراب ايلر، چونكه اوديارده كليتله آياق طاقنه ايسه بزده اك زياده باشلره ساريدر. سامى كبى بو سرايتدن نفسنى اول وآخر محافظه ايدنلريمز ، حيات خصوصيه‌سنى بر بلور كبى لكه‌سز ، پارلاق ، پاك طوتانلريمز پارماقله كوستريله‌بيلير .

* * *

فقط ارتحال ناپهنگامنه يانوب ياقيلديغمز بولجۀ كمالك دها باشقه فضيلتلرى ، فضيلت اجتماعيه‌لرى وار ايدى كه فى‌الواقع بواقليمده كورلمز ، ادراك ، تقدير ايدلمز محاسن خلقيه‌دندر ، فقط بر جمعيت ايچون عادتا تملدير كيدر ، اويله مسندلره مالك اولمايان هيئتلر اصلا پايدار اولماز .

سامى يالكز خصوصى احوالنده دكل ، اجتماعى مناسبتلرنده‌ده ، بلاى ريادن مصون ايدى ؛ دائما فكرينه اتباع ايلر، قلبنه پيرو اولوردى ؛ تقديرنده، توبيخنده، ميلنده ، نفرتنده ، باشقه دستور بيلمز ، هله دستور منفعتى هيچ آكلايامازدى ؛ بوكون اقبالده ايكن تبجيل ايتديكى بر دوستنى يارين ادباره دوشونجه تلعين ايتمكه قالقيشمق شويله‌طورسون هيچ‌اونوتمازدى، ينه‌عينى‌درجه‌ده‌سوردى، دوشونوردى، طانيماديغى ، سومه‌ديكنى ايسه، ولو اقصاى مراتبه ايرمش اولسون، طانيمغه‌يلته‌نمز، سوركورونمكه تنزل ايتمزدى ، آلايش جهانه او قدر اهميت ويرمزدى .. بو محيط ايچنده بومرتبه خجسته برفطرت بنى‌دائما حيرتلره دوشوردى.. بن، بن نه‌دوستلر، نه‌آرقاداشلر، نه‌انسانلر كوردم‌كه بوكون‌سزه‌صوك‌درجه وفاكار، مشفق‌كورونورلر، حتى لمحكمةٍ تبصبص درجه‌سنده حرمت ، محبت كوستريرلر ، فقط يارين انديشۀ منفعت اويله ايجاب ايدرسه ينه سزه سببسز ، فتورسز، عين ولوله ايله خصم جان اوليويريرلر، اومرتبه ياقين‌برماضى‌يى درحال اونوتور واونوتديريرلر.. بومداهنلر، بو رياكارلر ، نه ديرسه‌كز ديكز ، هيئت اجتماعيه‌مزده بر ، بش ، اون دكل ، بيكلرجه‌در ، براوردودر . ايشته برهيئتى‌ده اك زياده صارصان بونوع فلاكتلردر. چونكه اجتماعاً بوقدرچوروك برزمينه، نه‌اولورسه اولسون،متين بربناقوريله‌بيليرمى؟.

نورايچنده ياتسون، قوجه سامى اونورانى حياتيله برجمعيتده انسان كامل ناصل اولور ، اوخارقه‌يى‌ده كوستردى ؛ زمين وزمانك اومدهش سائقلرينه رغماً بو درد سارئ اجتماعيمزه‌اوغرامادى، ذاتاً دشمنلرى يوقدى ـ چونكه اويله برولى فضيلته، قابل‌دكل، خصومت‌ايديله‌مزدى ـ لكن‌دوستلرينه‌ده ادبار،اقبال‌دائما دوست،ادبارده اقبالدن‌زياده، فداكار، وفاپرور دوست‌قالدى؛ دوستلغنده، ديديكمز كبى، فكرندن ، قلبندن باشقه‌دستور بيلمزدى ، كيمسه‌دن ييلماز، هيچ برطرفدن چكنمز ، هرحاله

رغماً بردوستنی اقتضا ایدرسه برجم غفیره قارشی، همده پك پارلاق، مدافعه ایلمردی.
عربك ویردیکی معنای بلند ایله:

تمسك ان ظفرت بذیل حر
لان الحر فی الدنیا قلیل

بودرجه حر بر انسان بوطوپراق یتیشدیرمه‌دی، یاخود پك نادراً یتیشدیردی.
چونکه احراردن کچینلریمزك کلیسی بو شجاعت مدنیه‌دن محرومدرلر؛ مناسبت ومعاملهٔ اجتماعیه‌لرنده بویله مردانه فکر وقلبی دستور ایدینه‌مزلر.

*
* *

سامی هرسودیکی کبی، حتی هرسودیکندن زیاده وطننی پك صاف برعشق ایله، استحقار منفعتله سوردی، صوك یازدقلرندن، اك صوك سنوحاتندن‌ده آکلاشیلیر، وطن دردیله، وطن اندیشه‌سیله خاتمهٔ حیاتنه طوغری دلخون ایدی، چونکه وطنی کبی بوتون بشریت أولومله چارپیشیرکن اکثریتله وطنداشلریمزده کوردیکی لزومندن فضله احتراصات حیاتی چیرکین بولیوردی، انسانلغه پك یاقیشدیرامایوردی، ایسته‌یوردی که هرکس دکلسه بیله بویوك براکثریت، بالخاصه شاعرلریمز، متفکرلریمز نفسلرندن زیاده مملکتلرینی دوشونسونلر، هردرلو فعالیتلرینی بواملە حصر ایله‌سونلر، کندی اویله‌یاپمایورمیدی؟ وظائف رسمیه‌سندن باشقه‌ملی تعلیم وتربیه جمعیتنه حسبةً لله کونلرینی، کیجه‌لرینی وقف ایتمه‌یورمیدی؟ عجبا برکره‌جك اولسون لوحهٔ فکرینی بوعلمی، ادبی، اجتماعی وظیفه‌لردن باشقه بردوشونجه ایله کیرله‌تمشمیدی؟ چوغمزك یاپدیغمز کبی بوهرج‌ومرجدن استفاده ایله یوللو یولسز، انصافلی انصافسز پاره قازانمق، ایش، نه‌درلواولورسه‌اولسون ایش کورمك قایغولرینه دوشمشمیدی؟ دائما ثروت ورفاهیت ایچنده یاشامش، ینه دائما بعض یتیملره، محتاجلره سنه‌لرجه معاشلر ویرمك علوجنابنی، سماحتنی کوسترمش ایکن حیاتنك صوك دملرنده عادتا مضایقه‌ده ایدی؛ چونکه ایکی سنه اول بر یاز بویوك آطه‌ده عائله‌سیله برابر تبدیل هوا ایچون طوتمق ایسته‌دیکی بر خانه‌یه یکرمی، نهایت اوتوز لیرادن زیاده کرا ویرمکی کوجندن فضله بولیوردی، بونکله برابر اوحالندن، بوفقرندن‌ده خشنود ایدی، چونکه ثروت معنویه‌سنی، عرفانی، وجدانی، هرمشکله‌رغماً، لکه‌له‌تمکدن صیانت ایله‌دیکنی بیلیوردی، آکلایوردی.

برکون کلیر، بوملتك ادبی، اجتماعی، سیاسی برتاریخی یازیلیرسه، اوصفحه‌ده اك زیاده پارل پارل پارلایه‌جق بویوك سیمالردن بری، برکزینی سلیمان پاشا زاده سامیدر، احتمالدر، بوسیمای بلند لطیف برمحویته بورونور، اویله هرکوزه‌چارپمق

ایسته‌مز ، حتی بر سحر بیلدیزی کبی زمان زمان کزله‌نیر ، فقط حیاتنده اولدیغی کبی بو اطوار کزیده‌سیله‌ده رقتنی ، جاذبه‌سنی آرتیریر ..

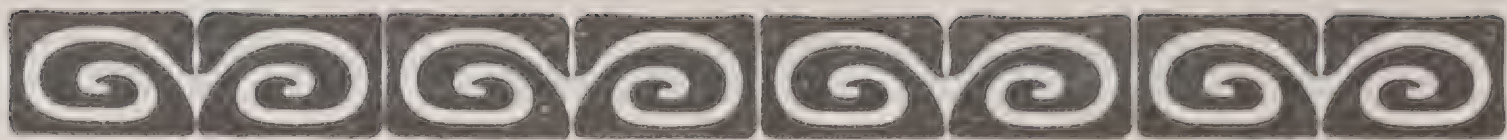
بیك درلو زحمتلرله ، سفالتلرله ، مکروه ومستکره احتراصلر ایچنده حالا تعقیب ایله‌دیکمز بو اکری بوکری یولدن اومعزز ، اومحترم یولداشمز بزدن اول کچدی ، کیتدی ، بزی بریاندن بردرجه دها محزون ، دها یتیم ، بیکس براقدی ، فقط بریاندن‌ده پیش عبرتمزه نورانی برایز آچدی . مضی مامضی ، باری شمدیدن صوکره اولسون ، کوچك ، بویوك او اثره اقتفا ایده‌بیلسه‌ك ، اخلاقاً ، فضیلةً او مرتبه‌لری احرازه چالیشسه‌ق ؛ انسانلقده دها باشقه ذوقلر آرایه‌رق خصوصی وعمومی حیاتمزه دها نزاهت ، دها نجابت ویرسه‌ك امینم‌که عقباده روح سامی‌نی نورلره ، نشئه‌لره مستغرق ایلرز . خلاصه ، نه‌قدر منکر فضیات اولورسه اولسون ، بوکون بو محیط ایچنده برفرد وارمیدرکه بومیت خجسته‌یه ، احتمالدر قلباً وفکراً بیکانه اوله‌بیلیر ، فقط براغبرار ، بر انفعال کوستره‌بیلسون ، حاشا ؟. بز ایسه اویله اومازز ، اویله حکم ایدرزکه ایچمزده بو معزز وطنداشمزك یاد مبجلنی حافظهٔ احترامنده یاشادقجه صاقلایانلر حسابمزدر . بویله بر عاقبت ، بر عاقبت مسعوده میلیونلرده برفرده میسر اوله‌ماز. حیاتنده بوتون اوچکدکلرینه ، اودرین تأثرلرینه ، بویله‌وقتسز افوله رغماً سامی‌بنه پك بختیار برانسان‌ایمش !. چونکه درداحتراصدن برلحظه صییریله‌رق دوشونه‌بیلسه‌ك ، دیدکلری کبی بوجهان فنایه بویله درت ال ایله صالماسه‌ق درحال آکلارز ، تسلیم ایدرز :

زیادة المرء فی دنیاه نقصان
وربحه غیر محض الخیر خسران

۲۹ مارت ۳۳٤

علی کمال

... سامی بکی پك آز وپك کچ طانیدم. یالکز دوستلرمدن اونی ایی ودوغرو برانسان دیه ایشتدم ، وبوسوزلری براز تنفس ایده بیلمك ایچون فضیلتك کندیسنه وانقاضنه وتقلیدینه محتاج اولدیغمز یادی فنا کونلرده ایشتدم .

یابانجی ویا دوست بتون ایی وسوکیلی انسانلر اولدکلری زمان دینیلدیکی اوزره اونك ایچون ده « یاشاسه‌یدی » ویاخود « ئولمسه‌یدی » اسفلرینی سویله‌یه‌بیلیرم .

فالح رفقی

سامی بك نامنه نشر اولنان بورساله‌ده مرحومك فضائل اخلاقیه‌سی ایله برچوق مزایاسی کندیلرینی بنم کبی طانیانلر وسونلر طرفندن یازیله‌جغندن بن بوراده مرحومك باشنه کلن بروقعه‌یی ذکر ایله اکتفا ایده‌جکم .

سامی بك مرحومی طانیانلرجه معلومدرکه مرحوم براز آغیرجه ایشیدیر ایدی. بو خسته‌لغك نه‌وقت عارض اولدیغنی بیلمیور ایسه‌مده مشارالیه‌جزائر بحرسفید معارف مدیریتنده بولوندقلری زمان قولاقلرینی ویانه‌ده تداوی ایتدیرمك اوزره هرناصلسه نظارتجه مأذونیت استحصالنه موفق اوله‌رق درسعادته کلمش ایدی . بونی برغنیمت بیلن خائن ژورنالجیلر همان مابینه [سلیمان پاشازاده‌نك] ویانه‌یه کیده‌جکنی بیلدیرمش اوله‌جقلرکه زواللی سامی بك بوسیاحتندن منع اولندی .

بیچاره ویانه‌ده قولاقلرینی تداوی ایتدیره‌مدیکندن طولایی اوزمانلر پك متأثر اولمش ایدی.

سامی بکه غنی غنی رحمتلر .

بزم‌عالم والده سلطانیسی‌مدیری

محمد عارف

.... سامی بك فضائل اخلاقیه وکمالات انسانیه‌نك درجهٔ قصواسنه ارتقا ایتمش ، ابنای جنسنه خیر ومنفعت فلسفه‌سنی دازینده هادیٔ رشد وسداد بیلمش برمرد خداپرست ایدی . خداوندکار ولایتی معارف مدیری ایکن حلب اعدادیسنده بولنان بیوك مخدومم [شمدی دکزلی ومنتشا وانطالیه دائرهٔ تفتیشیه‌سی عدلیه مفتشی] شوکتی حلبدن بروسه اعدادیسنه آله‌رق تربیه وتعلیم ایتمش واستانبول مکتب حقوقنه قید ایتدیرمش ایدی . کوچك مخدومم عبداللطیفی لوزان دارالفنوننه سوق ایتمش ومعیشتنی تأمین اسبابنی استکمال ایله‌مشدی. بروسه اعدادیسنده درت بش بی‌چاره اولاد وطنك مکتب اجرتلرینی کیسه‌سندن ویره‌رك تدریسلرینه دلالت ایتمشدی . ایلك ایتدیکی کیمسه‌لره « سامی بکا شونی یاپدی » دیمیه‌جکنه یمین ویردیرردی .

پك عصمتناك برروح ، پك نادر بر جسم لطیف ایدی . شمدی همراز ملکوت اولدیغنده شبهه ایتمدیکم روح نجیبی سینهٔ صاف عشق وغرامنده مبارك وطن وملتی ایچون چارپینیر طوروردی .

قلب پاکی دائما وحدت وجود وقدرت وعظمت خالق معبودی تصور وتصدیق ایله مشغول ایدی .

نزدنده پك مقدس اولان پدری سلیمان پاشا مرحومك علیهنده بولنانلره قارشی کنجلکنده ایتدیکی طغیانلره بیله بالآخره نادم اولمش ، ودفعاتله « آه ، نوری ، ممکن اولسه‌یدی‌ده اونلردن طلب عفو وصفح ایتسه‌یدم » دیمش ایدی.

سلیمان پاشا ذریتنك عصبه‌دن اولمق اوزره سامی بکده منقطع اولمسی طوغروسی موجب تأسف عظیمدر .

سامی بك صاغلغنده دکرینی ، قیمتنی اولدیغی کبی اکلاتمق ایسته‌مدی ، یاخود بزم پك چوغمز آکلایه‌مدق . اومحترم فرد کزیدهٔ ملت، اوفیاض منبع علم ومعرفت تشنکان معارفی طویورمه‌دن ، وقتسز افول ایتدی کیتدی . الله غریق رحمت وغفران ایلسون .

بیروت دفتردار اسبقی

نوری

سامی بك

سامی بکی دارالشفقه‌ده طلبه‌ایکن طانیدم. هیئت تدریسیه هرهفته جمعه ایرتسی کونلری مکتبده اجتماع ایدرلردی. سامی بك‌ده باباسنك تأسیسنه همت ایتدیکی مکتبه اجتماع آقشاملری سوه‌رك کلیر، برقاچ ساعتنی بوشفیق یوواده کچیرردی. اوا کثریا دیکراعضالردن اول کلیر، طلبه‌لرك آره‌سنه کیرر، اوبونلرینی سیرایدر، اونلرله مشغول اولوردی.

برهفته «سعادت بشریه» سرلوحه‌لی برشی یازه‌رق مدحت افندی مرحومه ویرمشدم. بو؛ پك زیاده خوشنه کیتمش، دیکراعضالره، بالخاصه سامی بکه کوسترمش‌دی.. اونلرده بتون طلبه قارشیسنده بکا اوقوتمه‌یی، برمناقشه یاپدیرمه‌یی تنسیب ایتمشلردی.. برآقشام مذاکرده‌سنده احمدمدحت افندی، رشید پاشا، سامی بك، دیکر اعضای محترمه وبوتون طلبه طوپلاندیلر. کرسی‌یه چیقدم. سامی بك یاقلاشدی. آیاقده دها زیاده علاقه‌دار اوله‌رق برمعتاد دها ایی ایشیده‌بیلمك ایچین النی قولاغنه قویدی. اوقودم. سامی بك پرنشئه، بنی درآغوش ایده‌جك برحالده ایدی. مقاله‌یی ایسته‌دی، جیبنه قویدی. برطلبه‌ده کوردیکنی امید ایتدیکی کوچك برلمعه اونی پك زیاده متحسس ایتمشدی.. بعض مناقشه‌لر یاپلدی. صکره آیریلیرکن ینه یانمه کلدی. تقدیر آمیز بعض سوزلر سویلدی..

سامی بك آرتق هرهفته کلدیکی وقت بنی کورر، فلسفه‌دن، حیات بشردن، بعض‌مسائل علمیه‌دن بحث ایدر، فکرلرویرردی. اوصورتله‌که بکا برآرقداشی حسنی ویره‌جك طرزده ادارۀ کلام ایدر، بنی بتون شفقتیله سور، «بن سنك آغا بککم» دیردی. وبنم چوجقلغمه ایلر ویواشی یواشی بنی یوکسلدیردی. خصوصیله ایلك یازدیغی مکتوب حیاتمك الك قیمتلی خاطره‌سی ومربی، فضیلتکار روحنك برشاهدی اوله‌رق قاله‌جقدر. برهفته «روح» حقنده دوشونجه‌لرمی یازه‌رق ویرمشدم. خدمه ایله شومکتوبی کوندرمشدی:

«.... بکا کوندرمش اولدیغکزمقاله‌یی اوقودم. طرز تفکرکزی تقدیرایده‌رم. دنیاده هرشی وعلی‌الاطلاق هرموجود قدرت کاینك برتجلیسی‌در. بوکیجه اشتغالاتم‌مساعد دکل؛ کله‌جك هفته انشاالله کوروشورز. اساس اعتباریله همفکرز. فرضیه‌کز عقله پك یقیندر...»

۱۰ مارت سنه ۳۲۸

کوچوك برطلبه‌یه «اساس اعتباریله همفکرز» دییه‌بیله‌جك قدر بیوك فضیلت وتواضع کوسترن بیوك انسانلره پك آز تصادف اولنه‌بیلیر.

بکا برایده‌آل ویرمك ایستردی. اکثریا بیوك آدملرك مناقبندن، انسانلرك فناقلرندن، ایی یوللردن بحث ایدردی. وبن برآزصکره کندمده برایمان کورمکه باشلامشدم: چالشه‌جغم، بیوك برآدم اوله‌جغم، انسانیتك مرضلرینی اوکرنه‌جکم، تداوی ایده‌جکم.

سامی بکك طرز تربیه‌سی سایه‌سنده بسیط روحمك نصل بیوك اشتیاقلرله چیرپینمغه باشلادیغنه حالا حیرت ایدییورم. برکون قونوشورکن ممنون برحالده:

— روشن .. سن چالیش .. بر ایکی آی صکره مکتبی اکمال ایدنجه سنی اوروپایه کوندره‌جکم؛ دیدی.

سامی بك یالکز نم حیات فکریه‌له دکل؛ بتون استقبالمله، مملکتمه ایفا ایتدیره‌جکی وظیفه‌لرله مشغول اولیور، استعدادلرمه برجریان ویرمك ایستیوردی. حقیقةً اوبرچوجغك مشفق برباباکبی، براغابك کبی خصوصیتنه‌داخل اوله‌رق طرز حیاتیله، روحنده‌کی استعدادلریله ونهایت استقبالیله اوغراشیردی. بوصمیمی مشغولیت اونك ایچین الك بیوك والك طبیعی برذوق ایدی.

اونی الك چوق اشغال ایدن شی یکی نسلك حالی واستقبالی ایدی.

برقاچ آی صکره مکتبدن چیقدم. بنی اوروپایه اعزام ایچین چالشدی. ناظر موافقت ایتمشدی. برقاچ کون صکره قابینه دکشدی. سامی بکك امکاری بوشنه کیتمشدی. تکرار تشبثاتده بولندی. برکون متأثر برحالده یاقلاشه‌رق:

— روشن، دیدی، بیلیرمیسك نیچون اوزولیورم، نه‌قدر مضطربم. سنی اوروپایه کوندرمك الك بیوك املم .. فقط دائما اوکه برانکل چیقیور. آه قوۀ مالیه‌م مساعد اولسه‌ده کندی پاره‌مله کوندرسه‌م ... صبرایت .. انشاله یقینده وضعیتم مساعد برحالده بولنه‌جق ..

— ضرری یوق، دیدم، بزم دارالفنونزه کیره‌رم. اورده چالیشیرم..

— اوت، دیدی، شیمدیلك زمانك بوش کچمه‌سین. نه‌اولور نه‌اولماز، سن‌دارالفنونه یازیل. سکا براوطه طوتهلم. تحصیلك ایچین بتون قوتمله یاردم ایده‌جکم. سن مستریح اول. وچالش. آه اوزمان بونجیب ویوکسك انسانك فضلتکار روحنك اوکنده چیلدیردم.

سامی بکده برحال واردی: اوقناعت ایتسین‌که برشی وطنی ایچین خیرلیدر، او نه‌قدر کوچ اولورسه اولسون مطلق معاونته شتاب ایدر، الندن کلمزسه بتون صمیم روحیله‌چیرپینیر، کیری دونمز، تشویق ایدردی. بونجیب انسانه نه‌زمان تصادف ایدلسه الني قولاغنه قویمش اولدیغی حالده اکثریا یابرینك دردینی، الملرنی دیکله‌دیکی، ویاخود ابی اولدیغنه قناعت‌ایتدیکی برمعاونته شتاب ایله‌دیکی کورولوردی.

آرلدقدن برقاچ کون‌صکره دارالفنونه یازلمشدم. بایزیدده‌براوطه طوتمشدم. اوزمان‌سامی بك‌ده دارالفنون مدیرعمومیسی اولمشدی.

برکون تصادف ایتدم؛ بشریت ایچین یکی یازدیغی شعرنی پك متحسس اوقومایه باشلادی. ینه یوکسك انسانك فضیلتکار قلبی بشرك الملریله قانامشدی.. نصل وقت کچیردیکمی صوردی. اوطه‌مك آدرسنی آلدی. وایکی لیرا چیقاردی، ویردی. کندمی ضبط ایده‌میه‌رك آغلامغه باشلادم. بنی قوللرینك آره‌سنه آلدی:

— روشن، بن سنك اغا بکیکم .. بوندن دها طبیعی برشی وارمی؟.

دییه‌رك تسلی ایتدی.

برصوك بهار آقشامی یاغمور هنوز دینمشدی. اوطه‌مده لامبه‌می یاقمش، یاتاغمك‌ایچنده اوقویوردم. مردیوندن برآیاق سسی ایشیتدم. قپو ووردلدی. آچدم. حیرتله سامی بکی کوردم. النده برالکتریق فنه‌ری ایله کوله‌رك ایچری کیردی.

— نصلسك، نه‌یاپیورسك، سنی کورمکه کلدم؛ دیدی. آه اوزمان نه قدر متحسس اولمشدم. بتون جوشقون حسلرمله آیاقلرینه قاپانمق، منتدارلقلرینك درجه‌سنی آکلاتمق ایسته‌دم. او ینه براغابك حسیله ساکن وملتفت سویله‌مکه باشلادی. اوطه‌مه، کتابلریمه باقدی، نه‌قدر چالشدیغمی صوردی.

ـــ وقتیله چوق چالیشه‌بیلیوردم . اوقویه‌بیلیوردم . فقط شیمدی چالشه‌میورم .
دییه حیاتندن شکایت ایتدی. ماصه‌نك اوزرنده بولنان یازیلری آلدی، اوقودی. مستریحانه برسمی توصیه ایتدی .

سامی بكك یوكسك قلبنه ، انسانی حسلرینك سایه‌سنه صیغینان یالکز بن اولمدیغمی آکلامشدم . برچوق کیمسه‌لره یاپدیغی ، یاپمق ایسته‌دیکی ایلکلرك شاهدی اولوردم .. سامی بك هیچ کیمسه‌یی اهمال ایتمزدی . اك کوچوك طانیدیغی چوجقلره قدر کورمك ایستردی. آه .. اونك تمیز ، صمیمی قلبنی ، علویتنی ، اینجه حساسیتنی آکلاته‌مم . اوبشقه ، اویوکسك براناندی . پك اییی خاطرلایورم ؛ احبابندن برینك وفاتی اوزرینه چوجوقلرینه نه درین ، نه‌یوكسك برباباشفقتیله قوشمش ، اونلری حمایه ایتمشدی . اکثری کونلر مکتبه کیدر، اونلری کورر ، سور ، دراغوش ایدردی .

سامی بكك عرفانی ، یوکسك اخلاقی مملکتده نصل اونودلیه‌جق ایزلر براقدیسه ، اخلاق ایچون نه قدر بیوك ، لایموت برمثال ایسه قلبنك پك تمیز ، پك صمیمی آرزولری ، حسلری ، محبتلری‌ده اونودلیه‌جقدر . بتون حیاتنده اونك روحی ، اخلاقی ، وجدانی تمیزدی ، وتمیز اولدیغی حالده أولدی . آرقداشلردن بری سامی بك حقنده پك طوغرو برحقیقت سویلیوردی: سامی بك حیاتك بوچرکابی ایچنده یاشادی ، فکرت کبی چکلمدی . فقط حیاتنده بوچرکابدن برقطره بیله روحنه ، وجداننه صیچرامدی ....

سامی بكك اخلاقی ، فضیلتلری ، اینجه‌لکاری اوقونه‌جق ، امتثال ایدیله‌جك برکتابدر . بتون شعرلرنده اینجه، ملکی، معصوم حسلری کوزه چارپار. اك کوروليه‌جك فلاکتلره، المره قارشی اونك قلبی بتون صمیمیتیله، صافیتیله چیرپینیردی .

سامی بكك اخلاقی ، فضیلتی اینجه برشعردی ، اویاقیندن طانیانلره انسانلغك برغایهٔ خیالی ایدی .. نه‌چاره پك سودیکی تربیه حیاتندن ایرکن آیرلدی : پك چوق کنجلر اونك روحندن، فیضندن محروم قالدیلر.

صوك زمانلرده اك وطنی حسلرله ، اك صمیمی آرزولرله تأسیسنه موفق اولدیغی ملی تعلیم وتربیه جمعیتنده چالشمغه باشلادی . انحطاطه یوز طوتان وطننك سلامتی ایچین امین بریول بولدیغنه، تعالینك، رفاهك تعلیم وتربیه‌ده یاپیله‌جق انقلاب ایله اوله‌جغنه بتون روحیله قانعدی. صوك زیارتم رمضان‌بایرامنده جمعیتك مرکزنده ایدی. اوکون‌زیارته کلنلرله صمیمانه‌قونوشدی ، بالذات حاضرونه شکر وسیغاره طاغیتدی. جمعیتك استقبالی حقنده امیدلرینی سویله‌دی . بندن کویلولرك حالنی صوردی ، پك متحسس ومتأثر دیکله‌دی ..

ایکی آی اول بن چتالجه‌ده ایکن دنیایه کلن قزمك اسمنی قویمق ایچون أوه کلمش وقزمه انتخاب ایتدیکی « امل » اسمنی ویرمشدی .

ایواه... اوشیمدی آره‌مزدن ابدیاً آیرلدی. پك سودیکی فکرتنك یاننه کیتدی.. زواللی قالان کنجلك ، اونك افولنه‌ابدیاً آغلایه‌لم ....

بشکطاش اتحاد وترقی سلطانیسی معلملرندن

روشن

سامی بك

حیاتنده وَ وفاتنده مطبوعاتك مطالعاتی

ادبیاتده ، نسلنك الك یوكسكی اولەرق فكرتی بولمشدی . كندی افادەسنی اونك اسلوبنه الك زیاده یاقلاشدیران ، حتی اونك اسلوبی ایچنده أریتوب یوق ایتمك ایستەین ، یالكز سامی بكدر . كندی شخصیتنك رغمنه اولان بوبكزەیش شو دقیقه ، ایچمه اویله كلیوركه ، سامی بكی طانیانلر ایچون اونی یوكسلتن برشیدر. چونكه اوسەودیكی اوغرینه كندنی اورتەیردن قالدیریویرمكه ، احتمال كندیده فرق ایتمكسزین ، اوقدر میالدی كه ! بلكه اسمنك « سلیمان نسیب » اولماسی بابا عشقنی كندی عشقندن یوكسك ویاقین طوتدیغی ایچوندی .

ممكندركه دوشوندیكم حقیقتدن اوزاقدر . فقط سامی بك ، بنم اوزرمده اویله روحلی برآدم تأثیری براقمش كه بوفراغتلری اوكا چوق كورمیورم . بلكه آیری بر اسلوبه صاحب اولمایشی برنقصاندی . نەبیلەیم بن ؛ فقط اخلاقی اویله قوتلی كه بكا بو نقیصەده خصوصی بر مزیت كوستەریور ؛ وبوفراغتی سامی بكه یاقیشدیرییورم .

اورتەدن اوزون بویی وطولغون وجودیله ، قیرانطه صاقاللرینی یووارلاق چرچیوەسی ایچندەكی معصوم سیماسیله بوآدم بنده جانلانیور :

اونی ، آقشام اوزری ، قلم دونوشی ، سلطان محمود تربەسی كوشەسنده كورییورم . صول ألی قالچەسنده ، ازلی یول آرقاداشلری اولان درت بش كتاب بوگرنده صاغ آووجنی قولاغنه سپر ایدەرك كنج وكیمسەسز برولایت معلمنك دردلرینی دیكلیور ، وصاقالنی قاشییا قاشییا ، قیصیق ایقندیلی سسله اوكا تسلی ویرییور ، صوكره آكسزین كری دونیور ، آلتون كنارلی كوزلككنی دوزلتەرك نظارت قاپوسنه باقیور . ناظرك اوتوموبیلی دها اوردەیسه همان كنجی قولندن چكوب « حضور نظارتپناهی » یه قدر چیقارییور . بالذات شخصنه برایش ایسترکبی اوكنج ایچون یالوارییور . وبردها كورسەبیله طانییامایاجغی اوكنجك كوكلنی أیدوب یوللایور .

ایشته ینه اوطەسنك قاپوسنده اون ، اون بش یتیم چوجوق كورییورم . هپسی ده اونك برمكتبه قایردیغی وقایرتدیغی یوقسول یاورولر. بومعنوی بابادن هفتەلقلرینی ، آیلقلرینی ونصیحتلرینی آلمق ایچون بكلەشیورلر .

ایشته اونی ایوبده فكرتك جنازەسنی قارشیلاركن كورییورم . قوللری حیرتدن هواده ، آووجلری تابوته طوغری آچیق ، دوداقلری تیترەیور ؛ ضعیفلامغه باشلامش اوموزلرینه آرقداشنك آغیرلغنی یوكلەنیور ، یاشلری صقاللرندن كوكسنه دوكولیور .

دها صوكرا اونی چنبرلی طاش اجزاخانەسنك قاپوسنده كورییورم. بنی أللیه چاغیرییور : توفیقك صوك كونلرینه دائر خاطرەلرك واردر . بكا آكلات ، بكا آكلات ! عمرمده ایكی دفعه حیاتی مدهش صورتده بوش بولدم ویاشامقدن اوركدم ؛ بری بابام ئولدیكی زمان ، بریده توفیق ئولدیكی زمان . بونلر هیچ ئولەمز صانیردم ، دییور !

ایشته سامی بكك كوزلرمدەكی صوك سیماسی ، قولاقلرمدەكی صوك سسی :

دها ایكی هفته أوكجه فكرتك مولدنده كوردم . آشیان صالونی كوموش بخوردانلرده توتن عود آغاجینك دینی قوقوسی بورویور وسامی بك ، اونی قوقلایان برقویون كبی باشنی مولدخوانه طوغری اوزاتمش ، اوصلی اوصلی دیكلیور . البسەسنك ایچنده نەقدر بورصولمش وایجەلوب ، اوفالمش !

چیقاركن ، یاننه كیتدم : « صوك شعریكز نه قدر مؤثردی ، هله شو :

بیلیرمیسك كه حیاتمدن آرتق ایگرەندم
یانكده بریر آچارسەك ، بو ، الك بویوك نعمت !

مصراعلرنده نه حزنلی برروح وار » دیدم .

آلنی یاواشجه قلبنه ووردی : « بورادن کلدی ، بورادن » دیدی وآشیانه ، صوکره بوغازه اوزون اوزون باقدی ویوقوشدن ایندی، غیب اولدی .
مکر آشیاندن ایوبه کیدییورمش !

بویوك آطه ، ۳۰ ایلول ۱۳۳۳

روشن اشرف

« ادبیات عمومیه » مجموعه‌سنك ٦ تشرین اول ۱۹۱۷ نسخه‌سندن :

مملکتمزك اك بیوك ارباب حمیتندن ، اك ایی واك ناموسلی ارکان عرفانندن و« ادبیات عمومیه مجموعه‌سی » نك حامیلرندن سلیمان پاشا زاده سامی بك استادمزك بو بایرام ارتحالیله سرورمز غم وماتمه مبدل اولمشدر .

سامی بك مملکتنی ، ملتنی حقیقی بر عشق ، جدی برایمان ایله سه‌وردی . زمانمزده فطین آدم چوقدر . لکن ، مع‌التأسف ایی آدم آزدر . ایشته سامی بك مرحوم بو زمرهٔ قلیله‌یه داخل ایدی . کندیسی قدر ناموسکار ذوات طانیورز ؛ لکن آندن زیاده عفیف برکیمسه‌یی بیلمیورز .

سامی ، ایده‌آل صاحبی ایدی . احتراصات مادیه‌دن نفرتله مفطور اولان استادمز غایهٔ تصوراتی اوغورینه هرشیئی فدا ایدییوردی . جداً متقی، حتی متورع اولان محب‌مغفورمزك صوك زمانلرده فعالیتی « ملی تعلیم وتربیه جمعیتی » نك تکملاتنه معطوف اولمشدی .

سامی بك مرحومك « سلیمان‌نسیب » نام مستعاریله نشر ایتدیکی دقیق ورقیق‌نشیده‌لرله ادبیات جدیده‌مزده پایهٔ استادی‌یی احراز ایتدیکنی ذکر ایتمك بیله زائددر .

بالجمله فضائلی جامع اولان سامی بکك هنوز اختیار دکلکن غیبوبت ابدیه‌سی حقیقةً برمصیبتدر ....

« ادبیات عمومیه » مجموعه‌سنك ٦ تشرین‌اول ۱۹۱۷ نسخه‌سندن :

سلیمان پاشا زاده سامی بك وفات ایتدی ... برلحظه ترددی تعقیباً بویوك بر انسان قلبنك تا درینلرندن قوپمش بر شهقهٔ الله آکسزین باشمه فیرلاتیلان بو زهرلی اوق بینمی دلوب جکرلرمده صاپلاندی قالدی .

بن بوقره خبره هیچ منتظر دکلدم . چونکه مرحومك خسته‌لغنی خبر آلمامشدم . مکر او قیمتلی وجود درت بش کونده ییپرانمش ، او حساس وعالیجناب قلب بر ذات‌الرئه نتیجه‌سنده سکته‌یه اوغرامش ؛ بوسنه‌نك بویوك بایرامنك بویوك قربانی سامی بك اولمش.

ذی‌الحجه‌نك اون برنجی کیجه‌سی یاتسی وقتی استانبول سماسنك طوکوقجه مهتابی‌کوزمده طبیعتك امثالسز شاه اثری اولان بوسفورك روح شعریتنی صارمش پاکیزه ومحتشم برکفن

شکانی آلدی . آغلایه‌مادم ، یانمده چوجقلرم واردی . باغیره‌مادم ، یولده، سوقاقده‌قیدسز کاوب کچن یابانجیلرله محاط ایدم . طیشاری‌یه عکس ایده‌مین فریادلرم، خیچقیریقلرم بوغازمه طیقاندی ، کوکسمه برکابوس آغیرلغی چوکدی ، ایچم زندان کسیلدی . ممتاز شاعرك افولی روحم ایچون ابدیاً قرا کلقلرده قالمغه محکومیت نوعندن برمحرومیت، تحملشکن برمصیبت‌ایدی . شعرك بشیکی اولدیغنه‌قائل بولندیغم بوسفور وادیسنده یتیشن‌سوگیلی شاعرلر قافله‌سی آره‌سنده بکا اك چوق یاقین ، معنویته اك چوق مونس ، بزم الفت واخوتنه یکانه داخل اولدیغم موسیقار محاسن سلیمان نسیب ایدی ....

زادهٔ فطرتی اولان اثرلر باشدن باشه اصالت روح وفضیلت طبعندن علوی برر نشانه ایدی .

چوغنك فکرتی واردی بنم ای روح نجیب
اوقدر شاعر ایچنده سن ایدك استادم ..

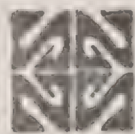
هیچ اونوتمام، مرحوم هجه وزننده سویلنمش برشعرمدن دولایی بکا نازکانه برسرزنشده بولنمشدی . اونك اوزرینه شعر سویلمکه همان توبه ایتمشدم ....

ای فضیلتلی انسان، بوکون کوز یاشلرمله تشییع ایتدیکم شو تابوتك اوکنده اوعهد وتوبه‌یی تکرار ایتمك مجبوریتنده‌یم . نیچین‌می دیدك ، یازیق اولورمی دییورسك ؟ لکن ، کورمیورمیسك ، تابوتك اوزرنده نصل فرسوده برشال ، باش اوجنده نصل بوروشوق برفس وجنازه‌کده نه یورکلر آجیسی برساده‌لك وار !..... ایشته بن وبر چوقلرمز بونك ایچین، سنی ومثالکی حیاتکزده وأولومکزده بویله کوروب قان آغلادیغمز ایچیندرکه مادیاتدن بشقه هیچ برشیئه ایناماغه قرار ویرمك مزلقه‌سنده بولنیورز . لکن ای بویوك انسان ، سن بزم کبی دکلدك . سن دائما ثروتی استحقار ویالکز فضیلتی توقیر ایتدك وبوکون ساده ومتواضع تابوتك اوزرنده روحلری آرقه‌سنه طاقان برعلویتله‌عرش‌ابدیته یوکسه‌لیورسك .

تابوتك آردنده کیدنلرك آزلغنه باقه . بوکونك اولادی نانکور اوله‌بیلیر ، نانکور اولماسه‌ده معیشت دردلری کندیسنه معالی واعالی‌یی اونوتدیره‌جق قدر متحکمدر. سن‌یارینك اولادی طرفندن تقدیس ایدیله‌جك برفضیلت محرابیسك ....

۱۱ ذی‌الحجه ۱۳۳۵

فؤاد خلوصی

« تورك یوردی » مجموعه‌سنك ۱۱ تشرین اول ۳۳۳ نسخه‌سندن :

تورك دنیاسی فضیلت وادب رکنلرندن بریسنی دها غائب ایتدی .

سامی بك دها اختیار اولمادیغی حالده منسوب اولدیغی مکتبك ، مملکتك تاریخه‌قاریشدیغنی کوره‌ن ادیبلرمزدندر. اونك « سلیمان نسیب » تخلصیله خدمت ایتدیکی، چالیشدیغی « ادبیات جدیده » مکتبی بوکون « فجرآتی » و « تورکجیلك » جریانلری آرقاسنده، تاریخك ـ نفوذلی نظرلره کیزلیه‌میه‌جکی ـ دوره‌لری آراسنده قالمشدر . بونکله برابر « سلیمان نسیب » مرحوم بوکون بیله یاشایانلردندی. او ـ ذاتاً اسکیدن‌ده اولدیغی وجهله ـ شعروادبیاتیله ده‌کل، اخلاق وفضیلتیله ، حمیت وعرفانیله آرامزده یاشایوردی وداعًا یاشایه‌جقدر. رسمی وعلمی برچوق

خدمتلر ایفا ایتمش اولان سامی بکك وفاتی ضایعاتندندر . رسمی موقع و علمی اقتداری ایله اخلاق و فضیلتنی تألیف ایده‌بیله‌ن ذاتلره پك سیره‌ك نائل اولنقده اولان عثمانلی تورکلگی نامنه سامی بکك وفاتنه چوق متأثر اولدق ....

« معلم » مجموعه‌سنك ۱۵ تشرین اول ۱۳۳۳ نسخه‌سندن :

.... صوك گوروشمه‌مز توفیق فکرتك روحنه‌مولد اوقوندیغی گوندی؛ آرقاداشمله برابر کندیسنه سرکه‌جی ترامووای استاسیوننده تصادف ایتدك . قولتوغنده برمعتاد کتابی واردی . گوزلریمك استفهامکار اشارتی اوزرینه جواب ویردی :

— خلوقك دفتری .. توفیقله برآز حسبحال ایده‌یم ، دیه یانمه آلدم . وترامووایك تابیگه قادار دوام ایدن اوزون سفرنده ، قادینلرله ارککلر آراسنه گریلن قالین پرده‌نك ، اوته‌دن هرآن طاشوب گلن قالابالقله کندیسنی هیچ راحت براقمامسنه رغماً ، باشنی قالدیرمقسزین چوق سودیگی توفیق فکرت ایله مشغول اولدی .

نه‌غریبدرکه اوگون سامی بك ، صانکه أولومك تأثیرینه یاقین ایمش گیبی محاوره‌سنی بوتون أولوم اطرافنده دولاشدیریپوردی . بیکدن صوکرا ، حصاره گیدن تمیز و یبقانمش ساحلی تعقیب ایدرکن فکرتله ، رجائی زاده اکرمه عائد خاطره‌لرینی آکلاتدی ، نژادك چوق یاشامایه‌جغی حقنده‌کی اندیشه‌لرینی ، باباسنه ، اوغلنك ذهننی ، عضویتنك تحملی فوقنده فکر مشغله‌لریله دولدورماسندن دولایی ناصیل تعزیرلرده بولوندیغنی آکلاتدی . صوکرا مرحوم همشیره‌سی ایچین اونیدی‌سنه اول باشلادیغی برمرثیه‌یی ، بونجه زماندر حالا اکمال ایده‌مه‌مش اولماسنه أسفله‌ندی :

— ممکن اولمایورکه ، دیدی ، نه‌زمان بیتیرمك اوزره أله آلسه‌م ، همشیره‌می خاطرلایورم؛ قلبم أزیلیر گیبی اولویور . متأثر اولمایه‌جغم برزمانده یازارم دییوب براقییورم . فقط اوزمان‌ده گلمه‌یورکه ...

حصارك سرت ودیك یوقوشنی ، نژادك اونده چوق بویوك ألم براقان وفاتنه متعلق خاطراتنی دیکله‌یه‌رك ، ترله ایصلانمش برحالده چیقدق . دولده باشلانمشدی .

سامی بك ، آشیانك اوگنده ، طاتلی برروزکار آقینتیسی ایله سرینله‌ین سد اوزرنده‌کی شه‌زلونغه کندینی براقیویردی ؛ ترلی وجودینه بویوك برحظ ویردیگی یوزندن آکلاشیلان بوهوا جریاننده دوروشنی خوش گورمه‌دم وَ :

— سامی بك ، ایچری‌یه گیرسه‌گز أيي اولور ، دیدم .

دیکله‌مه‌دی وَبزم گیدوب اوطورمامزی ، کندیسنك صوکره گله‌جگنی اشارت ایتدی. اطاعتله براقدق . ظن ایدرمکه أولوم ، گلیرکن اوقادار ممنونیتله بحث ایتدیگی عافیتنه ایلك تعرضنی ایشته بوراده سسسزجه اجرا ایتدی .

*
* *

سامی بکك ایلـگه ، دوغرولغه وگوزللگه قارشی فسحتیله آچیق دوران تمیز قلبنده باشقالرینك أیلگی اندیشه‌لری اوقادار چوق یرطوتمشدی‌که ، اوراده بوانسان آدمك کندینه عائد أك کوچوك بردوشونجه بیله یر بولاماز اولمشدی.

سامی بك كبی نفسنی ، معنوی ومادی قدرتنی وطنداشلرینه وقف ایتمش ، حیاتنی غیره مفید اولمق وجد وهیجانیله دولدورمش عالی شخصیتلره چوق تصادف ایدیلمز . سامی بكك طاشیدیغی قلب انسانلق شفقت ومحبتیله اڭ فیضلی بر منبع ، سامی بكك طاشیدیغی یوكسك روح انسانلغك فلاكتلرندن اڭ درین برحساسیتله متأثر اولان بردییاپازون ایدی .

انسانلرك فردی فلاكتلری اونی گوڭلرجه مضطرب گزدیرن برر حادثه اولدیغی قادار انسانیتك عمومی مصیبتلری‌ده معنویتنی خراب وپریشان ایدن برر سببدی .

عادی وكوچوك احتراصلردن هیچ بریله لكه‌له‌نمه‌ین قلبنك تمیزورحیم سسلری ، شعرلرنده ، انسانلغك بوتون بوآجیلرینی تبلیغ ایتدی .

* * *

توفیق‌فكرتك وقتیله ثروت‌فنون اطرافنده طوپلادیغی‌ادبیات عائله‌سنك سامی‌بك أڭ‌محترم وقیمتلی ركنلرندن بری اولدی . كندیسنك شعرلری « ادبیات جدیده » نك اڭ زیاده دقته شایان قسملرینی تشكیل ایدییور ، پروزسز وقوتلی اسلوبنی اینجه حساسیتیله چوق گوزل تأنیس ایدن « نسیب » مجادله‌لرندن زیاده اثریله یكی جریانی تنظیم وتقویه‌ده فكرته‌ اڭ صادق بریار اولویوردی . صوڭ زمانلرده یازدیغی شعرلر اكثریتله انسانی ووطنی حسلری احتوا ایتمكله برابر ، عشقه تعلق ایده‌نلری‌ده یوق دگلدر . اخلاقی شعرلرنده اوقادار یوكسك وتمیز اولان شاعرڭ عشقه عائد شعرلرنده‌ده عینی صفوت وعینی عصمت حكمراندر .

پك ایی خاطرلایورم : سامی‌بك بوندن اون بش سنه اول ، قلبنی‌باغلادیغی برسوكیلیدن گلن مكتوبی منحصراً آچمغه قییامادیغندن دولایی برهفته قاپالی طاشیمش ، اونی اوقومق امید وذوقی ایله مست ومستغرق گزمشدر .

* * *

سامی بگك شفقتی بالخاصه چوجوقلر قارشیسنده بردگزگیبی طاشغین وپایانسزدی . یوللرده قوللری چانطالی مكتب گنجلرینی گوردیكی زمان ، توقفله ، دقیقه‌لرجه تماشا ایده‌ر ، مملكتك وملتك‌بوجانلی آتیسندن‌مملكتنه وملتنه‌عائدامیدلر طوپلاردی. كندیسنی‌حیاتنده بوقدر اشغال ایتدیگنی سویلدیگی چوجوقلرده اونی سومكده كندیسندن آشاغی قالمازلردی . سامی بگی ، استانبول مكتبلرنده‌كی طلبه‌نك یوزده سكسانی كندیلرینه اڭ یاقین بر آرقاداش گیبی طانیر ، زیارت ایتدیگی صنفلر ، اونك صمیمی محبت وشفقتنه بردفعه منجذب اولدقدن صوڭرا ، بوبویوك فقط اونلر قادارمعصوم واونلر قدر تمیز دوستی آرتیق برداهااونوتمازلردی.

سامی بكك گنجلكله عقد ایتدیگی بوصمیمی‌محبت رابطه‌سی ، كندیسنی دها گنجلگندن اعتباراً اونلرڭ تربیه سنه متعلق مسئله‌لرله اشتغاله تشویق ایتدی ... اونك فطری مربیلگنه انضمام ایدن مسلكی وقوفندن گنج‌واختیار نه‌قادار معلملر فیض ونور آلدیلر. سامی بگی آرایانلر یابركوشه‌ده مسلكنه عائد بركتابك مطالعه‌سنه دالمش ، یاتألیف وترجمه‌نك بركتابنی تدقیق مشغولیتی ایچنده جهانی اونوتمش بولورلردی .

* * *

سامی بگك حیاتنده باشقالرینه نافع اولمانك وباشقالرینك یاردیمنه وامدادینه گیتمه‌نك نه درین وطبیعی برعقیده حالنده بولوندیغنی گوسترر یوزلرجه‌مثال ارائه‌سی ممكندر. مشروطیتدن اول مكتبلره آلیناجق مجانی طلبه‌نك نسبتی محدود ومعین ایدی . بروسه‌ده معارف مدیری ایكن كندیسنه مراجعت ایدن فقیر چوجوقلری مكتب قادروسنك مساعده‌سنه گوره قید ایتدیرر ، متباقیسنی مجانی یاپمق امكانی قالمایجه هپسنك اجرتلرینی كندیسی تسویه ایده‌رك اوقوتوردی .

سامی بگك مکتبلرده مصرفنی بالذات ویره‌رك اوقوتدیغی ، بربابا شفقتیله اعتنا ایتدیگی نه‌قادار چوجوقلر واردر . ایکی‌سنه اول بررمضان اقشامی بولوشمش ، بك اوغلنه چیقمشدق. سامی بك بردکانده گوردیگی قریستال برصوبارداغنی رمضان شرفنه آلوب کندیسنه هدیه ایتمك ایسته‌یوردی . عودتمزده تربه‌یه چیقمق ایچین اوروزدی باق مغازه‌سنك اوگندن کچرکن اون بش یاشلرنده کوچوك برأوزومجینك کوفه‌سی اوگنـده دوردی . أوزوم صاتین آلارق چوجوغه برمجیدیه ویردی . اوزومجی ألنی قوشاغنك آراسنه صوقدی ، کیرلی برفس‌چیقاردی ، ومجیدیه‌نك اوستنی بواسکی فسك ایچنده‌کی اوفاقلقلردن آییروب ویردی. سامی‌بگك همان اوروزدی باغه گیردیگنی گوردم ، گیتدی ، صیرمالی برکیسه آلدی وکتیروب چوجوغه هدیه ایده‌رك ، بعدما پاراسنی بوکیسه‌یه قویماسنی واوکیرلی فسی آتماسنی تنبیه ایتدی .

*
* *

سامی بك پدرینك منفاسی اولان بغدادده بولوندیغی صیراده درویشلکه انتسابی اوزرینه، بونی آرزوایتمه‌ین سلیمان پاشانك شدتلی تکدیرلرینه اوغرامش وصوگرا استانبوله گوندریلمشدی. موجود مسلك مکتبلری آراسنده ملکیه‌یی ترجیح ایتدی . سلیمان پاشـا اوغلنك استانبوله گلدیگنی ایشیدن سـلطان حمید ، کندیسنی سرایه چاغیرتدیرمش وبالواسطه التفاتنه مظهر ایتدکدن صوگرا مکتبه مجاناً قبولنی اراده ایتمشدی .

سامی بك بروسه‌ده بولوندیغی صیراده باباسی ، مأموریتنك بغداده نقلنی آرزو ایده‌ر . بونی خبر آلان عبدالحمید :

— سامی بگی باباسی دگل، بن اوقوتدم. بردفعه کندیسنه صوروگز، باقالم، بغداده گیتمك ایسترمی ؟ وایسته‌مزسه بگا خبر ویریگز .

دییه اراده ایدر . کیفیت سامی بگدن صورولور ، باباسنی صوك نفسنه قادار قدسیتله توأم طوتاجق درجه‌ده سون شاعر ، کندیسنه چوق شیلر وعد ایدن بوسؤاله التفات بیله ایتمکسزین ، آرزوی پادشاهی خلافنه :

— خایر ، بن بابامك یانـه گیتمك ایسته‌رم .

دییه جواب ویرر .

*
* *

« معلم » ك صوك انتشار ایدن نسخهٔ مخصوصه‌سنده توفیق فکرتك اوچ یوز اون درنده آرقاداشلرندن برینه گوندردیگی برمکتوب واردر. فکرت، زمانـنك اخلاقسزلقلرندن شکایت ایدن بومکتوبنی :

« نسیبك گوزلرندن اوپرم : آه نه اولور بورایه برگون اول گلسه . نه اولور ! » دییه بیتیریرکن ، صانکه بوگا برجواب ایمش گیبی سامی بك‌ده عینی نسخه‌ده‌کی « توفیق فکرته » عنوانلی شعرنده :

بیلیرمیسك که حیاتمدن آرتیق ایگره‌ندم ؛
یانگده بریر آچارسه‌ك ، بوأك بویوك نعمت !

دییوردی . فی‌الحقیقه أوزله‌دیگی یره رحلت ایتـدی . فقط هیهات که ، اونك بزم یانمزده‌کی محترم ویوکسك یری ابدیاً بوش قالدی ؛ وکندیسی ایچین بلکه برنعمت اولان بوگیدیش ، حیاتده براقدیغی شاگردلرینه ودوستلرینه أك بویوك وأك آجی برنکبت اولدی .

حسین راغب

سامی بك ، مملكتك فكره وصنعته متحسر ، يتيم افقلرنده منور ، تميز شفقت انجيلرندن برايبلك تمثالی ايدی . هر درلو مهارته آشنا بر اعتنا ايله اجتماعی محنته رها تحسرينی وظيفه بيليوردی . متهيج امللری وغليانی حقنده زنكين فضائلنی خاطرلايورم . ده‌رين اساسلی جدالمز ايچنده منهزم برچوق اميدلره اونك وجدانی معزز برتسلی ايدی . قلبی ، اطرافنده‌كی اذايه قارشی دائما هجرانزده ومضطرب ، استقباله عائد اميد ايله اكثريا مستريح ضربان ايديوردی ! تاريخك مكتبلر ايچين بين الملل حرب خصومتلرندن اوزاق علمی وادبی صفحاته انحصاری حقنده صلحی متعاقب هرطرفده‌كی معارف مؤسساته ، جمعيتلره برتعميم كوندره‌جكنی سويله‌يوركن صمدانی برصحابه قدر متحسسدی ؛ فكرلرنده ماورائی فطرت اسرارينه معصوم بر ايمان التماعی كوريوردم . انسانلرك بعضی خائن ، حقسز منفعت احتراصاتی ايچين طاشقين ومتنفردی .

پدرينك مظلوم ، تميز خاطره‌سی ايچنده شخصی امللرندن آزاده ، استغراق ساعتلری كچيريوردی . حس انقلابی وسليمان پاشا محاكمه‌سنه دائر وثائقی ، بعضاً انجينه‌رك و دائما انشراح وجدانی دويارق اوزون اعتنا سنه‌لرندن صوكره فداكارانه طبع ايتدی ؛ ١٣٠٠ تاريخنده بغداددن ملكيه‌ده اوقومق ايچين استانبوله كليوركن مرحوم سليمان پاشا دقتلی تجربه‌لرندن متولد برنصيحتنامه حاضرلامشدی ؛ هيچ بروثيقه سامی بكك عفيف تمايلرينه بوقدر فضله موافق اولاماز. هردرلو احترامه لياقتله يوكسه‌لن عزيز خاطراتنه عائد غير مطبوع يازيلرينی برقاچ آی كتابلرم ايچنده محافظه ايتدم . حرمتلريمه اعتمادی واردی ؛ نمونه‌لرينی استنساخه مساعده‌سنی آلمشدم . تلقيلرينه مؤثر كورديكم بو قيمتلی نصايحنامه‌نك نثری شمدی صلاحيتم خارجنده قالديغی ايچين متأثرم .

حياتی بهار چيچكلری كبی نشئه‌دن پنبه وبياض اميدلره لايق كورمشدی . متوكل وآسوده صفوت اعتمادی ، چوق كره وفاسز شؤن آراسنده غافلانه قانادی ؛ كوزلری ، وطن وانسانيتك رفاهنه عائد نيكبين التماعات ايله آچيلمشدی ؛ اومزهر امل آرقه‌سنده هركون برآز دها قاپانيوردی . آراديغی قاراكلق اضطرابات ايچنده ياواش ياواش غائب ايتمكدن متولد بحران ايله آرتق سقوط خيالنی وكندی آتيسنده‌كی سياه انهدامی ازيله‌رك ايكلايه‌جكی طبيعی ايدی :

هردم نظر كهمده اوچار طيف انفعال ،
اوقشار عدم قانادلری لوح جبينمی ؛
آلداندیغم يه‌تر سزه ، آلداندیغم يه‌تر ،
ای سن ناصلسه‌ك اويله دوران كهنه كائنات ،
ای سن ده دائما ده‌كيشه‌ن خودستا بشر !
آرتق سزكله اوغراشه‌مام ... بيقديكز بنی !

ديوركن مغبر اذالری ، آجی انكسار اميد اولمشدی .

شعر الهامنده‌كی وجد هيجانی مستقل بر انقلاب ادبی قهرمانلغنه كافی ده‌كلدی . متحسس ورحيم ذكالره انجه ، صميمی تأثرينی طاتلی وقلبه ياقين برادای نوازشله دوكويوردی . ترنمنده ، فرطنه‌لی دكزلرده‌كی خيرچين دالغه‌لرك متهيج غليانيله هم آهنك ، عصبی اضطراباتنی حس ايده‌مزدك . قورقونچ ، سياه بولوطلرك اوغولتولو وطنان صيحه‌لری كبی ولوله‌سی يوقدی . قاصيرغه وطايفون صارصينتيلرنده‌كی مخوف دهشت بحرانك سرمستی صايلامازدی . كريه‌لری ساكن ، آجيق برافق سحر آلتنده ، اورمانلرك آغوشنه صيغينان مهتز برقويك ساحلنده انجيله‌ين

قطره‌لرینه بکزه‌یوردی ؛ نغمه‌لری ، آنجاق تولّلری تیتره‌تن خفیف بر « کیجه تیقظاتی » کبی نالان وده‌رینددی !

جیلفین عصبی عشق محاسن رعشه‌لریله اوزون مدت صارصیلامازدی ؛ بر هیجان هجران شاعری ده‌کلدی . معمافیه نظرنده ، کوزلرك ازلی درینلکی برروح نوازشیله کولردی . سیاه ، اوزون کیرپیکلرده سعادت خولیانك طاتلی کولکه‌لری واردی وایشته بوعصمت نکاهك اهتزازات خنده‌سنه مفتوندی :

أوت چشمك سنك برروحدرکه
دوکولمش ابتسامات سحردن ،
ازللردن بیرکمش مائیلردن ،
ازللردن کلن اسراری حاکی !
بوتون روح بدایعدر که یکسر
سنك مینای چشمکده کولومسر ! [۱]

شعرلرینك فیضاندن آزاده ، ایلیق برآقیشی وار ؛ کونشك احتشام غروبی قارشیسنده روحی ، آنجق اینجه وشفاف برحزین مهتابه‌آچیلیر . یانغینلرك قیزیل آلولراوستنده یوکسه‌لن قویو سیاه دومانلری یوقدر؛ آقشامك حزنی آراسنده مبهم رشاشه‌لریله متوکل برتسلی سکون اولور [۲] .

بوتون یازیلرنده « جناب » ك رنك وآهنك ابداعنه مشابه ، فعال وزنکین مخیله انطباعاتی بولامایز . شعرلرنده بعضاً چیپلاق ، قورودال مناظری خاطرلایورم . روحنك صیجاق الهاماتی، الفاظ ایله آراسنده‌کی معتدل بهار کونلرینی ایصیته‌مایور !

ادبیات جدیده جهادینه اشتراك ایدییورکن آرتق لسانه حاکمدی . اوزمانکی شرائط انشاده موافق یازییوردی . ثروت فنونده چیقان ایلك صونه‌سنده [۳] استاد اکرمك نفوذی‌بیله چوق حس اولونمایور . صنعت املاری شیمدی فکرتك اسلوبنه تابعدر . شعر ترنملرینی ، آهنك احتیاجنه کوره حاضرلایور : مصراع یاخود بیت نهایتلرنده مطلقا توقف ضرورتی حس ایتمه‌یز ؛ تحکیه‌سنده بعضاً نثره یاقین برافاده وار . آثارینك بنیه‌سنده ظرافت واوزانه تناظر اعتنالری آزدر :

بر [پنجره] ، اوزانده [قویو] مائی بر فضا
بیشنده پنبه کولکه‌لی برکاشن ظریف :
اعماق پرصفاسنه بیك طائر لطیف ؛
برشوق عاشقانه [ایله] ایتمش التجا . .
برموسیقیٔ روحنواز وهوا فزا
خندان [ایدی] اوکاشن زیاده جابجا !

کبی سطرلرنده عروض ایچین بر نوع جبراً اماله اضطراری کورییورم . قافیه‌لری ، جمله‌ده برمتمم کلمه وضعیتیله طبیعی ده‌کلدر !

هنوز کنج ایکن نامق کمالك آتشلی حسلرندن متهیج بر وطنداشدی . شعری ، همان دائما « فکرت » ك دماسنده‌کی‌قویو وپارلاق ضیادن نورآلیوردی . حامدده‌کی صولت هیجانی، ملی وقاره استناد آبده‌سی کبی یوکسك کورمشدی ، « جناب » ك کوزل ، تراشیده

[۱] کوزلرکه دائر .
[۲] آغه‌دن عودتده .
[۳] دیلنجی قیز

خیالنده‌کی ثروته مفتون ومتحیردی . سلیمان نظیف بکك احتشامه آشنا آغیر وظریف اسلوبیله یالچین قایالردن کوپوکلو چاغلایانلر کبی چاقیللی جریاننده هیجان وادبی نفاست امتیازی بولویوردی .

کنجلری شبهه ، امید واعتماد ایله قارشیلایوردی ؛ عروض آهنکی ، نظرنده وزن هجائی‌یه نسبتسز مرجحدی . مع مافیه هرایکیسی‌ده شعری ، هیجانی افاده‌یه علی‌العاده واسطه اولویوردی . سوکیلی رضا توفیق بکك نفس ، قلندری وسائر عاشق طرزنده‌کی انفس نشیده‌لرنده متبلر کوزه‌ل یرلی واوجاق باشی تورکجه‌سنه حرمتی واردی . افق ادبیات جدیده محاسننده‌کی جاذبه‌یله چرچیوه‌له‌نمشدی ؛ « فکرت » ك وقارلی ودرین تحسسلره مؤثر شخصیتنده کویا بوتون روحی أریبوردی .

نثرلرنده کوزل دکل ، ایی ودوغری یازمق املنده ایدی؛ علمی وقوفه مستند ترجمه‌لرینك بعضاً هرکلمه‌سنده‌کی اصابت ، اوزون‌اعتنا ساعتلرندن صوکرا تبلر ایدیبوردی ؛ قولای وسربست افاده‌یه صلاحیتی کافیدی ؛ لکن الك موافق‌جمله تحریسنده معزز برمتعصب اولمشدی . سعي وتفکر سنه‌لری نسبتنده اثر براقامادی. عربی، فارسی ، فرانسزجه وانکلیزجه بیلیوردی . آنسیقلوپه‌دیك خزائن عرفان ، دائما فکرینه آچیق وکنیش برساحه کبیدی . عمومی تلقی‌یه کوره فنه بیله انتسابی واردی : علوم‌ریاضیه وطبیعیه مراقنه عائد دورلر کچیرمشدی . یالکز Revue encyclopédique جلدلرینك ۱۷۴ نجی نومروسنده‌کی Triangulaire بحثی ایچون برآیدن فضله اوغراشدی . « ایپولیت‌ته‌ن » ك intelligence ینه دریندن نفوذ اشتیاقیله برقاچ تشریح وفیزیولوژی کتابی دور ایتدی ؛ « غونقور » لری تکمیل اوقومشدی . ادبیات‌وفلسفه مباحثی هپ آشناسیدی؛ اوزون مدت فرانسزمطبوعاتنه علاقه‌دار اولیوردی ؛ بناءً علیه قالان یازیلری قیمت ذکاسنه معیار اتخاذ ایدیله‌مز .

مطبوع آثاری حقیقته یقین براصابتله شو صورتله کوستریله‌بیلیر: ثروت فنونده‌اکثریا « صونه » لردن عبارت کوچك جملی برکتابه صیغه‌جق‌قدر نشیده‌لری، « برایکی سوز دها » سرلوحه‌لی بیوك وقیمتلی برادبی مصاحبه‌سی وار. بروسه غزته‌سنك ۳۱مارت ۱۳۱۲تاریخلی فوق‌العاده نسخه‌سنده اوزمانکی یکی صنعتکار تلقیلرینی مدافعه غایه‌سنه معطوف اوزون بر مکتوبنی کوردم ؛ اولجه مجلس معارف اعضاسندن تمستوقلی افندینك « علم تربیهٔ اطفال » اسملی کتابنی ، ایکی سنه اول « فروبه‌ل وپستالوژی اصوللرنده تربیه وتعلیم درسلری » نی ترجمه ایتمشدی . « سلیمان پاشا محاکمه‌سی » نك نشری مناسبتیله برقاچ فورمه ابوالضیا توفیق بکك تصویر افکارینه پدرینك فکر وسیاست آرقداشلغی‌خاطرلاته‌رق «عمجه‌م» خطابیله ایکی مقاله یازدی ؛ « محاسن » مجموعه‌سنده قادینلرك مدنی حق ونفوذینه دائر قونفرانسی ، ملی تعلیم وتربیه‌رساله‌سنده اجتماعی غایه‌لرینه‌عائد برنطق نشرایدلمشدر. ادبیات عمومیه‌مجموعه‌سنده، حریت فکریه کبی متفرق غزته‌لرده محدود منظومه‌لرینی وتربیه حقنده بر ایکی تقدیر کار مصاحبه‌سنی بولیورز .

تاریخ ادبیات دورلرنده کیزلی وخصوصی شخصیتلرك بتون خطوط سیماسنی تعیینه وقت بولمدی ، شعرمرالك تسلسل صفحاتیله فضله مشغول دکلدی . معمافیه ندیم وفضولی کبی حالا صیجاق وتتره‌ك تحسسلر ایچنده یانان صنعتکارلری ، درین برادبی ذوق ایله سه‌ویبوردی ؛ حتی اونشوده‌یه مستغرق برچوق غزل وقصیده حاضرلامشدی . سوکیلی آرقداشی محترم معلم سراج‌الدین بك ، صمیمی حیاتی متحسس وذی حیات اسلوبیله جانلاندیریبورکن بلکه تمیز عشقندن پنبه‌لشن طاتلی حسلرینه ومکتوبلرینه‌ده محرم اولاجغز .

esthétique ایضاحاتنه مراقلی ایدی . بروسه غزته‌سنده چیقان مکتوبیله ثروت‌فنونده‌کی « برایکی سوز دها » سی دقتلی تحلیل وثیقه‌لرینی حائزدر . هر شاعرك تأثرینی ؛ تربیه‌سی، معلوماتی ، زمانی ومکانیله متناسب کوریبوردی ؛ فکرنجه هپسنك تبدلی ، شعره باشقه مجرا کشادیچون کافیدی . شرائط اجتماعیه درین بر انقلاب گچیرمش ایکن ذکای صنعتك توقفی ، ماضی‌یه اسارتی قابل اولامازدی . یکی تأثراتی بعضاً اسکی الفاظه‌بیله تودیع ایده‌میوردی. شعر تحسسلرینی دویمق ایچون کلمه‌لرك کمایتنه قانع دکلدی. لاهوتی هیجانله اینجه‌لەنن صنایع نفیسه ، فکرنجه قبا وعلی‌العاده ذکالردن دائما اوزاق فضالرك فوقنده قاله‌جقدی .

حیاتك سرائرینه عائد شبهه‌لری اعصابنی خیرپالایان برزلزله اولمادی؛ ایمان آتشی، بتون افکاره آشنا ترددلرینی یاقیوردی. وجودمز «فنایه‌دوشنجه» روح اوکنده‌کی قالین‌وقاراکلق پرده‌لرك ماوراسی منور کورینه‌جکدی . « صفحهٔ هستیده » مطلق عدم حسسزلکنه هیچ احتمال یوقدی ؛ الٓهی قناعتلرنده هپ بقا امیدی واطمئنانی کوریبوردم .

اجتماعی مسائله عائد فکرلرنده ایضاحه لایق تلقیلری وار؛ بونلره متفرع آمالی واثرلری باشقه برمقاله‌یه موضوع اولابیلیر. شیمدی هرنوع اعتراضه‌قارشی بوصوك فکر ایله اکتفایی موافق بولیورم :

سامی بك ، مملکتك فنا عقامت ذهنیه‌سی آراسنده ، فیض حیات ایله دولو وهرحالده یوکسك عفتی حائز برمتفکردی . بتون روحلر ، ابدی افولی ایچون آغیر وجدی بحران اذا وهجرانی حس ایتملیدر .

سلیمان شوکت

« ملی تعلیم وتربیه جمعیتی مجموعه‌سی » نك مارت ۱۳۳٤ نسخه‌سندن :

سامی بك أولدی. طبیعتك أك سویملی وجودی، سلیمان پاشانك نجیب اولادی، ملی تعلیم و تربیه جمعیتی‌نك بویوك رئیسی ، تورك ملتنك محترم فردی أولدی ...

أولن خسته بروجود ، صاغلام بر روح ، عائله‌سی ایچین بابا ، جمعیتی ایچین خیرخواه ، ملتی ایچین فداکار ، انسانیتی ایچین محب، نفسی ایچین وفاسز برمخلوق...

یاشادیغی قرق بش اللی سنه‌یی هپ دوغرولغه ، ایلکه ، کوزللکه طاپینارق یاشادی. حقی، خیری، حسنی کندیسنه قبله ایدیندی وهرکسی بوقبله‌یه دوندیرمك ایسته‌دی. أولن وجود سلیمان پاشازاده سامی بکك‌دیر. أولن روح حقك ، خیرك ، حسنك روحی‌در .

« Lloyd Ottoman » غزته‌سنك ٢ تشرين‌اول ١٩١٧ نسخه‌سندن :

Décès — On annonce la mort de Sami bey, fils du fameux général Suléiman pacha, décédé, vendredi à l'âge de 48 ans à la suite d'une pneumonie. C'était un des écrivains les plus distingués du pays et un poète de talent. Il était membre du conseil de l'instrũction publique et de la section des publications et des traductions. Il présidait dans ces derniers temps l'association de l'éducation nationale. Les funérailles ont eu lieu hier. Dans la nombreuse assistance qui suivait le convoi funèbre on remarquait S. E. Chukri bey, ministre de l'instruction publique, le professeu Dr Bessim Omer pacha; le Dr Essad pacha et un grand nombre d'écrivains et de littérateurs etc. L'inhumation a eu lieu à Eyoub .

« عثمانيشر لويد » غزته‌سنك٢ تشرين‌اول ٩١٧ نسخه‌سندن :

In den Bairamtagen Wurde der um die Fortschritte des Unterrichtswesens in der Türkei hoch verdiente Sami Bej, ein Sohn Suleiman Paschas, des Oberbefehlshabers der türkischen Armee im türkischrussischen Kriege von 1876—77, durch eine Lungenentzündung dahingerafft. Der Verstorbene war auf der MülKieschule vorgebildetund trat darauf in die Unterrichtsverwaltung ein. Er war Unterrichtsdirektor in Brussa, Bagdad und im Archipel. Später übernahm er die Leitung des Volksschulwesens und der Universtätsangelegenheiten. Auf dem Ministerium leitete er die Abteilung für Neuausgaben alter Werke, Schulbücher und Uebersetzungen. Gleichzeitig war er Präsident der Gesellschaft für nationale Erziehung. Sami Bej betätigte sich auch dichterisch und hatte erst hürzlich zu der von unsbesprochenen Tewfik Fikretnummer der Zeitschrift „Mualim" den ahnungsvollen, an den toten Fikret Bej gerichteten vers beigetragen: Weisst Du, dass jetzt mein Leben mich verdriesst. — Wie glücklich, der an Deiner Seite ruht!" Und nun hat man den hochbegabten und verdienten Mann tatsähich in der Nähe des Grabes Tewfik Fikret Bejs auf dem Friedhofe in Ejub begraben!

Unter den Leidtragenden bemerkte man S. E, den Unterrichtsminister, Professor Dr. Bessim Oemer Pascha, Dr. Essad Pascha, sehr viele Schriftsteller, die Beamten der Unterrichtsverwaltung und zahlreiche Professoren. Auch S. H, Prinz Medschid Effendi hatte sich bei den Begräbnisse vertreten lassen.

« Le soir » غزته‌سنك ۴ تشرين‌اول ۹۱۷ نسخه‌سندن :

L'unanimité avec laquelle les journaux turcs déplorent la perte de Sami bey indique la place important qu'il occupait dans le mouvement intellectuel de pays.

C'était aussi un écrivain qui, sous un pseudonyme, avait pris part à la polémique tendant à moderniser la littérature turque. Il était également poète et un détail touchant a marqué sa fin.

« هلال » غزته‌سنك ۲ تشرين‌اول ۹۱۷ نسخه‌سندن :

Nous apprenons avec regret la mort de Sami Bey, membre de la commission de publication et de traduction, au ministère de l'instruction publique et un des littérateurs les plus appréciés, et des personnages les plus semés de la génération actuelle. Sami Bey, fils du héros de Chipks, le célèbre Suleyman Pacha, fit preuve d'autant de valeur dans sa carrière littéraire et éducatrice que son illustre père dans la carrière militaire; de longues années durant, il parcourut toute l'Anatolie, chargé de divers fonctions par le ministère de l'instruction publique et fut un des plus vaillants défanseurs de la modernisation et de la littérature turque et, sous le pseudonyme de «Suleyman Nassib», il soutin à ce sujet une lutte mémorable. Comme écrivain, il a anrichi patrimoine littéraire d'un grand nombre d'écrits d'un célèbre beauté. Peu avant sa mort dans le numéro spécial de la revue Mouallime consacré à Tevfik Fikret, il exprimait, dans des vers d'une d'ouceure et d'une charme exquise toute sa lassitude de « vivre» et tout désir de se voir réservé une place à côté du tombeau de son ami où il reposait; on vient de fair droit à ce désir, et la dépouille mortelle fut conduite par ses amis et ses admirateurs à Eyoub près de la tombe de Fikret.

Le ministre de l'instruction publique, le Dr Bessim Omer Pacha, Djénab chahabeddin Bey, Suleyman Nasif Bey, et d'autres encore ont tenu à accompagner le convoi. S. A. I. le prince Médjid Effendi s'est fait représenter aux funérailles. Nous nous associons au deuil de tout les amis des lettres turques et nous présentons à la famille du défunt nos condéléance émues.

سامی بك

ادبی وفکری حیاته ضمیمه

[سامی بگك برقاچ اثری مجموعه‌نك طبعی نهایته گلدیگی صیراده آلمزه گچدی . بالطبع قسم مخصوصنه دیزیله‌مه‌مش و مجموعه‌نك ترتیبنده التزام ایدیلن انتظام آزاجق سکته‌دار اولمش اولماسنه رغماً لاحقه شکلنده درجی تنسیب اولوندی .]

ناتمام برمنثوره

بوكون ايكى آى‌دركه توفيق فكرت عالم حياته وداع ايتمش بولنيور . روم ايلى حصارى مزارستاننك اوستنه قونان ، وصانكه اوراده بوغاز ايچى مناظرينك شعر وفسوننى ايچنده طوپلايه‌رق ابدى برلانهٔ سعادت تشكيل ايتمك ايچون قورولمش برمعبدى اكديران آشيان ، بوكون عابدينى غائب ايتمش غريب ومحزون اطرافه باقنوب طوريبور ... بوغاز ايچنك تلال وظلالنده‌ده آرتق توفيق‌فكرتك‌نظر وروحيله اوقشانه‌مامق‌وسويلديه‌مه‌مكدن متولد اويله بريأس متروكانه واركه .. جواردن نه‌وقت كچسه‌م صانكه اوبرقاچ طاش وتخته ييغينيله ، بوطوپراق وآغاج كومه‌لرى بكا توفيقى صوريبور ، صانكه توفيقى بندن ايسته‌يوردى . اون بش كون اول بلكه عينى سؤاله مخاطب اولق ايچون حصار ريختيمندن كچيوردم ، آرتق طيانه‌مدم : بن‌ده بو طوپراق وآغاج كومه‌لريله اوطاش وتخته ييغيننه صوردم ، دكزه صوردم ، سمايه صوردم : توفيق نره‌ده ، نه اولدى ، ديدم . برمدت قارشى قارشى‌يه طوردق. صكره اونلر بكا وبن‌ده اونلره يواش يواش حلول ونفوذ ايدر كبى اولدق . سويشدك، قوقلاشدق، كوز ياشلرمزله برى بريمزى ايصلاتدق . ديركن برسس : بن نره‌ده‌ميم ؟ ايشته سزده . بن نه‌مى اولدم ؟ ايشته سز .. ديدى . أوت توفيق بزده ايدى ، وبز هيئت عموميه‌مزله اونى احيا ايتمشيدك ؛ توفيق ؛ طاشدن ، طوپراقدن ، دكزدن ، سمادن كولكه كولكه يوكسه‌ليور وياخود اينيوردى . بوكولكه‌لر براشنجه اورته‌يه بوتون اصالت ونجابتيله ، بوتون اوچليك وجودى ، دوشونور آلنى ، ناموس‌قدر پارلاق كوزلرى ، حيا كبى محجوب وسريع الانفعال سيماسيله توفيق چيقمشدى . هپمز ديندارانه برسكوت ايله اونى برزمان آره‌مزده ياشاتدق . برى بريمزه اونى كوستريبور ، ايشته توفيق ، ايشته اوبويوك انسان ، ايشته اوبويوك شاعر ديبوردق . فقط بونى سويلركن‌ده حال وطوريمزده برغريبلك كورينيور ، اونى بويله طاغنق كولكه‌لر حالنده بولق ، زنده براندام ايچنده سير ايده‌مه‌مك يوقسوللغنى طوييوردق . هپمز آيرى آيرى بر يتيم كبى ايدك : توفيقك بوتونه مالك اولامامق ، اونى بوتون موجوديتيله كندنده ، كندى اوزرنده ، كندى ايچنده ياشار كوره‌مه‌مك يتيملكى . نهايت اوده بواشتراكه تجليسنى چوق زمان محافظه ايده‌مدى، سوزولدى، كيتدى. طاشلر ، طوپراقلر ، دكز ، سما ... وبن برى بريمزدن آيرلدق .. اونلر طبيعى چهره‌سنى آلدى ، بن‌ده يوله دوام ايتدم . آرتق آكلاشمشدق ، آرتق برى بريمزه سؤال وعتابه محل يوقدى : توفيقك وجودى يوقاغندن هپمز مسئول ايدك ، هپمز برى‌بريمزه عينى خطاب وعتابى ايراد ايده‌بيليردك . فقط معنوى وارلغى هپمزده موجود ايدى ؛ واونى نه‌وقت ايسته‌سه‌ك ياشاته‌بيليردك ؛ وياخود اوبزده هرزمان برحيات وبرروح ايدى ....

ای وطن ، ای خیال اقدس کل ،
گل بو شب ده سنکله آغلاشالم ..
آه ، ای آنه ، آنه ، دست ازل
بزی آغلاتمق ایسته یور ، طاشالم .

بکا بر یر ، زواللی آنه جکم
تتر ییور باق ، نصل ، وجودم باق ...
بکا بر یر ، دیدم ، فقط سنی کیم
سینهٔ شفقتنده صاقلایه جق ؟

سکا ییللرجه ظلم واستبداد
طوقودی الك الملی هجرانلر ،
شیمدی ده مقتضای حکم جهاد
آقیور هر یانکدن آل قانلر !

آقسین آنه ، بوقانلر آقدقجه ،
بیلیرم ، قوتك تزاید ایدر ؛
سکا آل قانلر گله باقدقجه ،

غزل

بوكون بيلمم نه‌دن‌در چوجقه اوچمش رنك رخسارك
كوزكده ظل بيتابيسى وار برليل بيدارك

اولوردم قائل آلام جهان كوكلمده طوپلانسه
بن اولسه‌يدم جليسك ، غمكسارك ، تسليتكارك .

وجودك مطلع شوق وسعادتكن روا اولماز
كه قلب وخاطرك پامالى اولسون درد واكدارك .

اوپوب شم ايتديكم زلفكده پنهاندر بوتون روحى
هنوز قوقلانمامش ، مجهول عالم قالمش ازهارك .

هپ اسحار بهارك موسيقيسندن دلارادر
سنك الهامى رقصان ايتديرن آهنك رفتارك

وطن بردوش عشقم تا اوكونلردنكه خوليامه
برافق بيكراندن نقل اشعار ايتدى انظارك .

كوزللكدن كوزل برسر خلقت وار جمالكده
كوزللك ، سوديكم ، بالذات اولور مفتون ديدارك .

قاردشم بعضاً آکلامم که نه‌دن
بکا برشعر یازسه‌کز دیرسك ؟
بر دکل ، بیك شعر ، فقط بیلسه‌ك
سن نصل بر بدیعهٔ ترسك ..

سن نصل بر بدیعه‌سك که خیال
سنی ادرا که غیر قادردر ،
سنده اك یوکسك ، اك کزیده مآل
اویله برروح سنده ظاهردر .

اویله برروح ، اویله برشی که
اونی شعرك لسانی سویلیه‌مز
فکر وحس وخیالدن بلکه
او ، خایر ، نجه روحدن‌ده الذ ..

صوکره ، بزشاعرز ، اوت ، لکن
حدی واردر ترنماتمزك
بعض اك یوکسك ، بعض اك مسکین
برنغمکاری‌یز حیاتمزك .

برده ای عمرمك تسلیسی
قاردشم ، نورفکر ووجدانم ،
سنده‌کی حسن روح ووجدانه
روحمك اك صمیم ، اك حسی
حرمت وشفقتیله حیرانم .

بنی ترك ایت بووجد حیرانه
باق بتون وجد ایچنده‌در ملکوت ؛
اك کوزل شعردر بووجد سکوت .

کل بوشعر سکوتی دیکلیه‌لم ،
ملکوت صموتی دیکلیه‌لم
وسمالرده سیر ایدوب حساً

دیکله روحمده‌کی محبتی سن
بومحبت که لاتناهیدر ،
لاتناهیده بلکه حس ایدیلیر . . .

مدیحه‌یه

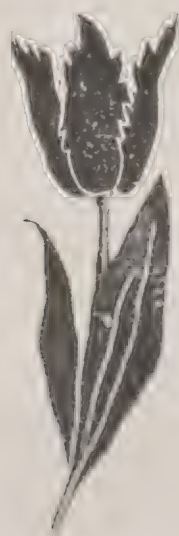
صباحلین شوصودن ایچ ، دیدم ، سزك صویكز
دیدك ، سزك نه‌دیمك‌در ؟ بنم سنك بونلر ،
بوخاطرات مراسم
سنك اوقاب نزیهكده آ كلاسه‌م نه‌آرار ؟

بنم صویم ، یا بنم؛ سن‌ده قاردشمسك كه
صویمله ، ملك ومنالمله بن بتون سنكم
اولورمی رسم وتكلف میانه‌مزده بزم ؟
خایر ، بوذاتمه سندن جمیله‌در بلكه ؛

فقط مدیحه ، امین اول ، جمیله كوسترمك
سنك دكل ، اوبنم ذمت ووظیفه‌مدر ،
اوت بنم كه حیاتم سنكله همدمدر ...

سنكله ، بن‌سكا هپ شمدی ربط روح ایده‌رك
یاشاركن اوح ... بنم سندن آنجق ایسته‌دیكم
كمال صحت ایله ذوق ونشئه‌در دائم ...

۹ كانون اول ۳۱۹

Stamboul - le Août 1913

Vénéré maître,

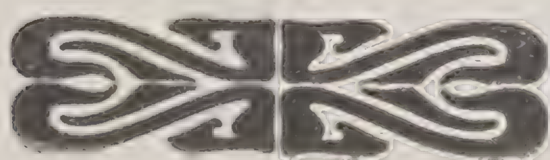
Un de nos vieux proverbes nous conseille de préférer toujours «l'ami des jours sombres». C'est une grande consolation pour notre malheureuse nation d'avoir trouvé en vous cet ami: Nous n'oublierons jamais la sympathie et le courage avec lesquels vous avez défendu les ottomans au moment le plus pénible de leur histoire, alors qu'ils étaient abandonnés du monde entier.

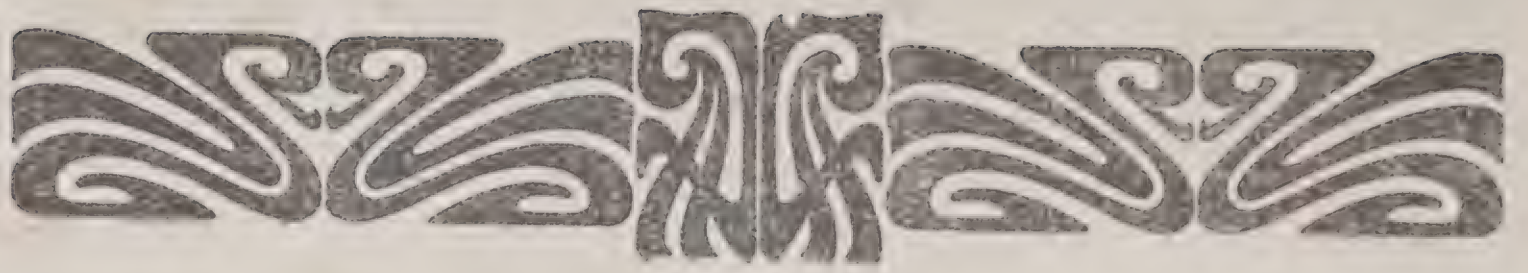
Cette noble preuve d'un généreux amitié a suscité chez nous un élan général de vive gratitude qui a trouvé son expression dans ce recueil où se reflète la profonde reconnaissance d'une nation éprouvée, représentée par les principaux membres de son élite intellectuelle.

Son Altesse Impériale le prince abdulmédjid Effendi qui a particulièrement encouragé et protégé l'initiative de ce mouvement spontané, a bien voulu aussi nous confier cette superbe reliure orientale qu'il se proposait de vous faire parvenir avec la composition qu'il vous avait dédiée.

En vous offrant aujourd'hui cet album au nom de l'élite intellectuelle ottomane, je m'acquitte d'une bien douce mission avec la ferme conviction d'être par là l'interprète des sentiments affectueux de ma nation reconnaissante qui rend ainsi hommage aux nobles vertus humaines d'un des plus grands et plus généreux fils de France.

Directeur général de l'Université
de Stamboul
samy

صوك سوز

اخلاقی فضیلتلری ، علمی وَادبی خدمتلری ـ صحائف سالفه‌یه تودیع حسیّات ایدن جمهور ادبا ومحرّرینك اجماع وشهادتی وجه ایله ـ ربع عصر عرفانمزده لایموت خاطره‌لر ، دگرلی انطباعلر یاشاتمش وَابدی ضیاعی محیط ملّیمزی ماتملر ایچنده براقمش اولان بویوك سلیمان پاشانك بویوك اوغلنی اعصار وانسال آتیه‌ده‌ده یاشاتمق ایچین وجوده گتیریلن مجموعه ، ایشته ٤٠٠ نجی صحیفه‌ده بیتدی .

مرحومك بوتون آثارینی جمع ایچین هردرلو مساعی وتحرّیاتده بولونولدی ؛ حرب هائل وَ قحط وسائل مناسبتیله آنجق بوقدری الده ایدیله‌بیلدی . باشقه شعرلرینی بولانلردن، بالخاصّه ماهیّت روحیّه وفکریّه‌سنك پارلاق برهانلری اولان تورکجه وَ فرانسزجه مکتوبلرینی صاقلایانلردن تمنّی ایده‌رزکه بونلری نشر ایله عالم علم وادبه خدمت وَ اوسمای فاضل وفضیلتکاری دها ایی طانیتمغه همّت ایتسینلر.

حیات نزیه وصافنی خیر محضه وقف ایتمش برشخصیّت برگزیده‌نی طاشییان شو کتابك حاصلات صافیه‌سی‌ده محض خیره ، قبر منوّری ایچین برتربه انشاسنه ایقاف وتخصیص اولوندی.

مرحوم حقّنده‌کی حس وقناعتلرینی اسیرگه‌مین وَ مجموعه‌یه زینت وقیمت ویرن قیمتشناس ادیبلرمز، متفکّرلرمز هدایای قلمیه‌لریله ، محقّق ، ینه خیرمحضه‌دلالت وَ خوابگاه ابدیسنك هرذرّهٔ خاك ونباتنده بر فیض منّت تمیه‌سنه معاونت ایتمش اولدیلر .

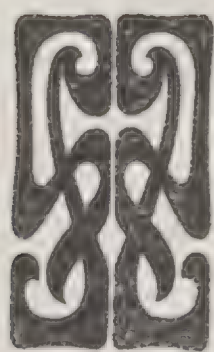
سامی‌نك خبر وفاتی بین‌الاخوان قیامت خیز الم وماتم اولدیغی وَ ابقای خاطراتی اسبابی دوشونولدیکی برصیراده « بیلگی یوردی ایشیغی » سرمحرّری احمدادیب بك ارباب قلمك مطالعه‌نامه‌لرینی محتوی اوچ‌درت فورمه‌لق برنسخهٔ فوق‌العاده نشری فکرینی درمیان ایتمشدی. بالآخره کلیّات آثارینی وَ اشکال حاضره‌نی جامع وَ نام

سامیسنه مضاف برأثر مستقل ترتیبنی قرارلاشدیران هیئتمز ایلك فکری و یردیگی ایچین ادیب بك افندی‌یی بوراده لسان شکر وثنا ایله یاد ایتمه‌یی وظیفه عد ایدر .

بوزمانده کتاب باصدیرمانك مشکلاتنی بیلنلرك ، دها نفیس ومکمّل بر تمثیل وجوده گلمه‌سی وَ مثلا برخطا ـ صواب جدولی الحاقنه محل قالماماسی ایچین عصبی اعتنالرله صرف ایدیلن امکلرك تماماً ثمره‌دار اولاماماسندن دولایی معذرتمزی تسلیم ایده‌جکلرینی امید وَ تأمین وتسهیل طبع خصوصنده گوستردیگی غیرت واهتمامه بناءً اوقاف مطبعه‌سی مدیری مظهر بکه تشکّر وَ بوتون قارئلردن سامی بکك روح قدس آشیانه فاتحه‌لر اهداسنی رجا ایله‌رز .

۳۰ مارت ۱۹۱۸

هیئت متشبّثه

خطا — صواب جدولی :

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١١	٢٦	طاسغین	طاشغین
١٤	١	اشیندیرر	آشیندیرر
٢٦	٢٨	دپدی	دیدی
٤١	١٧	١٤	٤١
١١٨	١٦	نشودرا	نشوءزا
١٢٥	٢٩	ارلی	ازلی
١٣١	١٨	بوزوالی	بوزواللی
١٣٤	٩	طور وادانه	طور وادایه
١٤٠	٦	اوثرك	اواثرك
١٤١	٦	درلودرلو	درلو درلو
١٥٦	١٢	عثمانلیلهزی	عثمانلیلغمزی
١٥٩	١٣	دوشونه دونه	دوشونه دوشونه
١٦٩	٣٠	تجدات	تجددات
١٧٣	٣٩	یوقایده	یوقاریده
١٧٩	٢٩	کوندردك	کوندردرك
١٧٩	٣٩	مدیریتندن	مدیریتنده
١٨٢	٢٨	مرحومه	مرحومهیه
١٩٣	١٠	الحاصلی	الحاصل
١٩٧	٢٥	بنم کبی دویهبیلهجکلردر	بنم کبی دویهبیلهجکلرمیدر
١٩٨	٢	منفقر	مفتقر
١٩٨	٢١	معاف	معارف
٢٠٠	٦	اوچی برن	اوچی بردن
٢٠٠	٢٩	حالد	حالده
٢٠١	١٢	کیدك	کیدرك
٢١١	١٨	ایدیلهمش	ایدیلهمهمش
٢١١	٢٤	تدرك	تدارك
٢١٣	١	آبویتده	بوآیتده
٢٢٠	٢	شکلر	شکللر
٢٣٢	٣	بنلکی	بنلکی
٢٣٢	٩	بناءً	بناءً علیه
٢٥٠	٥	اولهی	اولدی
٢٥٠	٣٤	قبرخوشمه	قبرخموشمه
٢٥١	٣٤	ظق	ظن
٢٥٢	٣٤	اسکندر محیالدین	اسکندر فخرالدین

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٢٥٩	٢	سنك‌ده آرقا كدن آغلادم	سنك‌ده آرقا كدن
٢٦٠	٢٥	آمالله	امالله
٢٦٠	٢٨	تعب ناپذیر	تعب ناپذیر
٢٦٢	١٩	دالشفقه	دارالشفقه
٢٦٨	١	تعذیر	تعزیر
٢٦٨	٢٢	دغروی	دوغری
٢٧٢	١٧	قالاجقمی	قالاجغمی .
٢٨١	٤	فاصبحت	واصبحت
٢٨٣	٨	واسكو	واشكو
٢٨٦	١	الرِّصافه	الرُّصافه
٣٠٧	١١	جمعتله	جمعیتله
٣١٥	١٥	رها	دها
٣١٥	٣٣	زلی وابدی	ازلی وابدی
٣١٦	٣٧	وارثتك	وراثتك
٣٢٠	١٠	معارفی	معارفه
٣٢٠	٢٤	مركـ ی	مركزی
٣٢٩	١٩	رحمةالله	رحمه‌الله
٣٣١	٢٢	سكلی	شكلی
٣٣٨	٦	ابله	ایله
٣٤٣	٣	پایلاشدن	پایلاشدقدن
٣٥٠	١٢	تعان	تعاون
٣٥٢	٩	والی‌بد	والی‌الابد
٣٥٨	٢٤	بغداددن	بغدادده
٣٦٦	١٩	اولق اوزرنده	اولق اوزره
٣٧٣	١٦	افرد	افراد

فهرس:

صحیفه

صحیفه

مقالات ادبیه

خصوصی مکتوبلر

سامی بك

سامی بکه دائر

---

[*] سامی بکك حسن صیتنه غبطه خوان اولان بویوك شاعره‌مز نکار خانم ، بك یازیق‌که، فهرسك طبعی اثناسنده [۱ نیسان ۹۱۸] ادبیاتمز عالمنده ماتملی ایزلر ، حسن صیتندن دولایی پیشده غبطه‌لر براقارق وفات ایتدی .

سامى بك

